

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

YUNUS EMRE'NİN ESERLERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLERİN TESPİTİ

THE EVALUATION OF THE EDUCATIONAL MESSAGES IN YUNUS
EMRE'S WORKS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru ÖZTÜRK

DANIŞMAN

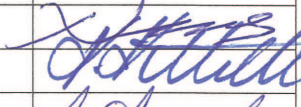
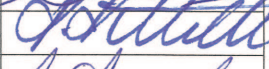
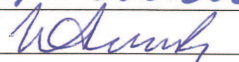
PROF. DR. NAZIM ELMAS

GİRESUN, 2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 11/06/2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ebru ÖZTÜRK'ün "Yunus Emre'nin Eserlerindeki Eğitsel İletilerin Tespiti" başlıklı tezini incelemiş olup aday 28/06/2019 tarihinde, saat 10:00' da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Nazım ELMAS	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin MUTLU	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi. Mehmet ALVER	

ONAY

...../...../201..

Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Yunus Emre'nin Eserlerindeki Eğitsel İletilerin Tespiti” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28/06/2019

Ebru ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

Yarınlarmıza şekil verecek, yön kazandıracak olan çocukların her açıdan donanımlı, güzel ahlâklı bireyler olarak yetiştirilmesi günümüzde en fazla üzerinde durulan konulardan biridir. Çocuğun eğitilmesinde edebiyat ürünleri önemli birer araç olarak nitelendirilmektedir. Edebi metinler verdikleri iletiler yoluyla çocuğun gelişimine olumlu katkılarda bulunan ürünlerdir. Verdikleri eğitsel mesajlar aracılığıyla çocuğun kişisel açıdan gelişmesine, ait olduğu toplumun değerlerini benimsemesine, evrensel bir görüş geliştirmesine, milli bir bilinç oluşturmalarını yardımcı olmaktadır.

Yunus Emre geçmişten günümüze değerini koruyan, dönemine olduğu kadar günümüzün problemlerine de çözüm sunan önemli bir şahsiyet, evrensel bir kişiliktir. Eserlerinin yetişkinlere olduğu kadar çocuklara da seslendiğini, onların da istifade edebileceği eğitsel mesajları içerdiğini ortaya koymak amacıyla Divan ve Risâlet'ün Nushiyye adlı eserleri eğitsel iletiler açısından incelenmiştir. Eğitsel iletiler tespit edilerek kişisel, toplumsal, evrensel, ulusal ve dini olmak üzere beş grupta toplanmıştır. İletilerin aktarılma biçimlerine göre doğrudan veya dolaylı olarak okuyucuya verildiği belirtilmiştir.

Bu çalışma beş farklı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “Problem Durumu”, “Alt Problemler”, “Amaç”, “Önem”, “Sınırlılıklar” ve “Tanımlar” kısımlarına yer verilmiştir. Çalışmanın amacı ve önemi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölüm kavramsal çerçeveyi oluşturmakla birlikte “Çocuk ve Edebiyat”, “İleti-Eğitsel İleti” kavramları derinlemesine ele alınmıştır. Son olarak bu alanda yapılan ilgili çalışmalara değinilmiş ve çalışmanın alandaki yeri ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümde araştırmada kullanılan yöntem ifade edilmiştir. “Araştırma Yöntemi”, “Araştırma İnceleme nesnelere”, “Verilerin Toplanma Süreci”, “İnandırıcılık ve Tutarlık” başlıklarına yer verilerek gerekli açıklamalar yapılmış, tespit edilen eğitsel iletiler gruplandırılarak tabloda gösterilmiştir.

Dördüncü bölümde Yunus Emre'nin Divan ve Risaletü'n Nushiyye adlı eserlerindeki eğitsel iletiler tespit edilerek iletilerin amaçlarına ve sunuluş şekillerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Eğitsel iletiler beş ana başlık altında değerlendirilerek gruplandırılmıştır.

Çalışmamızın son kısmını oluşturan beşinci bölümde ise “Sonuç, Tartışma ve Öneriler” başlığı altında tespit edilen bulgulardan hareketle ulaşılan sonuçlar ifade edilmiştir. Sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Yüksek lisans eğitimim boyunca engin bilgi donanımı ve tecrübesiyle çalışmamın her safhasında rehberlik eden, yol gösteren tez danışmanın kıymetli hocam Prof. Dr. Nazım ELMAS’a, kendimi geliştirmeme katkı sağlayan, hayatıma anlamlı izler bırakan Giresun Üniveristesi Türkçe Eğitimi Bölümü’ndeki değerli hocalarıma, beni cesaretlendirerek bu yola çıkmama vesile olan, çalışmam boyunca desteğini hiç esirgemeyen sevgili eşim Ahmet Mustafa ÖZTÜRK’e teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmamın yapılacak olan araştırmalara, anne babalara, eğitimcilere ilham kaynağı olmasını temenni ederek tezimi canım çocuklarım Yiğit Eren ÖZTÜRK ve Eylül Rana ÖZTÜRK’ün nezdinde ülkemizin güzel çocuklarına adıyorum.

Ebru ÖZTÜRK
Giresun – 2019

ÖZET

Gelişim süreci içerisinde olan çocukların eğitilmesinde edebiyat ürünleri etkili ve önemli araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebi metinler verdikleri eğitsel iletiler yoluyla çocuğun gelişimine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Yunus Emre'nin eserlerini eğitsel iletiler bakımından incelemektir. İncelenen eserlerde yer alan iletiler nitel araştırma yöntemi kullanılarak içerik analizi ve doküman incelemesi yapılarak tespit edilmiştir. Yunus Emre'nin eserleri detaylı olarak taranmış 80 farklı eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu iletiler benzerlik ve farklılıklarına göre oluşturulan beş grupta ifade edilmiştir. İletilerin doğrudan ya da dolaylı yoldan aktarıldığı da belirtilerek sunuluş biçimlerine yer verilmiştir. Yunus Emre'nin eserlerinde toplam 407 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu eğitsel iletilerin amaçlarına göre 302 tanesi kişisel gelişimi desteklemeye, 35 tanesi toplumsal gelişimi desteklemeye, 15 tanesi evrensel düşüncenin gelişimini desteklemeye, 52 tanesi dini gelişimi desteklemeye, 3 tanesi ise ulusal düşüncenin gelişimini desteklemeye yönelik iletilerdir. Sunuluş bakımından ele alındığında 85 iletilerini doğrudan, 322 tanesi ise dolaylı yoldan okuyucuya aktarılmıştır. En çok tespit edilen eğitsel ileti grubu “Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler” olmakla beraber en az tespit edilen ise “Ulusal Düşüncenin Gelişimini Desteklemeye Yönelik İletiler” dir. Yunus Emre büyüklere olduğu kadar çocuklara da hitap eden, onların gelişimine katkı sağlayacak olumlu mesajlar veren önemli bir edebiyat kişiliğidir. Divan ve Risaletü'ün Nushiyye adlı eserler içerdiği zengin eğitsel iletilerle çocukların eğitiminde, donanımlı bireyler olarak yetiştirilmesinde kullanılması gereken temel yapıtlardır. Bunlardan hareketle Yunus Emre'nin eserlerinin çocukların eğitilmesi, güzel ahlak üzere yetiştirilmesi noktasında gerek anne-babalar gerek eğitimciler tarafından istifade edilebileceği kanısına ulaşılmaktadır.

Anahtar kelimeler : Çocuk, İleti, Eğitsel İleti, Yunus Emre

ABSTRACT

Literature work are effective and crucial ways of training children. Literature works provide children with favorable contribution thanks to educational messages. The aim of this study is to evaluate educational messages of Yunus Emre's works. The educational messages inferred from the works have been found by examining the works with a qualitative research technique. After the analysis was completed , 80 different educational messages have been detected. They have been categorized into 5 different groups by considering the similarities and differences. The ways of presenting the messages have been considered whether directly or indirectly. 407 educational messages have been found in his works. 302 of them supports self-development, 35 of them are about social development, 15 of them are about universal opinions, 52 of them are about religious development and 3 of the educational messages are about supporting the idea of national thought. while 85 educational messages are given directly, 322 of them are given indirectly in the works. The most frequent educational message is "self-development" topic while the most rarely presented message is the messages that support the national thought. Yunus emre is an important writer who not only appeals to adults, but also appeals to children by contributing their self- development. Divan and Risaletü'n Nushiyye are the basic Works which help children's development with the educational messages in them. As a result, it can be concluded that it is crucial to use the works of Yunus Emre by parents, educators and trainers while raising children who have good morals.

Key Words : Child, Messages, Educational Messages, Yunus Emre

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Problem Cümlesi	4
1.2.1. Alt Problemler.....	4
1.3.Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.6. Tanımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM.....	9
2.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ.....	9
2.1 Çocuk ve Edebiyat.....	9
2.2 İleti, Eğitsel İleti Nedir?	12
2.3 İletilerin Sınıflandırılması	15
2.3.1.Sunuluş Biçimlerine Göre İletiler	16
2.3.1.1. Doğrudan Aktarılan İletiler	16
2.3.1.2.Dolaylı Aktarılan İletiler	17
2.3.2.Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler	17
2.3.2.1.Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler	17
2.3.2.2.Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler	18
2.3.2.3.Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler	19
2.3.2.4.Dini Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler	19
2.3.2.5.Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler.....	20
2.4.İlgili Araştırmalar	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	26
3.YÖNTEM.....	26
3.1.Araştırma Modeli	26
3.2.Çalışma Materyali	26
3.3 Verilerin Toplanma Süreci	26

3.4 Verilerin Analiz Edilme süreci	27
3.4.1. Verilerin Kodlanması ve Temaların Bulunması	27
3.4.2 Kodların ve Temaların Düzenlenmesi	29
3.5.İnandırıcılık ve Tutarlık.....	31
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	32
4.1 Yunus Emre'nin Eserlerindeki Eğitsel İletiler	32
4.1.1. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler	32
4.1.2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler	143
4.1.3 Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler	157
4.1.4 Dini Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler	163
3.1.5. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler	180
4.2. Yûnus Emre'nin Eserlerinde Bulunan İletilerin Değerlendirilmesi	181
BEŞİNCİ BÖLÜM	185
5.1.Sonuç ve Tartışma	185
5.2.Öneriler.....	189
KAYNAKÇA	190
EK 1 - SÖZLÜK.....	196
ÖZGEÇMİŞ.....	202

KISALTMALAR

D : Divan

DGDİ : Dini Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

EDGDİ : Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

KGDİ : Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler

RN : Risaletü'n Nushiyye

S : Sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

TGDİ : Toplumsal Gelişimin Destekleye İletiler

UDGDİ : Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler (K)	31
Tablo 2: Toplumsal Gelişimi Destekleyen İletiler (T)	31
Tablo 3: Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler (E)	32
Tablo 4: Dini Gelişimi Destekleyen İletiler (D)	32
Tablo 5: Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler (U)	32
Tablo 6: Yunus Emre'nin eserlerinde Tespit Edilen Eğitsel İletilerin Eserlere Dağılımı	195
Tablo 7: Yunus Emre'nin Eserlerindeki İletilerin Kullanım Sıklığı	195
Tablo 8: Yunus Emre'nin Eserlerindeki İletilerin Sunuluş Biçimlerine Göre Sayıları	196

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ

Geleceğimizin temeli olan çocuklar toplumun en önemli yapı taşlarını oluşturmaktadır. Onların maddi ve manevi açıdan sağlıklı bireyler olarak büyümesi ve gelişmesi toplumumuzun da birçok açıdan gelişmesini ve kalkınmasını ifade etmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2016). Peygamberimizin (sav) “gözümün nuru” ifadesiyle tarif ettiği çocukların eğitimi günümüzde daha da önem kazanmış ve onlara kazandırılmak istenen erdemler çocukluk dediğimiz çağdan itibaren verilmeye başlanmıştır. Kişiliğin temellerinin oluştuğu bir dönem olarak “çocukluk” bireyin hayatına yön veren bir özellik taşımaktadır (Yavuzer, 2003). Gelişim süreci içerisinde olan çocuk bu dönemde her şeyi almaya, öğrenmeye, benimsemeye açık bir yapıdadır. Bu noktada çocuğun maddi ihtiyaçlarının yanında manevi ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulması, manevi açıdan desteklenmesi gerekmektedir. Güzel bir ahlâkla donatılmış, manevi açıdan doygunluğa ulaşmış nesillerin oluşturulmasında, çocukların iyilik üzere yetiştirilmesi başta ebeveynler olmak üzere çocuğun eğitiminde sorumluluğu olan tüm bireylere yüklenen önemli bir görevdir (Durmuş, 2008).

Topplara, költürlere, coğrafi faktörlere ve inançlara göre farklılık gösterebilen “çocuğun tanımı” birçok bilim adamı tarafından fiziksel ve zihinsel gelişimini tam olarak tamamlamamış, 0-16 yaş aralığındaki bireyler olarak ifade edilmektedir. Bu dönem içerisinde onlara verilecek olan eğitim büyük önem taşımakla birlikte çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimini destekleyecek ve geliştirecek nitelikte olmalıdır. Bir sanat olarak ifade edebileceğimiz çocuk yetiştirme mefhumunu gerçekleştirirken sevgi, bilgi ve becerinin yanında başka bir takım araçlara da başvurulmaktadır (Durmuş, 2008).

Bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarında olumlu yönde değişim ve oluşum gerçekleştirmeyi hedefleyen eğitimin en önemli amaçlarından biri de kendisi, halkı ve milletli için değer yaratacak, sahip olunan değerleri koruyup aktaracak bireyler yetiştirmektir. Ölüme kadar devam eden bu süreçte edebiyat ürünleri, çocuğun eğitiminde başı çeken en önemli araçlardır. Edebiyat ürünleri, çocukların

büyüme ve gelişme dönemlerinde onların fikirlerine, hayal dünyalarına, hislerine, etki eden edebi ve estetik değer taşıyan ürünlerdir (Sinanoğlu, 2002: 101).

Ana malzemesi söz olan, dil ile yapılan bir sanat olarak edebiyatı “terbiye” olarak ifade eden Özkan’a (2010: 75) göre terbiyenin amacı kişiliği geliştirmek ve kişiyi üstün niteliklere sahip kılmaktır. Zira edebiyatçılar, dilin tüm olanaklarını kullanarak aktarmak istedikleri konuları süslü ve dikkat çekici, insanda etki ve heyecan yaratan bir biçimde işlemekte bir nevi hisleri harekete geçirerek, onları terbiye edip geliştirmektedir. Sahip olduğu bu özellik çocuk eğitimi açısından edebiyatı daha önemli bir konuma getirmektedir (Özkan, 2010).

Çocuğun dünyasına yön veren onun gelişimini etkileyen bir unsur olarak edebiyat, çocuğun eğitiminde kullanılan önemli bir araç, hayatla olan bağımlı güçlendiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Önal (2011: 3) , “Edebiyat”ı tanımlarken hayatla olan sıkı ilişkine vurgu yaparak “estetik bir iletişim aracı, kültür taşıyıcısı” ve “ beşeri kurgusal bir yapı” olduğunu ifade etmiştir. Edebiyat gerek şekil açısından gerekse içerik ve malzeme açısından yaşamla arasında sıkı bir bağ oluşturmaktadır. Oluşturduğu bu bağ çocuğun hayatı tanınması adına büyük katkılar sağlamaktadır.

Okuyan, araştıran, üreten, değer sahibi, vicdanlı ve hoşgörülü bireylerden oluşan bir neslin oluşturulmasında edebiyat ürünlerin önemli bir yeri vardır. “Edebi ürünlerin önemi çocuğun benlik, kimlik ve kişiliğinin oluşumuna katkısından kaynaklanmaktadır.” (Zengin ve Zengin, 2007: 9) Edebi ürünler çocukta olumlu davranış değişikliği meydana getiren kimliğinin ve benliğinin oluşmasına katkı sağlayan ürünlerdir. Bu anlamda edebiyat ve çocuk birbirini tamamlayan iki unsur halini alır (Yalçın ve Aytaş, 2016) .

Çocuğu hayata hazırlayan, iyiye ve güzele yöneltme yolunda olumlu nasihatler veren, kendi yeteneklerini keşfetmesine olanak sağlayan, düş gücünü kullanmaya, üretmeye yönlendiren edebi eserler bu eylemi doğrudan veya dolaylı olarak vermek istedikleri iletiler yoluyla gerçekleştirmektedirler. Kendilerine has dünyaları olan çocukların sahip oldukları eksikliklerin, ihtiyaç duydukları şeylerin tamamlanmasında edebi metinler aracılığıyla verilen mesajlar büyük önem taşımaktadır (Zengin ve Zengin, 2007: 56).

Çocuğa edebi eserler arayıcılığıyla açık ya da örtük olarak verilmek istenen iletilerin bir eğitsel değer taşıması, çocuğa olumlu davranışlar kazandırması adına son derece önemlidir. “Bilinmelidir ki çocukların duyma ve düşünme yetilerini kullanmalarına olanak sağlayacak, onları tepki vermeye itecek, isteklendirecek sezinletici her uyarıcı; onların bilişsel, dilsel ve toplumsal gelişimi için de yeni öğrenme olanakları yaratacaktır.”(Sever, 2013: 42). Çocuğa sunulan eğitsel iletilerle birlikte çocuğun fitratında bulunan iyi özellikleri ortaya çıkarmak, karakterinin her açıdan gelişmesini sağlamak, sağlam bir kişilik oluşturmak, güzel ahlakla donatmak, nitelik açısından üstün bir konuma getirmek gibi amaçlar hedeflenmektedir. Çocuğun temelini oluşturacak bu erdemler sağlam kişilikli, kendini gerçekleştirmiş, ahlâklı olmayı kendine hedef edinmiş bireylerin yetişmesine olanak sağlayacaktır (Aydın ve Gürler, 2014).

İnsanlık tarihinin önemli isimlerinden olan Yunus Emre yaşadığı dönemi olduğu kadar bütün çağları etkilemiş, getirdiği değerlerle gönüllere yer etmiş, evrensel nitelik taşıyan önemli bir şahsiyettir. Eserlerinde verdiği iletilerin günümüzde de önemini koruyan nitelikte olduğu, doğru yolu sevgi diliyle bizlere gösteren öncü bir kişilik olduğu kabul edilmektedir. Bu tez çalışmasında Yunus Emre'nin eserleri içerisinde barındırdığı eğitsel iletiler yönünden incelenerek çocuklara verilmek istenen mesajlar tespit edilecektir.

1.1. Problem Durumu

Geleceğimizin mimarı olan çocukların her bakımdan donanımlı, nitelikli, olumlu kişilik özelliklerine sahip bireyler olarak yetiştirilmesi günümüzde üzerinde durulan konuların başında yer almaktadır. Çocuğun eğitilmesi sürecinde çeşitli araçlar kullanılmakla birlikte bu araçlardan biri olan edebi eserler, etkili unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doğumdan ölüme kadar devam eden bu eğitim sürecinde edebiyat ürünleri çocuk eğitimi açısından önemli bir yere sahiptir. Zira sahip oldukları bu önem gelişim ve değişim süreci içerisinde olan çocuğun kişiliğine, benliğine olan katkısından ileri gelmektedir. “Edebiyat, çocukta zihinsel, duygusal, toplumsal ve estetik yönünden olumlu davranış değişikliği meydana getirir” (Zengin ve Zengin, 2007:9). Bu anlamda çocuğun dünyasında etkili ve önemli bir konuma sahiptir.

Bu noktada dikkat edilmesi, üzerinde durulması gereken hususlardan biri de çocuğun nitelikli, güzel ahlâka yönlendiren, kimlik kazanmasına yardımcı olan, hayatı ve yaşadığı toplumu tanınmasına, evrensel ve milli değerleri benimsemesine katkı sağlayan edebi ürünlerle buluşturulmasıdır. Çocuklarla buluşturulan ürünlerin onların maneviyatında ve davranışlarında olumlu, istenilen davranış değışikliğı meydana getirmesi beklenilmektedir (Nas, 2002).

Nitelikli edebi eserler çocuğun öncelikle kendisini tanımına, çevresini ve yaşadığı toplumu anlamlandırmasına, insanlarla doğru iletişim kurmasına yardımcı olan ürünlerdir. Bu anlamda edebi eserler aracılığıyla verilen iletilerin çocuğun kişilik, toplumsal, ulusal, evrensel ve dini gelişimine olumlu katkı sağlaması, çocuğun düşünce dünyasını ve davranışlarını bu açılardan desteklemesi gerekmektedir.

Çocuğun eğitiminde kullanılması ve çocukla buluşturulması noktasında bu çalışmada Yunus Emre'nin eserleri eğitsel iletilerin varlığı, eğitselliğı ve sunuluş biçimi problem durumu olarak belirlenmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Yunus Emre'nin eserlerinde bulunan eğitsel iletiler nelerdir?

1.2.1. Alt Problemler

- 1.Yunus Emre'nin eserlerinde bulunan kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?
- 2.Yunus Emre'nin eserlerinde bulunan toplumsal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?
- 3.Yunus Emre'nin eserlerinde bulunan evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?
- 4.Yunus Emre'nin eserlerinde bulunan dini gelişimi destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?
- 5.Yunus Emre'nin eserlerinde bulunan ulusal düşüncenin gelişimi destekleyen eğitsel iletiler nelerdir?

1.3.Araştırmanın Amacı

Anadolu'nun halk ve tasavvuf şairlerinden biri olan Yunus Emre, Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerindedir. Eserleriyle yaşadığı toplumu etkilemekle kalmamış, günümüze de ışık tutan birçok erdemi ve yargıyı sevgi diliyle bizlere

ulaştırmıştır. Bu araştırmanın temel amacı edebi kişiliği ve eserleri ile Türk edebiyatının önemli isimlerinden olan Yunus Emre'nin "Divan" ve "Risaletü'n Nushiyye" adlı eserlerinde bulunan eğitsel iletileri saptamak ve bu iletilerin çocuğun kişisel, toplumsal, dini, evrensel ve ulusal yönden gelişimine hangi katkılarda bulunduğunu ortaya koymaktır.

Tespit edilen eğitsel mesajların kişisel, toplumsal, dini, evrensel ve ulusal olmak üzere belli başlıklar altında toplanarak karşılaştırılması ve çıkan sonuçlar üzerinden sadece yetişkinlerin yararlanabileceği bir eser olmadığı aynı zamanda çocuğun eğitiminde de kullanılabilir önemli rehber bir eser olduğu sonucunun ortaya konulması amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın nemi

Edebi metinler ocuk eğitiminde kullanılan en önemli araçlardan biridir. Çocuğun kişisel gelişimini tamamlamasında, topluma uyum sağlayabilen, duyarlı, ulusal ve evrensel değerleri bünyesinde barındıran bir birey olarak yetiştirilmesinde " edebiyat" nemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşamı tanıtımda adeta bir ayna görevi gören edebiyat, güzel tecrübeleri aktarmanın yanında üzücü ve sıkıntı verici olanlara da ışık tutar. Birçok farklı yaşamı görme imkânı sunarak insanoğluna ait evrensel değerlerin idrak edilmesine vesile olur. Ayrıca edebiyat, çocuğun güzel vakit geçirmesini sağlarken bir yandan da onların i dünyasını zenginleştirmekte, hayal güçlerini geliştirmekte ve estetik anlayışın oluşmasına katkı sağlamaktadır (Gönen ve Vezioğlu, 2013).

Günümüzde edebiyatçılar ocuk edebiyatı alanında yazdıkları eserlerle çocuğa çeşitli iletiler sunmaktadır. Bu iletilerin arasında çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyecek olan iletiler olduğu gibi hiçbir değer içermeyen, eğitsel olmaktan uzak olanlara da rastlamak mümkündür. Bu noktada seçici olmak, çocuğu geliştirecek, destekleyecek, kendini ve hayatı tanınmasına yardım edecek mesajlarla çocuğu buluşturmak gerekmektedir (Can, 2014).

Kendilerine has dünyaları olan ve kişisel değerlendirme yöntemleri bulunan çocuklar için dünya karışıklık içeren, dağınık, bağımsız bir ilişki bütünüdür. Yetişkin bireyler gibi nesnel fikirler üretemeyen çocukların oluşturdukları dünyada her yargı, değer onlar için kesinlik değişmezlik gösterir. Düşünerek doğru veya yanlış olduğuna dair bir kaniya varmak yerine yarattıkları dünyada hayallerin içerisinde özgürce

yaşarlar (Dilidüzgün, 2003). Bu anlamda onlara sunulan iletilerin içeriği, verdiği mesajlar büyük önem kazanmaktadır. Çocuğa sunulan iletilerin nitelik açısından çocuğun duygu, düşünce ve hayal dünyasına olumlu katkı sağlayabilen özellikte olması gerekmektedir. Gönen ve Veziroğlu'na (2013) göre iyi bir edebiyat eseri çocukların düş gücünün gelişimine katkı sağlamalı, onlara yaşama farklı açılardan bakmalarını sağlayacak pencereler açabilmelidir. Hiç düşünmedikleri fikirlerle buluşmasına olanak sağlamalı ve onların duygusunu harekete geçirmelidir. Çocuğundan eğitiminden sorumlu olan tüm ilgililerin bu durumu göz önünde bulundurarak kitap seçiminde bulunmaları ve bilinçli davranmaları gerekmektedir.

Bu araştırmada getirdiği değerlerle yeniliklere imza atmış, insanlık tarihine büyük katkılarda bulunmuş bir değer olarak Yunus Emre'nin Divan ve Risaletü'n Nushiyye adlı eserleri içinde barındırdıkları eğitsel iletiler bakımından incelenmiştir. Bu iletilerin çocuk eğitime katkıları, çocuğun kişisel, toplumsal, dini, ulusal ve evrensel yönden gelişmesine olan etkileri ele alınmıştır. Yunus Emre ile ilgili birçok araştırmacının çalışma yaptığı görülmekle birlikte çocuk eğitime katkısı ve çocukların gelişimine yönelik eğitsel iletiler açısından ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum yapılan çalışmanın alana fayda sağlayacağı izlenimini oluşturmaktadır.

Çocuğun manevi ve ahlaki eğitimi hem toplumumuz hem de dünyamız açısından öncelik verilmesi gereken hayati bir husustur. Yapılan bu araştırma ebeveynlere, eğitimcilere ve bu konuda çalışma yapan araştırmacılara yardımcı olması ve çocuk eğitimi alanında rehberlik etmesi bakımından önemlidir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın konusu Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel iletilerin tespiti olduğu için Yunus Emre'nin Divan adlı eseri ile Risaletü'n Nushiyye adlı eseri incelenerek araştırma sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Çocuk: Fiziksel, zihinsel ve ruhsal açıdan gelişimini tamamlayamamış birey olarak ifade edebileceğimiz çocuk genellikle 0-16 yaş aralığında bulunan bireyler olarak kabul edilmektedir (Demirel ve diğerleri, 2010). Bu gruplandırmanın her zaman geçerli olmadığını belirten Yalçın ve Aytaş (2008), bazı bilim adamlarının çocukluk dönemi olarak 0-14 yaşını baz aldığını ifade eder. "Kendine has ihtiyaçları ve hakları

bulunan, yaşı küçük olması sebebiyle özel olarak korunması gereken insan” (Seyyar, 2015: 134) olarak da tanımlanan çocuk, yetişkinlerinkinden farklı kendine has duygu ve düşünce dünyasına sahiptir.

Edebiyat: Ana malzemesini sözcüklerin oluşturduğu estetik bir anlaşma aracı, hayatla sıkı bir bağlantı içinde olan kültür aktarıcısı ve kurgusal özellik gösteren bir sanat dalıdır. Edebiyat, edebi metinler aracılığıyla okuyucusuyla iletişime geçer (Önal, 2001) .

Bir edebiyat ürünü olarak edebi metinler okuyanda etki bırakma, bir görüş, duyuş prensibi oluşturma, estetik duyarlılık kazandırma amaçlarını içermektedir. Edebi metinlerin okunması bireyi hayat ve insan mefhumlarıyla tanıştırır, fikir dünyasını genişletir, anadilini en yetkin biçimde kullanarak, anlama ve anlatma yeteneği kazandırır (Sever, 2013).

İleti: İletişim sürecinde alıcılara iletilmek istenen düşünce, olgu olarak da ifade edebileceğimiz ileti yazarı yazma eğilimine yönlendiren ana etkidir. Yazarın bir edebi metin oluştururken vermek istediği, hedef kitlesine ulaştırmak istediği iletisi söz konusudur. İleti bir anlamda metnin anlaşılmasında okuyucuya rehberlik görevi üstlenir (Özdemir, 1999).

Eğitsel İleti: Çocuğun duygu ve düşünce eğitiminde, sağlıklı bir kişilik geliştirmesine olumlu katkı sağlayan, bilişsel, dilsel ve toplumsal gelişimi açısından etkili bir uyaran vazifesi gören iletilerdir. Yazarın çocuklara ulaştırmak istediği, kelimeler aracılığıyla metnin dokusuna yerleştirdiği duygu ve düşüncelerdir. İstendik davranışların kazandırılması, bireyin bu erdemleri içselleştirerek benimsemesi, kişilik gelişiminin sağlıklı bir şekilde tamamlanması adına verilen olumlu mesajlar olarak ifade etmek mümkündür (Sever, 2013).

Dürüstlük, yardımseverlik, sorumluluk, fedakârlık, vefalı olmak, çalışkanlık, gayretli ve hoşgörülü olmak, sabırlı olmak her anne babanın çocuğunda olmasını istediği, önemseydiği durum ve davranışlardır. Bu erdemlerin kazandırılmasında yazınsal iletişim büyük bir görev üstlenmektedir. Yazınsal iletişim süreci çocukların dil gelişimine katkı sağladığı gibi onların hayal gücünü kullanmalarına, hayatı ve insanı anlama tecrübeleri kazanmalarına dair olanaklar sağlar (Sever, 2013).

Kişilik: Sürekli bir gelişim içinde olan kişilik kişinin kendine has ve tek olarak ifade edebileceğimiz özellikleridir. Kişilik, bireyin duygu ve tutumlarının birleşiminden

oluşan özelliklerdir. Kısaca bireyin belli durumlara karşı gösterdiği kendine özgü tutum ve davranışlarıdır (Yörükoğlu, 2006).

Çocuğun eğitilmesinde temel amaç sağlıklı kişilik oluşturmalarını sağlamaktır. Karakterin oluşumunda huy özellikleri, ebeveynlerin kişiliği ve tutumu, mensubu olunan topluma ve kültüre ait değer ve inançlar gibi birçok unsur etki göstermektedir. Kişilik eğitiminin temel amacı çocukken erdemli, duyarlı, anlayışlı, üretken, gençlik döneminde ise iyilikten ayrılmayan, yaptıklarında dürüstlük ve doğruluğu kendine rehber edinmiş, hayatını bunun üzerine idame ettiren bireyler yetiştirmektir (Ekinci, 2018).

İKİNCİ BÖLÜM

2.ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELLERİ

2.1 Çocuk ve Edebiyat

Günümüzde çocuğa verilen önemin artmasıyla birlikte geleceğin yetişkini olarak çocuğun eğitimi de aynı ölçüde değer kazanmıştır. Eğitim, anne karnından mezara dek süren uzun bir süreçtir. Çocukluk dönemi ise kişilik özelliklerini şekillendiren temellerin atıldığı kritik bir süreçtir. Bu dönemde verilecek olan eğitim çocuğun ruhsal, zihinsel ve dilsel gelişimine büyük katkılar sağlar. İnsan yaşamının en önemli süreçlerinden biri olan çocukluk çağının fiziksel, ruhsal ve çevre ilişkileri yönünden sağlıklı yaşanması, iyi ve güzel duyguların benliğe yerleştirilmesi halinde kişilikli, kendisiyle, çevresiyle barışık, kültürel açıdan donanımlı ve üretken bireyler yetişebilmektedir (Kıbrıs, 2010).

Yetişkinlerden farklı kendine has özelliklere sahip bir birey olarak algılayabileceğimiz çocuk “Küçük yaştaki erkek veya kız, belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse” (Nas, 2002:7) tanımıyla ifade edilmektedir. Yalçın ve Aytaş (2002: 1) çocuk kavramının genellikle fiziksel ve zihinsel gelişim özelliği bakımından 0-16 yaş aralığındaki bireyler için kullanılan bir kavram olduğunu ifade eder. Oğuzkan’a (2010: 2) göre ise insanoğlunun genellikle 2-14 yaşları arasında seyreden gelişim dönemi “çocukluk” olarak ifade edilir. Yapılan tanımlarda çoğunlukla olgunluğa erişmemiş kız ve oğlan için kullanılan “çocuk” terimi doğumdan sonra bireyin gelişiminin tamamladığı yaşa kadar sürmektedir. Zengin ve Zengin (2007: 53) genel olarak olgunluğun on sekiz yaşında başladığı görüşünün geçerliliğine değinerek bu terimin , “çocukluk (0-13) ve yeni yetmelik (14-18)” dönemlerini kapsadığını belirtmiştir.

Kıbrıs’a (2010:11) göre çocuk “olgunluğa erişinceye dek, her yaştaki erkek ve kızlar için yapılan bir nitelendirme.” Bebeklik çağının bitimi ve ergenlik çağı arasındaki gelişme dönemi olarak 2-14 yaş arasındaki insan yavrusunu çocuk olarak ele almak mümkündür. Arıcı (2016: 5) ise çocukluk olarak belirtilen dönemi “İnsan hayatının iki yaşından ergenlik çağı olan on dört yaşına kadar olan dönemi kapsar.” şeklinde ifade etmiştir. Ona göre çocukluk dönemi bazı ilgi, davranış ve tutumların kazandırıldığı hassas bir dönemdir. Edebi açıdan önemine de değinen Arıcı (2016:

31) “Bireye estetik duyarlık kazandırmada en önemli zaman dilimi çocukluk dönemidir. Bu dönemde kazanılan yaşantılar, okunan kitaplar kalıcı izler oluşturmakta ve çocuğun geleceğini düşünsel olarak belirlemede oldukça etkili olmaktadır.” diyerek dönemin hassasiyetini dile getirmiştir.

Kritik bir dönem olarak adlandırabileceğimiz çocukluk dönemi zihinsel, toplumsal, kişilik ve dil gelişimi açısından değişimlerin hızlı yaşandığı bir dönemdir. Bu süreçte çocuğun öğrenme ihtiyaçlarına hassas davranılması, bu ihtiyaçların, gelişim sürecine faydalı olacak uyarılarla pekiştirilmesi çocuğun gelecekteki hayatını etkileyen, niteliğini belirleyen bir durum içermektedir. Çocuğun eğitilmesi, ihtiyaç duyduğu uyarıcılarla buluşturulması noktasında “edebiyat” kavramı dikkati çekmektedir. Çocuğu eğitmenin bir yolu da edebiyattan, edebi ürünlerden geçmektedir (Nas, 2002).

Çocukların sağlam bir kişilik yapısı ile eğitilmiş, bilinçli bir birey olarak yetişmelerinde edebiyat bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyat ürünleri çocuğun her yönden sağlıklı bir gelişim göstermesine aracılık ederek, çocuğun seviyesine uygun, anlamlandırabileceği, duygu ve düşünce dünyasında etkili olabilecek, yeni öğrenmelerle buluşturabilecek nitelikte uyarıcılara sahip önemli unsurlardır. Bu bakımdan edebiyat ürünleri çocuğu bilgi yönünden zenginleştirirken gerçek dünyayı tanımaya da yardımcı olmakta “çocuğun bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişiminde önemli bir uyarıcı”(Yavuzer, 2003: 186) vazifesi görmektedir.

Çocuğun dünyasında edebi ürünlerin geniş yer tuttuğuna değinen Arıcı'ya göre (2016: 34) “Kitap aracılığıyla çocuklar, dünya hakkındaki bilgilerini geliştirdikleri gibi kendilerine ait duyarlılıklarını, hayal güçlerini, yaratıcılıklarını ve iletişim becerilerini de geliştirirler.” Bu noktada edebiyat, çocuğun hayatında çok yönlü bir etmen, yol gösteren bir kılavuz, yaşama dair ipuçları veren bir rehber olarak yer alır.

İnsan hayatının ayrılmaz bir parçası olarak edebiyat yaşamı ayna misali yansıtan, nizam veren, kişilere tecrübelerini şekillendirme yetkisi tanıyan etkili bir anlatım sanatıdır (Gönen, 2013: 1). Bir başka ifade ile edebiyat “İnsana ait duyguyu, düşünceyi, hayali; ilişkilerle ortaya çıkan durumlar karşısındaki yorumları, tutumları, bir dilin imkânlarını en güzel şekilde kullanarak gerçekten olmuş gibi anlatma sanatı” (Tural,2004: 11)' dir.

Sever (2013: 31) dil ile oluşturulan bir sanat olarak edebiyatın “insana, yaşamı ve insan gerçekliğinin anlatmaya çalışan, sanatçı sezgileriyle örülmüş öznel bir gerçeklik ” olduğuna dikkati çeker. Edebi metinlerin okuması bireyi yaşam ve insan gerçekliğiyle buluşturarak kişinin fikir ve hissiyat alanını derinleştirir, anadiline hakim olma, kendinin ifade etme ve anlama yeteneğini geliştirir (Sever, 2013).

Edebiyatı, hislerin fikirlerin ve hayallerin yazılı ve sözlü olarak ifade edilmesi olarak tanımlayan Kıbrıs (2010:10) ise bir çocuğun nitelikli bir birey olarak yetişmesinde edebiyata önemli görevler düştüğüne dikkati çekmektedir. Nitekim bu görevler çocuğun birçok yönden eğitilmesinde diğer bilim alanlarıyla ortaklaşa süren bir yapı içinde yer almaktadır.

Çocuk ve edebiyat daima birbirleriyle etkileşim içinde olması gereken kavramlardır. Çocuğun zevk ve estetik anlayış bakımından gelişmesine katkı sağlayarak çocuğu eğlendirmesinin yanında gelişimini ve değişimini sağlayan, yaşamı, canlıları, doğayı tanıma fırsatı sunan bir etkinliktir. Yaşamın iyi ya da kötü yanlarına dair önemli ipuçları sunan edebiyat, çocuğu yaşama hazırlayan, hayal gücünü geliştiren, insanlığa ait değerleri kazandıran, estetik haz almasını sağlayan etkili bir sanattır. Çocuklara zaman ve yer sınırı olmadan farklı yaşam deneyimlerini görme fırsatı sunar (Gönen ve Veziroğlu 2013).

“Edebiyat yapıtlarıyla iletişime girmeyi alışkanlık edinmiş bir çocuk, insan ve yaşam gerçekliğinin sanatçı duyarlılığı ile biçimlendirilmiş yeni bir gerçekliği ile buluşur, tanışır. Edebiyat yapıtlarının sezdirerek, duyumsatarak gerçekleştirdiği bu işlev, kişileri başkalarının kişiliklerini tanımaya, onlara saygılı olmaya yönelik bir bilinçlendirme sürecine sokar.” (Sever, 2013: 37)

Edebiyat ürünleri aracılığıyla çocuk, insanların çeşitli düşünme, karar verme, hareket etme örnekleriyle karşılaşarak insana ve yaşama dair birçok değeri kavrayacaktır. Edebiyat “duyguları ve yaşamı işleyerek çocukların hem kalplerine hem de zihinlerine ” (Veziroğlu ve Gönen, 2013: 9) hitap edecek çocukta duygusal, zihinsel ve toplumsal açıdan olumlu davranış değişikliği meydana getirecektir.

Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamada sözlü ve yazılı eserlerin büyük katkısı olduğunu ifade eden Oğuzkan (2010: 7) çocukların edebiyat eserlerine neden ihtiyaç duyduklarını altı nedene bağlayarak belirtmiştir:

- “1.Edebiyat hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir.
- 2.Edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü arttırır.
- 3.Edebiyat hayatı keşfe yardım eder.
- 4.Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.
- 5.Edebiyat, yaratıcı etkinlikleri teşvik eder.
- 6.Edebiyat güzel bir dil demektir.”

Bunlardan istifade edilerek denilebilir ki edebiyat çocuğun hayatında büyük bir yere ve öneme sahiptir. Çocukların olumlu benlik geliştirmelerine, empati kurma, eleştirel düşünme, analiz etme gibi üst düzey becerileri kazanmalarında edebiyat ürünlerinin yadsınamaz bir yeri vardır. Edebiyat çocukların eğitilmesinde onların ufkunu geliştiren, yaşama dair bir bakış açısı kazandıran, kendini ve çevresindeki bireyleri anlamasını kolaylaştıran kısacası hayatı yansıtan bir aynadır.

2.2 İleti, Eğitsel İleti Nedir?

İnsanın temel faaliyetlerinden olan, onu diğer canlılardan ayıran bir özellik olarak iletişim bireylerin davranışları sonucu ortaya çıkan, belirli kalıplar dâhilinde gerçekleştirilen, gelişen ve değişen bir yapıdır. Özkan (2010: 16-18) iletişimi “duygu ve düşünceleri çeşitli yollarla başkalarına aktarma ve anlamlandırma süreci “ olarak tanımlar. Koç ve Öztoprak (2014: 24)’a göre “İletişim en yalın anlamda, düşüncelerin belli simgelerle anlatan bir gönderici ile bu simgeleri çözümleyip algılayan bir alıcıyı gerekli kılar. Bu sürecin amacı göndericinin düşüncelerini alıcıda oluşturmaktır.”

Gönenç (2014: 5) ise iletişimi “İletinin (mesajların) vericilerini ve alıcılarını zaman ve mekan içinde birleştiren bir etkinlik” olarak tanımlamıştır. Ona göre iletişim sürecinde bilginin, düşüncelerin, duyguların, yeteneklerin belli işaretler kullanılarak aktarılması söz konusudur. Bu sürecin “kaynak/gönderici, ileti ve dinleyici” olmak üzere üç temel ögesi bulunmaktadır. Bu üç temel öğeden biri olan ileti, işaretlerden kurulmuştur.

İletişim sürecinin sağlıklı olabilmesi için “kaynak, mesaj, alıcı, kanal ve kod” öğelerinin bir arada bulunması gerektiğini ifade eden Özkan (2010: 16-30) bu

kavramları şu şekilde açıklamıştır : “Kaynak mesajı gönderen, iletişimi başlatan kişidir. Mesaj, söylenen şey, bunun söyleniş tarzı ve içeriğidir. Alıcı mesajın yöneldiği kişi, kurum ya da kuruluştur. Kanal mesajın iletildiği araçtır. Kod ise gönderici ile alıcı arasındaki ortak dildir.” Bu dört öge iletişimin ana unsurlarıdır.

İletişimin temel öğelerinden olan “ileti/ mesaj” unsuru çalışmamızın esas kavramlarından birini oluşturmaktadır. İleti; yazarın belirlediği amaç doğrultusunda okuyucuya, hitap ettiği kitleye, kazandırmak, benimsetmek ya da onunla paylaşmak istediği öz düşüncedir. Yazılı veya sözlü olarak aktarılması amaçlanan fikir, görüş ve hislerdir (Özdemir, 2002).

Püsküllüoğlu (2000: 487) “ileti” kavramının farklı tanımlarına yer vererek şöyle ifade etmiştir:

“ 1. Söz ya da yazıyla gönderilen ve belli bir anlamı olan haber, mesaj. 2. Bir devlet büyüğünün ya da sorumlunun ilgililere ya da kamuoyuna gönderdiği haber, mesaj. 3. Dilsel bildirişimde konusunun dinleyiciye yönelttiği göstergesel bütün, bildiri, mesaj. 4. Bir yapıtın, bir yaratının dokusunda bulunan, sanatçının, yapıtın iletmek istediği temel düşünce, bildiri, mesaj. 5. Bildirişimde, vericinin belli bir anlam yükleyerek alıcıya gönderdiği ve onun da anlamını çözdüğü herhangi bir simge, mesaj”

Bireyler arasındaki duygu, düşünce ve isteklerin yazılı iletişim araçları kullanılarak aktarılması olarak ifade edebileceğimiz iletişimin en önemli öğelerinden biridir. İleti, bir ya da daha fazla bireyin zihinsel, duyuşal veya devinimsel davranışlarında bir değişiklik meydana getirmek gayesiyle düzenlenen işaretler bütünüdür (Ergin, 2012: 43).

Özdemir’e (2018: 72) göre ise ileti, “Yazarı yazmaya iten başka bir deyişle okuyucusuna vermek istediği ana düşünce, ana duygu” dur. Yazarın hayal ve düşünce dünyasının birleşimiyle kurguladığı hayata ve insana ilişkin durumları dilin imkânlarından faydalanarak okurlarına aktarır.

Sever ise (2004:131) iletiyi “yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşünce” olarak tanımlamaktadır. Yazının temelinde bir mesaj gönderme hedefi ve gayreti söz konusudur. Yazarın okuyucu kitlesine eseri aracılığıyla vermek istediği duygu, düşünce ya da istek, ana düşünce olarak da ifade edebileceğimiz iletidir. Edebi metin

yaratıcısı olarak yazara yönelteceğimiz “Nedir bu yazıyı yazdırtan ana neden?” (Özdemir, 2018: 72) gibi sorular bizi iletiye götürür.

Çocuklar için yazılmış edebi eserlerde açık veya örtük olarak verilmek istenen eğitsel iletilerin aktarım biçimi büyük önem taşımaktadır. Metnin dokusuna sindirilen bu iletiler, çocuğun gelişim alanlarına katkı sağlamalı, onun hayata dair sahip olduğu gerçeklere uygun olmalı, sanatsal bir üslup ile doğrudan veya dolaylı olarak anlaşılır bir dille verilmelidir (Demirel, 2011: 58).

Çocuklara edebî metinler aracılığıyla verilmek istenen iletilerin eğitsel olması, çocuğun eğitimi yönünden olumlu etkiler bırakması önemlidir. İletiler çocuğun gelişimsel özelliklerine uygun, zihinsel ve duygusal açıdan destekleyecek nitelikte olmalıdır. Zengin bir anlatımla işlenen konu ve temaların doğrudan ya da dolaylı olarak vermek istedikleri iletilerin metnin içerisine sindirilmiş olması, konudil ve anlatım açısından bir uyum göstermesi gerekmektedir (Demirel ve Diğerleri, 2011).

Unutulmamalıdır ki “Çocuk üstüne aklınıza eseni yazabileceğiniz boş bir sayfa (levha) değildir. Çocuğun kendine özgü bir doğası vardır.” (Gündüz, 2010:276). Kendilerine ait bir düşünce ve hayal dünyasına sahip olan çocuklar edebi metinler aracılığıyla bu dünyalarını geliştirir, zenginleştirirler. Bu bakımdan çocuğa kazandırılmak istenen değerlerin, davranışların çocuğa uygun olması gerekmektedir. Bu konunun önemine dikkat çeken Arıcı (2016: 50) çocuğa sunulan edebi eserlerin sahip olması gereken eğitsel iletileri şu şekilde ifade etmiştir:

1. Çocuğun ufkunu ve bakış açısını geliştirici nitelikte olmalı
2. Çocuğa hayatı, insanlığı ve içinde yaşadığı dünyayı tanıma ve sevmesine yardımcı olacak nitelikte olmalıdır.
3. Çocuğun güzellik ve estetik duygularının geliştirilmesine gayret edilmelidir.
4. Çocuğun duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici nitelikte olmalıdır.
5. Çocuğun özgün bir kişilik olarak yetiştirilmesine yardımcı olmalıdır.

6. Çocuğun eleştirel düşünmesine imkân verecek nitelikte olmalıdır.
7. Çocuğun okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmalıdır.
8. Çocuğun ana dilinin söz varlığını geliştirmesine imkân vermelidir.
9. Çocuğun ait olduğu kültür ve medeniyet değerleriyle örtüşmelidir.
10. Çocuğa verilmek istenen ileti/ileteler hissettirme yoluyla sunulmalıdır.
11. Politik söylem ve yönlendirilmelerden arındırılmış olmalıdır.
12. Çocuğa yaparak, yaşayarak öğrenme anlayışı esas alınmalı, öğretim, eğlenme ve düşündürme bir arada olmalıdır.”

Edebi metinler aracılığıyla çocuklara verilecek eğitsel ileteler, çocuklarda olumlu davranış değişikliği oluşturacak, onlara yaşama sevinci ve iyimserlik aşılayacak, toplumsal yaşama, olaylara karşı eleştirel bir bakış açısı kazanmasını sağlayacak, evrensel değerleri benimsetecek nitelikte olmalıdır.

2.3 İletilerin Sınıflandırılması

İletilerin sınıflandırılmasında araştırmacılar, metinler aracılığıyla kazandırılmak istenen eğitsel ileteleri farklı şekillerde sınıflandırma yöntemleri kullanmışlardır. Bu sınıflandırma aktarma biçimleri, amaç ve içeriklerine göre değişiklik arz etmektedir. Kaplan (2013) yaptığı çalışmasında iletelerin tasnifini şu şekilde göstermiştir:

- “ 1. Sunuluş Biçimlerine Göre İletiler
 - 1.1. Dolaylı Yoldan Aktarma
 - 1.2. Doğrudan Aktarma
2. Amaçlarına Göre İletiler
 - 2.1. Kişisel Gelişimi Destekleme Amaçlı İletiler
 - 2.2. Sosyal Gelişimi Destekleme Amaçlı İletiler
 - 2.3. Ahlaki Gelişimi Destekleme Amaçlı İletiler
3. İçeriklerine Göre
 - 3.1. Ulusal İletiler
 - 3.2. Evrensel İletiler”

Bazı araştırmacılar ise ileteleri beş ana başlık altında toplamıştır:

- “ 1. Etik İletiler

2. Psikolojik İletiler
3. Sosyolojik İletiler
4. Ekonomik İletiler
5. Öteki İletiler” (Yavuz, 1997 :7)

2.3.1.Sunuluş Biçimlerine Göre İletiler

Edebi metinlerde okuyucuya aktarılmak istenen iletiler işlenen konunun özelliğine, temanın kapsamına göre farklı şekillerde sunulmaktadır. Yazınsal nitelikli metinler bilgi aktarma, öğretme amacından ziyade hayata ve insana karşı hassasiyet ve duyarlılık oluşturma çabası içindedirler. Bu metinler çocukların dünyasında olumlu güzel etkiler yaratarak, onları duysal olarak etkileyerek farklı yaşantılar kazandırma sorumluluğuna sahip, öğretmeyi değil hissettirmeyi hedef alan metinlerdir. Bu anlamda yazınsal nitelikli bir metinle öğretme maksatlı oluşturulan metinlerde iletinin aktarılma biçimi de aynı olmamakta değişiklik göstermektedir (Sever, 2013).

Çocuklara manevi açıdan katkı sağlamak, düşünce dünyalarını genişletmek, yaşantı zenginliği kazandırmak ve onların olumlu kişilik geliştirmelerini sağlamak amacıyla verilen iletiler doğrudan ya da dolaylı olarak aktarılır. “Edebi eserde sanatçı çağrışım yoluyla veya doğrudan doğruya, hem kendi nesline hem de gelecek nesillere mesaj verir.”(Önal, 2001: 163).

2.3.1.1. Doğrudan Aktarılan İletiler

Bilgi vermeyi amaç edinen öğretici metin okuyucuya verilmek istenen mesajı doğrudan iletir. Öğretici özellik taşıyan metinlerin ana gayesi okurlarına önceden belirlenen bilgi, beceri ve doğruları öğretmektir. Bu gaye metnin dokusu içinde aleni olarak kendini göstermektedir. Zira burada birtakım durum ve yaşantıları öğretmek amacıyla bilginin ve iletinin doğrudan aktarılması söz konusudur (Özdemir,2018).

Nas (2002: 71) çocuklara sunulan edebi metinlerin doğrudan bilgilendirici olmaması gerektiğine değinmiş, bilginin metnin tamamına yayılarak içinde eritilmesi gerektiğini ifade etmiştir. O bu durumu “Çocuk nasıl oynarken birçok şey öğreniyorsa, okurken de birçok şey öğrenebilir, öğrendiğinin ayırdına bile varmadan” şeklinde ifade etmiştir.

2.3.1.2.Dolaylı Aktarılan İletiler

Dolaylı olarak verilen iletilerde okuyucuya birtakım ipuçları sunularak iletileri bulmaları sağlanır. Metin içerisine serpiştirilen iletileri okuyucu yorumlayarak ortaya çıkaracaktır. Demirel ve diğerleri (2011: 57) , bu tür iletilerin daha çok üçüncü kişi anlatımının hâkim olduğu hikaye, roman gibi benzer özellik gösteren, öyküleyici anlatım tekniğinin kullanıldığı eserlerde yazarın kahramanlar aracılığıyla aktarmış olduğu iletiler olduğunu ifade eder.

Metnin anlaşılmasında ve çözümlenmesinde yazarın vermek istediği ana düşünce okurun duygu, düşünce ve hayal dünyasının da bir parçası olarak karşımıza çıkar. “Dile getirilen anlam ya da katmanları araştırmayı, metnin dokusu içinde yer alan temel kavramlar örgüsünü irdelemeyi, bu örgüyle gerçek yaşam arasındaki ilişkiyi görmeyi gerekli kılar”(Özdemir, 2018: 45). Okuyucu verilmek istenilen mesajı bulmak için belli bir çaba gösterisi içine girer.

2.3.2.Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler

Edebi metin yaratıcısı olarak yazarların, verdikleri mesajlar aracılığıyla okuyucularına kazandırmak, benimsetmek istedikleri amaçları söz konusudur. Yazarı yazmaya yönlendiren “ okura vermek ya da iletmek istediği temel düşünce” (Özdemir ve Binyazar, 2018: 36) yazının amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmada verilerden yola çıkılarak amaçlarına göre eğitsel iletiler şu şekilde sınıflandırılmıştır.

2.3.2.1.Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Kişisel gelişim; yaşamsal anlamda niteliği arttırarak bireyin içinde bulunduğu şuan ki durumundan sıyrılıp hayat kalitesini yükseltmek amacıyla sahip olduğu gücü ortaya çıkartmasıdır. Kişisel gelişim, hayatın içinde yer alan problemlere uygun çözümler geliştirebilme, hislerini aktarmayı başarabilme, toplumsal ve sosyal çevreye uyum sağlayabilme gibi bireyin geçirdiği değişme ve gelişme süreci olarak ifade edilmektedir (Sever, 2003).

Kavcar’a (2017:4) göre “kişilik gelişmesi, her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre gelişmesi, hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu kendisinin seçmesi” anlamına gelmektedir. Bireyin kişisel gelişim açısından desteklenmesi maksadıyla sunulan iletiler, insani değerlerle donatılmış, sevgi, saygı ve sorumluluk çerçevesinde hayatını idame ettiren duyarlı ve erdemli bireylerin yetiştirilmesi, adına büyük önem taşımaktadır. Sağlıklı kişilik gelişimine sahip

bireylerin yetiştirilmesi bireyin bu açıdan desteklenmesini ve eksikliklerinin giderilmesini gerektirmektedir.

Bireyin kişisel olarak gelişmesinde verilen iletiler onun bu ihtiyacını karşılar nitelikte olmalıdır. Kişisel gelişime katkı sağlayan iletiler, toplum normlarına uygun, kabul görmüş, değerler çerçevesinde kişide değişiklikler oluşturmayı amaçlayan iletilerdir (Akkaya, 2008). Çocukların kişilik gelişimine katkı sağlayacak bu iletilerin onlara öncelikle iyi bir insan olmayı, dürüstlük, yardımlaşma, sevgi, saygı, hoşgörü, dostluk, vefa gibi olumlu davranışları benliklerine yerleştirmeyi amaç edinmesi gerekmektedir (Ekinci, 2018).

2.3.2.2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Bireylerin oluşturduğu birlikteliği ifade eden toplum “Toplumsal gereksinimleri gidermek için etkileşim içerisinde olan, belli bir coğrafyada ortak kültürü paylaşan çok sayıdaki insandan oluşan birliktelik” (Yazar, 2014: 99) olarak tanımlanmaktadır. Toplumsallaşma süreci ise bireylerin dahili oldukları topluluğun kurallarını, değerlerini benimseyerek kendilerine düşen rolleri yerine getirmeye başlamasını ifade eder. Genel anlamda insanın yaşadığı toplumun gelenek ve göreneklerini, kültürünü öğrenerek o toplumla bütünleşmesini ifade eder (Aktepe, 2014).

Çocuğun toplumsal ve sosyal açıdan gelişmesinde içinde bulunduğu kültürü tanıması, benimsemesi, insanlarla uyumlu bir şekilde yaşayabilmesi büyük önem taşımaktadır. Edebiyat ürünleri bu noktada önemli bir görevi de üstlenmektedir. Sever’e (2012: 65) göre “Edebiyat yapıtları, yaratıldığı toplumun kültürel ve toplumsal değerlerini de yansıtır. Masal, öykü, roman gibi yaratılardaki kahramanların kendisiyle, çevresiyle, doğa ve toplumla yaşadıkları çatışmalar, toplumun benimsenen ya da karşı çıkılması gereken değerlerini, inançlarını okura sezdirir.” Bu anlamda toplumun benimsediği, önemseydiği değerlere ve tutumlara ilişkin önemli ipuçları verir.

Sever (2013: 65) toplumsallaşma sürecini toplum tarafından kabul gören bir takım genel geçer kuralların ve erdemlerin birey tarafından benimsenmesi olarak ifade etmektedir. Bu süreçte çocuğun gelişim dönemine uygun olarak toplumsal konularla muhatap edilmesi gerekmektedir. “Toplumsal konu bireysel olgu, durum

ve sorunların dışında toplumun tümünü ya da belli bir kesimini ilgilendirenleri kapsayan konulardır.” (Özdemir ve Binyazar, 2018: 24).

Bireyin toplum ile olan ilişkisinin, insanlarla olan iletişiminin dengeli ve tutarlı olmasında içinde yaşadığı toplumu tanınması önemlidir. Bir iletişim vazifesi gören edebiyat, edebi metinler aracılığıyla “Geçmiş dönemlerde olduğu kadar bugünün sosyal hayatına ve bu sosyal hayat içinde yaşayan insanların zihnietine tutulan bir ayna” (Önal, 2001: 7) görevi üstlenmektedir.

2.3.2.3.Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Edebi eserler bulunduğu kültürün taşıyıcısı olarak görev yapmalarının yanında içinde bulunduğu kültür ve yazıldığı dil açısından yerel, dini ve ulusal birtakım özellikleri bünyesinde barındırırlar. İnsanın geneline hitap eden bütün kültürleri kapsayan geçerli iletilere sahip olduğunda evrensel bir yapıya ulaşırlar. Evrensel konuların yer aldığı edebi metinlerde tüm insanlığın ortak sorunlarına değinilir (Önal, 2001: 163).

Evrensel olarak nitelediğimiz bu iletiler tüm insanlığa hitap eden, geçerlilik taşıyan mesajlardır. Bir toplum tarafından kabul görmüş olumlu tutum ve davranışların farklı toplumlarca da aynı şekilde kabul görmesi evrensel bir anlam taşıdığına göstergesidir (Akgül, 2009: 420). Çocuklarımıza milli değerlerimizin yanında evrensel nitelik kazanmış, diğer toplumlar tarafından da kabul görmüş demokrasi, eşitlik, insan hakları, adalet, düşünce özgürlüğü gibi erdemleri de aktarmak ve önemini anlatmak gerekmektedir (Ekinci, 2018).

2.3.2.4.Dini Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Din kavramı değişik açılardan farklı şekillerde tanımlanmıştır. Fersahoğlu ve Demir (2012: 47) “Akıl sahiplerini kendi iradeleriyle bizzat hayır olana eriştiren ilahi bir nizam” olarak tanımlarken, Bilgin (1990: 7) “İnsan-Allah” ilişkisi olarak ifade etmiştir.

Çocukta din gelişimi öğrenme yoluyla gerçekleşse de dini duygular çocukta doğuştan var olan duygulardır. İslam bilimcilere göre bir çocuk ibadet etme, araştırıp bulma, Allah’ın varlığını ve birliğini kavrama gibi önemli yetileri yaratılışında barındırır. Çocuğun doğuştan sahip olduğu özellik olan dini hissiyatın fark edilişi ve gelişmesi bebeklik çağının sonlanıp ilk çocukluk olarak ifade edilen dönemin başlamasıyla olmaktadır (Fersahoğlu ve Demir, 2012).

Çocukluk, bireyde dini duyguların uyandığı bir dönem olması açısından çocuğa verilen eğitim, çocuğun inanç, tutum ve davranışlarını da etkilemektedir. Bireyin çocukluk döneminde aldığı dini telkinler yaşamı boyunca onda önemli etkiler bırakmakta, kişilik gelişimine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu dönemde çocuğa sunulacak iletilerin dini gelişimi destekleyen nitelikte olması bu açıdan büyük önem taşımaktadır (Ay, 2003).

Çocuğun sahip olduğu bu dini hissiyat ve fikirler aile başta olmak üzere sosyo-kültürel çevrenin ve eğitimin etkisiyle gelişmekte ve şekillenmektedir. Çocuğa dini hayatın tanıtılıp sevdirmesinde, dini değerlerin benimsetilmesinde edebi metinler de önemli görevler üstlenmektedir. Çocuğa dini yönde olumlu iletiler sunmanın önemini şu şekilde açıklamak mümkündür:

“Sosyal ve dinî çevre şartları olumsuz olan, dinî inançlar ve bunlarla ilgili konuları öğrenme imkânı bulamayan ve buna dayalı olarak dinî birikimi yeterince gelişmemiş olan çocuklar bu ihtiyaçlarını direkt olarak karşılayamadıklarından dolayı bir şekilde karşılamaya çalışacaklardır. Bu da onların doğru inanç yerine sahte inançlara kapılmaları riskini arttıracaktır.” (Fersahoğlu ve Demir,2012: 61).

Bu ifadeden de anlaşıldığı üzere çocuğa dini duygu ve düşüncelerini geliştirecek, onlara dini sevdirecek olumlu ve yeterli iletilerin verilmesi hem kendi iç âleminde hem de çevresiyle olan ilişkilerinde dengeli ve tutarlı tutumlar geliştirmesine katkı sağlayacaktır.

2.3.2.5.Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Milli değerlerine bağlı, kültürel açıdan donanımlı bireylerin yetiştirilmesinde ulusal düşüncenin gelişmesini sağlamak büyük önem taşımaktadır. Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarından biri olan bu durum Temel Kanunu'nda:

“Türk Milletinin bütün fertlerini; Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve

sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html) olarak ifade edilmiştir.

Edebi metinler çocukta milli değerlere karşı bir duyarlılık oluşturmali, vatan sevgisi, dil bilinci, milliyetçilik gibi ulusal konulara da yer vermelidir. Özdemir ve Binyazar (2018: 26) göre “Kimi konular belirli bir bölgeyi ya da ülkeyi ilgilendirir. Böyle konuların yeryüzündeki öbür ülkelerle, o ülkelerin insanlarıyla doğrudan bağlantısı yoktur.” Bu tür konular ulusal konulardır.

Çocukta ulusal düşüncenin gelişimine katkı sağlayacak vatan sevgisi, dil bilinci, bayrak sevgisi, aile gibi milli ve manevi değerlerin benimsetilmesine, karakter açısından bu değerlere bağlı, vicdanlı bir kişilik geliştirmesine önem verilmelidir. Çocuğun milli ve manevi düşünce dünyası, sunulan iletilerle beslenmelidir (Ekinci, 2018).

2.4.İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ilgili araştırmalar eğitsel ileti bakımından yapılan çalışmalar ve Yunus Emre ile ilgili yapılan çalışmalara olmak üzere ayrı ayrı sıralanmıştır:

Tekin (2018) tarafından “Aytül Akal'ın çocuk kitaplarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi” adlı çalışma hazırlanmıştır. Bu araştırmada Aytül Akal'ın çocuk kitapları sahip olduğu eğitsel iletiler bakımından incelenmiş, 24 inceleme nesnesinde toplam 230 eğitsel ileti bulgusuna rastlanılmıştır.

Kavak (2018) tarafından hazırlanan “Koray Avcı Çakman'ın hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma” adlı çalışmada Çakman'ın çocuklara hitaben olarak yazdığı 5 hikâye kitabında yer alan 56 hikâye eğitsel iletileri ve bu eğitsel iletilerin kullanım amacını tespit etmek ve eğitsel iletileri bu amaçlar doğrultusunda kategorilendirerek kitaplardaki dağılımını ortaya koymak amacıyla incelenmiştir. Araştırmacı inceleme sonucunda yazarın eserlerinde toplam 255 adet eğitsel ileti tespit etmiştir.

Oflaz (2017) tarafından hazırlanan “Zebercet Coşkun'un derleme ve yazma masallarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi” adlı çalışmada Zebercet Coşkun'un 3 masal kitabı ve bunların içinde bulunan 9 masal metni içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiş, etik iletilerin, psikolojik iletilerin, sosyolojik iletilerin, ekonomik iletilerin ve diğer iletilerin masallardaki kullanım durumu ele

alınmıştır. Yazar araştırma sonucunda Zebercet Coşkun'un derlediği ve yazdığı masalların özellikle psikolojik ve sosyolojik iletilerin çocuklara iletilmesinde uygun iletiler içerdiği sonucuna varmıştır.

Işık (2017) tarafından “Karakter eğitimi açısından Mevlâna İdris Zengin'in hikâye ve masallarında eğitsel iletiler” adlı çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada, karakter eğitimi açısından Mevlâna İdris Zengin'in masal ve hikâyelerindeki eğitsel iletilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Yazar inceleme sonucunda, eserlerde yer alan birçok karakterin olumlu özellikler barındırdığı ve bu açıdan karakterlerin çoğunun çocukların özdeşim kurabileceği nitelikte olduğu ve yazarın bu eserlerinin karakter eğitimi açısından zengin iletiler barındırdığı tespit etmiştir. Ayrıca bu iletilerin çocuğa görelilik ilkesine de uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Karahanoglu (2017) tarafından hazırlanan “Sevinç Kuşoğlu'nun çocuklara yönelik kitaplarında yer alan eğitsel iletiler” adlı çalışmada Sevinç Kuşoğlu'nun çocuk kitaplarında yer alan eğitsel iletiler üzerinde durulmuştur. Araştırmada yazarın çocuklara ne tür iletiler verdiği tespit edilmeye çalışılmış; bu iletilerin içeriği, hangi amacı gerçekleştirmeyi istediği nasıl ele alındığı üzerinde durulmuştur.

2015 yılında Cesur tarafından “Mavisel Yener'in çocuklara yönelik hikayelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma” adlı çalışma hazırlanmıştır. Yazarın 72 hikayesi nitel araştırma yapılarak doküman incelemesi yöntemiyle belirlenmiş ve değerlendirilmiştir. Yazarın eserlerinde toplam 592 ileti tespit edilmiştir. Bu iletilerin, amaçlarına göre 478 tanesi kişisel gelişimi destekleyen, 96 tanesi toplumsal gelişimi destekleyen, 15 tanesi ulusal gelişimini destekleyen, 3tanesi ise evrensel düşüncenin gelişimini destekler nitelikte olduğu ayrıca iletilerin sunuluş biçimlerine göre 537 tanesinin dolaylı yoldan, 55 tanesinin de doğrudan aktarıldığı araştırmacı tarafından belirtilmiştir.

Taşkıran (2015) tarafından “Mustafa Ruhi Şirin'in masallarında ve öykülerinde eğitsel iletiler” adlı çalışma hazırlanmış, çalışmada Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve öykü türündeki yapıtları verilmesi amaçlanan eğitsel iletiler bakımından incelenmiştir. Araştırma neticesinde masalların bu açıdan zengin olduğunu öykülerin ise masallar kadar zengin olmadığını kanısına ulaşmıştır.

Akçay (2015) tarafından “Samed Behrengi'nin hikayelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma” adlı çalışma hazırlanmıştır. Çalışmada Samed Behrengi'nin 17

öyküsü eğitsel iletiler açısından ele alınmış ve çocuk eğitimine faydaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı, Samed Behrengi'nin on yedi hikâyesinde 173 eğitsel ileti saptamıştır. Bu iletilerin sunuluş biçimlerine göre ise 170 tanesi dolaylı yoldan aktarılan, 3 tanesi doğrudan aktarılan iletilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak Behrengi'nin hikâyelerindeki iletilerin çocuğun birçok yönden gelişimine katkı sağlayan niteliklere sahip olduğu kişisel, toplumsal, dinî, ulusal ve evrensel gelişimi destekleyen bu iletilerin çocuğun zihinsel, sosyal ve toplumsal açıdan gelişimini de fayda sağladığı ifade edilmiştir.

Gülgönül (2013) tarafından hazırlanan “Bilgin Adalı'nın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler” adlı çalışmada Bilgin Adalı'nın hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler saptanmış, bu iletilerin aktarılmasında vasıta görevi gören eden şahıs, olay ve haller betimlenmiştir. Yazar bu iletileri, yönelik oldukları yaşantı alanlarına göre sınıflandırılmıştır.

Kaplan (2013) tarafından “Hidayet Karakuş'un roman ve hikâyelerinde yer alan eğitsel iletiler” adlı çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada yazarın çocuklara yönelik yazdığı öykü ve romanlar ele alınmıştır. Çalışma sonucunda çocuk edebiyatı kapsamında yapıt veren yazarların dikkat etmesi gereken noktalar ortaya konmuştur.

Özaslan (2012) tarafından hazırlanan “Muzaffer İzgü'nün çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler” isimli çalışmada Muzaffer İzgü'nün çocuk öykülerinde ve çocuk romanlarında bulunan eğitsel iletileri saptamak; bu iletilerin öykülerde ve romanlarda nasıl verildiğini belirlemek, kıyaslamak ve incelenen eserlerin çocuklara önerip önerilemeyeceğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma neticesinde Muzaffer İzgü'nün, ilköğretim 1. ve 2. sınıf öğrencilerine göre yazdığı 10 öykü kitabında 6 tema altında 49 eğitsel ileti; ilköğretim öğrencilerine yönelik yazdığı 10 romanında 7 tema altında 51 eğitsel ileti belirlenmiştir. Veriler sonucunda, incelenen çocuk kitaplarının çocuklara önerilebilir özellikte olduğu kanısına varılmıştır.

Barış (2011) tarafından “Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarındaki eğitsel iletiler” adlı çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Gülten Dayıoğlu'nun on dört çocuk romanındaki eğitsel iletiler incelenerek yazarın çocuklara iletmek istediği ulusal ve insani değerler saptanmaya çalışılarak bu iletilerin ne ifade ettiği, hangi gayeye

yönelik olduğu ve çocuk edebiyatı açısından nasıl ele alındığı konularına yer verilmiştir.

Köse (2011) tarafından “Muzaffer İzgü'nün Anneannemin Akıl Almaz Maceraları serisindeki eğitsel iletiler” isimli çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada yazarın Anneannemin Akıl Almaz Maceraları serisinde bulunan on yedi kitap ele alınmıştır. Sonuçta ulaşılan iletiler beş ana başlık elli dokuz ara başlık altında gösterilmiştir. Sevgi, saygı, fedakârlık, çalışkanlık, okuma sevgisi, hayvan ve doğa sevgisi, aile sevgisi, gelenek ve göreneklere bağlılık, etrafa duyarlılık gibi birçok eğitsel iletinin bu seride yar aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özdemir (2008) tarafından “Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler” adlı çalışma hazırlanmıştır. Bu araştırmada Sevim Ak'ın on öykü kitabı ve çocuklara yönelik olarak yazdığı yedi romanda yer alan eğitsel iletileri saptamak amaç edinilmiştir. Çalışmada Sevim Ak'ın öykü ve romanlarındaki eğitsel iletilerin çocuğa bilişsel, ahlâkî, toplumsal ve kişilik açısından yarar sağlar özellikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır:

2008 yılında Akkaya tarafından hazırlanan “Mustafa Kutlu'nun hikâyelerindeki iletiler ve bu iletilerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi” adlı çalışmada Mustafa Kutlu'nun öykülerindeki iletiler amaçlarına göre sınıflandırılmış, öykülerde kişisel gelişimi destekleyen iletilerin, diğer iletilere göre fazla kullanıldığı, öykülerindeki iletiler dil - üslup, konu -tema, şahıs kadrosu - kahramanlar ve bakış açısı/anlatıcı açısından ele alındığında çocuğa fayda sağlayacağı kanısına ulaşılmıştır.

Yılmaz (2007) tarafında hazırlanan “Muzaffer İzgü'nün çocuk romanlarının tema, eğitsel iletiler ve dil yönünden 10-12 yaş grubu çocuklarına uygunluğu” adlı çalışmada Muzaffer İzgü'nün on iki çocuk romanı tema, eğitsellik ve dil bakımından araştırılmıştır. Araştırma neticesinde ele alınan 12 eserde verilen tema ve eğitsel iletilerin 10-12 yaş grubu çocuklarında olumlu davranış değişikliği yapabileceği, çocukların kişilik gelişimlerine faydalı olabileceği ve eğitsel anlam içerdiği belirlenmiştir.

Yunus Emre ile ilgili yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır:

Açikel (2018) tarafından hazırlanan “Yunus Emre'nin Eserlerinde Değerler Eğitimi Unsurları” adlı çalışmada Yunus Emre'nin eserlerindeki değerler eğitimi

unsurları tespit edilmiştir. Yunus Emre'nin eserlerinde öne çıkan değerler tespit edilip Yunus Emre'nin bu değerleri ön plana çıkarmasındaki amaçlar, bu değerleri işleyiş şekli ve bu değerlerle bizlere vermek istediği mesajların neler olduğu değerlendirilmiştir.

Beyribey (2018) tarafından “Yunus Emre Perspektifinden Modern İnsan Kişiliğinin Eleştirisi” adlı çalışma hazırlanmıştır. Sonuç olarak Yunus'un "Yetmiş iki millete kurban ol aşıkısan" sözüyle belirttiği şekilde, gönlündeki sevgiyle, tüm insanlığı aynı değerde görüp, şefkatle bakarak, farklılıkları bir kenara bırakan bir yaklaşım ile, günümüzün "normal"ini daha derinlikli araştırmak, şahısların bu normale karşı algı ve tutumlarını hassas bir şekilde saptamak, Kişilik Organizasyonlarının tanı ve tedavi parametrelerini de gözden geçirilmesine destek sağlayabileceği kanısına ulaşılmıştır.

Dağ (2018) tarafından hazırlanan “Yunus Emre Felsefesiyle Öğretmenlerin Öz Denetimi” adlı araştırmada Yunus Emre düşünce sistemiyle öğretmenlerin öz denetim öğelerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan değerlendirme neticesinde, yüz altmış sekiz adet beyit ve şiirde öz denetim öğelerinin bulunduğu görülmüştür.

Karakoç (2017) tarafından “Yunus Emre Hakkında Yazılmış Kitaplarla İlgili Açıklamalı Bibliyografya Denemesi (1928 - 2016)” adlı çalışma hazırlanmıştır. Yunus Emre hakkında 1928 yılından günümüze kadar yazılan Türkçe kitap çalışmalarını incelenerek Yunus Emre ile ilgili akademik araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için bir başvuru eseri olma amacı taşıyan bir çalışma ortaya konulmuştur.

Karadağ (2016) tarafından “Yunus Emre'nin Karizmatik Şahsiyetinde Din ve Toplum Anlayışı” adlı çalışma hazırlanmıştır. Araştırmada “Felsefe ve Din Bilimleri” alanı bünyesinde Türk tasavvufunun öncülerinden Yunus Emre'yi, karizmatik şahsiyeti kapsamında ele alarak sosyolojik yönden incelemek amaçlanmıştır.

Kotan (2015) tarafından hazırlanan “Yunus Emre Divanının Söz Dizimi” adlı çalışmada Yunus Emre Divan'ı işlevsel dil bilgisi yaklaşımıyla söz dizimi açısından incelenerek dil birimlerinin ne işe yaradığını belirlemek amacıyla cümleler yapısal çözümleme yöntemiyle sınıflara ayrılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma materyali, veri toplama süreci, verilerin analizi ve verilerin kodlanması açıklanacaktır.

3.1.Araştırma Modeli

Bu araştırmada Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel iletilerin tespit edilmesi ve yazılı metinlerin analizi amaçlandığı için nitel araştırma yöntemi kullanılarak içerik analizi yapılmıştır. Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45) olarak tanımlanmaktadır.

3.2.Çalışma Materyali

Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel iletilerin tespit edilmesinin amaçlandığı bu araştırmada Divan ile Risaletü'n Nushiyye adlı eserler araştırmanın çalışma materyalini oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma materyali Tatçı'nın (2014) kaleme aldığı “Divan'ı İlahiyat” adlı eserden incelenmiştir. Eser H Yayınevi'nde yayımlanmıştır. Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel ileti unsurlarının tespitine dayanan bu çalışmada Yunus Emre'nin eserleri üzerine en etkili ve ayrıntılı çalışmayı yaparak bir eser oluşturan Mustafa Tatçı'nın “Divân-ı İlâhiyât” adlı eseri esas alınmıştır. Eserin öz kaynağa yakınlığı baz alınmış bu anlamda çalışma materyali olarak kabul edilmiştir.

3.3 Verilerin Toplanma Süreci

Verilerin toplanması sürecinde araştırma inceleme nesnelere öz kaynağa en yakın olan eser belirlenerek incelenmeye başlanmıştır. İnceleme nesnelere tekrar tekrar okunarak bulgular saptanmış, saptanan bulgular yorumlanarak çocuk açısından ifade ettiği anlam ortaya koyulmuştur. Saptanan bulgular belli başlıklar altında kategorilendirilerek veriler tablo haline dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır.

Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel ileti kategorileri araştırmanın başlangıcında belli olmadığı için çalışma sürecinde eserler okunup incelenirken içerik analizi ile bu kategoriler oluşturulmuştur. Her dörtlük ve beyitin içeriği analiz edilmiş ve eğitsel iletiler doğrudan ya dolaylı olarak kullanılma durumlarına göre

tespit edilmişlerdir. Elde edilen eğitsel iletilerin sayısı tablolar içinde gösterilmiş ve tablolarda yer alan sayısal veriler betimsel analize tabi tutulmuştur.

3.4 Verilerin Analiz Edilme süreci

Bu çalışmada verilerin analizinde, nitel veri analiz yaklaşımlarından olan betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde “amaç, elde edilen bulguları düzenlemiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256). Bu amaçla tespit edilen veriler öncelikle sistematik ve açık bir şekilde betimlenir. Sonra bu betimlemeler açıklanıp yorumlanır, sebep ve sonuç ilişkileri incelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256).

Çalışmada nitel verilerin anlamlandırılması sürecinde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yaklaşımda amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259).

Bu çalışmada da öncelikle Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel iletiler tespit edilmiş, bu iletiler amaçlarına ve sunuluş biçimlerine göre göre sınıflandırılmıştır. Böylelikle eserlerin eğitsel değeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir.

- “1.Verilerin Kodlanması
- 2.Temaların Bulunması
- 3.Kodların ve Temaların Düzenlenmesi
- 4.Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 260)

Araştırmanın çalışma materyali olan Divân ve Risaletü'n-Nushiyye baştan sona okunmuş, eğitsel ileti açısından değerlendirilerek elde edilen bulguların kategorilere ayrılarak gruplandırılmış ve kodlandırma yapılmıştır. Yunus Emre'nin söz konusu eğitsel iletileri eserlerinde nasıl işlediği, iletilerin nasıl verildiği yorumlanmış ve eserin eğitsellik açısından önemi hakkında sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

3.4.1. Verilerin Kodlanması ve Temaların Bulunması

Bu çalışmada elde edilen bulguların kodlanması aşamasında ‘verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama’ türü kullanılmıştır. “Bu tür çalışmalarda araştırmacı, verileri satır satır okur ve araştırmanın amacı çevresinde önemli olan

boyutları saptamaya çalışır. Ortaya çıkan anlama göre araştırmacı, belirli kodlar üretir ya da doğrudan verilerden hareketle kodlar oluşturur.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 264).

Araştırmada kullanılacak olan kategorilerin ve kodların belirlenmesi için araştırmacının inceleme verisi olan eserler dikkatle okunup, iletiler tespit edilmiş, tespit edilen iletiler belli başlıklar altında kategorilere ayrılmıştır. Tespit edilip kategorilere ayrılan eğitsel iletiler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşüne göre düzenlenen iletiler beş kategoriye ayrılmış, her kategoriye bir kod verilmiş olup, aynı temada yer alan iletilere de kod numarası verilmiştir. İletiler, sunuluş biçimi ve amaçlarına göre iki başlıkta toplanmıştır

1. Sunuluş Biçimlerine Göre Eğitsel İletiler

Doğrudan Aktarma

Dolaylı Yoldan Aktarma

2. Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler

Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler

Toplumsal Gelişimi Destekleyen İletiler

Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler

Dinî Gelişimi Destekleyen İletiler

Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler

Eğitsel ileti gruplarının başlıkları öncelikle bir harfle kodlanmıştır. Bu başlık altında yer alacak eğitsel iletiler de harfin yanına bir sayı gelecek şekilde kodlanmıştır.

Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler şu şekilde kategorik kodlanmıştır:

1. Kişisel gelişimi destekleyen iletileri “K” harfi ile kodlanmıştır.
2. Toplumsal gelişimi destekleyen iletileri “T” harfi ile kodlanmıştır.
3. Evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen iletileri “E” ile kodlanmıştır.
4. Dinî gelişimi destekleyen iletileri “D” harfi ile kodlanmıştır
5. Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen iletileri “U” ile kodlanmıştır

Kodlamada harfler kategori adını, 1’den başlanarak verilen sayılar ise buldukları kategoriye göre iletilerin sıralamasını göstermektedir. Her bir iletinin aktarılma şekline bakılarak doğrudan veya dolaylı olarak aktarıldığına dair bilgiler her iletinin yorum kısmında belirtilmiştir.

3.4.2 Kodların ve Temaların Düzenlenmesi

Araştırma verilerine göre tespit edilen eğitsel iletiler kategorilere ayrılıp kodlama yapıldıktan ve düzenlendikten sonra aşağıdaki tablolar oluşturulmuştur.

Tablo 1 : Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler (K)

İleti Kodu	İleti Adı	İleti Kodu	İleti Adı
K1	Sevgiye Değer Vermek	K30	Kıskançlık Yapmamak
K2	Doğruluk	K31	İftira Atmamak
K3	Alçak Gönüllü Olmak	K32	Kötülüğe Karşı İyilik Yapmak
K4	Kanaat Etmek	K33	Ümitli Olmak
K5	Gönül Kırmamak	K34	Sorumluluk sahibi Olmak
K6	Güzel Söz Söylemek	K35	Hırslı Olmamak
K7	Kin Tutmamak	K36	Gönül yapmak
K8	Kibirli Olmamak	K37	Kötülük Yapmamak
K9	Yalan Söylememek	K38	İki Yüzlü Olmamak
K10	Bencil Olmamak	K39	Sevdiğini Söylemek
K11	Cömert Olmak	K40	Alay etmemek
K12	Edepli Olmak	K41	Zalim Olmamak
K13	Kusur Aramamak	K42	Güvenilir Olmak
K14	Kendini Bilmek	K43	Özgüven sahibi Olmak
K15	Sabırlı Olmak	K44	Affetmek
K16	İlim Öğrenmek	K45	Çalışkanlık
K17	Hoşgörülü Olmak	K46	Ders Almak
K18	Çaba Göstermek	K47	Merhametli Olmak
K19	Akılla Hareket Etmek	K48	Arkadaş seçerken Dikkat Etmek
K20	Vefalı Olmak	K49	Arabozuculuk Yapmamak
K21	Saygılı Olmak	K50	İyiliği Çoğaltmak
K22	Utanmak	K51	Güzel huylu Olmak
K23	Öfkeyi Kontrol Etmek	K52	Kimseyi Aldatmamak
K24	Kusur Örtmek	K53	Hal hatır Sormak
K25	Şefkatli Olmak	K54	Zamanın Kıymetini Bilmek

K26	Söz Taşımamak	K55	Vicdanlı Olmak
K27	Öz Eleştiri Yapmak	K56	Dinlemeyi Bilmek
K28	Dedikodu Yapmamak	K57	Bugünün İşini Yarına Bırakmamak
K29	Kalbi temiz Tutmak		

Kişisel gelişimi destekleyen 57 farklı ileti adı ve ileti kodu tabloda yer almaktadır.

Tablo 2 : Toplumsal Gelişimi Destekleyen İletiler (T)

İleti Kodu	İleti Adı
T1	Birlik ve Beraberlik Sağlamak
T2	Adaletli Olmak
T3	Ayırım Yapmamak
T4	Yardımsaver Olmak
T5	Selamlaşmak
T6	Dayanışma
T7	Tabiat ve Çevreye Duyarlı Olmak
T8	Misafirperverlik

Toplumsal gelişimi destekleyen 8 farklı ileti adı ve ileti kodu tabloda yer almaktadır.

Tablo 3 : Evrensel Düşüncenin Gelişimi Destekleyen İletiler (E)

İleti Kodu	İleti Adı
E1	Barış İçinde Yaşamak
E2	İnsana Değer Vermek
E3	Fikir ve İnançlara Saygılı Olmak
E4	Büyükleri Örnek Almak

Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen 4 farklı ileti adı ileti kodu tabloda yer almaktadır.

Tablo 4 : Dini Gelişimi Destekleyen İletiler (D)

İleti Kodu	İleti Adı
D1	Allah Sevgisi
D2	Şükür Etmek
D3	Helal – Haram Bilmek
D4	Dua Etmek
D5	Peygamber Sevgisi

D6	Hayır Yapmak
D7	Sadaka vermek
D8	İbadet Etmek
D9	Hakkına Rız Olmak
D10	Kul Hakkı

Dini gelişimi destekleyen 10 farklı ileti adı ve ileti kodu tabloda yer almaktadır.

Tablo 5 : Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler (U)

İleti Kodu	İleti Adı
U1	Dil Bilinci

3.5.İnandırıcılık ve Tutarlık

Nitel araştırmalardaki geçerlik kavramı nicel araştırmalardan farklı bir özellik göstermekle birlikte araştırmacının bulgularının doğruluğunu birtakım kurallar çerçevesinde teyit etmesi biçiminde karşımıza çıkmaktadır. “Bu çerçevede “ iç geçerlik” yerine “aktarılabirlik” , “iç güvenilirlik” yerine “tutarlık” ve “dış güvenilirlik” yerine “teyit edilebilirlik” kavramlarını kullanmayı tercih etmektedirler.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 298).

Araştırmada kullanılacak olan gruplandırmanın oluşturulması ve kodların düzenlenmesi amacıyla çalışma materyali olan eserler ilk kaynağa inilerek okunmuş, iletiler tespit edilmiş, saptanan iletiler belli başlıklar altında kategorilere ayrılarak kodlanmıştır. Gruplara ayrılan iletiler uzman görüşüne sunulmuş ve alına görüş doğrultusunda sınıflandırma yeniden düzenlenmiştir. Yunus Emre felsefesi ve hayatıyla ilgili detaylı araştırma yapılmıştır. Çalışmanın inandırıcılığı ve tutarlığı bu şekilde sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BULGULAR VE YORUMLAR

4.1 Yunus Emre'nin Eserlerindeki Eğitsel İletiler

Bu bölümde Yunus Emre'nin eserlerinde tespit edilen eğitsel iletiler ve bu iletilerin aktarılış biçimlerine dair bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Kişisel gelişimi destekleyen iletilere Yunus Emre'nin şiirlerinde sıkça yer verilmektedir. Nitekim Yunus Emre şiirleri aracılığıyla insanlığa faydalı olmayı amaç edinmiş bir gönül insanıdır. Verdiği mesajlar sadece yetişkinler için değil çocuklar için de bir değer taşımaktadır. Söz konusu iletiler vasıtasıyla çocukların yaşam kalitesi yükseltilerek çocuk içinde bulunduğu durumdan, sahip olabileceği en gelişmiş ve donanımlı kişilik düzeyine ulaşacaktır. Günümüz çocuklarının ilgi ve ihtiyaçlarından yola çıkılarak bu unsurlardan faydalanılması gerekmektedir. Kişisel gelişimi destekleyen iletiler Yunus Emre'nin Divan ve Risaletü'n Nushiyye adlı eserlerinde şöyle karşımıza çıkar:

K.1. Sevgiye Değer Vermek

Sevgi tüm insanlığı bir arada tutan, merhamet, hoşgörü gibi duyguların temelini oluşturan insana ait en önemli değerdir. Bireyler arasında yakınlaşma sağlayarak kaynaşmalarına, içsel bir bağ oluşmasına vesile olur. Duygusal bir güç olan sevgi insanlar arasındaki sınırları kaldırarak birleşmesini, bireylerin iletişime geçmesini, birlik ve bütünlük duygusunu hissederek yalnızlığından kurtulmasını sağlar (Hökelekli, 2013).

İnsanları birleştirici bir gücü olduğunu ifade eden Yörükoğlu'na (2006: 182) göre sevgi "İnsanları birbirine yaklaştıran olumlu ve iyi duyguların tümü" dür. Bu duygu insanlar arasındaki ilişkileri çıkardan ve bencillikten öteye taşıyacak bir erdemdir. Bireyler arasında paylaşma, barış içinde olma, hoşgörü, vefalı ve fedakâr olmak gibi olumlu davranışların gelişmesine katkı sağlayan önemli bir etkidir.

Yavuzer (1998) sevgiye olan eğilimin insanların doğuştan getirdiği doğal bir yeti olduğunu ancak sevginin ifade edilmesinin, gösterilme biçiminin öğrenilmiş bir davranış olduğunu belirtir. Çocuğun gelişimini tamamlamasında, eğitimle geliştirilmesinde zamanında ve yeterince sunulan sevgi en temel unsurdur. Sevgiden

yoksun büyüyen çocuk içindeki bu duyguyu fark edemediği gibi sosyal ve duygusal açıdan eksiklikler yaşayacaktır. Bu noktada çocukların yaratılıştan sahip olduğu sevgi hazinesini ortaya çıkarmak ve harekete geçirmek gerekmektedir (Yavuzer, 1998).

Durmuş 'a (2008) göre sevgi, çocuk eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Çocukların sağlıklı kişilik geliştirmelerinde en önemli psikolojik ihtiyacı içten sevilmedir. Sevgi çocuğun ruh ve beden gelişimini ne kadar olumlu etkiliyorsa, sevgisizlik de o kadar olumsuz etkiler yaratır. Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren saygı ve sevgiyle büyütülmeli, gönlüne sevgi yerleştirilmelidir. Sevgiyle büyüyen çocuk etrafına sevgi saçacak ve her zaman dosttan yana gidecektir. "Sevgi odaklı bir yaklaşım insana duygusal açıdan kendini daha iyi hissettirir ve sahip olduğu her şeyi daha güzel hale getirir."(Tarhan, 2013: 122) Toplumda kişiler arasındaki ilişkilerde huzur ve barışın sağlanmasının en önemli kaynağı sevgidir.

İnsanın özünü oluşturan bu duygu toplumun da bir anlamda yapısını oluşturmaktadır. Sönmez (2012: 44) bireylerin sevgi ihtiyacının karşılanmadığı toplumlarda "uyuşturucu, madde alışkanlığı, saldırganlık, cana kıyma, hippilik, ilkel dinlere dönüş, savaş, soygun, çatışma vb." gibi olayların gözlenebilme ihtimalinin yüksek olduğunu ifade eder. Eğitim ortamlarında sevginin işe koşulması gerektiğini savunan Sönmez (2012 : 80-115) sevginin boyutlarını şu şekilde sıralamıştır:

"Sevgi, duygu ve düşüncelerin paylaşılmasıdır. Sevgi, hoşgörüdür. Sevgi, kişinin kendisini tanımasına ve yeteneklerini geliştirmesine yardım eder. Sevgi saydam olmalıdır. Sevgi insanın en önemli gereksinimlerinden biridir. Sevgi, merkeze hiçbir varlığı sürekli koymama, bencil olmama, her varlığın birbiriyle ilişkisini belirleyip bu ilişkileri tutarlıya doğru geliştirme, sorunların çözümünde kabaşık çalışmadır. Sevgi tutarlı bilgiye dayalı, çoğulcu demokratik, özgür bir ortamda boy verip gelişebilir. Sevgi, bilgi ve duygunun incelenmesi, tutarlı olması ve zenginleşmesidir."

Dünyadaki bütün yaratılmış varlıkları tasavvufun bir gereği olarak Allah'ın bir parçası, yansıması olarak gören Yunus'ta sevgi çok önemli bir değerdir. Yunus Emre'ye göre "İnsan-ı Kamil" olma, fenafillah mertebesine ulaşma yalnız sevgiyle gerçekleşir. Onun şiirlerinde sevgi öne çıkan yüceltilen bir değerdir. Yunus'un

felsefesinde sevgi tüm eksiklikleri bitiren her şeyi tamamlayan bir duygudur (Sönmez, 2012: 54).

Yunus'un eserlerindeki sevgi iletisi doğrudan aktarılarak, sevgi ve sevmeye dair önemli mesajlar verilmiştir:

“Gelün taşuk idelüm işi kolay tutalum
Sevelüm sevelüm dünya kimseye kalmaz”(D, s.317)

“Ben gelmedim da'vîyiçün benüm işüm seviyiçün
Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmaga geldüm.”(D, s.371)

“Elif okuduk ötüri bâzâr eyledik götüri
Yaratılmışı severiz Yaradandan ötüri.” (D, s.274)

Yunus'a göre sevgi bu âlemdeki en değerli duygudur. İnsanın dünyaya gelişindeki asıl gaye sevgidir. Yunus'un düşünce dünyasında sevgi, işleri kolaylaştıran, gönülleri birleştiren, barışı, huzur ve mutluluğu getiren asil bir duygudur. Gönül insanı, Hak aşığı olan Yunus, Allah'ı sevdiği gibi onun yarattığı tüm varlıkları da sevmekte, bu düsturla tüm insanlığa seslenmektedir. Yaratılanı yaratandan ötürü sevmeyi, insanı aşip tüm varlıkları kucaklayan bir sevgi anlayışını yaşam felsefesi haline getirmeyi öğütlemekte gönüller yıkmaya değil, yapmaya geldiğini, dava ve kavgadan öte gönül insanı olmak gerektiğini ifade etmektedir.

Allah'ın bir parçası olarak dünyaya gözlerini açan her çocuk da bu duyguyla yoğurulmalı ve büyümelidir. Çocuğun yaşamında en temel gereksinimlerinden biri sevgidir. Onun fiziki ihtiyaçlarının yanında manevi yönden de beslenmesi gerekmektedir (Yavuzer, 2003). Yunus'un şiirlerinde kullandığı sevgi dili, çocuğun kalbini sevgiyle doldurmaya, kişiliğini sevgiyle yoğurmaya yetecek nitelikte ve güzelliğindedir.

Yunus'a göre insanın asıl vazifesinin sevmek ve sevmektir. Çocukluk dediğimiz dönemden itibaren kişi kendine yüklenen bu görevi bilerek yaşamını sürdürmelidir. Dünyanın geçici sevginin kalıcı olduğunu ifade eden Yunus'a göre kişi bu dünyaya kavga etmek, kin tutmak, savaşmak için değil, sevmek, sevmek ve gönüller yapmak için gönderilmiştir. Amaç, düşmanlıkları ortadan kaldırıp yerine

sevgi tohumları ekmek, dostluk duygusunu yeşertmektir. Bu dizelerde çocuğa, gerek arkadaşlarını gerekse çevresindeki insanları severek onlarla iyi geçinmesi gerektiğine dair önemli mesajlar verilmekte, sağlıklı iletişim kurmanın yolu gösterilmektedir. “İnsanlar arasında sağlıklı iletişimin temelinde sevgi, saygı, güven ve sadakat vardır. Sevginin olduğu yerden korku ve düşmanlık gider.” (Tarhan, 2013: 122). Çocuk, sevginin kalpleri açan bir anahtar olduğunu anlamalı, tüm varlıklara karşı sevgi dilini kullanması gerektiğinin bilincine varmalıdır. En önemlisi sevginin insanın hamurunun asıl maddesi olduğu hakikatiyle yaşamını şekillendirebilmelidir. Yunus Emre bunu dizelerinde en içten şekilde anlatarak, kalplere etki etmektedir. Yunus Emre sevgi olmayan gönüllerden bahsederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Işk bir ulu nazar durur ‘âşık cânı didâr durur
‘Işkı olmayan gönüller vîrânedür şâr olmadı” (D, s.523)

“Işka mesel bağlanmaz ‘ışk işi hisâb olmaz
Dostlık ticâretinde anılmaz assı zıyan” (D, s. 434)

Yunus Emre “Işk” olarak ifade ettiği sevgiyi yüce bir bakışa benzetmiştir. Ona göre aşk bir bakıştır. Aşk olmayan, içinde sevgi beslemeyen gönüller ise virandır. Aşk bulunduğu yeri güzelleştiren bir duygudur. Sevginin hesapsız, çıkarsız, amasız olması gerektiğini ifade eden Yunus, dostlukta aşkta yarar-zarar diye hesabın olmaması gerektiği söylemektedir. Gerçek sevgi her şeye rağmen sunulan, çıkar gözetmeyen sevgidir. Yunus her bakışın her davranışın özünde karşılıksız bir sevgi anlayışının olması gerektiğini her fırsatta bizlere iletir. Geleceğin yetişkini olarak çocukların da gönüllerinde sevgi yeşermelidir. Günümüz açısından düşünüldüğünde yeterince sevgi görememiş, ebeveynleri ve çevresi tarafından bu ihtiyacı giderilmemiş çocuklar, kendine güveni olmayan, problemlili bireyler olarak toplumda yerlerini almaktadır (Ekinci, 2018). Bu yüzden önce çocukların gönüllerini sevgi ile doldurmalı ve taşımalıyız. Çocuk, sevginin insanı güzelleştiren bir duygu olduğunu kavrayarak anne-babasına, arkadaşlarına, akrabalarına, çevresindeki tüm insanlara karşılık beklemeden, zarar-zıyan hesabı yapmadan sevgi sunacaktır.

Bu dizlerde sevginin doğru yolu gösterdiğinden bahsederek dolaylı olarak aktarmıştır:

“İşk oldı elüm benüm gösterdi togrı yolum
Hakk’a şükür kim hâlüm bayağıdan hoş oldı” (D, s.528)

Şaire göre aşk doğru yolu gösteren, kişiyi doğruluğa ileten bir olgudur. İçi dışı sevgiyle aşkla dolan insan haline şükretmelidir. Sevgi tüm güzelliklerin ve iyiliklerin temeli, duyguların en yücesidir. Yunus sevgiyi, doğru yolu gösteren bir rehber olarak görmektedir. Zira onun yolundan gidenler hoşluğa, güzelliğe, huzura ulaşacaktır. Sevgiden yoksun olarak yetişen çocukların yetişkinlik dönemlerinde sevgi dolu olması, yaşamlarında mutluluğu ve başarıyı yakalamaları çok zordur (Ekinci, 2018). Bu yüzden sevgi, çocuklara verilmesi, öğretilmesi gereken en önemli değerdir. Sevgiyi rehber edinen çocuk yaşamında doğru yoldan gitmeye özen gösterecek, iletişimde, işinde, ibadetinde sevgiyi temel alacaktır. Yunûs’un ifadesiyle sevgiyi kılavuz edinen çocuk doğruluk düsturunu da edinmiş olacaktır. Yunus Emre sevgisiz gönüllerden bahsederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“İşidün iy yârenler ‘ışk bir güneşe benzer
‘İşkî olmayan gönül misâl-i taş a benzer

Taş gönülde ne biter dilinde agu düter
Niçe yumşak söylese sözi savaşa benzer

‘İşk var gönül yanar yumşanur muma döner
Taş gönüller kararmış sarp-katı kışa benzer”(D, s. 292)

Gönlünde sevgi taşımayan, sevgi beslemeyen kişinin insan olma vasıflarına eremeyeceğini dile getiren Yunus’a göre içinde sevgiyi barındırmayan gönül taş gibi sert ve soğuktur. Taş gönülden yansıyan da güzel söz değil acı sözdür. Sözlerimiz bir nevi gönlümüzün yansımasıdır. Bu yüzden sevgi barındırmayan gönüllerin söyledikleri yumuşak da olsa insanlara etki etmez ve hoş gelmez. Çünkü gönülde sevgi varsa oradan yansıyan sözcükler de yumuşak, güzel ve etkili olacaktır. Yunus

için sevgi, gönüller arasında köprü vazifesi gören etkili bir iletişim aracıdır. Bu yüzden her zaman sevgi diliyle güzel konuşmaktan yanadır. Sevgi ruhu onaran, güzelleştiren bir duygudur. Yeterince sevgi almamış, sevgiye tam olarak doymamış gönül boştur. Çünkü gönlü dolduracak asıl malzeme sevgidir. Çocuklar için de aynı durum söz konusudur. “Eğer bir çocuğun gönlüne sahih bir sevgi ve şefkat sunulmamışsa, oraya sahteleri dolacaktır.” (Vakkasoğlu, 2017: 59). Yunus çocukları gönüllerini sevgiyle doldurmaya, gönüllerini taşlaşmaktan kurtarmaya çağırılmaktadır. Sevgisiz kişilere bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“İşksuzlara virme öğüt öğüdünden alur degül

İşksuz âdem hayvân olur hâyvan öğüt bilür degül” (D, s. 356)

Gönlünde aşkı, sevgiyi barındırmayan kişilerin nasihatten anlamayacağını dile getiren Yunus, sevgisiz olanların hayvandan farksız olacağını dile getirmiştir. Sevgi insanı insan yapan en önemli duygudur. Yunus’a göre sevgi bu evrenin temeli, yaratılış sebebidir. Yunus’a göre insana gösterilen sevgi ve saygı bir bakıma Yaradan’a gösterilmiş olur.

Sevginin gücüne inanan Yunus, çocukları da bu güce inanmaya, dünyaya sevgiyi hâkim kılmaya çağırılmaktadır. Onun şiirlerinde öne çıkan sevgi unsuru insanları birleştirici, toplumu kaynaştırıcı bir özellik taşır. Yunus Emre’deki sevgi anlayışı insanlar arasında dil, din, ırk gibi ayrımlara gitmeden birleştirici ve hoşgörü ekseninde muamele eden bir anlayıştır. Gelecek kuşaklara aktarılması gereken de bu sevgi anlayışıdır. Bu anlayışın toplumsal huzura ve barışa da katkısının olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Yunus Emre’ye göre sevgi paylaştıkça artan, arttıkça saçıldığı yerleri güzelleştiren sınırsız, hesapsız bir hazinedir. Sevgi, insanın hem dünya hayatını hem de ahiret hayatını mutlulukla sürdürmesini sağlayan önemli bir kılavuzudur. Bu açıdan Yunus’un şiirlerinde öne çıkardığı sevgi anlayışıyla kişisel, toplumsal ve evrensel huzur ve mutluluğun, birlikteliğin anahtarını sunmaktadır.

K.2.Doğruluk

Hökelekli (2013: 89) doğruluk kavramını “Kişinin inancında, niyetinde ve düşüncelerinde, işlerinde, söz, iş ve davranışlarında, hakikate, adalete, gerçeğe

uygunluğu” olarak tanımlamaktadır. Doğruluk önce düşüncede başlayıp davranışlara sirayet eden bir erdemdir. Söylenen söz ile davranışın tutarlı olması, verilen sözlerin yerine getirilmesidir.

Doğruluk kişinin konuştuklarının, sergilediği hal ve hareketlerin, yaşam şeklinin, düşüncelerinin hakikate uygun olmasıdır. Bireyin verdiği sözlere uygun dürüst davranması, ağzından çıkanla yaptığı eylemlerin birbiriyle örtüşmesi doğruluğun bir gereğidir. Doğruluk kişinin yaşamının bütününe etki eden bir yapıya sahiptir, sözleriyle davranışları arasında çelişki bulunan kişilerin doğru olduğunu söylemek mümkün değildir (Ekinci 2018:199).

Seyyar (2015: 155) ise doğruluğu “Her söz ve davranışta, kendi zararına olsa bile, asla yalan söylememe, isabetli, güzel ve iyi olanı yapma, iyiliği emretme ve kötülükten kaçınma” olarak ifade etmiştir. Doğruluktan yana olmak söz ve davranışlarıyla, niyet ve amelleriyle her zaman iyilikten yana olmayı gerektirir.

Yüce kitabımız Kur’an’ın üzerinden durduğu önem verdiği ahlâkî ilke ve değerlerin başında sıdk - doğruluk gelmektedir. Sıdk, hakikate uygun olan söz, dürüstlük, gerçeği ifade edilmesi olarak tanımlanmakta bu özellikleri taşıyan, doğruluk sahibi kişiye de sâdik denilmektedir (Hökelekli, 2013). Kur’an doğruluk kavramının önemini bizlere Peygamberimizin şahsında tüm inananlara “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!” (Hud 11/112) ayetiyle göstermektedir. Mümin kalbindekiyle dilindeki bir olan, çevresindeki insanlara güven veren, inançlı kişidir. Yaradan, insanoğlu için doğru olmak mefhumunu asil vazife olarak göstermiştir çünkü doğruluk bütün iyilik ve erdemlerin temelidir.

Geleceğimizin yapı taşı olan çocukların bu özelliğe sahip bireyler olarak yetişmesi toplumumuzun huzur ve refahı açısından da büyük önem taşımaktadır. “Doğruluk sahibi kişi, hak ve hakikati, bağlı olduğu değerleri inkar etmeden, onlara hıyanet etmeden, din, kanun ve toplumsal değerlerin gösterdiği yoldan sapmadan, düz bir çizgide, istikamet üzerine hayatını sürdürür.” (Hökelekli, 2013: 92-93). Doğruluk hem kişinin kendine hem de yaşadığı topluma birçok fayda sağlar. Seyyar (2015: 156) doğruluğun faydalarını şu şekilde sıralamıştır : “1.Kişiye sağlam şahsiyet ve karakter kazandırır. 2.Başkalarının empatisini ve olumlu duygularını çeker. 3.Merhamet, şefkat ve yardımı cezbeder.”

Yunus Emre'nin eserlerinde bu ileti doğruluk erdemi öğülerek, doğruluğun faydaları, kişiye olan katkıları anlatılarak dolaylı olarak aktarılmıştır:

“Asil-zadeler nişanın eger bilmek dilerisen
Her sözünün ma'nisi var sözi şebük-sal olmaya” (D, s. 251)

“Ariflerden nişan budur her gönülde hazır ola
Kendüyi teslim eyleye sözde kil ü kal olmaya” (D, s.251)

“Söyledüğün keleciiyi işitdügün gibi söyle
Kendözünden zîreklenüp birkaç söz dahı katmagıl”(D, s.357)

Soylu, erdemli kişi olmanın en önemli özelliği boş söz söylememeleridir. Yunus'a göre söz asilliğin bir göstergesidir. Kişinin söylediği sözlerden, konuşmasından nasıl bir insan olduğu anlaşılmaktadır. Yunus asilzade olarak ifade ettiği örnek kişilerin sözünde değersiz, anlamsız, gerçek dışı ifadelerin olmadığını bildirerek sözün ne denli kıymetli olduğunu ifade etmiştir. Arif kişi her zaman hakikati söyler ve doğru olmaya gayret eder, onun sözü anlamsız, faydasız değildir. Yunus'un şiirlerinde ârif kavramı, Allah'ın rızasını ve sevgisini kazanmış, Hakk'ı bilen, hakikati idrak eden, ilim, irfan sahibi kişi olarak karşımıza çıkmaktadır (Tatçı, 2017). Ârif olan kişiler sözüne sadık oldukları gibi konuşmalarında dedikodu olmayan kişilerdir. Yunus burada iyi insan olmanın özelliğini her zaman doğru konuşması, hakikati söylemesi olarak ifade etmektedir. Kişi sözü başkalarına aktarırken kendinden bir şeyler eklememeli, uydurma sözler katmamalıdır. Eserlerinde insanı hem olumlu hem de olumsuz özellikleriyle ele alan Yunus'a göre arifler, miskinler, dervişler, aşıklar, sadıklar ve erenler Allah dostu olan, ahlaki değerlere sahip kişilerdir. Olumsuz olarak ele alınan insan tipleri ise cahiller, gafiller, yalancılar, gönül yıkanlar ve aşkı bilmeyenlerdir (Tatçı, 2015). İyi bir çocuk da her zaman doğru konuşmalı, hakikatten yana olmalı, âsilzade ve ârif olarak nitelendirilen kişileri örnek almalıdır. Çocuğa ârif ve âsilzade olmak istiyorsa yaşamı boyunca doğruluğu kendine kılavuz edinmesi gerektiği, evde, okulda, sosyal

hayatında her zaman hem sözlerinde hem de davranışlarında doğru olması gerektiği mesajı verilmiştir.

Yunus Emre doğru varmak ve doğru olmak gerektiğinden bahsederek bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Togrılık bekleyen dost kapusunda
Gümânsuz ol bulur İlahî devlet” (D, s.262)

“Yunus girçek ‘aşıkısan ırılmadın togru durgıl
İrilmadın togru varan ol görisedür didarı” (D, s.539)

Yunus’a göre gerçek aşık, seven olmanın koşulu doğru olmak, doğru yoldan ayrılmamaktır. Doğruluk bizi sevgiliye ulaştıracak bir yoldur. Çocuğa doğru bir insan olursan Allah’ın sevdiği bir kul olacağı mesajı verilmektedir. Mutlu ve huzurlu olmak, Hakk’ın rızasını kazanmış bir kul olmak için hayatı doğru tanımak, nereden geldiğimizi, dünyaya geliş amacımızı ve sonunda nereye gideceğimizi iyi bilmek gerekir diyen Yunus çocuğa doğru bir insan olmanın reçetesini sunmaktadır.

Özünü doğru tutmak gerektiğini söyleyen Yunus Emre bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“İy Yûnus Emre bî-çâre
Özün dutgıl togru yâre” (D, s.543”)

“Togırlık bekleyene buhul irmez
Hasûd hod kim durur hîç anı görmez” (RN, s. 608)

Yunus şiiirlerinde insanın ahlaki yönünü ele alırken “doğruluk” kavramına sıkça vurgu yapar. Ona göre doğruluk insanda bulunması gereken en güzel erdemdir. Kendinin şahsında tüm insanlara özünü doğru tutmayı doğruluktan ayrılmamayı öğütler. Çünkü gayesi doğruluk olan kişiye cimrilik, kıskançlık gibi kötü huylar ulaşamaz. Yunus bu manada doğruluğa dair önemli öğütler vermekte uyarılarda bulunmaktadır.

Unutulmamalıdır ki doğruluğu benimsemiş bir çocuk yaşamı boyunca her türlü yalanın, yanlışın, haksızlığın ve kötülüğün karşısında durmayı gerçeğin,

adaletin, iyiliğin yanında olmayı öğrenmiş olur. Çocuğa kazandıracamız doğru-dürüst insan olma mefhumu ona adaletli olma, sözünün eri olma, özü sözü bir olma gibi vasıflarla donatılmasına öncülük edecektir (Ekinci, 2018).

Doğruluğun zararlarından ve yararlarından bahsederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Gör imdi togruluk bir neler eyler
Yıkar gaybet evin küllî yir eyler

Togurluk cümlesinden üstün üzer
Togurluk besleyenler ‘Arş’da gezer

Ne mahal ‘Arş’ıla Ferş togrulara
Hicâb yokdur öte andan bulara” (RN, s. 624)

Doğruluk insanların sahip olduğu ilâhî sıfatlardan biridir. Bu vasfa sahip kişilerin, doğruluk sıfatını taşıyanların mekânı göğün en yüksek katı olan Arş-ı Âlâ’dır. Ârş’a yükselen doğrularla Allah arasındaki perde kalkar. Sahip oldukları bu doğruluk vasfı aradaki örtüyü kaldırarak kişiyi Hakk’a ulaştırır. Yunus bu dizeleriyle doğru olmanın, yaşamını Allah’ın emrettiği gibi dosdoğru sürdürmenin kişiyi en yüksek mertebeye ulaştıracağını anlatmaktadır. Hakk ile arasındaki perdeyi kaldırmak isteyen kişi doğruluk istikametinden hiç ayrılmamalıdır. Yunus’un verdiği bu nasihatlerden faydalanan çocuk, hem aile hayatında, hem iş hayatında hem de kulluk yaşamında doğruluk değerinin onu hep yükseklerle çıkaracağı inancını taşıyacaktır.

Doğruluğun kötü şeyleri de iyiye çevirdiğinden bahsederek iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Aşıkdur togrulığa togru cânlar
Togurlığı bulur dostı sevenler” (RN, s. 624)

“Sadıkdur togrulukda eyü kişi
Togurluk eyü ider yavuz işi”(RN, s. 625)

Doğruluktan yana olanların doğruluğa âşık olduğunu söyleyen Yunus, Allah'ı sevenlerin, Allah dostu olanların her durumda ve şartta doğruluğu bulduğunu, yolundan sapmadığını belirtmektedir. İyi, güzel ahlâklı insan doğruluğa sadık olmalıdır. Zira doğruluk kötü işleri iyiye dönüştüren, güzelleşmesine katkı sağlayan bir erdemdir. Yunus'un gözünde doğruluk kötülükleri ve olumsuzlukları ortadan kaldıran bir değerdir, eğer kişi doğruluk yolunda sadık olursa dosta ulaşır. Doğru kişinin özelliklerinden bahsederek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Ögüdi cümle togruluktan alur
Togurluk dirliği ebedi kalur

Fidî canum sana iy togru varan
Müşâhede bulur anı başaran

Ki togru hâlini yarına koymaz
Bugün yarın dimek ol hâle uymaz”(RN, s. 625)

Yunus'a göre öğüdü doğruluktan almak ve doğruluktan yana olmak gerekir. Doğru olmayı başaranlar ilahi güzelliği görme lütfuna ereceklerdir. Doğru olanların işini yarına bırakmadığını ifade eden Yunus, bugün yarın demenin doğrulara yakışmadığını söyler. Doğruluğun bütün iyilik ve erdemlerin anahtarı olduğunu söyleyen Yûnus çocuğa, inanç ve fikirlerinde, konuşma ve eylemlerinde hakikate uygun davranmayı öğütlemektedir. Doğruların Hakk'ın didarına nail olmakla mükâfatlandırılacağını söyleyerek ulaşacağı en güzel konumu göstermektedir. Doğruyu bulmak isteyen doğru olması gerektiğini ifade ederek bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Kamular togrıdur sen togruyısan
Bulınmaz togruluk sen egriyisen”(RN, s. 625)

Sen doğru ise herkes doğrudur ama eğri isen doğruluk bulunmaz diyen Yunus çok önemli bir tespitte bulunarak doğru olanların, dürüst davrananların çevresindeki

herkesi de bu gözle gördüğünü söyler. Hakikatten yana değil ise kişi kendinden bilir işi misali yaşamı boyunca doğruluğu bulamayacağını ifade eder.

Yunus'un dizelerinde öne çıkan doğruluk erdemi, çocuğun duygu ve düşünce dünyasını etkileyecek, hangi durumda olursa olsun doğru olma tutumu kazandıracak, söz ve davranışlarında tutarlı olması gerektiği bilincini kazandıracaktır. Unutulmamalıdır ki doğruluğu kendine ilke edinen bir çocuk ileriki yaşamında toplum için de fayda sağlayacak, başkalarının haklarını yememeye, sağlıklı iletişim kurmaya özen gösterecektir. Toplumların huzuru için yetiştirilen her çocuğun öncelikle doğruluk erdemine sahip olması gerekir. Böylelikle yaşamı boyunca hem işinde, yaptığı ticarete, yönetim anlayışında hep doğruluktan yana olacaktır.

K.3.Alçak Gönüllü Olmak

Alçak gönüllülük insanı insan yapan en önemli erdemlerden biridir. Nitelik açısından sahip olduğu değeri başkalarını küçümsemek için kullanmayan, büyüklük taslamayan tevazu sahibi kişileri ifade etmek için kullanılan bir değerdir. Hökelikli (2013: 112) alçak gönüllülük kavramını “Başkasına karşı gelecek ya da onun hoşuna gidecek her tür davranıştan sakınarak, onun önünde kendi benliğimiz silme yönünde bir eğilim” olarak ifade etmektedir. Alçak gönüllülükte gurur ve kibir yer almaz, mütevazı insan kendisinde var olan gerçek değeri saklama eğilimindedir.

Alçak gönüllülük kişinin kendisini küçük görmesi değil bilakis kendini tanıması, yapabileceklerinin ve yapamayacaklarının farkında olmasıdır. Topçu (2005: 44) bu erdemi “Başkalarına sevgisi çok olan zengin ve büyük ruhlar, herkesi ve hep başkalarını gözlerinde büyütür, kendilerinden üstün tutar da kendilerini herkesten küçük görürler. Buna alçakgönüllülük veya tevazu denir.” şeklinde tanımlamaktadır.

Seyyar (2015: 532) ise tevazu kavramını “İnsanlara karşı gönüllü olma, kibirlenip böbürlenmekten sakınma” olarak ifade eder. Çocuklara kazandırılacak bu erdemle çocuk bencillikten, kendini beğenmişlikten, kibir ve hasetten uzak duracak doğruluğu, iyi niyeti, sevgi ve muhabbeti yaşamına rehber kılacaktır. Sahip olduğu özelliklerin Allah tarafından verildiği bilincine ulaşan çocuk çevresindekilere karşı büyüklük taslamayacaktır (Genç, 2013).

Yunus Emre'nin eserlerinde bu ileti alçak gönüllü olmaya dair yapılan uyarı ve tavsiyelerle doğrudan aktarılmıştır:

“Korkarısın sen Tamu’dan gel alçak olgıl kamudan
Ol günü ince köpriden bil kamular geçmek gerek” (D, s. 342)

Sen yüceden çıkarsın alçak yire akarsın
Gönül Hakk’a dutarsın alçak gönlün var senün (D, s. 348)

“Sen yüce bir makâmdan çıkar, alçak bir yere /tenezzül ederek başka bir sifata, başka bir kalıba/ akarsın. Gönlünü Hakk’a tutarsın / Hakk’a yönelirsin/ ne kadar mütevazı / yokluk bilinciyle hem-hâl olmuş bir gönlün var!” (Tatçı, 2017: 606)

Yunus’a göre kendini beğenmişlik insanı cehenneme götüren kötü bir huydur. Cehennemden korkan ve mahşer günü sırat köprüsünden geçmek isteyen kişi öncelikle kimseyi aşağı görmemeli, kendisi alçak gönüllü olmalıdır. Zira Yüce Allah’ta Kur’an insanları kibirlenerek, büyülenerek gezmeleri konusunda uyarmakta insanlara alçakgönüllü olmayı, kimseyi küçük görmemeyi emretmektedir. Alçak gönüllü olmak insanı yücelten, yükseğe çıkaran bir davranıştır. Yunus’a göre gönlünü Hakk’a tutmak, varlığın aslına yönelerek hakikati kabul ederek, alçakgönüllü bir kimliğe bürünmektir.

Alçakgönüllü olmanın faydalarından bahsederek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“İşit imdi ‘akıl der gör ana
Ki alçaklık durur meded cânuna

Sözün düketmedin alçaklık irdi
Kibir gördi anı kaçır tagından

Çün alçaklık irişdi kibr erine
Bakadur bir kişiyi bin görine (RN: 593)

Yunus’a göre alçak gönüllü olmak, kibir büyüklük taslama gibi duyguları yerle bir eden, kişinin kalbinden haset, kıskançlık, kendini beğenme gibi olumsuzlukları gideren bir erdemdir. Alçak gönüllülüğün olmadığı yerde tüm varlığın benlik ve nefsin kuşatması altındadır. Kişi ancak alçak gönüllülükle nefsinin bu duygulardan arındırabilir.

Alçakgönüllü olmaya öven Yunus Emre bu dizlerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Ger alçak varasın meydân senündür

Cevâhir sende biter kân senündür

Aşaklıkdur yir ü gögi götüren

Yidi kat yirden aşaga turan

Aşaklık üzeredür yirile gög

Ögersen cümleden alçaklığı ög” (RN, s.594)

Yunus’a göre alçakgönüllülük övülecek bir erdemdir. Alçakgönüllülüğün merkezi kalptir, Rabbini ve özünü tanıyan kişi yer ile gök arasındaki maddi manevi her şeyin, şeref ve şanın O’na ait olduğunu bilir ve tevazu ile hareket eder. Alçakgönüllü olan kişide hırs, kibir ve bencillik olmaz onun gönlünde tevazudan doğan cevherler yer almaktadır. Alçakgönüllülük insanların önünde alçalmak değil, nefsinin terbiye ile Hakk’ın huzurunda yükselmektir. Tevazu sahibi kişi sergilediği güzel ahlâk ile övgüye layıktır.

Yunus gerçek tevazunun gönülde, dilde, ibadette ve her işte kendini göstermesi gerektiği mesajını vererek mütevaziliğin insanı yücelten bir hal olduğunu ifade eder. Çocuğa gerek evinde anne-babasına karşı, gerek okulunda arkadaşlarına ve öğretmenlerine karşı, gerek çevresindeki insanlara karşı alçakgönüllü olmasını, şımarık hareket etmeyip edepli davranmasını öğütler.

Alçakgönüllüğü beğendiğini belirten Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Aşak varan kişi devlet iletdi

Ana kim yitiser uzadı gitti

Aşaklık ‘âlemün bünyâdı oldı

Ki her ne varışa ana düzüldi

Aşaklıkla kanâ’at hoş yâr oldı

Özin isterisen anda var oldı” (R.N. 594)

“Yûnus alçaklığı yavlak begendün
Anuniçün bu ‘ışk yirine kondun” (R.N. 595)

Alçakgönüllü kişilerin mutluluğa ulaştığını söyleyen Yunus’a göre âlemin temeli, tertip ve düzenin sağlayıcısı bu erdemdir. Tevazunun olduğu yerde kanaat etme, kendini bilme vardır. Kişinin özünü oluşturan aslında budur. Alçak gönüllülüğü çok beğendiğini dile getiren Yunus bu erdemin kişiyi aşka, sevgiye, Hakk’ın makamına götürdüğünü ifade eder. Çünkü tevazu sahibi kişi sahip olduklarının Allah tarafından verildiğini bilir, bunlarla büyüklenip kimseyi hakir görmez.

Yunus’un dizelerinde alçakgönüllü olmak, şan, şöhret, makam, servet gibi gelip geçici maddi değerleri gereğinden fazla önemsememek, bunları insanlara iyilik yapmada bir hizmet aracı olarak görerek, sahip olduğu güç ve imkanlarla övünmemek, üstünlük taslamamak olarak ifade edilir. Alçak gönüllü davranmanın akıl ve irade göstergesi olduğunu dile getiren Yunus çocuklara da bu konuda önemli iletiler sunar. Tevazu sahibi kişi düşünerek, bilinçli hareket eder ve nefsinin bencil istekleriyle baş etmeyi bilir. Kendini olduğu gibi görerek, elindekilerle yetinmeyi bilir, kanaatkâr bir tavır sergileyip şükreder.

K.4.Kanaat Etmek

Açgözlülük; isteklerde doyuma ulaşamamadır, doyumsuzluktur. Kanaat ise “Kısmete razı olma, elinde bulunanla yetinme, verilen nimetlerden razı olma, az veya çok rızkı her zaman mübarek sayma, dengeli ve sosyal duyarlı yaşama, ihtirastan ve israftan kaçınma” (Seyyar, 2015: 336) olarak tanımlanmaktadır.

Sahip olduklarına razı olma, elindekiyle yetinmeyi bilip daha fazlasını istememe durumu olarak ifade edebileceğimiz kanaat, olumlu bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kanaat etmeyi bilen kişi yaşamındaki durumundan, kendisine verilen fiziksel, zihinsel, duygusal özelliklerden, ait olduğu sosyal topluluktan, ekonomik durumundan, kendisine sunulan maddi ve manevi tüm olanaklardan memnun olmayı, doyuma ulaşmayı, tatmin olmayı, huzurunu bulmayı becerebilen kişidir. Bu anlamda kanaat sahibi olmak hırs ve ihtirasa yenilmeden manevi değerlerinden vazgeçmeden, sahip olduklarına şükretmektir (Peker, 2010).

Açgözlülük sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı olumsuz etkilemektedir. Çünkü açgözlü insan mal, para gibi maddi şeylere karşı aşırı bağıllık göstermekte bunlardan feragat etmek istememektedir. Kanaatkârlık bu aşırı bağıllığın önüne geçerek kişiyi paylaşmaya, fedakârlığa ve feragat etmeye yönlendirir. Kanaatte hırsın, doymak bileyen arzu ve isteklerin yerini Allah’a tevekkül ve Allah’a güven almıştır. Yaşama karşı hep pozitif, iyimser bir tavır söz konusudur (Peker,2010). Yunus Emre’nin eserlerinde bu ileti açgözlü olmanın olumsuz sonuçlarına karşın kanaat etmenin kazandırdıkları gösterilerek dolaylı aktarılmıştır:

“Eger tama ‘ kılurisan gördüğüne kalurisan
Nefsün güm-rah kılurisan nazar dahı oldı fani” (D, s.541)

Yunus’a göre açgözlülük yapan kişi nefsin arzu ve istekleri içinde yolunu kaybetmiş, fazlasını isterken gördüğüyle kalmış kişidir. Çünkü açgözlü kişiler doyumsuzdur, geçici olan bu dünyada kanaatkar olmak, aşırılıklardan uzak durarak istek ve arzularını kontrol altında tutmak gereklidir. Yunus burada açgözlülüğün kişiye bir şey kazandırmayacağı gibi nefsin istekleri içinde kaybolarak doyumsuz yapacağı mesajını vermektedir. Çocuk açgözlülüğün sonunda elde edilenlerinde yitip gideceğini görerek aşırı isteklerinden vazgeçmesi gerektiğinin farkına varacaktır. Açgözlü kişilerin olumsuz yönlerinden bahsederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Ulu oğlu tama ‘öğüt işitmez
Cihân mülki anun olursa yitmez” (RN, s.583)

Açgözlü kişi sahip olduklarıyla yetinmeyi bilmez. Ona dünyanın malını mülkünü de verseniz tatmin olmaz. Açgözlülük insana hiçbir fayda kazandırmayacağı gibi kişiye zarar verir. Ona verilen nasihatleri duymaz, insanlığa fayda sağlamaz. Yunus’a göre açgözlü kişi hırs ile mal mülk peşinde ömrünü ziyan eder. Yunus açgözlülüğün insana vereceği zararları ifade ederken kanaat etmenin, elindekiyle yetinmenin kişiyi erdemli yapacağını vurgulamıştır. Akıllı olan kişinin kanaat ettiğini belirten Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Kanâ’ât fakrıla uş gele şimdi
Bakadur düşmana gör n’ide şimdi” (RN, 585)

Aklı olan, aklıyla hareket etmeyi bilen insan yetinmeyi bilir. Kanaatkâr olunca açgözlülük gönlü terk eder. Yunus’a göre açgözlülük kişinin düşmanı sayması gereken bir davranıştır. Aç gözlülüğten kurtulmanın çaresi kanaat etmektir. Yunus geleceğin yetişkini olacak çocuklara bu anlamda önemli mesajlar vermektedir. Açgözlülük yaparak mal, mülk, para ve makam peşinde harcanan bir ömür kişiyi sadece yormakta ve yaşamın asıl manasını görmekten alıkoymaktadır. İnsana değer kazandıran bu maddi unsurlar değil, sahip olduğu erdemler ve insanlık adına yaptığı iyiliklerdir.

Yunus gönüllerden aç gözlülüğü arındırarak hem iç huzuru sağlamaya hem de toplumsal huzura katkıda bulunmaya dair önemli mesajlar vermektedir. “Yunus Emre açgözlülüğe karşı kanaati, kibre karşı tevazuu, öfkeye karşı sabrı, kine karşı sevgiyi öne çıkarır. Hangi duyguyu beslersek onun galip geleceğini söyler. Kendisiyle barışık insanlar yetiştirmeyi hedefler.”(Tarhan, 2013: 63). Bu noktada çocukların bu erdeme sahip olarak yetişmesi büyük önem taşımaktadır. Aklı olanın açgözlülük yapmaması gerektiğini söyleyen Yûnus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Kanâ’at hoş otursun taht anundur
‘Atâ-yı devlet ile baht anundur” (RN, s.588)

“Bir söz diyeyin sana dinle cânun varışa
Hiç tama ‘ eylemegil ‘aklun sana yarışa” (D, s. 460)

Kanaatkâr olmanın mutluluğu ve huzuru getirdiğini ifade eden Yunus, çocuklara bencil olmamaları ve başkalarını düşünmeyen, doyumsuz isteklerine sınır koymayı bilmeyen, şükür ve kanaatten uzak bir yaşam sürmemeleri konusunda uyarıda bulunur. Yunus’a göre insan canı sağ iken ve aklı var iken açgözlülük etmemesi gerektiğini bilmelidir. Kanaatin getirdiği iç huzuru fark eden çocuk ailesine ve çevresine karşı bitmek bilmeyen aşırı istek ve arzularına sınır koyması gerektiğinin farkına varacak, sahip olduklarıyla yetinmeyi, daha fazlasına göz

dikmemeyi öğrenecektir. Günümüzde karşımıza çıkmakta olan doyumsuzluk ve açgözlülük hastalığından kurtulmanın yolunu Yunus, kanaat etmek olarak göstermiştir. O, günümüz çocuklarına açgözlülük yaparak mal, mülk, mevki edinme derdiyle ömrünü harcamamayı, şikayet yerine şükür ederek, kanaat göstererek sahip olduklarının kıymetini bilmeyi öğütlemektedir.

K.5.Gönül Kırmamak

Yürek, kalp anlamlarına gelen gönül sözcüğü tasavvufi manada Hakk'ın tecelli ettiği, ilahî duyguların evi, madde ile manânın birleşerek anlam kazandığı marifet, irfanın mahali anlamlarına gelmektedir (Albayrak, 2014). “Âlemlerin Rabbi zatına ait bilgiyi ve sevgiyi gönül denen sırça bir lambanın içine koymuştur. O, insanın gönlüne taht kurmuş, onun gönlünü mesken edinmiştir.” (Tatçı, 2017: 67). Bu nedenle gönül hem temiz tutulması hem de incitilmemesi gereken en önemli yerdir.

İmanın, sevginin ve iyiliğin kaynağı olarak görülen gönül Yunus'un dizelerinde değer verilmesi, temiz tutulması, incitilmemesi, güzelliklerle doldurulması gereken bir yerdir. “Bir gönül almak ya da bir gönül yapmak, Yunus ahlâkının en temel prensibidir.”(Vakkasoğlu, 2007, 167). Bu konuda ısrarcı olan Yunus sık sık gönül kırmanın kişiyi değersizleştirmesinden söz ederek bizleri gönül yapmaya, duyarlı olmaya, gönül yıkıcı davranışlardan uzak durmaya çağırır.

Yunus Emre gönül kırmanın olumsuz sonuçlarına değinerek bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Ak sakallu pîr koca bilmez ki hâli nice

Ekmek yimesün hacca bir gönül yıkarısa”(D, s. 459)

“Gönül Çalab'un tahtı gönüle Çalab bahdı

İki cihân bed-bahtı kim gönül yıkarısa (D, s. 459)

Yunus Emre'ye göre gönül yıkan, kalp kıran kişilerin hacca gitmesine gerek yoktur. Ona göre gönül “Çalab'ın tahtı” yani Allah'ın evidir. Bu yüzden kıymetli ve değerlidir. Gönül kırmanın Allah'ın evini yıkmak, Hakk'a saygısızlık etmek manasına geldiğini ifade eden Yunus'un felsefesine göre kalp kıranlar hem yaşamalarında hem de ahiret hayatlarında bedbaht olurlar. Yunus'un burada verdiği

mesajlar önemsiz gibi görülen kalp kırma, gönül yıkma davranışının aslında ne kadar büyük bir hata olduğunu ortaya koymaktadır. Günümüzde bireyler en önemsiz konularda bile birbirinin gönlünü kırmaktan çekinememekte, bu davranışı sonucunda pişmanlık hissetmemektedir. Merhametli, gönül kırmaktan kaçınan, empati yeteneğine sahip nesillerin yetişmesi adına Yunus'un sahip olduğu duyarlılığın benimsetilmesi son derece önemlidir. Çevresindeki insanların gönlünü Allah'ın mekânı olarak görmeyi başaran çocuk muhakkaktır ki arkadaşlarının, öğretmenlerinin, ebeveynlerinin ve çevresindeki insanların gönlünü kırmamak, incitmek adına daha hassas davranacaktır.

Gönül kıranın ibadetlerinin anlamı olmadığını belirterek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Bir kez gönül yıkdunısa bu kıldugunn namâz degül
Yitmiş iki millet dahi elün yüzün yumaz degül” (D, s.362)

“Bin kez hacca vardunısa bin kez gazâ kıldunısa
Bir kez gönül sıdunısa gerekse yüz yıl yol dokı” (D, s. 508)

“Şeyh ü danişmend ü fakı gönül yapan bulur Hak'ı
Sen bir gönül yıkdunısa gerekse var yüz yıl okı.”(D, s.540)

Yunus gönül kırmanın büyük bir kötülük olduğunu ifade ederek bir uyarıda bulunuyor. Gönül kıran kişinin namazının bile tam olmadığını ifade ediyor. Kişi bin kez de hacca gitse, bin kez kaza namazı da kılsa eğer kalp kırdıysa ne yaptığı bu ibadetlerin ne de okumasının bir anlamı kalmamıştır. Gönül yıkarak yapılan ibadetler Hakk katında değerini kaybeder. Bu anlamda Yunus gönül kırmanın kişinin ibadetlerini de olumsuz etkilediğine dikkat çekmektedir. Yunus'a göre gönül yıkan bir insana ilim ve amel bir fayda vermez. İnsana mutluluk veren, onu üstün kılan gönül yapmaktır. Bu kişinin dünyaya geliş vazifelerinden biridir. Yunus kalp kırmanın olumsuzluğunu karşılaştırmalara başvurarak aktarmakta, çocuklara gönül kırmamak konusunda uyarmaktadır.

Gönül yıkma uyarısında bulunan Yunus bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Kimseye hor bakmagıl hergiz gönül yıkmagıl

Yitmiş iki millette dervişlik yarı gerek” (D, s.345)

“Gönüllerde ig olmagıl mahfillerde çig olmagıl

Çig nesnenün ne dadı var gel ‘ışk odına biş yürü” (D, s. 534)

“İlm ü ‘amel ne assı bir gönül yıkdunısa

Ârif gönül yapduğı berâber hicâz ile” (D, s. 485)

Yunus’a göre gönül insanın en değerli yanıdır. “Gönül, iman ve ilâhî aşk sevgisiyle mamur olunca, en kıymetli cevher, en kudsî mahal olur. Bu iman ve sevgi ona öyle bir şeref ve hatır kazandırır ki haksız yere onu incitenin düşmanı yüce Allah olur.” (Selvi, 2015: 29). Bu yüzden gönül yıkmak Allah’ın sevgisini ve rızasını kaybetmeye yol açan büyük bir kötülüktür. Kişinin ilmi ve ameli bile bu noktada ona fayda vermeyecektir. Gönül ehli olan kişiler gönlün kıymetini, kimseyi küçük görmemek gerektiğini, tüm insanların gönlünü kazanmak gerektiğini bilir. Gönül insanı olan Yunus Emre çocukları da gönül ehli olmalarını, böylelikle Allah’ın sevgisini kazanan bir kul olmalarını öğütlemektedir. Gönül yıkmak sanılanın aksine kişinin iki dünyasını da bedbaht edecek büyük bir kötülüktür. Bu manada çocuğa çevresindeki insanlarla olan iletişimde daha hassas olması, söylediği sözlerle ve sergilediği davranışlarla kimsenin gönlünü kırmaması, incitmemesi eğitsel mesaj olarak verilmektedir.

K.6.Güzel Söz Söylemek

Güzel söz söylemek, güler yüzlü olmak, güzel ahlâkın insanda beliren en önemli niteliklerindedir. Kalbin derinliklerinden gelen samimiyet içeren güzel sözler insanlar arasında iletişimi kuvvetlendiren, sağlıklı ilişkilerin kurulmasına olanak sağlayan temel unsurdur. Ayrıca güzel söz konuşmak, tatlı dilli olmak dinimizde de önemsenen, emredilen erdemlerdendir. Güzel söz söylemeyi, güzel konuşmayı kişinin sadakası olarak belirten Peygamberimiz (Sav), güzel söz konuşmanın Allah katında değeri olan bir davranış olduğunu ifade etmiştir (Kara, 2016: 62).

Yaratılış gereği güzele meyilli olarak dünyaya gelen çocuklar emredici bir dilden çok güzel sözden ve iltifattan hoşlanmaktadırlar. Çocuklarla kurulacak olan

münasebetlerde bu anlamda yumuşak ve tatlı dile büyük önem verilmelidir. Ayrıca çocuklara etrafındakilerle sağlıklı iletişim kurmanın yolunun güzel ve etkili sözden geçtiği öğretilmelidir (Ekinci,2018).

Yunus yaşadığı devirde insanlara yol göstermeyi, faydalı olmayı, dönemin sorunlarına ışık tutmayı amaç edinmiş önemli bir şahsiyettir. O bu görevini “söz” ile yerine getirmektedir. Sözün gücünün bilincinde olan Yunus bunu dizelerinde sıkça dile getirmiştir. Güzel, etkili söz söylememenin savaşları bile bitirebileceğini, etkisinin bu denli güçlü olduğunu bizlere aktarmıştır. Yunus Emre gördüğü olumsuzlukları, insanı aslından uzaklaştıran sebepleri sözün gücünü kullanarak çözüm bulmaya, ortadan kaldırmaya çalışmış, bunu yaparken de yine söz ile bir mücadele içinde olmuştur (Akçay, 2009).

Yunus Emre sözün etkisinden bahsederek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Söz var kılur gönüli şad söz var kılur bilişi yad
Eğer horluk eğer izzet her kişiye sözden gelür” (D, s.275)

Yunus Emre bu dizelerinde toplum ilişkilerinde ve kişiler arası iletişimde güzel söz kullanmanın önemini vurgular. Bazı sözler kişiyi mutlu ederken bazıları ise üzmektedir. Ancak unutulmaması gereken bir nokta vardır ki değer, kıymet, şeref ve alçaklık kişiye hep bu konuşmalarından gelir. Güzel söz içimizi yansıtan bir aynadır. Gönü güzel olan kişinin ağzından çıkan sözler de güzel olmalıdır. “Gönül dile hâkim olduğunda, en etkili konuşma yapılmış olur. Yani sevgi, şefkat ve merhametle mayalanmış olan dil gerçekten ve etkili konuşur. Çünkü sadece ağızdan çıkan söz kulaktan çıkar gider fakat gönülden çıkan söz, gönülde kalır ve etkili olur.” (Vakkasoğlu, 2017: 82). Yunus bu manada çocuklara gönüllere hitap eden etkili ve güzel sözler kullanmaları konusunda öğütler vermektedir.

Tatlı sözler söylemek gerektiğini ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Kişi bile söz demini dimeye sözün kemini
Bu cihan cehennemini sekiz uçmag ide bir söz” (D, s. 317)

“Şîrîn hulklar eylegil tatlu sözler söylegil

Sohbetlerde Yûnus'ı hergiz unutmayanlar” (D, s.287)

Yunus'a göre insan kötü söz konuşmamalı, neyi ne zaman konuşacağını bilmelidir. Çünkü kötü söz sarfetmek kişiyi mutlu etmediği gibi bir başarı da getirmemektedir. Kötü sözün aksine kullanılacak güzel sözler türlü dert ve sıkıntılarla dolu olan bu dünyayı cennete çevirmekte ve güzelleştirmektedir. Tüm bu olumsuzluklar karşısında güzel söz söyleme erdemini gösteren kişilere bu davranışı karşısında iyilik ve huzur bahşedilmiştir. Güzel söz söylemek, dünya hayatını cennete çeviren bir anahtar olarak çocuğa sunulmakta, yerinde ve zamanında söz söylemenin faydalarına dair önemli mesajlar verilmektedir.

Yunus, sohbetlerde kendisini hatırlayanlardan güzel huylar edinip tatlı sözler söylemesini istemektedir. Atalarımızın “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.” sözleriyle ifade ettiği anlayışta olduğu gibi Yunus da konuşmalarımızda, sohbetlerimizde tatlı dili kullanarak iletişim kurmamızı istemektedir. Unutulmamalıdır ki çocuklara bu erdemi kazandırmanın yolu güzel söz söylemenin etkisini ve faydasını hissettirmek ve bu konuda örnek olabilecek davranışlar sergilemektir.

Söz söylemenin gücünden bahsederek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Keleci bilen kişinin yüzünü ağ ide bir söz
Sözü bişirüp diyenün işini sağ ide bir söz

Söz ola kese savaşı söz ola bitüre başı
Söz ola agulu aşı balıla yağ ide bir söz

Yüri yüri yolunla gâfil olma bilünile
Key sakın key dilünile cânına dâg ide bir söz

Yûnus imdi söz yatından söyle sözi gâyetinden
Key sakın o şeh katından seni irag ide bir söz” (D, s.316-317)

İnsanın söylediği sözler olaylara olan etkisi bakımından büyük önem taşımaktadır. Sözünü bilen, düşünerek söyleyen kişinin sözü yüzünü ağartır, ona şan şeref kazandırarak, zor durumda kalmasına mahal vermeden işini güzel yapmasını

sağlar. Yunus'a göre bir söz savaşları bitirebilme gücüne sahip olduğu gibi barışı getirme, acıyı tatlıya çevirme gücüne de sahiptir. Yunus'un felsefesine göre güzel söz insanlarda etki bırakan, kişiyi gönüllere sokan, sevgi içeren sözdür. Bazı durumlarda söz silahtan ve diğer maddi güçlerden daha etkili olabilmekte, en kötü durumları bile güzelliğe çevirebilmektedir. Sözün bu gücünün farkında olan Yûnus, insanları dilinden sakınmaları konusunda uyardığıdır. Çünkü bazı sözler kişiyi gaflete düşürmekte ve yaralamaktadır. Sözü söylerken dikkatli olunması gerektiğini söyleyen Yunus bazen bir sözün insanı Tanrı katından uzaklaştırdığına dikkati çeker.

Yunus'un şiirlerinde kullandığı dil sevgi dilidir. Çocuk da bu sevgi dilini öğrenmeli etrafına güzel sözlerle hitap etmelidir. Yunus, sözünü düşünerek, uygun üslupla, güzel söyleyen kişilerin içinde ve sosyal hayatında başarıya ulaşacağını ifade eder. Güzel söz söyleme hem toplum hayatında hem de dini yaşantımızda bizden beklenen bir davranıştır. İnsanların hoşuna gidecek, onların gönüllerine hitap edecek güzel sözler söylemek kutsal kitabımızda da ifade edilen insani görevlerimizden biridir. Sözün çok tesirli bir araç olduğunu söyleyen Yunus, düşünerek konuşmayı, ağızdan çıkana dikkat etmeyi, kötü sözden sakınmayı öğütlemektedir. Sözün hasını söylemek gerektiğini ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Unıt unıt kamusun söylegil sözün hâsın

Dilersen dost göresin bundan gayrı ser gerek” (D, s. 340)

“Geç benlik da ‘vâ sından söyle sözün hasından

Ol Allah korkusından benzi anun sarı gerek” (D, s. 345)

Yunus Hakk'ı görmek, onun rızasını kazanmak isteyenleri senlik benlik davasından geçerek sözün hasını, güzelini söylemeye davet etmektedir. Sözün hasını söyleyebilmek Yunus için önemli bir erdemdir. Çünkü güzel söz kişiler arasında samimiyet bağını oluşturarak onları birbirine yaklaştırır. Kötülük ve düşmanlık gibi olumsuz tutumlardan uzaklaştırarak dostluk bahçesine, dostun rızasına ulaştırır. Yunus'a göre sözün hasını söylemek büyük bir marifettir. Ârif olan kişilere, erdemli kişilere yakışan sözün kıymetini bilerek, Hakk'a ulaştıran bir aracı olarak görmek ve insanlar arasında güzel sözü yaymaktır. Bu manada Yunus çocukları, ârif olmaya

özendirmekte ve ağızlarından çıkan sözün her zaman güzel olması gerektiği konusunda bilgilendirmektedir. Yaşama ve kainattaki tüm varlıklara sevgiyle bakabilen, sevgiyle muamele edip sevgi diliyle hitap eden nesillerin yetişmesi adına Yunus'un ifade ettiği değerler çocuğun yaşamına eğitsel açıdan büyük katkı sağlamaktadır.

K.7.Kin Tutmamak

Toplumda barış ve huzuru bozan, bireyler arasındaki iletişimin azalmasına neden olan istenmeyen bir tutum olarak kin “İntikam almak için fırsat bekleme, başkasından nefret etme, kalbinde ona karşı düşmanlık besleme, başkasının zarara veya zor bir duruma düşmesini gizlice arzu etme” (Seyyar, 2015: 350) olarak tanımlanmaktadır. Bireyin içinde biriktirdiği öfkenin bir müddet sonra öfkenin sebebi olan kişiye, olaya, nesneye karşı intikam almayı amaçlayan, düşmanlık duygusuna dönüşmesi kin duygusu olarak ifade edilmektedir. Kin duygusu bireyde kötülük yapma, intikam alma dürtüsü uyandırır (Tarhan, 2015: 193).

Olumsuz bir tavır ve davranış olarak ifade edebileceğimiz kin tutmak aslında kişinin ruhunda ve maneviyatında birtakım sorunların olduğunu göstermektedir. Hırs, çekememezlik, düşmanlık, nefret, sabırsızlık gibi duygular kin tutmanın bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır (Fersahoğlu ve Demir, 2012).

Yunus Emre kinin düşmanı olduğunu belirterek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Adumuz miskindür bizüm düşmanımız kindir bizüm

Biz kimseye kin tutmazuz kamu ‘âlem yârdur bize” (D, s.483)

Yunus'a göre özünde sevgi olan insanın en büyük düşmanı kindir. İnsanlara kin tutmamak gerektiğini ifade eden Yunus tüm âleme samimiyet penceresinden sevgi ile baktığını söyler. Erdem sahibi kişilerin gönlünde kimseye karşı kin olmamalıdır. Bir insan miskînlik seviyesine ulaşmış ise onda kin olmaz. Miskînlik Yunus'un alçakgönüllülük adına ifade ettiği bir özellik olarak şiirlerinde sıkça vurgulanmaktadır. Miskîn kelime anlamı olarak “Hiçbir şeye malik olmayan yoksul, halsiz, hareketsiz” (Tatçı, 2014: 912) anlamlarına gelmektedir. Tasavvufta ise “Allah karşısında aczini ve yokluğunu bilen gönül eri, Allah'ın gerçek zenginlik sahibi olduğunu bilip kendisinin ona karşı mutlak ihtiyaç içinde bulunduğunu bilen kişi”

(Albayrak, 2014:126) olarak ifade edilmektedir. Bu anlamda Yunus'a göre miskînlik ulaşılması gereken bir vasıftır. Miskînlik derecesine ulaşmış kişiler tevazu sahibi, kimseye kin tutmayan, kendini bilen kişilerdir. Allah karşısındaki acizliğini bilen Yunus, şiirlerinde sıkça miskîn olma, miskînlik konumuna ulaşma isteğini dile getirmiştir:

“Yunus imdi miskin olgıl hem miskinlere kul olgıl
Zîrâ miskin olanları arzûlayan Çalab durur” (D, s.279)

“Yunus sen ‘âşüksan adunı miskin kogıl
Cümlesinden ihtiyâr miskînlikde buldum ben” (D, s.445)

Yunus Emre ideal, örnek insan olarak ifade ettiği miskînlerin tevâzu sahibi, kin tutmayan, Allah dostu kişiler olduğunu vurgulayarak manevi yönünün üstün olduğuna dikkati çekmiştir. Miskînlik özenilecek, örnek alınacak bir insan tipi olarak tanımlanmıştır. Yunus bu çerçevede çocukların örnek alacağı ideal insanların hiçbir zaman kin tutmadığını, tüm insanlara arkadaş, kardeş gözüyle baktığını ifade ederek çocuğa da miskin gibi olması, çevresindeki insanlara karşı kindar olmaması, oç alma gibi duygulardan arınması gerektiği mesajını vermektedir.

Kin tutmanın kişinin imanına zarar verdiğini ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“ Giderdüm gönlümden kîni kîn dutanun yokdur dîni
İy yârânlar ben bu sözi uludan işitdüm ahî” (D, s.532)

“Îmân durur cân çerâğı gevde durur cân turagı
Kîn durur îmâna yagı gelse giderür îmânı” (D, s.542)

Kişi gönlündeki kini gidermelidir çünkü kalbinde kin olanın ibadetleri de tam olmayacaktır. Yunus kin tutmanın kişiye fayda değil zarar getirdiğini dini ve imanı çerçevesinde bizlere anlatmak istemiştir. Kin tutmak insanı dininden uzaklaştıracak kadar kötü bir davranıştır.

Kinin zararlarından bahseden Yunus, bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Kin ü gaybet seni irak bırakdı
İçün taşun hased odıyla yakdı

Kamu geçen günün giceye benzer
Neye benzedeyin yâ neye benzer” (RN, s. 620)

Yunus’a göre kin, dedikodu gibi ahlâki olmayan davranışlar insanın içini kıskançlık ateşiyle yakmakta, günlerini geceye çevirerek dert ve sıkıntı ile doldurmaktadır. Bu tür davranışlar kişiyi Allah’tan uzaklaştırmaktadır. Çünkü kin, gıybet, haset gibi huylar Allah’ın sevmediği olumsuz özelliklerdir.

Yunus’un felsefesine göre sevgi, doğruluk, hoşgörü insanı Allah’a yaklaştıran erdemler olmakla birlikte kin, nefret, kıskançlık, yalan gibi güzel ahlâka uymayan davranışlar ise Allah’tan uzaklaştırmaktadır. Kin, kişinin hem ruhuna hem de maneviyatına zarar veren, huzursuzluk ve sıkıntı kaynağı olan bir duygudur. Yunus çocuklara kalplerini kinle karartmamaları, yaşamlarını sıkıntılarla doldurmamaları konusunda uyarılarda bulunarak her ne olursa olsun kin tutmayın, Yaradan’dan uzaklaşmayın mesajını vermektedir.

K.8.Kibirli Olmamak

Kibir kişinin kendini herkesten üstün görmesi ve karşısındakine yüksekte bakma eğiliminde bulunmasıdır. Kibirli insan kendi hata ne noksanlarının görmekten uzakta kendi kendini aldatmaktadır. “Kibir, ruh yapısı boş ve insanlara sevgisi az olanların kendilerinde bir takım değerler uydurmaya zorlamalarıdır.”(Topçu,2005: 45). Kibirli kişiler sahip olduklarını düşündükleri üstün özelliklerle çevresindeki insanları küçük görürler.

Seyyar (2015: 347) ise kibir kavramını “Kendisinde olmayan özellikleri varmış gibi göstermeye çalışarak büyülenme, başkalarını hor görme, insanları küçük, kendini ise herkesten daha üstün ve değerli görme hali” olarak tanımlamaktadır. Kibir insana bir değer, fayda katmayacağı gibi hem toplumsal açıdan hem de insan ilişkileri açısından çeşitli olumsuzluklar doğurmaktadır. Kibrin zararlarını Seyyar (2015: 348) şu şekilde sıralamıştır: “Kibirlene insanlarda sevgi ve muhabbet duyguları yok olur. Toplumda kin ve haset artar. Kibirli insanlar kovuculuğa meylederler. Kibirli insanlar tartışmaya girerler ve hakikati, ilmi

öğrenemezler. Kibir, insanı tefekkür ve ibretten mahrum eder. Kibir, nasihati ve uyarmaları etkisiz hale getirir.”

Kibir kavramı büyüklenme, sahip olduğu özellikleri aşırı derecede büyüterek üstünlük duygusuna kapılma olarak ifade etmektedir. Kibirli kişiler kendilerini özel ve üstün gören, bütün ilişkilerini kendi menfaatleri doğrultusunda kullanan kişilerdir. Kişiyi kendisini dev aynasında gösteren bu huy, bencilliği de içinde barındırır (Hökelekli, 2013).

Kibirli olmanın kişiye verdiği zararları anlatan Yunus, bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Bak göresin dünyeye geldiğini bil niye
İş bu fani dünyeye mağrur olmamağın

“Çün kibrün boynını ezdün hırs evini bile bozdun
Dükkanı areste düzdün alan alsın ma'den imiş.” (D, s.329)

“Işk nefis iline akdı ne buldıysa yakdı
Kibir kal'asın yıkdı anda çok savaş oldu” (D, s.528)

“Nefs ili oldu harâb kibr ayaklarda türâb
Gitti perde vü hicâb dost gözüme tuş oldu” (D, s.528)

Yunus'a göre insan yaratılışının gereğini bilmeli, gurura ve kibre kapılmadan, dünyanın geçici olduğunu bilerek yaşamını sürdürmelidir. Kibrin boynunu ezip hırs evini bozanlar, kalbini kibir ve hırsın elinden kurtaranlar içini güzelliklerle süslemelidir. Gönlünde aşk olan insan nefsin içinde yer alan kibirle daima bir savaş halindedir. Çünkü gerçek sevgi; kibir, gurur, bencillik gibi olumsuzlukların arasında yer almaz. Yunus'a göre nefsiyle savaş halinde olan insanın bu savaşı kazanmasının, yenmesinin yolu içindeki kibri söküp atmasından geçer. Yunus nefis ile olan savaşın kazanılıp kibrin ayaklar altında kalmasıyla kişinin bu kuşatmadan kurtulacağını ve gözündeki perdenin kalkacağını söyler. Kişinin gözündeki perdenin kalkmasıyla dost ona görünür olur.

Yunus Emre her zaman kibirden uzak durmayı, alçakgönüllü olmayı nasihat tavsiye etmiştir. Kibir insanın düşmanı iken alçakgönüllülük kişinin dostudur. Kendinden başka kimseyi beğenmeyen kibirli kişiler kendini yüksekte sanır. Oysaki kibir insanı değersizleştirmiştir. Bu durum kişinin imanını bile zedelemektedir. “Elbette Allah katında en üstününüz, O’na karşı sorumluluk bilinci en güçlü olanınız / O’nun ilâhî mesajına en duyarlı davrananınızdır.” (İsrâ, 17/37) ayetinde ifade edildiği üzere üstünlük ancak Allah’a karşı sorumlulukları yerine getirme ile gerçekleşmektedir. Bu manada Yûnus çocuklara üstünlük kazanmanın takva ile olacağını, kibirlenmenin insanın fitratına yakışmadığını anlatmaktadır. Kibirli kişilerin olumsuz özelliklerinden bahsederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Kibir dirler ana bilürler anı
İmânsuz kalısar ol ‘âsi cânı

Özinden özge kimseyi beğenmez
Yüce yirde turur aşaga inmez

Niçe tahta binenler yire düşdi
Niçe benin diyene sinek üşdi

Sana ugratma kibrün endişesin
Uyarsan kibre ırağa düşesin” (RN, s. 588)

Yunus kibrin getirdiği zararları anlatarak kibre düşmemek, ondan uzak durmak konusunda uyarıda bulunur. Zira kibir insanı Allah’tan uzaklaştıran, doğru yoldan ayıran, imanını yok eden, benlik davasına götüren bir tutumdur. Kibre kapılan kişi iç huzurunu da kaybetmiştir, çevresine de huzursuzluk saçar. Kibir içinde olan kişiler, kimsenin istemediği uzak durduğu kişilerdir. Yunus açıkça ifade ettiği kibrin zararlarıyla çocuklara kibrin istenmeyen, sevilmeyen bir huy, insanı aslından uzaklaştıran bir özellik olduğunu ifade etmektedir. Çocuğa yaşamı boyunca ilişkilerinde kibirli olmamayı öğütleyerek huzuru yakalamanın yolunu göstermektedir.

Kibirle yoldaş olmamak gerektiğini söyleyerek bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“ Tekebbür olmagıl kim söğülesin
Sürükmişler bile hem birikesin

Beğenme sen seni irak düşesin
Kalıcak çâresüz ‘aceb n’idesin

Sakıngıl olmagıl kibr ile yoldaş
Kibir kandayısa anunla savaş” (RN, s. 589)

Kibirli kişilerin konuştukları, sözleri onu işitenler tarafından lanetlenmektedir diyen Yunus’a göre insan kibirle yoldaş olmamalı, kendini ondan uzak tutmalıdır. Erdemli insan için kibir savaşılacak, gönülden sökülüp atılacak bir duygudur. Yunus’a göre insan kibirle mücadele etmeli, onun yerine alçakgönüllülüğü gönlüne yerleştirmeye çalışmalıdır. Kibirli kişiler hem Allah hem de insanlar tarafından sevilmeyen kişilerdir.

Kibrin kişiye getirdiği olumsuz sonuçlardan bahseden Yûnus, bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Sana kibr ü hevâ ne vefa kıla
Vay ol gününe kim nakşun yıkıl

Suret yıkılmadın kibri yıkagör
Bu düşvârlık makamından çıkagör

Nazar kılsan bu kibre yok vefâsı
Meşakkatdür nire baksan hevâsı

Tekebbür ehlinün nazarı yokdur
Meşakkatdür nire baksan hevâsı” (RN, s. 589)

Yûnus, kibirli insanların özelliklerinden bahsederek kibirli kişilerin özünü göremediğini ömürlerini bir hiç uğruna yele verip, hebâ ettiklerini ifade eder. Kibir kişiye vefa kılmadığı gibi birçok zorluğa ve huzursuzluğa sokar. Vücut yıkılıp toprak olmadan kişi gönlündeki kibri yıkmalı, yok etmelidir. Çünkü kibirli kişiler huzuru olmayan, nereye giderse gitsinler derdi, huzursuzluğu bitmeyen kişilerdir. Kibirli kişilerin olumsuz özelliklerinden bahseden Yûnus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Tekebbür nedür ana uyasın sen
Ümîdün yok mı Hakk’ı tuyasın sen

Tekebbür kişiler ere iremez
Özinün düşmanı durur göremez

Eğer varurısan sen bu huyıla
Gönülde dirliğün kaçan tuyıla” (RN, s.590)

Yunus’a göre Hakk’ı bilen, ondan ümidi olan kişi kibre uymamalıdır. Çünkü kibirli kişiler ere ulaşamadıkları gibi kendi kendilerine düşmanlık ettiklerinin de farkına değillerdir. Bu kötü huy onların gönüllerindeki huzuru kaçırır. Yûnus her daim gönlü karartan, nurunu yok eden, huzuru kaçırın kibir, nefret, hırs gibi duygulardan uzak durmak gerektiğini belirtir çünkü bu huylar asıl kişinin kendisine zarar vermekte, dirliğini kaçırmaktadır.

Kibirli kişinin huzurlu olamayacağını ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Kibir geldi seni bulatdı gitdi
Ecel atı segirdür irdi yitdi

Niçe kibr ü hevâ uşuda seni
Ölüm evreni bir gün yuda seni

Hêva vü kibr ile ne başarasın
Ecel eli uzun kanda varasın” (RN, s.591)

Yunus'a göre kibir insanı bulandıran, gönlünü, zihnini kirleten bir duygudur. İnsan ölüm gerçeğinin bilinciyle yok olmadan önce kendisini kibir ve hevesin kuşatmasından kurtarmalıdır. Kişinin kibirle bir başarı elde edemeyeceğine dikkati çeken Yunus, ölüm hakikatinin olduğu bu fani dünyada kibirli davranmanın kişiye ancak zarar getirmekte olduğunu hiçbir fayda sağlamadığını ifade etmektedir. Kibir tuzağına tutulmamak gerektiğini söyleyen Yunus bu dizlerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Bu va’de irmedin gel bir gözün aç
Hevâ vü kibr yolından berü kaç

Katı çâpüklik it utulmayasın
Kibir duzağına dutulmayasın

Eğer tutarısın kibrün öğüdin
Bilemezsin tevâzu ne didüğün

İnamazsan bana hâlün göresin
Çü ‘ömri kibr ile yile veresin” (RN, s. 592)

Yunus, insanın ölmeden önce heves ve kibirden kendini arındırması, bunların yolundan uzak durması gerektiğini ifade ederek insanı hakikati görmeye, gerçeğin farkına varmaya çağırmaktadır. İnsan kibir tuzağına düşmemeli, kibrin öğüdünü tutmamalıdır. Zira kibir kişiyi olumsuz tutum ve davranışlara sürükleyecek, kendini beğenip diğer insanları aşağı görmesine neden olacaktır. Kibirli insan alçakgönüllü olmanın manasını, insana kazandırdıklarını anlayamayacaktır. Ömrünü kibir ile boşa geçirecek, sonucunda da bir şey kazanamayacaktır. Çünkü Kibirli insan tevazu sahibi olmaktan uzak, üstünlük duygusu taşıyan, başkalarını değersiz ve küçük görerek hep kendisine saygı gösterilmesini isteyen kişidir. Yunus çocuğa insan ilişkilerinde kibirli davranmanın kişiyi bencil bir yapıya sürüklediği mesajını vererek tevâzunun gölgesine sığınmasını istemektedir.

Yunus şiirlerinde insanın kendisini başkalarından üstün görmesine neden olan kibri tüm yönleriyle ele alarak kişiye verdiği zararları, yaşamına kattığı olumsuzlukları gözler önüne sermiştir. Kibir konusunda uyarılarda bulunan Yûnus, çocuklara kibirle geçen bir ömrün aslında boşa geçtiği, kibir tuzağına tutulup onun öğüdünü dinleyenlerin bir başarı elde etmediği mesajını vererek sevilmeyen bir huy olduğunu ifade etmiştir. Tüm bunlardan yola çıkarak verilen bu mesajlarla çocuk, kibri bir hastalık olarak görerek bundan arınmanın, kurtulmanın yolunun tevâzu olduğunun farkına varır.

K.9.Yalan Söylememek

Doğruluk kavramının tam zıttı olarak ifade edebileceğimiz yalan istenmeyen olumsuz bir davranışı ifade etmektedir. Yalan “gerçeğe uygun olmayan sözleri söylemek, olmuş bir olayı olmamış, olmamış bir olayı olmuş göstermek, başkasının fikirlerini tahrif etmek, kendi düşündüğünün ve bildiğinin aksini söylemek”(Erdem, 2002: 112) olarak ifade edilmektedir.

Cirhinlioğlu (2001: 208) ise yalan kavramını “Başkalarını aldatmak amacıyla kasıtlı olarak uydurulmuş sözler ve davranışlar” olarak tanımlamıştır. Yalanda karşısındakini yanıltmak, gerçeği çarpıtmak amacıyla bilerek gerçeğe aykırı söz söyleme durumu söz konusudur.

Seyyar (2015: 576) bir kişilik bozukluğu olarak ifade ettiği yalan söyleme davranışının zararlarına değinerek yalan söyleyen kişinin güvenilirliğini ve saygınlığını yitireceğini, bireyler arasında dostluk ve kardeşlik ilişkilerinin zedelenecek şekilde yok olacağına dikkati çekmiştir. Yalan ne amaçla, nerede ve ne zaman söylenirse söylenecek tasvip edilmeyen bir davranıştır. “Bizi aldatan bizden değildir.” (Doğan,2014: 199) hadisiyle bu konuda olması gereken hassasiyeti çok güzel ifade etmiştir.

Yalanların kolayca söylendiği günümüz şartlarında çocukları yalandan uzak tutmak, yalanın zararlarını göstermek büyük önem taşımaktadır. Çocuğu doğruluktan yana açık sözlü olarak yetiştirmek ve her söze kanmayacak biçimde yalanı ayırt edebilmesini sağlamak önemli ve zor bir eğitim sorunudur (Yörükoğlu, 2006).

Yunus Emre yalan söylememeye dair iletileri yalanın utanılacak bir davranış olduğunu belirterek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Sözi togrı diyene Kuli’l Hak didi Çalap

Bunda yalan söyleyen yarın utanasıdır.” (D, s.267)

Doğruyu söylemek, yalandan uzak durmak dinimizce de önemsenen insanlık değeridir. Allah her zaman kullarının doğruyu söylemesini istemiştir. Hakk’tan gelenden başkasını söylemek kişinin ahirette utanmasına neden olacaktır. Yunus burada yalan söylemenin kişiyi hem dünyada hem de ahirette utandıran, değersizleştiren bir davranış olduğuna dikkati çekerek yalandan uzak durulması gerektiğini öğütlemektedir.

Yalan söyleme diyerek ikazlarda bulunan Yunus bu dizlerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“İy dostunu düşman tutan gaybet yalan söz söyleme
Bunda gammazlık eyleyen anda yiri tar olısar” (D, s. 291)

“Yalancılık eylemegil ‘ışka yalandur dimegil
Bunda yalan söyleyenün anda yiri zindâdadur” (D, s.292)

İnsanlar birbiri hakkında yalan yanlış söylemlerde bulunmamalıdır. Zira gıybet ve yalan konuşma erdemli bir kişide olmaması gereken davranışlardır. Bu tür eylemler kişiler arasındaki ilişkiyi bozacağı gibi toplumu da olumsuz etkileyecektir. Yunus burada yalan söyleyen, gammazlık eden kişinin ahirette de yerinin dar olacağından bahsediyor. Zira Peygamberimiz (Sav) “...Yalandan sakının. Yalan insanı günaha, oda cehenneme götürür. Kişi durmadan yalan söyler ve yalan araştırırsa Allah katında yalancılardan yazılır.” (Buhari, 1992: 69) hadisinde yalan söyleyenlerin yerini belirtmiştir. Aşkî yaratılışının temel gayesi olarak gören Yunus aşka yalan diyenleri de yalancılık yapmamaları konusunda uyarmaktadır. Bu anlamda yalan söyleyenlerin yeri zindan yani cehennemdir. Çünkü onun düşünce âleminde aşkı inkar etmek Allah’ı inkar etmektir. Bu yüzden bu kişilerin yerinin cehennem olacağını ifade eder.

Hakk’ı bilen yalana başvurmayacağını söyleyen Yunus bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“İy Yûnus Hakk’ı bilen söylemez hergiz yalan
İkilik ile gelen togrı yol bulmuş degül” (D, s. 363)

Yunus'a göre Hakk'ı bilen, onun sevgisini kazanmak isteyen kişi asla yalan söylememeli ve ikilik etmeden Allah'ın birliğini idrak ederek doğru yola yönelmelidir. Zira ikilik eden kişi doğru yolda değildir. Yunus'un burada doğruluğu tevhid çerçevesinde ele almaktadır. Hakk'ın varlığını ve birliğini kabul etme temelini esas alan bu düşüncede ikilik içinde olan doğru yoldan sapmıştır (Tatçı, 2015).

Çocuğun bu değeri kazanması ve benimsemesi hayatına doğru bir yön vermesi adına önem arz etmektedir. “Doğru söylemeyi öğrenmek ve hatalarını kabullenmek çocuğun olumlu karakter gelişimi açısından son derece önemlidir.”(Durmuş, 2008: 128). Sağlıklı bir kişilik gelişimine sahip olmasını istediğimiz çocuklar Yunus'un dizeleriyle yalan söylemenin utanılacak bir davranış olduğunu ve olumsuz sonuçlar doğurduğunu görme imkânı bulacak, erdemli bir davranış olmadığı kanısına ulaşacaktır.

K.10.Bencil Olmamak

Hırs ve hasetin neden olduğu bencillik “Kişinin, kendine düşkün olması ve faaliyetlerini, sadece kendi şahsî menfaatleri doğrultusunda yerine getirmesi” (Seyyar, 2015: 102) olarak tanımlanmaktadır. Bencil insan her daim kendi istek ve çıkarları doğrultusunda hareket eder. Çevresinde bulunan herkesi ve her şeyi kendine fayda sağlayacak şekilde kullanma eğilimindedir.

Bencillik bireyin kendini hayatın merkezine alarak sadece kendisiyle ilgili hususları dikkate almasıdır. Bu anlamda bencillik, kişiyi sadece kendi mutluluğuna ve kendi çıkarına odaklı olarak yaşamasına yol açan bir duygudur. Bu yüzden bencil kişi karşısındakinin duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmaz. Onun için merkezde kendisi vardır. Bencillik sağlıklı bir kişilik geliştirememiş bireylerin gösterdiği bir davranış çeşididir. Birey her şeyi kendine olan faydası açısından ele alarak yüksek beklenti içine girer. Vermekten çok almaya odaklı bir duygu olarak bencillik insan ilişkilerini bozan, empati yoksunluğuna neden olan, mutsuzluk getiren bir tutumdur (Tarhan, 2015).

Tarhan (2015: 146) bencil insanın özelliklerini şu şekilde ifade etmektedir : “Bencil insan değerler hiyerarşisini kendine göre ayarlar. Hayattaki öncelik sıralamasını belirleyen de şahsi çıkarlarıdır. Başkalarının arzu ve isteklerini

önemsemeden menfaatlerinin peşine düşer.” Bencil kişiler kendi yararına olan şeylerden vazgeçmek istemeyen, empati yeteneğine sahip olmayan kişilerdir.

Yunus Emre yaşarken bencil olma diyerek bu iletiyi doğrudan okuyucuya aktarmıştır:

“Olup hod-bîn oturma döşeğinde
Müdâmî kâyım olgıl ışığında” (D, s.599)

Yunus’a göre kişi döşeği olan bedeni içinde bencillik yapıp, sadece kendini düşünerek yaşamını sürdürmemeli, Allah yolunda onun eşiğinde devamlı iyilik yaparak, ibadet ederek ömrünü geçirmelidir. Bencil kişi, sadece kendi çıkarını düşünerek, her şeyi kendisine fayda getirecek yönde kullanmak isteyen kişidir. Bu kişiler hem Allah katında hem de toplum nazarında sevilmeyen kişilerdir. Yunus burada çocuğa yaşamını, insanlarla olan ilişkilerini kişisel çıkar ve yararına göre oluşturmaması gerektiği mesajıyla birlikte iyilikte daimi olmasını öğütlemektedir. Sadece kendi için istemenin doğru olmadığını ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Sen seni ne sanursan ayruga da anı san
Dört kitabun ma’nîsi budur eger varışa” (D, s. 459)

“Sen seni ne sanıyorsan / bilip kabul ediyor, kendine nasıl davranılmasını istiyorsan / başkalarına da öyle bilip kabul etmeli ve davranmalısın! Zira bütün varlık birdir ve insanlar arasında fark yoktur. Eğer varsa -ki vardır - dört kitabın manası budur.” (Tatçı, 2017: 550)

Yunus sadece kendini düşünerek, kendi çıkarlarına göre istekte bulunmayı, kendini merkeze koyup üstünlük hissiyle insanlar arasında ayrıma gitmeyi insan ahlâkına yakışmayan bir davranış olarak ele almış, bunun bencilce bir davranış olduğunu belirtmiştir. Çünkü bencil kişiler “ben”i her şeyin üstünde tutarak kendilerini üstün görmektedirler (Hökelekli, 2013). Bir kişinin niyeti, arzusu onun bencillik yapıp yapmadığını gösteren temel unsurdur. Zira sadece kendisine yararı olan bir arzu ve istek içindeyse bencillik yapıyor demektir. Yunus burada sadece kendimizi düşünerek hareket etmenin gönderilen dört kutsal kitabın manasına da uymadığını belirterek uyarıda bulunmaktadır.

Yunus'un bu dizleriyle çocuğa verdiği en önemli ileti, bir menfaat düşüncesine dayanmadan diğer insanları düşünmenin, tüm insanların iyiliğini istemenin, başkalarının çıkarlarını kendi çıkarlarından üstün tutmanın insanı insan yapan, Allah'a yaklaştıran davranışlar olduğu gerçeğidir. Çocuğa okulda, sokakta, sosyal çevresinde sadece kendi isteklerini temel olarak hareket etmemesi gerektiği mesajı verilmektedir.

K.11.Cömert Olmak

Cimriliğin karşıtı olan cömertlik kavramını Seyyar (2015: 181) "El açıklığı, insanın karşılık beklemeden çoğu zaman istenmeden malından-parasından, başkalarına ve özellikle muhtaçlara cömertçe ve güler yüzlü olarak vermesi" olarak ifade etmektedir. Cömertlik toplumdaki insanlar arasındaki dayanışmayı ve samimiyeti arttıran bir tutumdur.

Peker (2010: 43) cimrilik ve cömertlik kavramlarını "Harcaması gerektiği halde tutumluluk göstererek harcamamaya cimrilik, ihtiyaç duyulduğundan hiçbir karşılık beklemeden içtenlikle vermeye ve harcamaya ise cömertlik denir." şeklinde açıklamıştır. Cömertlik kişinin vermeyi alışkanlık haline getirip vermenin zevkine ulaşmasıdır. Bir anlamda gönül zenginliğin göstergesidir.

Sahip olduğu imkânları hiçbir karşılık beklemeden diğer insanların faydasına sunma eğilimi olan cömertlik eylemi, ihtiyaç sahiplerine iyilikte ve ikramda bulunma davranışıdır. Elindeki olanaklarla her ne şekilde olursa olsun çevresindekilerle paylaşma arzusu duyan cömert kişiler, kendilerinden önce başkalarını düşünmeyi prensip haline getirmişlerdir. (Hökelekli, 2013: 263)

Cömertlik dinimizde de büyük önem verilen vasıflardan biridir. Zira Kutsal Kitabımızda kıyamet gününde cömertliğin kişiyi her türlü üzüntü ve dertten kurtarmaya yardımcı olacağı haber verilmektedir (Bakara 2/222). Cömertliği bir fazilet olarak gören dinimiz bencilce duygulardan arınarak Allah rızası için vermeyi kullarına bir vazife kılmıştır.

Yunus Emre cimri kişilerin olumsuz özelliklerini anlatarak bu iletiyi dolaylı yoldan okuyucuya aktarmıştır:

"Diyem sana bahîlün neyidügin
Sakınur kendüden kendü yidügin

Kazancın kendünün kendüye virmez
Eli baglu durur yimege irmez

Bu ne hâldür sana iy faydasuz cân
Ki yokdur gayretün iy kaydasuz cân”(RN, s, 606)

Yunus’un fazlaca üzerinde durduğu iyiliklerin başında cömertlik gelmektedir. Cömert olmak kazandığını iyilik, hayır yolunda harcamayı, karşılık beklemeden gönül rızası ile verebilmeyi gerektirir. Yunus’a göre cimri olan kişiler kendi yediğini bile kıskanan kişilerdir. Kazancını kendisi için bile harcamak istemez. Cimri davranmanın insan fayda getirmeyeceğini söyleyen Yûnus, cömert olunması gerektiği mesajını vermektedir.

Cimri kişilerin faydasız kişiler olduklarından bahsederek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Buhûl ıssı kişün nazarı yok
Hemân fikir gibi hâris emel çok

Bahîlün gözlerinde ibret olmaz
Kimesneye bulardan himmet olmaz” (RN, s. 609)

Cimri ve hasetçi insanlar içinde Allah korkusu taşımayan, iyiliğe dair emel ve istekleri olmayan, insanlara bir faydası dokunmayan kişilerdir. Cömertliği gönül zenginliği sayan Yunus cimri kişilerin ders almayan, kimseye iyilikleri geçmeyen kişiler olduğunu söyler. Cimriliğin olumsuz özellikleri anlatılarak cömertlik erdemi öne çıkarılmış ve cömertlik eylemi insana ait en yüce niteliklerden biri olarak görülmüştür.

Cimriliğin sonuçlarından bahsederek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Gınâdan fâyide olmaz bahîle
Geçer yohsul gibi yüz bin mal ile

Bahîlün gönlini ıldurum urdı
Anun dört yanına karanu durdı” (RN, s. 611)

Cimri olan kişiler mal, mülk edinme hırsıyla dolu olan, azalacak korkusuyla elindekini vermekten kaçınan, sürekli çoğaltma peşinde olan kişilerdir. Yunus ‘a göre cimri olanlar yüz bin malı da olsa bunları harcamaya kıyamadığı için yoksul bir ömür sürer. Cimri olanların dünya nimetlerine olan bu aşırı bağlılığı onların hem bu dünyalarını hem de ahiretlerini karartmaktadır. Cimrilik edenlerin sahip olduklarını harcamaya kıyamayacaklarını dile getiren Yunus bir anlamda yoksul bir hayatın yaşanacağına dikkati çeker. Bu yüzden cömert olmayı tavsiye eder.

Cömert olanın aşka kavuşacağını ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Sahâvet iderisen ‘ışk alasin
 Tamâm terk olıcak ‘ışkda kalasin

 Sahavet ‘ıvâzın ‘ışka bağışlar
 Bulinur ‘ışk içinde ‘aceb işler” (RN, s.615)

Cömert olanların aşka ulaşacağını söyleyen Yunus, aşta kalmak için kişinin her şeyi terk etmesi gerektiğini söyler. Ona göre cömertliğin karşılığını da verecek olan aşktır yani Allah’tır. Cömert insan Allah’a herkesten daha yakın konumdadır. Bu dünyada cömert olan kişiler ahirette Allah’ın cömertliğine nail olacaklardır. Yunus burada cömertliği yüceltmenin ötesinde onu Allah’ın rızasına, sevgisine ve mükâfatına ulaştıran bir vasıta olarak görmüştür. Çocuğa Allah’ın sevdiği bir kul, ikramda bulunduğu, cömertlik sunduğu kişi olmak istiyorsa sahip olduğu imkanlar dahilinde paylaşması, iyilik yönünde harcaması mesajı verilmektedir.

Yunus cömertlik ve cimrilik kavramlarını karşılaştırmalar yaparak, fayda ve zararlarını açıkça belirterek, cimrilikten kurtulmayı öğütleyerek açıklamıştır. İslam ahlakının önemli mezziyetlerinden olan cömertlik Yunus’un dizelerinde insanı Hakk’a, aşka ulaştıran bir erdem olarak ifade edilmiştir. Cömertliğin kişiyi ulaştırdığı üstünlüklerle cimriliğin insana verdiği zararları görme imkanı bulan çocuk, arkadaşları ile oyuncaklarını paylaşmak, yediğinden ikram etmek, ihtiyaç sahiplerine kendi harçlığından bir miktar vermek gibi erdemlerin iyi insan olmaya, Allah’ın sevgisini ve takdirini kazanmaya götürdüğünün bilincinde olacaktır. Çocuk çevresine

karşı daha duyarlı davranacak, empati yaparak insanları anlama yoluna gidecektir. İyilik yapmanın, sahip olduklarını paylaşmanın, insanları sevindirmenin kişiyi de mutlu kıldığı gerçeğini idrak etmesini sağlayacaktır.

K.12.Edepli Olmak

Edep kavramını Erbay (2014: 126) “Güzel terbiye, huy demektir. İnsanın bütün iyilikleri ve ahlaki üstünlükleri, meziyetleri, faziletleri kendinde toplamasıdır.” şeklinde açıklamıştır. Bu özellikleri kendinde toplayan kişi edepli kişi olur. Seyyar (2015:165) ise edep sözcüğünü “Nefsin eğitimi ve huy güzelliklerinin bütünü, bir toplumda örf, âdet ve kaide halini almış iyi-güzel tutum ve davranışlar veya bunları kazandıran bilgiler” olarak tanımlar.

Selvi (2015, 9) edep kavramını “ Her halde, her makamda ve herkese karşı layık olan davranışı sergilemek, Cenâb-ı Hakk’a ve cümle halka karşı saygılı olmak” şeklinde ifade ederek edepli olmanın yaşamın her alanında ahlaki hal hareketleri sergilemenin önemine dikkat çekmiştir.

Yunus Emre bu iletiyi kendi şahsına uyarıda bulunarak dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Cânundan ol dahı yakın key edep bekle key sakın
Bilürisen dostlık hakın dâyim sana ol yâr durur” (D, s.289)

“Yunus bak neredesin ne yirde ne gökdesin
Bekle edep perdesin gel imdi gel tapu kıl”(D, s.326)

“Yûnus bak / gör / nerde geziyorsun. Ne yerde ne göktesin! Edep perdesini bekle / açma, kuru, edepli ol! / Şimdi gel, huzura dön!” (Tatçı, 2017: 173)

Yunus’a göre edep, nefsinin isteklerinden arınıp haddini bilme, kulluk bilincine varıp Hakk’a yaraşır davranma, kibirden arınıp tevazu sahibi olma kısacası güzel ahlâklı olmaktır. Edepli olmayı öğütleyen Yunus, kişinin bütün işlerinde Hakk’a ve diğer insanlara karşı ölçülü ve dengeli olması gerektiğini ifade etmiştir. “İnsanı hayvandan ayıran şey edeptir.” diyen Mevlânâ gibi Yunus da edebî insanın en önemli özelliği olduğunu ifade ederek, edep perdesini gözetmek gerektiğini söylemiştir. Çünkü dostluk edebini öğrenen kişide kibir, bencillik, dedikodu, iftira, yalan, haset, tamah gibi kötü huylar olmayacaktır. Edepli kişi güzel bir ahlaka

sahiptir, onun tüm işleri, tavır ve davranışları, ibadetleri güzeldir. Bu manada çocuğa da edepli olması yönünde teşvik edici iletiler sunmaktadır.

K.13.Kusur Aramamak

Bireyin elinde olmayan sebeplerden, dikkatsizlikten ya da ihmallerden dolayı ortaya çıkan hata olarak ifade edebileceğimiz bu kavramı Seyyar (2015: 233) “Noksanlık, kasde yakın olmayan yanlışlık, bir şeyin önceden belirlenmiş ihtiyaçlara veya şartlara uygun olmama durumu” olarak ifade etmiştir.

Yunus Emre kimsenin ayıbına bakmamak gerektiğini ifade ederek bu iletiyi doğrudan olarak okuyucuya aktarmıştır:

“ Ey ya gafil aç gözünü gönlün yavlak uzatmagil
Bakgıl kendü dirliğüne kimse aybın gözetmegil

Yûnus senün ‘aybunu gözlegil ayruğı ko
Kimsenün ‘ayıbına sen bakmagıl yazıkdur” (D, s.306)

Yunus’a göre başkalarının ayıbını gözetmek, kusurlarını araştırmak insana yakışmayan davranışlardır. Herkes kendi hataları, eksiklikleri ile meşgul olmalı, başkalarının eksikliğini konuşmamalıdır. Başkalarının ayıbına bakma diyen Yûnus, kusur arayan gözün güzellikleri, incelikleri ve iyilikleri göremeyeceğinin, gafil olacağının bilincindedir. Bu yüzden kendi içine dönüp kendi hatalarını görmeyi öğütler. Kusursuz ve mükemmel olanın sadece Allah olduğunu bilen Yunus insanları kusurları, hataları ile kabul edip sevmek gerektiğini söyleyerek insanların ayıplarını yüzüne vurup incitmenin doğru bir davranış olmadığı mesajını vermektedir.

Herkesin kendi hatasına bakması gerektiğini söyleyen Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Kimesne suçınan kimse kınanmaz
Ki ayruklar suçı sende sorılmaz

Benüm suçum için sana hatâ yok
Senün suçun için sana hatâ yok

Kimesne suçı seni zerre ırmaz

Sana özge yidügi çeşni vermez” (RN, s. 623)

Herkesin kendi suç ve hatalarından mesul olduğunu söyleyen Yunus’a göre insan başkalarının ayıp ve kusurunu değil, kendi suçunu, hatasını görmeye çalışmalıdır. Çünkü herkes kendi hatasından sorumludur. Kimsenin suçu seni ilgilendirmez diyerek başkalarının hatalarını araştırmanın kişiye bir faydası olmadığını belirtmektedir. Herkesin önce kendi hatalarını görmesi gerektiğini öğütleyen Yunus çocuklara, kusur görenindir, sen kusuru aramayı değil örtmeyi prensip edin mesajını vermektedir.

K.14.Kendini Bilmek

Düşünen, konuşan bir varlık olarak insanın kendini bilmesi ve tanınması onu diğer canlılardan ayıran, insani değerlerin özünü oluşturan durumların başında gelmektedir (Kara, 2010). Bireyin kendini tanınması öncelikle insan olma bilincine varması, duygu, düşünce ve arzularının, güçlü ve zayıf taraflarının idrakine varması demektir. Hökelekli (2013: 16) “İnsanı diğer canlılardan ayıran, onlara üstün kılan ve sorumlu bir varlık haline getiren de zaten bu “kendilik bilincimizden başkası değildir” diyerek kendini bilme durumunu yaşamı daha iyi idare etmede, başarı ve mutluluğu ulaşmada bir anahtar olarak görmüştür. Zira kendini tanıyan hayattan ne istediğini, nasıl bir yol izlemesi gerektiğini bilen birey gerçek duygu ve düşüncelerinin farkına varır.

Çamdibi (2014: 137) kendini bilme kavramını “Bireyin kendisiyle, düşünce ve duygularıyla ilişki kurması, kendinde olup biten duygu ve düşünce ile ilgili süreçlerde bir anlayışa kavuşması” şeklinde ifade ederek özünü tanımayan kişilerin gerçek duygularının farkında olmadıklarını ve genel olarak bir huzursuzluk içinde olduklarını belirtmiştir.

Eğitimin asıl gayesinin bireyin kendini tanınması, bilmesi ve kendini eğitebilmeyi öğrenmesi olduğunu ifade eden Hökelekli (2013:15) çocuğun eğitimi açısından büyük önem arz eden bu değer küçük yaşlardan itibaren kazandırılması ve benimsetilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kendini bilmek, kişinin kendini gerçekleştirebilmesinin temel koşuludur.

Zayıf ve güçlü yönleriyle kendini tanıyan birey hayatına kendisi yön vererek davranışlarının sorumluluğunu alabilir. “Kendini bilmek, pozitif psikolojide zeka

eğitiminin birinci basamağı olan farkındalığa denk gelir. Buna öz bilinç denir.” (Tarhan, 2013,78). Kişinin özüne inebilmesi ve kusurlarını, zaafalarını, hatalarını görüp bunları kabullenmesi önemli bir erdemdir. Kişiliğimizin gelişmesi, olgunlaşması adına kendini olduğundan yüksekte ya da alçakta görmekten vazgeçmeli kendimizi tanıma adına kararlı adımlar atmalıyız.

Yunus Emre ilmin amacının kendini bilmek olduğunu söyleyerek ve kendi özünü bilen kişinin daha seçkin olduğunu ifade ederek bu dizlerde iletiyi dolaylı aktarmıştır:

“İlim ilim bilmekdür ilim kendün bilmekdür
Sen kendüni bilmezsin yâ nice okumakdur”(D, s.310)

“Andan yigrek ne vardur kişi bile kendözin
Kendözin bilen kişi kamulardan ol güzîn” (D, s. 422)

“İlm okımak bilmeklik kendözini bilmekdür
Pes kendözün bilmezsen bir hayvândan betersin” (D, s. 423)

Yunus bu dizeleriyle kendini bilmeyi, öğrenmenin, okumanın, hayatın anlamlandırmanın temel koşulu haline getirerek ilmin kişiye özünü göstermesi gerektiğini vurgulamıştır. Yûnus’a göre kendini bilen insan seçkin bir konuma gelir. İlim eğer insanın kendini bilmesine, özünü görmesine, bilinçlenmesine vesile oluyorsa gerçek manasını kazanmış olur. Kişinin kendini bilmesine olanak sağlayacak sözler ve deneyimler olarak ifade edebileceğimiz ilim kişiye kendilik bilinci kazandırmıyorsa onun gerçek manada bir ilim olduğunu söylemek mümkün değildir. Yunus’un felsefesine göre insana kendisini bildirmeyen okumalar boşuna okumaktır. Çocuklara okuyarak kendini bilme çerçevesinde önemli öğütler veren Yûnus, öğrenilen ilimlerin yaşama da yansıtılması gerektiğine dikkati çekmektedir. Çocuğa kendini bilme meziyetine sahip olursa toplum içerisinde saygı ve değer göreceği, seçkin bir insan olacağı mesajı da verilmektedir.

Yunus’a göre kişi kendini bilmekle Hakk’ı bilecek, onun varlığını ve birliğini idrâk edecek, kâinata yer alan tüm varlıkların sırrına erecektir. Kendini bilen, Yaratıcısını tanıyan kişi hem sözleri hem de davranışlarıyla belli bir bilince ulaşmış,

özünü görebilmiş kişidir. Kişinin kendini bilmesi bütün varlık âlemi içinde onu üstün ve seçkin kılmaktadır. Çünkü kendini bilmek, kendi özünü görebilmek, özündeki mana âlemini idrak edebilmek üstün bir meziyettir. Okuduğu ilimle kendilik bilinci kazanmamış, özünü görememiş kişi ise hayvandan beter bir konuma düşmektedir diyen Yunus, ilmin kazandırması gereken asıl bilginin kendini bilme erdemi olduğunu vurgulamaktadır. Çocuğun yaşamında kendini arayan, özünü bilmek isteyen, soran soruşturan, varlık gayesini sorgulayan kişi olma mefhumunun kazandırılmasında Yunus'un verdiği mesajlar çok büyük değer taşımaktadır.

Kendine bak özünü gör diyen Yunus bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Anladum kendü hâlümü gözledüm togrı yolunı” (D, s.532)

“Sana gel sen seni sende bulıgör
Sana bak sendeki bil kimdür indı” (D, s.540)

Özün bilmek sana oldı farıda
‘Amel eyle ‘amel senünle gide’ (RN, s. 620)

Yunus burada özünü tanımanın, kendini bilmenin fayda getirdiğine dikkati çekerek kendini bilmenin kişiyi doğruluğa yönelttiğini ifade etmektedir. Yaratılış bakımından üstün meziyetlerle donatılmış olan insan, kendi içine yönelip özünü görebildiği, Hakk'ın tecellisini kavrayabildiği zaman kendini bilmiş ve kendini tanımış olur. Çocuklar açısından bakıldığında kişilik oluşturma ve geliştirme aşamasında olan her çocuğun kendini tanıması ve özünü görmesi son derece önemli bir durumdur. Yunus bu anlamda verdiği mesajlarla çocukları kendi iç dünyalarına yönelmeye davet etmekte, davranışlarında, ibadetlerinde bu bilinç ile hareket etmeleri gerektiğini söylemektedir. Çünkü Yunus'a göre kendini tanıyan, özünü bilen kişi anlayışlı ve mütevâzı olur, kendi kusurunu gördüğü için başkalarının ayıplarını araştırmaz, affedici olur.

Çocuklara kendini bilmeyi öğütleyen Yunus, kendilik bilincinin onları olgunlaştıracağını, dahi iyi, daha vicdanlı, iyiliksever birer kişiler olmasını sağlayacağını ifade etmektedir. “Kendini tanıyan insan gerçek duygu ve düşüncelerinin farkına varır; kendisi hakkında iç görü sahibi olur.” (Hökelekli, 2013:

18). Özünü bilmeyi farz olarak nitelendiren Yunus, çocuğun kendi içine dikkatini çevirmesini istemekte, bu tutumun onu güzel şeylere, hayırlı işlere yönlendireceğini ifade etmektedir.

Yunus'un şiirlerinde yer alan kendini bilme, özünü görme ve tanıma mefhumları günümüz çağının önemli eksikliklerindedir. Vaktinin çoğunu televizyon ve internet başında geçiren çocuklar, popüler kültürün etkisiyle hem kendi kültürlerine hem de kendilerine yabancılaşmaktadır. Bu durum bencil, kendi istek ve ihtiyaçlarına göre hareket eden, rahatına düşkün, gününü gün etmek isteyen, varoluş gayesini ve kendini tanımayan nesillerin oluşmasına neden olmaktadır. Yunus'un verdiği mesajlar bu açıdan büyük önem taşımaktadır.(Hökelekli, 2013).

K.15.Sabırlı olmak

Önemli erdemlerimizden olan sabır “Acıya ve zorluğa katlanma, müşkül hâllere, telâş göstermeksizin mukavemet etme, yani direnç gösterme”(Seyyar, 2015: 450) olarak tanımlanmaktadır. Kişinin sosyal yaşamda karşılaştığı olumsuzluklara, yaşadığı sıkıntı, bela, musibet, hastalıklara karşı şikayet etmeden gayret etmesi ve direnmesidir. Sabır kişinin yaşamını idame ettirebilmesi, başarıya ulaşabilmesi için sahip olması gereken önemli bir özelliktir.

Ekinci (2018: 151) ise sabır kavramını “Karşılaşılan haksızlıklara, belalara, musibetlere, hatalıklara, zorluklara, acılara, güçlüklerle, sıkıntılara, dertlere, her türlü olumsuz tavır ve davranışlara karşı; öfkemize hakim olup, söz, davranış ve hareketlerimizi kontrol altına almaya, sonucu olgunlukla karşılamaya ve nefsi kötülüklerden uzaklaştırmaya çalışmak” şeklinde ifade etmiştir. Yaşamda istediğimiz, umduğumuz gibi olmayan durumlar karşısında bu tavrı sergileyebilmek sabrın bir gereğidir.

Sabır, kişinin istemediği bir durum ya da olayla karşılaşması halinde ona tahammül edebilmesi, tüm olumsuzluklar karşısında isyan etmeyip yaşananları metanet ile karşılayabilme yeteneğidir. Dini inancın bir gereği olan sabır, Allah'a duyulan gerçek imanın önemli bir göstergesidir. (Yardımcı, 2012).

Yunus Emre sabrın kişiye kazandırdıkları ifade ederek bu iletiyi doğrudan okuyucuya aktarmıştır:

“Her dem talalum bahre

Aldanmayalım dehre

Sabreyleyelim kahra
Allah görelüm n'eyler

Açlık sonı toklıkdur
Toklık sonı yoklıkdur
Bu yollar korkulıkdur
Allah görelim n'eyler" (D, s. 297)"

Bu dünyanın imtihan dünyası olduğunu bilen Yûnus, her sıkıntıya, zorluğa, musibete katlanmak gerektiğini, zorluklar karşısında sabır gösterip Allah'ın hikmetine güvenmek, kendini ona teslim etmek gerektiğini ifade etmektedir. Unutulmamalıdır ki dünyadaki her şeyin gerçek sahibi Hak'tır, biz kullara düşen tüm bunlara şükretmek, açlık ve yokluk karşısında sabır gösterebilmektir. Bu dünyada çekilen açlık ve yokluğun sonunun tokluk olduğunu bildiren Yunus her daim sabrı tavsiye etmekte, Hakk'a güvenmeyi şart koşmaktadır. Yunus'ta kendini gösteren sabır anlayışı karşılaşılan dert, sıkıntı ve olumsuzluklar karşısında Hakk'tan başkasına dert yanmamak, kimseye yakınmamak, teslimiyet içerisinde olmak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yunus'un burada verdiği öğütler şikâyet etmeyi, en ufak olumsuzluk karşısında yakınıp pes etmeyi âdet edinen yaptıklarının sonuçlarına katlanmak, sıkıntılara sabretmek istemeyen günümüz çocukları açısından çok önemlidir. Çağımızın çocuklarında kendini gösteren sabırsızlık hastalığına reçeteyi, verdiği mesajlarla günümüze ışık tutan Yunus Emre yazmaktadır. Sabırlı kişilerin Allah tarafından sevildiğini söyleyen Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Ben severin şol kulumu yoksul ola sabreyleye
Benden ana yol eyledüm Miracuma gitsün dimiş” (D, s.329)

Yüce Yaradan kullarını bir takım şeylerle sınavacağını ve imtihan edeceğini Bakara suresinde “Muhakkak sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, canlardan, ürünlerden biraz eksiltmekle deneriz, sabredenleri müjdele”(Bakara /155) ayetiyle bizlere duyurmuş, bunlar karşısında sabır gösterenlere müjde vermiştir. Yunus da bu ifadesinde Allah'ın yoksulluğa sabreden kullarını sevdiğini ifade etmiştir.

Sabrın kişiye kazandırdıklarından bahseden Yunus bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Şunun kim dünyada sabr ola yârı
Safâ vü zevk olur her lahza kârı

Fidâ cânım sana iy sabr eyesi
Ki sabr oldı benüm cânım gıdâsı

Yûnus sabrıyla olur işün müyesser
Bulursın sabrıyla bir mülk-i diger (RN, s. 603)

Yunus’a göre dünyada sabrı kendine yoldaş edinen, sabırlı olanların kârı zevk ve sefaya huzura erişmeleridir. Sabırla işlerinin kolaylaştığını söyleyen Yunus sabırlı olanların iki cihanda da mutluluğa ulaştığını ifade etmektedir. Sıkıntılara göğüs germe, acı ve dertleri sükûnetle karşılama olarak sabır insanın zorluklar karşısındaki direncini arttırarak işlerini kolaylaştırmaktadır. Yunus burada, kendini sabra ve sebata alıştıranların işlerinin zevk ve sefaya dönüştüğü, başarıya ulaştığı mesajını vermektedir. Bu anlam da çocuklara da zorluklar, engeller karşısında sabırlı ve kararlı olursa zafere ulaşacağı iletisi verilmektedir.

Sabırlı kişinin halinden bahseden Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Sabır ahvâlini dinle diyeyin
Sabırçün cümle ‘âlem virdi mâlın

Anunçün sabrdur ‘atâ-yı devlet
Ki sabr eyler kamu müfsidleri mât

Sabır kandayısı eylükdür işi
Müdâm âzâd ider yâd u bilişi

Sabırlu devleti dâyim olısar
Nasîbi sabr olanlar uluyısar” (RN, s. 603)

Sabırlı kişilerin durumunu anlatan Yunus sabrın çok değerli bir erdem olduğunu ve mutluluğa, huzura kaynaklık ettiğini ifade etmektedir. Yunus'a göre sabır ve iyilik bir arada bulunan iki güzel huydur. Sabrın olduğu yerde iyilik de kendini gösterir. Bu yüzden iyilik görmek isteyen kişi sabırlı olmalı, sabretmeyi bilmelidir. Sabır yabancı ve tanıdık herkese özgürlük sunan bir yapıya sahiptir. Öfke ve hırsın kişinin ruhunu sarıp tutsak etmesine karşın sabır kişiyi özgür kılar. Bu yüzden sabırlı insanın sahip olduğu huzur, mutluluk ve nimetler daimi olarak durur, kişiyi ter etmez. Nasibi sabır olan kişinin ulu, yüce bir kişiliğe sahip olduğunu bildiren Yunus'a göre sabır insanın sahip olduğu üstün bir meziyettir. Sabrın sonunda iyilik ve üstünlük kazandığını mesajını alan çocuk, daimi huzurun sabırla geldiğini kavrayacaktır.

Sabrın içinde barındırdığı olumlu özelliklerden bahseden Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Sabır kimdeyse ol ‘Arş’a süner
 Ki sabır içre bulunur dürlü hüner
 Sana her hâl ile sabır gerek hoş
 Ki sabırla kılurlar kahrı hem nûş

Sabır gerek sana her hâl içinde
 Sabırsuz kimse kalur kâl içinde” (RN, s. 604)

Yunus burada Arş'a çıkmayı sabırlı olmanın bir mükâfatı olarak ifade etmektedir. Sabır içinde türlü hüneri barındıran bir erdemdir. Bu hünerleri kazanmak isteyen kişi sabırlı olmayı öğrenmelidir. Sabır kahırları, sıkıntıları mutluluğa, kötülükleri iyiliğe, zorlukları kolaylığa çeviren bir hünerdir. Hâl içinde kalmak isteyen gerçek hakikat yolcusu olup Hakk'a ulaşmak isteyen kişi her durumda sabırlı olmalıdır. Sabır hâline ulaşmayı başaranların sıkıntıları sevince dönüşmektedir. Yunus burada sabrın kazandırdıklarını vurgulayarak çocuğa sabırlı olursa hayatında karşılaştığın sorunlar senin Arş'a çıkararak bir araç olur, sabrın sonunda işlerin kolaylaşır, sabır kişiyi olgunlaştırarak türlü hünerler edindirir mesajını vermektedir.

Sabırlı ol diye seslenen Yunus Emre bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Bırak cümle işi kıl sabr u tedbir

Eren gönlinde olur sabrıla yir

Sabır gözet sabır ‘azîz olasın

Sabır beklerisen ma’nî bulasın

Ki her kimde olursa sabr hali

Olısar hayrıla anun me’âli”(RN, s.605)

Yunus sabır halinin kişiyi hayra ulaştırdığını belirterek bütün işleri bırakmasını sabırlı ve tedbirli olmasını söyleyerek uyarıda bulunmaktadır. Erenlerin diyarında yer bulmak isteyen, onun gibi azîz olmak isteyenlerin sabırlı olması gerektiğini belirtir. Sabırlı olanların azîz olacağını ifade eden Yunus mana âlemine de sabırla ulaşılacağını söyler. Azîz olmak ifadesiyle erenler katına yükselmeyi, Hakk dostu, Allah aşığı, varlığının ardındaki hakikati görebilen, Allah’a ulaşmayı onun rızasını kazanmayı kendine ilke edinen kişi olmak kastedilmiştir (Tatçı, 2017). Yunus burada örnek, ideal kişiler olarak gösterdiği erenlerin üzerinden sabırlı olmanın Allah’ın sevgini kazandırdığını anlatmıştır. “Allah, sabredenleri sever.”(Bakara, 2/153) ayetinde ifade edildiği üzere sabır Allah’ın sevdiği bir edemdir. Sabırlı olmak kişiyi üstün bir manevi kişiliğe ulaştırır.

Sabırsız kişilerin halinden bahseden Yunus Emre bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Sabırsuz kişilerün dirliği hâm

Kim sabrıla eyü olur serencâm

Ögüt gerekişe sabırdan işit

Onayım dirisen sabrı pişe it

Sabırda turanın buşusu kalmaz

Çü sâbir oldu yavuz hûsı kalmaz”(RN, s. 605)

Sabırlı olmayı öğrenememiş kişilerin henüz olgunlaşmadığını söyleyen Yunus, sabırdan nasihat alınması gerektiğini belirtmiştir. Çünkü sabrın sözünü dinleyen kişide öfke gibi kötü huylar kalmaz. Sabır kişiye beklemeyi öğreten, kişilik açısından olgunlaşmasını sağlayan, kötü davranışları ortadan kaldıran bir erdem olarak verilmektedir.

Günümüzde çocuklar her şeyin anında, hızlıca gerçekleşmesini istemekte, istediği gibi olmadığında ise öfkelenmekte, şikâyet etmektedir. Sabır erdemine sahip olunması bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Yunus sabırlı olmak gerektiğine dair mesajları nedenlere dayandırarak aktarmış ve sonunda mutluluğa, başarıya ulaşılacağını bildirmiştir. Çocuğun istekleri ve hevesleri karşısında sabırlı olması gerektiğine, zorluklar karşısında yılmayıp çaba gösterip her daim önce Hakk'a güvenmesi gerektiğine dair iletiler söz konusudur.

K.16.İlim Öğrenmek

Bilme, bilim, bilgi anlamlarında kullanılan ilim sözcüğü “ Kâinatta olup biten her şeyi kapsayacak bir şekilde, bütün olgu ve hadiseleri tasvir ve izah yoluyla sistemli bir şekilde inceleme ve kavrama” (Seyyar, 2015:105) olarak tanımlanmaktadır. Hakikatin incelenmesi, anlaşılması ve izah edilmesi aşamalarından sonra ortaya konulan bilgiler olan ilim, gerçekle bağdaştırabilen bilgisizliğin zıttı olan bir kavramdır.

Bireyin yaşamına yön vermesi, sorgulayarak, yeniden şekillendirebilmesi için sahip olması gereken bir erdemdir. Kişinin dinine ve dünyasına yarayan her türlü bilgi olarak ifade edebileceğimiz ilim, insanı diğer canlılardan ayıran önemli bir niteliktir. “Okuma, öğrenme, ilmi çalışma, araştırma, analitik düşünme sonunda bilgi elde eden bunları mukayeseli olarak takdim edebilen insan” (Seyyar, 2015: 107) âlim kişi olarak nitelendirilmekte, âlimlik, bilgelik değer verilen bir vasıf olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dinimizde de ilim sahibi olmak önem verilen bir erdemdir. Zira Kur'an ilk ayetinin “Oku” (Alâk, 96/1) olması ve “De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” (Zümer 39/9) ayetiyle konunun pekiştirilmesi ilim nezdindeki ilahî mesajı açıkça ortaya koymaktadır. İlim öğrenmek dinimizde farz olarak nitelenen ibadetler arasında yer almakta“...Öyleyse sakın cahillerden olma.” (En'am, 35) ayetiyle de cahillerden uzak durmak, cahillerden olmamak konusunda uyarıda bulunmaktadır.

Yunus Emre, insanları cahillikten uzaklaşmaya, bilime ve bilgiye yönlendirdiği dizelerinde bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır.

“Bir elif tâhsil iden münezzehdür ‘âlemden
Endîşe ikliminde niçün durup gezerem” (D, s.366)

“Bir tek elifin mânâsını öğrenen kişi bu âlemde münezzeh /arınmış, temizlenmiştir. Ben bu gerçeği bildikten sonra aslı-esası olmayan boş düşüncelerle niçin zaman kaybedeyim?” (Tatçı, 2015, 295).

“Eksik olma ehillerden, kaçâ görün cahillerden
Tanrı bî- zâr bahîllerden bahîl dîdâr görür degül

“Kâmillerin yanından eksik / uzak olmayın; câhillerin yanında bulunmaktan da kaçının. Zira Tanrı, cimri / Hak için fedakarlık yapamayan nâkes ve pinti / insanlardan usanmıştır. Cimri kişinin bu hâliyle Hakk’ın zatını görmesi / idrak etmesi mümkün değildir.”

Taşdan çıkar türlü sular ayağından biter neler
Câhil gönli taşdan beter câhil gelmez gelür degül

“Taşların arasından türlü sular çıkar. O suların çıktığı yerde türlü yemişler ve meyveler biter. Câhilin gönli taştan daha katıdır. Câhile bin öğüt versen de ona tesir etmez.”

“Yûnus olma câhillerden irak olma ehillerden
Câhil ne var mü’minise câhillikden kalur degül” (D, s. 356)

“Yûnus sen câhillerden / bir kâmil mürşide bey’at etmeyen ve onun vesilesiyle Hakk’ı bilmeyen ve tanımayanlardan / olma. Mümin / kitâbî bilgilerde / câhil bile olsa önemli değildir. Zira o – bu cehâlet sebebiyle- yolundan kalacak değildir. O Hakk’ı bilir.” (Tatçı, 2017: 688- 698).

Yunus’a göre insan ilim ehillerinden olmalı, cahil kişilerden ise uzak durmalıdır. Çünkü cahil kişiler öğüt tutmayan, varlık gayesini idrak edemeyen, boş düşüncelerle dolu, Hakk’ın rızasını kazanmak için çaba göstermeyen kişilerdir. Cehaleti ve cahilliği sevmeyen Yunus, cahillerden uzak durup Hakk’ı tanıyan, idrak

eden ehillere yakın olmak istemektedir. Çünkü Yunus Emre'ye göre gerçek ilim sahipleri nefsin ve Rabbini bilen kişilerdir. Cahilliğe, bilgisizliğe, ilimsizliğe karşı olan Yunus “cahillerden olma” sözleriyle kendi nezdinde tüm insanlara uyarıda bulunmaktadır. Çocuklara ilim sahibi olmaları, hayatı ve dini tanıma, anlamlandırma noktasında sorgulayan, araştıran bir tutum sergilemeleri gerektiğine dair önemli mesajlar verilmektedir. Cahil insanlarla arkadaşlık etmekten kaçınmak, bilgili, ahlâklı, ilim sahibi kişilerle arkadaş edinmek de verilen diğer iletiler arasındadır.

K.17.Hoşgörülü Olmak

Her türlü durumu, olayı anlayış çerçevesi içinde alma olarak ifade edebileceğimiz hoşgörü, insani değerlerin en başında gelmektedir. Hoşgörü, bireylerin olumsuz tutum ve davranışlarına, hata ve yanlışlarına karşı anlayış gösterebilme, farklılıkları saygı ile karşılayabilme, kusurları görmezlikten gelebilme ve bunlara karşı olumsuz tutum ve davranışlardan kaçınabilme durumudur (Ekinci, 2018).

Topçu (2005: 41) hoşgörüyü “ Başkalarının görüş ve düşüncelerini, dini, siyasi her türlü inançlarını saygı ile karşılamak” olarak ifade etmektedir. Hoşgörü insanlar arasında sevgi ve saygıyı arttırarak sağlıklı iletişimin kurulmasına olanak sağlar. Seyyar (2015: 263) ise hoşgörü kavramını “İnsanı, insanlığı anlamak, bilmek, saygı duymak, insanların birbirinden farklı duygu, düşünce, tutum, eylem biçimleri olduğunu kabul etmek” olarak tanımlamaktadır. Hoşgörü üzerine yapılmış çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Kaymakcan ve Meydan (2014: 232) bu tanımlamalarda “farklılıkları ve ayrılıkları gerilim vesilesi yapmama erdemine sahip olma” anlayışının ön plana çıktığını belirtir.

1995 yılını “Hoşgörü Yılı” olarak ilan eden UNESCO yayımladığı “Hoşgörü İlkeleri Bildirgesi”nde hoşgörüyle ilgili şu bilgilere yer vermiştir:

“Hoşgörü, dünyamızdaki kültürlerin zengin çeşitliliğini, ifade biçimlerini ve insan olmanın yollarını kabul etmek, bunlara saygı göstermek ve bunların değerini bilmektir. Hoşgörü, bilgiyle, açıklıkla, iletişimle ve düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğüyle beslenir. Hoşgörü, çeşitlilik içindeki uyumdur. Hoşgörü, yalnızca ahlaki bir görev değil, aynı zamanda siyasi ve hukuki bir gerekliliktir. “(Tarhan, 2013:87).

Her şeyi ve herkesi severek olduğu gibi kabul etmek olarak algılayabileceğimiz hoşgörü geçmişten bugüne insanı yücelten bir değer olarak ele alınmıştır. İnsanı merkeze almış, insan sevgisi ile yola çıkmış olan Mevlana da “ Gel, gel, ne olursan ol yine gel” sözleriyle bu değere vurgu yapmıştır. Önemli bir şahsiyet olarak Yunus Emre’de var olan hoşgörü anlayışı “Dil, din, renk, cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm insanlara tatlı dil, güler yüz ve anlayış ile yaklaşmak” (Seyyar, 2015: 264) olarak kendini göstermektedir.

Bireylerin hatalarını anlayışla karşılamak ve affetmeyi bilmek erdemliliklerdir. Çocuklarımızı bu erdemle yetiştirmek toplumda huzur ortamının oluşmasına, merhamet etme, affedici olma, empati yapma gibi istendik davranışların artmasına katkı sağlayacaktır. Çocuk farklılıklar ve hatalar karşısında öfke ve şiddete başvurmadan anlayışla ve konuşarak sorunlara çözüm üretmeyi kavrayacaktır (Ekinci, 2018).

Yunus Emre’nin eserlerinde hoşgörü iletisi tüm varlıkları Yaradan’dan ötürü sevmek, yetmiş iki millete bir görme söylemleriyle dolaylı olarak aktarılmıştır:

“Yetmiş iki milletün ayağın öpmek gerek
Yaramagçün ma ‘şûka cümle millete bile” (D, s. 487)

“Yetmiş iki millete kurban ol âşıkısan
Tâ âşıklar safında tama olasın sâdık.

Bunda kendözün gören ol durur yolda kalan
Benüm bir karıncaya va’llâh isnâdum vardur “ (D, s. 283)

Yaratandan ötürü yaratılanı seven, hoş gören Yûnus, sevgilinin ve tüm milletlerin sevgisini kazanmak, faydalı olmak için yetmiş iki milletin ayağını öpmek gerek diyerek sahip olunması gereken hoşgörü ve tevazuyu bildirmektedir. Kendisini âşık olarak nitelendiren Yunus aynı zamanda âşıkların hallerini anlatarak, âşıklığa giden yolu göstermiş, rehberlik etmiştir. Âşıklığın sadece söze değil, hal ve hareketlere de yansıtılması gerektiğini ifade eden Yunus yetmiş iki millete sevgi ve hoşgörü anlayışı ile muâmele âşıklık derecesine ulaşamayacağını ifade eder. Çünkü hoşgörü kalpte belirmediği gibi davranışa da dönüşerek kendini göstermelidir. O,

büyüklik taslayıp kendini beğenenlerden olmamıştır bu nedenle insanlara, insan dışındaki varlıklara bile değer vererek bakar. Âşıklar safında olmak, ahlâklı, Allah'ın sevgisini kazanmış bir kul olmak için tüm insanlığı hoş görmek gerektiği, tüm varlıklara bu çerçeveden bakıp ilham almak gerektiği mesajını verir.

Bu dizelerden çıkarılacak mesajlar çocuğun hayatına da etki edecek, anlam katacak niteliktedir. Arkadaşlarına, çevresindeki insanlara hoşgörü çerçevesinden bakmayı öğrenen çocuk, hatalar, yanlışlar, istediği gibi olmayan durumlar karşısında şiddete başvurmayacak, kainattaki bütün varlıklara karşı merhametle hareket etmeyi prensip haline getirecektir. Allah'ın sevdiği bir kul, iyi bir çocuk olmak istiyorsa hoş görmeyi öğrenmesi, affetme, empati yapma, öfkesini kontrol etme gibi erdemleri yaşamında uygulaması gerektiğinin farkına varacaktır.

Dervîşlerin hoşgörülü olması gerektiğini ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Ben dervîşem diyen kişi iş bu yola ‘âr gerekmez
Dervîş olan kişilerün gönli gendür tar gerekmez

Dervîş gönülsüz gerekdür sögene dilsüz gerekdür
Dögene elsiz gerekdür halka berâber gerekmez.” (D, s. 322)

Kökeni Farsça olan dervîş, sözlük anlamı olarak “yoksul, fakir, dilenci, kapı eşiği” (Cebecioğlu, 2009: 86) anlamlarını karşılamaktadır. Tasavvufî manada ise dervîş, Allah'a karşı acizliğinin, eksikliğinin bilincinde olarak hoşgörü, tevazu, sabır ve takva sahibi olmayı ifade etmektedir (Tatçı, 2017). Dervîş olmak isteyen kişilerin mal, mülk, kibir, utanç gibi duygularla mücadele etmesi, bunları aşması ve gönlünü geniş tutarak hoşgörü sahibi olması gerekmektedir. Dervîş olan kişilerin alçakgönüllü ve hoşgörülü olması gerektiğini ifade eden Yunus, tevazu ve hoşgörünün bir gereği olarak dövne elsiz, dövne dilsiz olmak gerektiğini ifade eder. Tüm yapılanları hoşgörü ve anlayışla karşılamak, gönül koymamak Dervîş misali üstün meziyetli, hoşgörü abidesi kişilerin hüneridir. “Yunus’un ideal insana örnek olarak tavsif ettiği dervîş; kızmak, darılmak, küsmek şöyle kalsın, dögenlere elsiz, sövenlere de dilsiz olacaktır.”(Vakkasoğlu, 2004, 174). Yunus’un şiirlerinde dervîş, hoşgörü ve tevazunun simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yunus bu dizeleriyle çocuklarda hoşgörü anlamında bir farkındalık yaratmakta, farklılıklara hoşgörü ile yaklaşma, insanlara karşı ön yargısız davranma gibi mesajlar vermektedir. Örnek şahsiyet olarak sunulan derviş modeli altında çocuklara yönelik şiddete şiddetle cevap vermemesi, kötü sözcükler sarf edip ahlaki değerleri yitirmemesi, başkalarına küçümseyici gözlerle bakmaması gerektiğine dair mesajlar içerdiğini söylemek mümkündür.

K.18.Çaba Göstermek

Bir işi gönülden istemek, o işe kendini vererek odaklanmak, onun için güç harcamak, uğraş vermek demektir. Seyyar (2015, 198) gayret sözcüğünü “çalışma, çabalama, kayırma hissi, uğraşma, mücadele, didinme, esirgeme, himmet ve hamiyet” olarak tanımlamıştır. Gayretli insan olmak iyilikte ve güzellikte çaba göstermeyi, kötülükten ise uzak durmayı gerektirir.

Yunus Emre'nin eserinin tamamında Allah'a ulaşma, O'nun rızasını ve sevgisini kazanma adına bir gayret söz konusudur. İleti metnin tamamına yerleştirilerek dolaylı olarak aktarılmıştır:

“Kahr erenler atıdur gayret dahı hil'atıdur
Erenler yayı katıdur okları geçer kayadan” (D, s. 434)

Eren olmanın, çaba ve gayret gerektirdiğini ifade eden Yunus, eren olan kişilerin atlarının kahr, zırhlarının ise gayret olduğunu ifade eder. Bu çaba ve azmin sonucunda oklarının kayayı bile deldiğini söylemektedir. Yunus ideal insan olarak ifade ettiği eren bir kişi olmak için cefaya katlanmak, çaba göstermek gerektiği mesajını vermektedir.

Hakk'a ulaşma, rızasını kazanma isteğini dile getiren Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“İy dost seni severem cân içre yirün vardur
Dün gün uyumaz oldum 'acâyib hâlüm vardur (D, s. 282)

“Bu vücûdum şehrine bir dem giresüm gelür
İçindeki sultânun yüzün göresüm gelür

İşidürem sözini göremezem yüzini

Yüzünü görmeklige cânım viresüm gelür” (D, s. 278)

Yunus Emre'nin şiirlerinde bütün olarak bir çaba söz konusudur. Allah'a ulaşma, O'nun rızasını kazanma, iyi insan olma, gönlü terbiye etme, kendini bilme gayreti her daim kendini hissettirir. Hakk'a ulaşma, sultanına kavuşma gayretinde olan Yunus bunun için çaba gösterir. Nefsin istekleriyle savaşıarak gönlünü sevgiyle doldurur. Miskin, Eren, Derviş olarak ifade ettiği Allah'ın sevgisini kazanmış, ahlâklı, bilgili kişilerden olabilmek için yine hep bir gayret içindedir.

Dünya hayatı boyunca insanın hep bir gayret içinde olması gerektiği mesajını veren Yunus, çocukların yaşamında düstur edinecekleri birçok nasihat sunmaktadır. İyi insan olmak adına çaba göstermeleri gerektiği, varlık gayelerini anlamlandırmak için kendini bilme gayretinde olmaları gerektiği, hem dünya hayatları hem de ahiret hayatları için çaba harcamaları gerektiği, iyiliği yaymak kötülüğü engellemek için gayret göstermeleri gerektiği bunlardan en önemlileridir.

K.19.Akılla Hareket Etmek

Seyar (2015, 74) akıl sözcüğünü “İnsanda, iyi ile doğruyu, kötülük ile iyiliği, faydalı ile zararlıyı birbirinden ayırmaya yarayan bir meleke” olarak tanımlamıştır. Akıl, bilgi ediniminde ve bilginin kullanılmasında etkin güce sahip olan değerdir. İnsanların yaşamış oldukları dünyayı, yaşama geliş gayelerini tanımalarında akıl devreye girmektedir. Birey yaşamı boyunca karşılaştığı problemlerin çözümünde aklını kullanmalı, yaşamına yön verebilmelidir (Tezcan, 1996).

Günümüzde bilginin edilmesinden ziyade bilginin nasıl kullanılacağına bilinmesi üzerinde önemle durulan bir konu haline almıştır. Çünkü çağımızdaki teknolojik gelişmelerle bilginin edinimi kolaylaşmış, kullanımı öne çıkan bir değer olmuştur. Bu nedenle bu değer çocuklara da kazandırılması büyük önem taşımaktadır. “Çocuğa iyiyi- kötüyü, doğruyu – yanlış, dünyayı – ahireti düşünme eğitimi verilmelidir. Düşünme, bütün hayırların başlangıcı ve anahtarıdır.” (Asımgil, 2009: 37). Düşünen, üreten, hayatın getirdiklerine karşın sahip olduğu bilgiyi kullanarak akıllı hareket etmeyi başaran nesilleri oluşturulması toplumumuzun kalkınması, gelişmesi açısından da son derece önemlidir.

Tasavvufi anlayışta akıl, kaynağını kalpten alan, Allah'ın varlığını ve birliğini idrake, O'na ibadete, kulluk yapmaya götüren bir araçtır. Nefis terbiyecisi olarak

değerlendirilen akıl, kin, kibir, nefret, haset, hırs gibi duygulardan kalbi arındırmaya katkı sağlar. Akıl ve kalp bir bütün olarak insanı oluşturmaktadır (Tatçı, 2017).

Aklın önemine vurgu yapan Yunus, akli vücudun sultanı olarak görmüş, aklını kullanarak hareket etmek gerektiğini dolaylı yoldan okuyucuya aktarmıştır:

“Eger ‘akıl başdayısa gönülde oltuşdayısa
İkisi bir işdeyse düşman bana kâr eylemez” (D, s.323)

“Nazar üzre dil kapucu cümlesi ‘akla tapucu
‘Akıl dur işler yapucu eyler cümle âbâd anı” (D, s. 541)

“Akıl taht eyledi başı şöyle bilür her bir işi
Dünyâ içre ‘âkil kişi değmez kimseye ziyânı” (D, s. 541)

Yunus’a göre akıl insanın sahip olduğu çok önemli bir unsurdur. Kişi eğer aklıyla ve kalbiyle hareket ederse düşman ona hiçbir şey yapamayacaktır. Akıl bir nevi vücudun sultanıdır ve göz, dil gibi diğer bütün organlar da akla uymakta, ona göre hareket etmektedir. İşlerini aklını kullanarak yapan kişilerin her işinin güzel olduğunu belirten Yunus, kişi ve toplum nezdinde işleri akla danışarak yapanların kimseye zarar ve ziyânı dokunmadığını ifade etmiştir. Akla büyük önem veren Yunus’a göre insan nefsinin peşinden gitmemeli, akli rehber kılarak, akla uyarak iyi işler peşinde olmalıdır. Çocuğa da alması gereken kararlarda, çözmesi gereken sorunlarda aklıyla kalbinin dediklerine kulak vermeyi öğütlemektedir.

Akıldan yardım istemek akla danışmak gerektiğini söyleyen Yunus bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Yürü imdi meded iste ‘akıldan
Esîr olmuş kişisin bunca yıldan

‘Akıl ‘adl ıssı bir ‘azîz kişidür
Mededsüz kalana meded işidür

Seni dürlü belâdan kurtara ‘akl
Sa’âdet yoldaşun oldı ay u yıl” (R.N. s.592)

“Eger devlet gerekse ‘akla danış
Mürebbisüz ilerü varmaya iş” (R.N.s.595

Yunus’a göre kişi kendini kin, kibir, haset gibi olumsuz duyguların esaretinden kurtarmak istiyorsa akıldan yardım istemelidir. Yunus şiirlerinde öne çıkan akıl anlayışı Hakk’ı tanımaya, ibadete, kulluğun gereklerini yerine getirmeye ışık tutan bir niteliktedir (Tatçı, 2017). Bu yüzden akılla hareket eden kişiler Yunus’un gözünde aziz kadar değerlidir. Akıl kişiyi türlü zorluklardan kurtaran, saadete götüren önemli bir yoldaştır. Aklı bir eğitici olarak gören Yunus’a göre akıl doğru karar vermeyi, başarıya, mutluluğa ulaşmayı sağlayan bir mekanizmadır. Bu anlam Yunus çocuğa hem dünya hayatının saadeti hem de ahiret hayatının iyiliği için aklını doğru kullanarak güzel, ahlakâ uygun, dürüst bir yaşam sürmesini tavsiye eder. Yaşamda karşılaştığı durumlarla ilgili karar verirken aklını kullanması, öfkesine yenik düşmemesi gerektiği mesajlarını içerdiğini söylemek de mümkündür.

K.20.Vefâlı olmak

Sosyal öğrenme ile kazanılan bir erdem olarak vefa “Sadakat, sözde durmak, değer bilmek, dürüstlük ve hakkaniyet gibi ahlaki faziletlerin genel adıdır. İnsana diğer canlılara göre üstünlük kazandıran temel değerlerden biridir.” (Doğan, 2014: 149) Vefaya sahip olmak insanı manevi açıdan daha yüksek bir mertebeye ulaştırmaktadır.

Erbay’a (2014: 63) göre vefa “Yapılan iyilikleri unutmama, iyilikte bulunan insanlara misliyle karşılık vermektir.” Ona göre sevginin, kardeşliğin, dostluğun temelini güzel ahlaklı olmanın adı olarak ifade ettiği bu değer oluşturmaktadır.

Tarhan (2015: 118) vefa duygusunu “İyilik yapanı unutmamak, gördüğü yardımları hatırlamadan çıkarmamak” olarak tanımlamakta, vefa ile birlikte fedakârlığın ve iyilik yapma davranışlarının ortaya çıktığını ifade etmektedir. Vefa duygusu bireyleri birbirine yakınlaştıran, aralarındaki sevgi ve samimiyeti arttıran, sosyal ilişkilerin artarak en üst seviyeye gelmesine olanak sağlayan önemli bir erdem ve değeri ölçülemez bir duygudur.(Seyyar, 2015: 569).

Yunus Emre vefâlı olmaya dair iletiyi Peygamberimizin şahsında yücelterek dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Yaradıldı Mustafâ yüzi nûr gönli safâ
Ol kıldı Hakk’a vefâ andandur ihsân bana” (D, s.256)

“Cenâb-ı Hak kendi hüsnünü seyretmek isteyince Hakk’a ayna konumundaki yüzü nurlu gönlü temiz olan Hazret-i Mustafa’yı yarattı. Cenâb-ı Hakk’a o vefâ kılmıştır. / Hakk’a kulluk sözünü o yerine getirmiş, Hakk’ı gerçek olarak o sevmiş ve Hakk’a bağlılığını o göstermiştir. / Bana ihsân/ ilahi bağış, iyilik / ancak makâm-ı Mustafa’dandır.” (Tatçı, 2017: 366)

“Kime gönül verdümise benümile yâr olmadı
Hâlüm bilüp derdüm sorup bana vefâdâr olmadı” (D, s. 523)

Yunus’a göre en büyük vefâ insanın Yaradan’ı tanınması, kulluk görevlerini yerine getirerek verdiği nimetlerin kıymetini bilmesidir. Yunus burada Hakk’a vefâ görevini yerine getiren en yüce şahsiyetin Peygamberimiz olduğunu ifade ederek, iyiliğin, güzelliğin ondan geleceğini söylemektedir. Yunus, vefa abidesi Peygamberimizin şahsında vefanın Hakk’ın iyilik ve ihsanını getirdiği mesajını vermekte dostlukta, arkadaşlıkta iyilikleri unutmamak gerektiğini vurgulamaktadır. Çocuğa önce Allah’a karşı vefasını gösterip imanlı ve inançlı yaşamasını öğütlemekte vefayı dostluk ve kardeşliğin temeli olarak göstermektedir.

Vefanın din, iman yolunda vefalı olmak gerektiğini söyleyen Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Dört kişidür yoldaşum vefâdârüm râzdaşum
Üçile hoşdur başum birine buşup geldüm

Ol dördün birisi cân biri dîn biri îmân
Biri nefsümdür düşmân anda savaşup geldüm” (D, s.372)

Yunus’a göre vefâ ile bağlı olunması, sözünde ve dostluğunda devamlılık gösterilmesi gereken cân, îmân ve dindir. Nefis ise savaşılmaması gereken bir unsurdur. Yunus bu dizeleriyle yine vefâ üzerinde durarak nelere vefâ gösterilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Çocuğa ibadetlerinde, inançlarında vefalı olması ve arkadaşlarıyla,

dostlarıyla, akrabalarıyla olan ilişkilerinde vefakâr davranarak iyiliklere karşı misliyle iyilik yapması gerektiği mesajı verilmektedir.

K.21.Saygılı Olmak

Toplumda insan ilişkilerine yöne veren, ahlâkî değerleri pekiştiren önemli bir tutum olan saygı kavramını Seyyar (2015: 458) “Büyüğe ve değerli bulunana, içten bağlılık ve hürmet gösterme, faziletkâr insanlara, mübarek, yüce makamlara karşı gösterilen tutum” olarak ifade etmektedir.

Saygının bütün ahlak duygularının kaynağı olduğunu ifade eden Topçu (2005: 38) saygının insanı yücelten, değerini arttıran önemli bir duygu olduğuna dikkati çekmiştir. “Saygısı ne kadar çok ise insan o kadar büyüktür.”(2005: 38) Saygı gösteren kişi yükselmekte ve manevi olarak büyümektedir.

Karşısındaki bireyin duygu, düşünce ve yaşayışını olduğu gibi kabul ederek, sahip olduğu bu özelliklerin dinlemeye, görülmeye değer olduğunu hissetmesini sağlamak adına duyarlı ve hassas olma durumu olarak ifade edebileceğimiz saygı mefhumu toplumun birlik ve beraberliği açısından da büyük önem taşımaktadır. Bireyler arasında saygının yer almadığı bir toplumda ilişkiler çıkar üzerine kurulur ve kişiler arasındaki güven bağı zedelenir.

Kara (2016: 34) saygının tanımını “ İnsanlar tarafından kutsal, üstün, değerli, yaşlı ve yararlı bulunanlara karşı gösterilen bir duygu” olarak vermektedir. Allah rızası için insanlara rehberlik eden, doğru yolu gösteren değerli insanlara, gerçek âlimlere saygı göstermek güzel ahlâkın yansıması olarak takdir edilecek bir davranıştır. Yunus’un eserlerinde de saygı erdemi “Miskin, Eren, Derviş” olarak ifade ettiği faziletli, mübarek insanlara karşı tevazu içinde olma, eriştikleri yüce makamı saygı çerçevesinde ele alma biçiminde karşımıza çıkmakta, dolaylı olarak büyüklerimize, mübarek insanlara karşı hürmet gösterme iletisi içermektedir.

Yunus Emre büyüklere, belli bir olgunluğa ulaşmış şahsiyetlere hürmetli, özenli davranmak gerektiğini söyleyerek bu dizelerde iletisi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Ben ayumu yirde gördüm ne isterem gök yüzünde

Benüm yüzüm yirde gerek bana rahmet yirden yagar (D, s. 300)

“Erenlerün nazarı toprağı gevhher eyler

Erenlerin kademinde toprak olasum gelür” (D, s. 279)

“Toprak olmak” ifadesi Yunus’un şiiirlerinde alçak gönüllü olmayı ifade etmek adına sıkça kullandığı bir tabir olarak karşımıza çıkmaktadır. Yunus, toprağı bütün faziletleri içinde barındıran bir değer olarak görmektedir. Bu yüzden Hakk’ın karşısında her daim toprak olmayı ister. Erenlerin nazarıyla toprağın değer kazanacağını, adeta bir mücevher haline geleceğini ifade eden Yunus, erenlerin yoluna toprak olunması gerektiğini, alçakgönüllülikle saygı ile hürmet edilmesi gerektiğini ifade eder.

Kibirli olma toprak gibi ol diyerek uyarıda bulunan Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“ Miskîn Yunus erenlere tekebbür olma toprak ol
Toprakda biter küllîsi gülistânı toprak bana” (D, s. 254)

“Toprak eyle yüzünü miskînlere iy Yunus
Cümlesinden ziyâde erün ikrârı gerek (D, s. 345)

Yunus’a göre ermiş kişi, insan-ı kâmil olan erenler ile Allah karşısındaki aczini bilen gönül eri kişiler olan miskinler karşısında insan kendini toprak eylemeli, onlara saygıda kusur etmeyip, kibirle değil tevazu ile muamele etmelidir. Her şeyi içinde barındıran toprak Yunus’a gül bahçesidir.

Günümüz dünyasında televizyon ve internetin yoğun etkisi altında yetişen genç nesillere saygı erdemini kazandırmak, büyüklere saygı göstermeleri, hürmet duymaları gerektiği düşüncesini benimsetmek büyük önem taşımaktadır. Bu manada erenlerin, dervişlerin, miskinlerin yoluna toprak olan, onlara hürmette, bağlılıkta kusur etmemeye çalışan Yunus, saygı erdeminin en iyi örneğini oluşturmaktadır. Sergilediği tavır ve tutumla çocuklara örnek olacak, onları anne-babaya, öğretmenlerine, arkadaşlarına, yaşlılara, bilgin kişilere, ermişlere karşı saygıyla davranmaları gerektiği inancını benimsetecektir.

K.22.Utanma

Hayâ, ar, hicap şeklinde de ifade edilen utanma “ İnsanı her türlü çirkinlikten uzak durmaya yönelten duygu ve bunu yansıtan edepli tutum ve davranışlar/ Kişinin, toplumun kabul edemeyeceği veya adâb-ı muâşerete açıkça aykırı olan bir hatalı

fiilinden dolayı mahcup olması ve sıkılması” (Seyyar, 2015: 235) olarak tanımlanmaktadır. Utanma insana değer katan duyguların başında gelmektedir. “En çok utanmasını bilen, kendi ruhuna en fazla saygı duyan insandır.” (Topçu, 2005: 44) Utanma duygusu iyiliğin, erdemli insan olmanın işaretlerindedir.

Utanma duygusu insanı kötülük yapmaktan alıkoyan bir duygudur. Tarhan(2015: 1168) bu duyguyu “Beynin ön bölgesinde, sosyal becerileri kapsayan alana kaydedilmiş bir duygudur. Utanmanın tersi, duyarsızlık, yüzsüzlük ve sorumsuzluktur.” şeklinde tanımlayarak utanma duygusuna sahip olmayan bireylerin her türlü olumsuz davranışı sergileyebileceğine dikkati çekmektedir.

Utanma insanlar arasındaki ilişkilerde ölçüyü oluşturan sevgi ve saygıyı pekiştiren bir duygudur. Bireyler arasındaki ilişkilerde insanın utanarak, karşısındaki kişiyi kırmamak adına belli sınırlar dâhilinde davranması utanmanın bir gereğidir. Kötü söz ve davranışlarda bulunmaktan hâya edinen kişi kendini kontrol edebiliyor demektir (Tarhan, 2015).

Yunus Emre insanın yanlışlarından, günahlarından utanması gerektiğini ifade ederek bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Yunus imdi sen kıl yarak utanmayasın doğru bak
Cümle halayık dirile adlu adıyla sayılacak” (D, s. 334)

“Yârânlarından utanup günâhı gizlü işlersin
Yaradan Hâlik’un hazır niçün ondan utanmazsın

Utanmazsın Habîb’ünden o derdüne tabîbünden
Ne kim dilersen işlersin meğer Hak’dan utanmazsın” (D, s.415)

Yunus’a göre hayâ edilecek, utanılacak ilk kimse Yüce Yaratıcımızdır. Kişi önce Allah’tan utanmalı, ona göre tavır ve davranış geliştirmelidir. “Kişi insanlardan utanıp kötü işleri terk ettiği halde, tek başına kaldığında onları yapası iman zayıflığındandır.” (Selvi, 2005: 62). Kendisinden asıl utanılması gereken Yüce Allah’tır. Yunus bu bilinç ile önce Yaradan’dan ve Habîb’inden hayâ edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Allah’tan utanmak O’nun razı olmadığı, sevmediği işleri

terk etmek, uzak durmaktır. Her istediğini yapan, nefesine uyan kişi Yunus'a göre Yaradan'dan utanmamaktadır. Cümle yaratılmışın dirildiği, adıyla çağırıldığı mahşer gününde Hakk'ın önünde utanılacak bir duruma düşmemek için her zaman doğruluktan yana olunması, kötü işlerden utanılması gerektiği mesajı verilmektedir. Kötü işlerden utanmak gerektiğini söyleyen Yunus bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“İy gönül bir dem vakit dünyadan usanmaz mısın
Bunca fâsid işlerle yüzünden utanmaz mısın” (D, s. 435)

İnsan utanma duygusunu kaybettiğinde insanlığını da kaybetmiş olur. Her şeyi yapabilir duruma gelen insandan tüm kötülükler beklenir. Yunus, yaptığı kötü işlerden dolayı insanın utanması gerektiğini, hayâ duygusunu kaybetmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Utanmayı bir erdem olarak gören Yunus, çocuklara kötülük yapmaktan kaçınmalarını, davranışlarında Allah'tan utanma duygusu ile hareket etmelerini öğütlemektedir. Nasıl olsa kimse görmüyor düşüncesiyle kötü, başkalarına zararı dokunan davranışlarda bulunmanın utanılması gereken, güzel ahlâka uymayan bir davranış olduğu mesajı verilmektedir.

K.23.Öfkeyi Kontrol Etmek

İnsanın doğuştan sahip olduğu bir duygu olarak öfkenin kontrol altında tutulması gerekmektedir. “İnsanın doğru düşünmesini engelleyen, anormal ve bazen de anti-sosyal davranış biçimlerinin sergilenmesine sebebiyet veren, nefse hakim olamamanın bir sonucu olarak ortaya çıkan şiddetli kızgınlık duygusu”(Seyyar, 2015: 417) olarak tanımlanan öfke öncelikle kişinin kendisine zarar veren bir duygudur.

Öfkeyle hareket etmek kişinin sonradan pişman olacağı tutum ve davranışlar içine girmesine neden olmaktadır bunun önüne geçebilmesi için öfkesini kontrol etmesi, onu yenmesi gerekir. Seyyar (2015) öfkeyi yenmenin yollarını şu şekilde sıralamıştır: “1) Tefekkür etmek.2) Rıfkı ve yumuşak davranmayı öğrenmek. 3)Öfke anında konuşmamak. 4)Hiddet neticesi işlenecek uygunsuz bir davranışa gösterilecek sosyal tepkiyi veya haksız fiile verilecek cezayı düşünmek.” Birey kendi iç mücadelesini vererek öfkesini kontrol altına almayı başarabilmelidir.

Tarhan (2015: 186) öfke duygusunu “ Akıl kontrolünün belli bir müddet yok olması” olarak ifade etmektedir. Öfke kontrol edilmesi gereken bir duygudur. Öfke ile hareket etmek bizi hatalar yapmaya sürükler. Öfkeli kişi hemen karar vermemeli, sakinleşmeyi bekleyip düşünmeli sonra tepki vermelidir.(Tarhan, 2015).

Öfkenin kişiye zarar verdiğini ifade eden Yunus öfke ile hareket etmemek gerektiği iletisini dolaylı okuyucuya aktarmıştır:

“Başdur bu vücudun şahı başdur “akılun taht-gahı
Kadı buşmagıl nagahi buşudur ‘aklun düşmanı” (D, s.541)

“Akıl gitti buşu geldi ‘akıl evini buşu aldı
İmdi sultan buşu oldu göze göstermez cihanı” (D, s.541)

“Buşu dirler bana benem bahadır
Düzenlik bozmağa her yirde hâzır” (D, s. 597)

Yunus’a göre kişide olmaması gereken özelliklerden biri de öfkedir. Öfkeyi aklın düşmanı olarak ifade eden Yunus, öfkenin olduğu yerde aklın olmadığını söyler. Öfke kötülükler saçan, düzeni bozup alt üst eden bir huydur. Kişinin öfkeliyken aklıselim kararlar veremediğini söyleyen Yunus, öfkeliyken söylenen sözlerin, gösterilen tepkilerin her şeyi alt üst edip bozduğunu belirtmektedir. Çünkü öfkeliyken kişinin gözü başka bir şey görmez. Bu anlamda atalarımızın “Öfkeyle kalkan zararlar oturur.”, “ Keskin sirke küpüne zarar.” sözlerinde olduğu gibi Yunus’ta öfkeyle hareket etmemek gerektiği mesajını vermektedir.

Öfkenin imanı zedelediğini ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“ Buşu kimdeyise îmanı gider
İmân gerekişe tîz anı gider

Buşu işi hemân küfr ü dalâldür
Neûzû bi’llah ol ayruksı hâldür

Sakıngıl buşudan ol gizlenüpdür

Nerede sizmesen anda turupdur” (RN, s.597)

Yunus’a göre kalbinde öfke olan kişinin imanı yoktur, öfke ile iman bir arada durmaz. Yüce Allah "(O takva sahipleri) bollukta ve darlıkta harcayıp yedirenler, öfkelerini tutanlar, insanların kusurlarını bağışlayanlardır. Allah da iyilik edenleri sever" (Âl-i İmran: 3/ 134) ayetiyle öfkeyi tutmayı emretmiştir. Gönül öfkeden arındırılmalı temizlenmelidir. Çünkü öfke küfrün bir göstergesidir. Yunus’a göre öfkeden kurtulmanın yolu sabırlı olmak ve öfkeden uzak durmaktır. Öfkeyi yenmek için öfkenin panzehri olan duygu düşüncelerle süslenmeye çalışmak gerekmektedir. Merhamet, iyilik yapma, hoşgörü, hayâ, sabır, doğruluk ve sorumluluk gibi iyi ve güzel değerlerle kişiliğimizi şekillendirirsek öfkeden uzaklaşabiliriz.” (Yalçın, 2014: 87).

Yunus’un dizleriyle çocuğa öfkenin hem kendisine hem çevresine hem de imanına zarar veren bir duygu olduğu, öfkeyle karar vermemek, öfkeyle hareket edip kalp kırmamak gerektiği mesajı verilmektedir. İstedikleri olmadıklarında çabuk öfkelenen çocuklara Yunus’un sözleri adeta bir ders niteliğindedir. Arkadaşlık ilişkilerin öfkesini kontrol edemeyip şiddete başvurmasının erdemli bir kişiye uymadığı mesajı verilmektedir.

K.24.Kusuru Örtmek

Hata, noksanlık ya da eksiklik olarak tanımlayabileceğimiz kusur her insanın karşılaşabileceği bir durumdur. Seyyar (2015: 91) kusurları örtme erdemini “İnsanların ayıplarını, kusurlarını örtmek, görmezlikten gelmek, başkalarına ifşa etmemek” olarak ifade etmektedir. Kişinin utanacağı, hoş görülmeyeceği hallerini başkalarına açıklamak doğru bir tutum değildir, erdemli bir insana yakışan onları kapatmaktır.

Gördüğünü örtmeye, gidermeye çalış diyen Yunus bu iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Pes niçün murdârı açup tartasın

Sen gerek lutfıla anı örtesin” (D, s.546)

Göziyle gördüğünü örte etegiyile

Bu yol key ince yoldur yüregi döyen gelsün (D, s. 416)

Başkalarının kusurunu, ayıbını, hatasını açmamak, araştırmamak gerektiği konusunda uyarıda bulunan Yunus'a göre kusuru örtmek önemli bir erdemdir. Kişi başkalarında gördüğü ayıbı gözetmek yerine örtmeli, gidermeye çalışmalıdır. Bu davranış insanı iyi insan olmaya, Allah'ın sevgisini kazanmaya ulaştıran yolun inceliklerindedir. Bu yolda yürüyecek olanların kusur örtmeyi becerebilecek bir yüreğe sahip olmaları gerekmektedir.

Yunus'un dizeleriyle çocuğa gerek arkadaşının, gerek çevresindeki insanların kusurlarını gördüklerinde ifşa edip onları küçük düşürmemesi gerektiği bilhare imkânı varsa kendi eliyle örtmesi gerektiği mesajı verilmektedir. Fazilet sahibi, güzel ahlâkla donatılmış bireylerde olması beklenen erdemlerden biri olan olan kusur örtme davranışı gelecek nesillere aktratılması gereken bir değerdir.

K.25.Şefkatli Olmak

İnsani duyguların en kıymetlisinden olan şefkat “Karşılıksız ve içten beslenen samimi ilgi ve sevgi, acıma ve sevgi ile gelen samimi ve ulvî bir esirgeme ve merhamet etme duygusu”(Seyyar, 2018: 502) olarak tanımlanmaktadır. Şefkat merhametten ileri gelen, başkalarının yaşadığı olumsuz durumlar karşısında hissedilen bir duygu, içinde bulunulan ruh halidir.

Hökelekli (2013: 60) ise şefkati “Çevresindeki insanları kabullenme, onlarla yakından ilgilenme, onlara sevecenlik ve sempati ile yönelme” olarak ifade etmektedir. Şefkat duygusu bir anlamda kişinin kendisi de dâhil olmak üzere bütün insanlara karşı sevgi ve hoşgörü ile muamele etmesidir. İnsanları olduğu gibi olumlu ve olumsuz yönleriyle kabul etmeyi sağlayan şefkat duygusu sevginin koşulsuz olarak sunulduğu insana özgü yüce bir erdemdir. Şefkat merhamet duygusunu da içinde barındıran, duygusal bir farkındalık olarak kendini gösteren bir duygudur. Şefkatin olmadığı yerde güçlüler zayıfları ezer, toplumda zulüm baş gösterir (Tarhan, 2015).

Saf ve masum bir yapıya sahip olarak dünyaya gelen çocuklar şefkat duygularını içinde barındırırlar.“Çocuğun yapısından var olan şefkat ve merhamet duygusunun eğitimle geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Burada çocuğa ötekinin de (insan, hayvan, doğa) sevgiye, ilgiye, iyiye, güzele ihtiyacı olduğunu ve bu konuda sorumluluğunun bulunduğunu kavratmak gerekir.” (Peker, 2010: 182). Böylece

şefkatli olmanın insanın en üstün meziyetlerinden olduğunun farkına varacak, çevresine de bunu yansıtacaktır.

Şefkati rahmetin vesilesi olarak ifade eden Yunus, bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Ol kişi kim yol eridür garîb gönüller yâridür

Bir söz diyem tutarîsa yigdür şeker baldan ana” (D, s.255)

“Kimde ki şefkat vardur rahmet dahı andadur“ (D, s.529)

Yol eri olan, Allah’ın rızasını kazanmayı amaç edinen, iyilikler peşinde olan kişilerin garip gönüller yâri olması gerektiğini söyleyen Yunus’a göre içinde şefkati barındıran, tüm varlıklara karşı şefkatle muamele eden kişi Allah’ın rahmetine mazhar olur. Bu manada çocuğa, insana olduğu kadar ağacından çiçeğine, kelebeğinden böceğine kadar tüm yaratılmışlara şefkat çerçevesinden bakması gerektiği mesajı verilmektedir.

İnsanlara ve hayvanlara karşı acımasız, merhametsizce davranışların, öfke kontrolünden uzak, yıkıcı, saldırgan, acımasız tutum ve davranışların temelinde şefkat duygusunun edinilmemiş olması yatmaktadır. Bu açıdan şefkatli olmak önemsenmesi ve üzerinde durulması gereken bir erdemdir (Hökelekli, 2013). Bu açıdan Yunus çocukları garip gönüllerin insanı olmaya, şefkatle muamele edip Allah’ın rahmetini, merhametini kazanmaya, tüm canlılara karşı duyarlı ve hassas davranmaya davet etmektedir.

K.26.Söz Taşımamak

İnsanlar arasında laf taşımak insana yakışmayan, onun değerini azaltan bir davranıştır. Seyyar (2015: 354) söz taşımayı “Birinin aleyhinde konuşulan bir sözü, şuurlu ve kasıtlı olarak o kişiye ulaştırma ve bu şekilde o kişiyi üzme ve tedirgin etme eylemi” olarak tanımlamaktadır. Söz taşımak insanlar arasındaki sosyal ilişkiyi ve sevgiyi azaltarak, insanlar arasında kin ve nefret duygularının ortaya çıkmasına neden olur. Toplumumuzda laf taşıyan insanlar da sevilmeyen ve güvenilmeyen kişiler olarak kabul edilir.

Yunus Emre gammazlık yapmamak, söz taşımamak gerektiğini söyleyerek bu iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Bir kişinin yatlu sözün varuban kimseye dime
Biz uludan işitmişüz hınzırdan girüdür gammâz” (D, s. 321)

“ İy dostını düşmân dutan gaybet yalan söz söyleme
Bunda gammâzlık eyleyen anda yiri târ olısar (D, s. 291)

Yunus’un insanlığa nasihatlerinden biri de dedikodudan, iftiradan, gammazlıktan ve yalan sözden uzak durmaktır. İnsanlar arasında söz taşıyıp fitne çıkarmak, insanları arkalarından çekiştirip kusurlarını aramak istenmeyen, yaratılış fitratına uymayan davranışlardır. Yunus’a göre başkalarından duyulan kötü sözler kimseye aktarılmamalıdır. Çünkü böyle bir davranış insanları birbirine düşürerek kötülüğün çoğalmasına neden olacaktır. Güzel ahlak sahibi kişiye yakışan ise doğruluktan yana olup insanlar arasında ve sosyal yaşamda her zaman birleştirici bir rol üstlenmektir. Gammazlık edenler, söz taşıyanlar Yunus’un ifadesiyle hınzırdan geridir. Yalan söyleyip dedikodu ve kovuculuk yapanların ahiretteki yeri de darlıktır. Tüm bunlardan yola çıkarak Yunus burada çocuklara laf taşımamaları, başkalarından duyduklarını yalan yanlış sözleri ortaya saçmamaları konusunda uyarıda bulunmaktadır. Bu tür olumsuz davranışları sergileyenler hem toplum hem de Yaradan tarafından sevilmemektedir.

Söz taşıyan kişinin Allah tarafından da sevilmediğini ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Bu dünyada üç kişi Hak dîdârın görmeye
Bir dikçi bir kovıcı biri gammâzdur paşa

Yunus bu nasîhatı tutan yatlu olmaya
Bir niçe öğüt durur dinlesen başsan başa” (D, s. 454)

Asi olanların, dedikodu yapıp söz taşıyanların Hakk’ın dîdârını göremeyeceğini söyleyen Yunus çok önemli bir öğüt vermektedir. Sözünü dinleyip gıybetten uzak duranların, insanlar arasında söz taşımayanların kötü anılmayacağını bildirir. Yunus’a göre fitratımıza yakışmayan, toplumda huzur, güven ve güven ortamının bozulmasına, inşalar arasında kin ve nefretin yayılmasına neden olan bu

hasletten uzak durmayı öğütlemektedir. Çocuğa da arkadaşları arasında birisinin kötü sözünü veya davranışını başkasına taşıyıp da kötü olmaması mesajı verilmektedir. Zira bu davranış Allah'ın sevgisini kaybetmeye de neden olacaktır.

K.27.Öz eleştiri Yapmak

Seyyar (2015: 421) öz kavramını “Bir kişinin, şahsi varlığının farkında olması ve kişinin kim ve ne olduğu düşüncesini tanımlayan bütün his ve düşünceler” şeklinde tanımlamaktadır. Bireyin kendine yönelttiği bir durum olarak öz eleştiri ise kişinin davranışları, düşünceleri, niyetleri açısından kendini sorgulaması ve yargıya ulaşmasıdır.

Öz eleştiri bireyin yanlışlarını, hatalarını kabullenmesi ve kendi düşünce ve davranışlarını nesnel olarak ele alarak eleştiriye açık olma erdemini gösterebilmesidir. Öz eleştiri aynı zamanda kişinin kendisini kontrol edebilmesini sağlayan bir denetim mekanizmasıdır. Geçmişteki hatalardan ders alıp yanlışlarını görerek geleceği sağlam bir temele oturtmak adına kişide olması gereken elzem bir karakter özelliğidir (Hökelekli, 2013).

Yunus Emre herkesin kendi özüne bakması, kendi kusurlarını görmesi gerektiğini belirterek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır.

“Kogıl ayruk sözi sen seni izle
Senün suçunıla sen seni gözle” (RN, s. 622)

“Özini gözleyen kimseye bakmaz
Dahı iş dirisen ol yana akmaz” (RN, s. 623)

Yunus'a göre kendi içine yönelen, öz eleştiri yaparak kendini düzeltmeye hatalarını görmeye çalışan kişinin başkalarının kusurunu araştırarak durumu olmaz. Kişi eğer kendi kusurlarını görür ve bunlara yoğunlaşırsa başkalarının hatalarını konuşmayacaktır. Yunus burada öz eleştiri yapmaya, başkasını ayıplamadan önce kendi kusurlarını görmeye dair önemli nasihatler vermektedir. Çocuklar buldukları yaş itibarıyla kendilerinden çok ailesinin, arkadaşlarının, öğretmenlerinin hatalarını görme eğilimindedirler. Bu açıdan çocuğun kendini olduğu gibi görmesi, eleştirebilmesi, yanlışlarıyla yüzleşebilmesi çok önemlidir. Yunus bu anlamda çocuğu kendi davranışlarının otokritiğini yapmaya yönlendirmektedir.

Kendi yaptıklarına yoğunlaşmak gerektiğini ifade eden Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Eger görseyidin kendü ‘amelün
Kimseyi anmaya kalmazdı hâlün” (RN, s. 624)

“Kendözümü görürem sallanuban yürürem
Bugz u kibr ü ‘adâvet gönlümü almış benüm” (D, s.408)

“Kendimi /nefsimi, benliğimi / görür, sallanıp / düşüncesizce, gaflet içinde yürürüm. Ne yazık ki gönlüm nefret, büyüklük ve düşmanlık duygularının orduları tarafından ele geçirilmiştir.” (Tatçı, 2017: 524)

Yunus’a göre kendini eleştirebilen, özünü görüp hatalarının farkında olan insan başkalarının amelini, kusurunu araştırma içinde olmaz. Çünkü önce kendine yönelerek hatalarını düzeltmeye çalışır. İnsan kendi özüne dönüp tarafsız gözle inceleyebilir, öz eleştiri yapabilirse yanlışlarını daha net görür ve kendini düzeltme çabası içine girer. Kişinin iç dünyasına dönerek muhasebede bulunmasını söyleyen Yunus, bu sayede kişinin kendindeki kötü özellikleri görme fırsatı bulacağı mesajını vermektedir. Kişinin kendi şahsiyetine yönelmesi bir anlamda kusurlarını gidererek iyi özelliklerinin artmasına vesile olur. Özeleştiri kişi de özgüveni arttırdığı gibi nezaket, hoşgörü, iyimserlik gibi erdemlerin de benimsenmesini sağlar. Çocuğa özünü görmesi, hata ve noksanlarının farkına varması gerektiği mesajı veren Yunus başkasını kınamadan tenkit etmeden önce kendine bakmasını söyler. Çocuğa hatalarıyla yüzleşmesi gerektiği iletisini vererek özüne yönlendirmektedir.

K.28.Dedikodu (Gıybet) Yapmamak

Seyyar (2015: 202) dedikodu kavramını “Doğru bile olsa, bir kimsenin gıyabında beğenmeyeceği, hoşlanmayacağı bir söz sarf etme, çekiştirme veya bunu değişik davranış biçimleri ile yapma” olarak ifade etmektedir.

Bir kişi hakkında bulunmadığı ortamlarda hoşlanmayacağı şekilde ondan bahsetmek, gıyabında konuşarak çekiştirmek olarak ifade edebileceğimiz dedikodu, insan ilişkilerine zarar veren bir davranıştır. Kişiye yapılan bir tür kötülük olan dedikodu sadece sözle değil, yazı, ima, taklit gibi bir takım tavırlarla da kendini gösterebilir. Gıybet yapmak kadar onu dinlemek bu sürece ortak olmak da yanlış bir

davranıştır. Kişi gıybetin yapıldığı ortamlarda eğer bunu engelleyemiyorsa o ortamdan uzaklaşarak ayrılmalıdır. Bu davranış kişinin hem inancına hem de insani değerlere olan saygısından ötürü göstermesi gereken bir duyarlılıktır.(Kara, 2016).

Dinimizde de dedikodu istenmeyen, yasak olarak ifade edilen bir davranıştır. Kur'an dile getirilen birçok ayetle gıybetin ne denli çirkin bir hâl olduğu ortaya konmuş ve yapılmaması emredilmiştir. Bu nedendir ki güzel ahlâka sahip bir mümin bu konuda çok hassas davranmalı, dedikodu yapmamalıdır.

Sosyal açıdan baktığımızda yine dedikodunun toplumsal birlikteliğe birçok bakımdan zarar verdiğini söylemek mümkündür. “Genellikle psikolojik yönden sorunlu, ahlaki ve sosyal boyutuyla da tam anlamıyla gelişmemiş kişiler tarafından yapılan gıybet, kardeşlik olgusunu ve sevgi atmosferini ortadan kaldıran, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı baltalaya, kısacası sosyal hayatımızı ve birliğimizi zedeleyen kötü bir davranış biçimidir.”(Seyyar, 2015: 202). Çünkü gıybet davranışı içinde kin, nefret, küçük görme, haset, kibir gibi birçok olumsuzluğu barındırır. Yunus Emre eserlerinde dedikodunun terk edilmesi gereken bir davranış olduğunu söyleyecek dedikodu yapmamaya dair iletileri doğrudan aktarmıştır:

“Terk eyle kıyl u kâli dosta virgil mecâli
Yoklıkdadur visâli kamudan güzer gerek” (D, s. 340)

“Terk idelüm kâl ü kıylı isteyelim togrı yolu
Hem bulalum gevher kânın cevher alan gelsün berü” (D, s.450)

Dedikoduyu terk etmek gerektiğini söyleyen Yunus, dostta yönelmek gerektiğini ifade eder. Yunus’a göre doğru yolu bulmak için hakikat dışındaki dedikoduyu bırakmak gerekir. Cevherin kaynağına ulaşip güzellik ve iyilik almak isteyen dedikoduyu bırakıp doğru yola gelmelidir. Yunus Emre’nin verdiği en önemli nasihatlerden biri de başkalarını çekiştirmenin, arkasından konuşmanın, kınayıp yermenin insana yakışmayan bir davranış olduğudur. Doğruluktan yana olan dedikodu yapmamalıdır. Bu manada Yunus çocuklara doğru dürüst bir kişi olmak istiyorlarsa kimsenin arkasından hoşlanmayacağı sözler söylememelerine dair mesajlar vermektedir.

Dedikodunun zararlarından ve niteliğinden bahsederek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Ki gaybet canıla kadîmi degül
Ki gaybet kandasa âdemi degül

Çü gaybet mertebesi küfre girür
Nasîbi neyise ol anı alur

Kimün kim agz’içinde gaybet ola
Sorunsuz cümle yirde ol mât ola” (RN, s. 617)

Dedikodu, iftira, yalancılık gibi huylar insanın can ile gelen ezeli özellikler olmadığını ifade eden Yunus Emre, gıybetin kişiyi küfre sürüklediğini ve ahlâk dışı bir konuma getirdiğini söylemektedir. Kişinin ağzı dedikodu ile dolu ise o kişi her zaman, her yerde kaybedecek ve yenik düşecektir. Çünkü yaptığı dedikodular ve attığı iftiralar elbet bir gün gün yüzüne çıkacaktır. Dedikodunun insan ilişkilerine zarar verdiği bilincinde olan Yunus, dedikodunun bulunduğu yerde insanlığın kalmadığını bu davranışın kişiyi küfre kadar sürüklediğini bildirmekte, çocuğa konuşmalarında davranışlarında hassas davranması gerektiği mesajını vermektedir.

Dedikodunun olumsuz sonuçlarından bahsederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Kişinin hayzıdur ağzında gaybet
Ki gaybet söyleyen bulmaya rahmet

Eger varışa ‘aklun gaybeti ko
Ki gaybet koyanun haznesi tolu

Çü buhl u gaybet ile gide tâ’at
Gerek bu ikiden itmek ferâgat” (RN, s.618)

Gıybet kişinin ağzındaki hayzıdır diyen Yunus, dedikodu yapan kişinin rahmet bulamayacağını söylemektedir. Çünkü gıybet Allah’ın sevmediği, istemediği

huylardandır. Akıl sahibi kişi gıybeti kovmalı, bırakmalıdır. Zira gıybeti bırakanların hazinesi iyilik ve güzelliklerle dolmaktadır. Erdemli kişi gönlünü bu kötülükten temizlemeli, gıybet ve kinden vazgeçmelidir. Yunus'a göre dedikodu, yalancılık, cimrilik, kıskançlık gibi huylar kınanması gereken davranışlardır. Çünkü bu huylar insanı aslından uzaklaştırır, Allah'ın rahmetinden de uzak düşürür. Yunus verdiği bu mesajlarla çocuğa dedikodudan uzak durmasını öğütlenmekte, gönlünü bundan arındırdığı takdirde Allah'ın sevdiği bir kul olacağı, onun rahmetine erişeceği mesajı verilmektedir. Arkadaşlarının, öğretmenlerinin, çevresindeki insanların arkasından onların hoşuna gitmeyecek sözler söylemesinin, arkadaşlar ilişkilerinde başkalarını çekiştirmesinin insana yakışmayan davranışlar olduğuna dair mesajlar çıkartmak da mümkündür.

K.29.Kalbi Temiz Tutmak

Tasavvufi manada Allah'a ulaşmada bir vesile olarak görülen kalp “bilginin doğduğu yer, hakikati olduğu gibi gören, emaneti yüklenen, kendisine ilim yerleşendir.”(Çamdibi, 2011: 144). Kişiliğin merkezi terimi olan kalbin kirlenmemiş olması, kötülüklerden arındırılmış olması büyük önem taşımaktadır.

Kötü işler, günahlar kalbin kararmasına neden olur. Bunun için kalbi iyi huylar ile donatmak gereklidir. İyilik yaparak ve ibadet ile kalbi nefsin isteklerinden arındırmak gereklidir. Bu manada insan kalbini temiz tutmalı, orayı iyilik ve güzellikle doldurmalıdır. Günümüzde içinde kötü niyet barındırmayan, kin, nefret, fesatlık, kibir gibi duygular barındırmayan kişiler için temiz kalpli ifadesi kullanılmaktadır (Kara, 2016).

Yunus Emre bu iletiyi kalbin pasını yıkamak ifadesi ile dolaylı olarak aktarmıştır:

“Gönül pâsın yudunısa kibr ü kîni kodunısa
İkrâr bütün olmayınca erden nazar olmayasır.” (D, s.264)

“Arı tut özünü dost duşa gele
Ma'sûka gelmez uş ne işe gele” (R.N. 598)

“Gerek sen pâsını kalbün yuyasın
Layıkı neyise anı koyasın” (R. N. 618)

İnsanda Allah'ın, ona duyulan aşkın mekânı olan gönlün temiz olması, bütün kötülüklerden arındırılması Yunus'un önemle üzerinde durduğu konulardan biridir. Yüce Allah'ın insanda bakacağı ve tecelli edeceği yer olan gönlün temizliğini sağlamak, arı tutmak insanın en önemli vazifesidir. Yunus'a göre kalbin pası olarak ifade ettiği kibir, kin, haset, tamah kötü hasletlerden arınmak, özünü korumak gereklidir. Erdemli insan özünü, kalbini kin, kibir gibi tüm kötülüklerden arındırmalı, kalbinin pasını silerek orayı temiz tutmalıdır. Tüm bu olumsuz duyguların yerine layığı olan sevgiyi, cömertliği ve kardeşliği yerleştirmelidir. Yunus bu dizeleriyle çocuklara kalplerinde güzellikleri, iyilikleri yeşertmelerini, kalplerini temiz tutmaya özen göstermelerini, kibir, kin, hırs, öfke gibi olumsuz özelliklerle kalplerini karartmamalarını istiyor. Çünkü gönül insanın davranışlarına, konuştuklarına, yaşamına yön veren önem bir unsurdur.

K.30.Kıskançlık yapmamak

İnsan ilişkilerini olumsuz etkileyen, kişinin kibirlenmesine neden olan bir tutum olan kıskançlığı Seyyar (2015: 229) “Bir anti-sosyal tutum ve davranış biçimi olarak haset, başkasında olan sağlık, zenginlik, iyilik, güzellik, ilim, zeka, refah, saadet ve benzeri nimetlerden dolayı rahatsız ve huzursuz olma, o kişiden o nimetlerin gitmesini isteme, gitmesi halinde zevk duyma, gitmemesi halinde ise o kişiyi mütemadiyen kıskanma ve çekememe durumu” olarak ifade etmiştir.

Kıskançlık kavramını yapıcı ve yıkıcı olmak üzere iki şeklinin olduğunu ifade eden Tarhan'a (2015: 180) göre yapıcı kıskançlıkta kişi bir husumet duymaz ama yıkıcı kıskançlık olarak ifade edebileceğimiz “haset” olumsuzluk içeren ve insanlar arasındaki ilişkileri zedeleyen bir duygudur. Çünkü haset, başkasının sahip olduğu şeyin kendisinde olmasını şiddetle isteme durumudur.

Peker'e (2010: 143) göre ise kıskançlık “ Bir kimsenin iyi durumda olmasından, bir takım imkânlara sahip olmasından hoşlanmamak ve o imkânların elinden gitmesini istemektir.” Karşısındakine karşı içinde öfke, nefret gibi duyguların belirmeye başlamasıdır. Kişinin kıskançlık sergilemesinin ana nedeni içinde barındırdığı haset duygusudur. Bu duygu toplumsal huzurun ve kardeşliğin de zarar görmesine neden olmakta, kargaşa ve anlaşmazlıklara yol açmaktadır (Kara, 2016).

Kıskançlık kişide şükür ve kanaat duygularının azalmasına sebep olur çünkü kıskanç insan kendini yetersiz görmekte, içinde olduğu durumu doğru

değerlendirememektedir. Kıskanma davranışı ortada olan hakikatleri bile kabul etmeme durumunu da içermekte, kıskanç kişilerin olayları durumları doğru algılayamamasına, yanlış kanılara varmasına sebebiyet vermektedir. Kendileri ve çevreleri hakkında verdikleri kararlar kıskançlık ekseninde şekillendiğinden kararların doğruluğu sorgulamayı gerektirir (Tarhan, 2015).

Kıskançlıktan sakınılması gerektiğini söyleyen Yunus bu dizelerde iletiyi doğrudan okuyucuya aktarmıştır:

“Eğer dinlerisen diyem nasihat
Hasedle hıkdan sakın be- gayet” (RN, s.606)

“Sakın yolda turur buhıla hased
Seni kurtara bunlardan ol Ahad” (RN, s.606)

Sözünü dinleyenlere bir nasihat edeceğini söyleyen Yunus, kıskançlık ve kinden sakınmak gerektiğini ifade etmekte, cimrilik ve kıskançlık hastalığından kişiyi kurtaracak olanın Hakk olduğunu belirtmektedir. Cimrilik ve kıskançlık duyguları taşıyan kişi kalbindeki bu kötü huyların gitmesi dua etmeli, çaba göstermelidir ve Allah’a sığınmalıdır. Kıskançlık öncelikle kişinin kendi ruh dünyasına, maneviyatına zarar veren bir duygudur. Hased beraberinde kibir, bencillik, cimrilik gibi olumsuzlukların da çoğalmasına neden olur. Bu manada çocuk kıskançlığın insanı kötülöklere sürükleyen bir huy olduğu bilincine vararak başkalarının sahip olduğu mal, mülk, başarı, güzellik gibi unsurları kıskanmaması, hased etmemesi gerektiği bilincine varacaktır.

Kıskançlığın fayda getirmediğinden bahsederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Hasûd bir kişidür dâyim o rencûr
Vücûdı sag iken rencile makhûr” (RN, s.606)

“Hasedden kişi ne fâyide görür
Neye kim lâyıksan Tanrı virür” (RN, s.607)

Kıskançlıktan kişiye bir fayda olmadığını söyleyen Yunus tam aksine eziyet ve sıkıntı ile kişiyi mahvettiğine dikkati çekmiştir. Kıskanç kişi huzursuz kişidir. Çünkü başkalarında olan nimetlerden dolayı bir çekememezlik içindedir. Kişi neye layıkta bunu verenin Tanrı olduğunu söyleyen Yunus, dünya nimetlerin hakiki sahibine vurgu yaparak kıskançlık etmenin anlamsızlığına dikkati çekmiştir. “Ne saadettir ki, yoldaşı hased değildir” diyen Mevlânâ gibi Yunus ‘da kıskançlığı yoldaş edinmemeyi, verenin bahşedenin Allah olduğu bilinciyle tevekkül etmeyi bilmek gerektiği mesajını vermektedir. Çocuğa kıskançlığın faydadan ziyade zarar getirdiği, başkalarında olan şeyleri dert edip sıkıntı yaşamak yerine gıpta ederek güzel gözle bakması gerektiği mesajları verilmektedir. Çocuklar arasında sıkça yaşanan bir durum olan kıskançlığın tedavisi adına reçete sunan Yunus, çözümü her şeyin asıl sahibinin Allah olduğunu bilme mefhumuna bağlamaktadır.

K.31.İftira Atmamak

Güzel ahlâka sahip, erdemli insanın en temel özelliklerinden biri de iftira atmamaktır. İnsana yakışmayan, istenmeyen bir davranış olarak iftira “Bir kimseye, aslı olmayan suç, günah, kötü veya kusur sayılan söz, davranış, nitelik veya hâk isnat etme, bir kimsenin söylemediği ve yapmadığı bir şeyi, söyledi ve yaptı diyerek onu karalama” (Seyyar, 2015: 278) şeklinde tanımlanmaktadır.

Toplumda bireyler arasında düşmanlık oluşmasına, huzursuzluk çıkmasına sebep olan iftira, işlemediği, yapmadığı bir suç ya da kusuru başkasına yüklemek olarak ifade edilmektedir. İftira atmanın psikolojik bir hastalık olduğunu belirten Kara’ya (2016: 112) göre iftira atan kişinin amacı “Bir insanın, bir ailenin ve sosyal topluluğun huzur ve mutluluğunu bozmak, kendi lehine bir takım menfaatler temin etmek ve kendisine rakip gördüğü dürüst, şerefli ve haysiyet sahibi insanları toplum nezdinde yıpratmak ve küçük düşürmektir.” İftiracı kişiler sergilediği bu tutumlarla kendilerini sosyal çevrede üstün göstermeye çalışırlar.

İftira sadece kişilere verdiği zararla sınırlı kalmayıp toplumda kardeşlik, güven ve barış gibi duyguların da azalmasına neden olmaktadır. İnsanlar arasındaki güven bağının zedelenmesi toplumun ahlaki açıdan çöküntüye uğramasına, dıştan gelen her türlü müdahaleye, ahlaki yozlaşmaya açık hale gelmesine sebebiyet vermektedir (Kara, 2016).

İftira atmamak iletisi iftiranın insanı değersizleştirdiği ifade edilerek dolaylı olarak okuyucuya aktarılmıştır:

“Egerçi işlenür bühtân u gaybet
Serencâm oldılar bunlar melâmet

Ki gaybet cânıla kadîmi degül
Ki gaybet kandasâ âdemi degül ” (RN, 617)

Yunus dedikodu ve iftiranın insanın doğuştan fitratında olan, can ile gelen özellikler olmadığını söyleyerek bunların olduğu yerde insanlıktan söz etmenin mümkün olmadığını ifade eder. İftira ve gıybet kişideki insani özellikleri yok etmektedir. Yunus, iftirada bulunmanın insana yakışmayan, kişiyi özünden, Rabbinden uzaklaştıran bir davranış olduğunu söyleyerek uyarıda bulunmaktadır. Çocuklara iftiracı olmamaları konusunda öğütler veren Yunus, bilgi kirliliğinin çok yoğun olduğu günümüz teknoloji çağında karşılaştıkları her habere inanmamaları, doğruluğunu araştırarak bir kaniya varmaları gerektiğine dair de önemli mesajlar içermektedir.

K.32.Kötülüğe Karşı İyilik Yapmak

Hayır ve iyiliğin karşıtı olan kötülük “İnsanın eli, dili, gücü veya imkânıyla yaptığı olumsuz her iş” (Seyyar, 2015: 358) olarak tanımlanmaktadır. Kötülük kişinin kendisine olduğu kadar toplumsal değerlere de zarar veren tutumlardır.

Kötülüğe karşı iyilikten vazgeçmeyip karşısındakine yine iyilik sunmak gerçekleştirilmesi çaba ve hoşgörü isteyen olgun ve erdemli kişilerin sergileyebileceği yüce bir davranıştır. Her durumda iyilik ile karşılık vermeyi başarmış kişi nefsiyle olan savaşı kazanmış, onu mağlup etmiştir. Bu davranış hem kişiyi olgunlaştırmakta hem de olayları iyiliğe çevirmektedir. Zira kötülüğü iyilik yaparak, güzel muamele ile önlemek dinimizin de bizlere bildirdiği, Allah’ın rızasına vesile olduğu bir erdemdir (Akçay, 2010).

Yunus’un eserlerinde bu ileti kötülüğünü isteyenlere karşı hayır dua ederek dolaylı yoldan okuyucuya aktarılmıştır:

“Bana agu sunan kişi şehd ü şeker olsun aş
Gelsün kolay cümle işi eri irer olsun ana

“Bana zehir sunan kişinin yemeği bal şeker olsun, her işi ona kolay gelsin; Her istediğine kolaylıkla erişsin. Hiçbir müşkili olmasın”

Önümce kuyı kazanı Hak tahtın agdursun anı
Ardumca taşlar atanı güller nisâr olsun ana

“Cenâb-ı Hak önüme kuyu kazan kişinin tahtını/ makamını daha da yükseltsin. Arkamdan taşlar atan kişinin önüne güller atılsın.”

Acı dirlügüm isteyen tatlu dirilsin dünyada
Kim ölümüm isterise bin yıl ‘ömür virsün ana

“Bana acı/ sıkıntılı bir hayat dileyenin dünyâda tatlı bir hayatı olsun. Kim benim ölümüm istiyorsa Hak ona bin yıl ömür versin.”

Her kim diler ben hâr olam düşman elinde zâr olam
Dostları şâd u düşmânı dost, agyârı yâr olsun ana” (D, s.256)

“Her kim ki benim aşağılık, hor ve hâkir olmamı, düşman eline düşüp ağlayıp inlememi dilerse onun dostları mutlu, düşmanları da ona dost ya da tamamen yabancı hâline gelsin” (Tatçı, 2017: 279-281)

Yunus Emre, kendisine düşmanca davranışlar sergileyen kişilere karşı iyilikle, hayır duası ederek karşılık vermiştir. Gönül kırmamayı kendine prensip edinen Yunus Hakk’a giden yolun gönle girmekten geçtiğini bilmekte, kendisinin kötülüğünü isteyenlere bile iyilik duasında bulunarak büyük bir hoşgörü anlayışı sunmaktadır. Yunus, iyiliğe iyilikle muamele etmenin kolay olduğunu asıl zorluğun, erliğin kötülüğe iyilikle yanıt vermekte olduğunu dizilerinde örneklendirerek anlatmaktadır. Yunus’un manevi dünyasında iyilik ayırım yapılmaksızın tüm insanlara sunulan, her şartta gerçekleştirilen bir erdemdir. Yunus, kötülüğe karşı iyiliğin, kavgaya karşı sulhun, hiddete karşı tebessümün sembolüdür.”(Vakkasoğlu, 2004: 174). Bir hoşgörü abidesi olan Yunus kötülüğe iyilikle cevap vermenin büyük

bir erdem olduğunun bilincindedir. Bu erdem günümüzde en çok ihtiyaç duyulan, toplumda huzursuzlukların sonlanmasına katkı sağlayan önemli bir değerdir. Bu sağduyu ve duyarlılıkla yetişen çocuklar gelecekte öfkесinin esiri olmayacak her koşulda, her şartta iyilik yapmanın ve iyiliği çoğaltmanın gerekliliğini özümseyecektir. Çocuğa iyiliğin karşılık beklemeden, insan ayırımı yapmadan, koşullar ne olursa olsun yapılması gereken bir erdem olduğu nasihatini veren Yunus, “almadan verme” prensibinin yaşam düsturu edinilmesini istemektedir.

K.33.Ümitli olmak

Kişinin yaşam azmini arttıran, olumsuzluklar karşısında yılmamasını sağlayan bir duygu olarak ümit “Sıkıntı ve musibetlerin üstesinden gelip, kişinin ayakta kalmasını sağlayan manevi güç, arzu, emel” (Seyyar, 2015: 561) olarak tanımlanmaktadır.

Ümit, insanı olumlu duygulara yönlendiren, kişiyi harekete geçiren, hedeflerini gerçekleştirmesi yolunda pes etmemesini, her ne olursa olsun geleceğe dair güzel hayaller kurabilmesini sağlayan önemli bir güçtür. Ümitli olmak, mutlu olmayı sağlayan temel etkenlerden birisidir. Yenilgiyi kabul etmeyip olumlu beklentiler içinde olma tutumu olarak ümitli olmak bütünleştirici özellik gösteren toplumsal dayanışmaya katkı sağlayan bir erdemdir. İnsanları, toplumları en zor zamanlarında birleştirerek karamsarlıktan kurtarır.(Tarhan, 2015).

Yunus Emre şiirlerinde hüznün ve karamsarlıktan çok ümide ve ümitli olmaya dair ifadeler yer alır. Olumsuzlukları ve sıkıntıları dile getirirse de sonrasında hep bir ümit verir. Yunus Emre'nin sahip olduğu ümit duygusunun temel kaynağı Hakk'a duyduğu inançtır. Çünkü ona göre Hakk'ın her daim yanında olduğunu, onu izlediğini bilmek dertlerin, sıkıntıların, çözümsüzlüklerin her şeye gücü yeten bir kudrete havale edilmesinin önünü açar. Ümitsiz olmayı insan yakıştırmayan Yunus, Hakk'a karşı büyük bir teslimiyet içinde olduğunu ifade eder. (Tarhan, 2013: 50).

Dert, sıkıntı, keder karşısında Hakk'a olan inancını yineleyen Yunus bu iletiyi “Allah görelüm n'eyler” ifadesi ile dolaylı yoldan aktarmıştır:

“Sen sanmaduğun yirde

Nâgâh açıla perde

Dermân irişe derde

Allah görelüm n'eyler

Mecnun gibi âvâre
 ‘Aşık oluban yâre
 Di Yunus sen bî-çâre
 Allah görelüm n’eyler” (D, s.297)

Allah’tan ümidini hiç kesmeyen Yunus hiç umulmadık bir anda Hakk’ın yardım ederek dertlere derman olacağını dile getirmektedir. Yunus kendini çaresiz bile görse Allah’tan ümidini kesmemekte, kendini ona teslim etmektedir. Ümitle geleceğe bakmak, iyi şeylerin olmasına dair beklenti içinde olmak kişiyi karamsarlıktan kurtaracak, bütün dert ve sıkıntılara karşın tahammül gösterme gücü verecektir. Bu manada Yunus’un şiirlerinin bütününde kendini gösteren bir ümitli olma durumu söz konusudur. Hangi şartta, durumda olursa olsun Yunus ümit etmekten, Allah’a güvenmekten vazgeçmez. Çocuğa ümitli olmaya, geleceğe ümitle bakarak başarıya mutluluğu ulaşmaya dair önemli mesajlar verilmektedir. Günümüzde meslek kaygısıyla büyütülen çocuklar birçok sınavla değerlendirilerek başarılı ya da başarısız olarak nitelendirilmekte adeta bir yarış ortamında durmadan koşturulmaktadır. Burada yaşadığı başarısızlıklar ise çocuğu ümitsizliğe düşürmekte, yaşama olan inancını kaybetmesine neden olmaktadır. “Allah görelüm n’eyler” diyen Yunus tam bu noktada çocuğa ümidin kapısını açmakta, inançla ve gayretle tüm sıkıntıları açacağıının mesajını vermektedir.

K.34.Sorumluluk Sahibi Olmak

Yaşamın her alanında karşımıza çıkan sorumluluk kavramı “ Belirli bir görevin, istenilen nitelik ve nicelikte yerine getirilmesi, belirlenen bir vazifeyi layıkıyla yerine getirmek için, o işi-görevi yapmakla mükellef olan bir insanın uymak mecburiyetinde olduğu şey” (Seyyar, 2015: 472) olarak tanımlanmaktadır. Sorumluluk her insanda bulunması istenen önemli bir erdemdir. Sorumluluk bireyin ulaşmak istediği hedefi belirlemesinde ve gerçekleştirme yolunda gayret ve azim göstermesini sağlayan önemli bir etkidir (Tarhan, 2015).

Çocuğun kendini sorumluluk alabilen bir birey olarak görmesi ve kendini değerli hissetmesi kişilik gelişimi ve sosyal yaşamı açısından oldukça önemlidir. Topçu (2005:177) sorumluluk kavramını “ hareketlerin doğurduğu sonucu

kabullenmek, kendi üzerine almak “ olarak tanımlamıştır. Sorumluluk aynı zamanda kendi hal ve hareketlerinin doğurduğu sonuçlara sahip çıkmak, davranışlarının ulaştığı neticeyi değerlendirerek yeniden düzenlemektir. Bu nedenledir ki sorumluluk sahibi çocuklar kararlarını kendileri verebilir, özgüven sorunu yaşamadan gerektiğinde bağımsız hareket edebilirler. (Durmuş, 2008)

Sorumluluk sahibi olma şuuruna erişmiş nesillerin yetişmesinde bu duygunun kazandırılması hem bireyin kendi yaşantısına yön vermesi hem de toplumsal yaşama katkı sağlaması açısından son derece önemlidir. Sorumluluk duygusu verilen çocuk, balık tutmayı öğrenmiş çocuktur. Sorumsuz olan ise, her acıktığında, pişmiş balığı önünde hazır bulan çocuktur. Bir gün kendisine balık sunulmazsa, sudan çıkmış balığa döner, ne yapacağını bilemez.” (Vakkasoğlu, 2017:193). Bu yüzden çocukluk döneminden itibaren çocuk sorumluluk bilinciyle yoğurulmalı ve yetiştirilmelidir.

Yunus Emre eserlerinin tamamına sindirerek verdiği bu iletisinde dolaylı olarak aktarmış, Allah’a karşı taşıdığı sorumluluk bilincini, insanlara karşı olan sorumluluğunu dile getirmiştir:

“Yunus Emre hoş derdile süregör gel devrânunı
Togrı yola gitmez isen ‘ışk n’eylesün senünile” (D, s. 493)

“Yunus girçek ‘âşıkısan ırılmadan togru durgıl
İrilmadın togru varan ol görisedür dîdârı” (D, s. 539)

“Bize girçek dervîş gerek cihân toldı da‘vâ ile
Yalan da‘vâ iderisen ‘ışk n’eylesün senünile” (D, s. 493)

“Gel imdi Miskîn Yunus yolunda yalan olma
Bilürsin ‘ışk aldanmaz yalan söyleyenlere” (D, s. 482)

Bir dava insanı olan Yunus Emre, Hakk’a ulaşmayı onun rızasını kazanmayı kendine amaç edinmiştir. Gerçek âşık olma yolunda doğru yoldan gitmek onun en önemli sorumluluğudur. Zira doğruluktan yana olmaz, yalan dava güderise aşkla buluşamayacaktır. Kim aşka ulaşırsa o Hakk’ın didarını görecektir. Doğruluk dostun yüzünü görmeye vesile olan bir yoldur. Bu yoldan sapmadan gitmek büyük

sorumluluk istemektedir. Çocuğa iyi, güzel ahlâklı olmaya giden yolda belli sorumlulukları olduğu, doğruluktan ayrılmadan yalana tenezzül etmeden yaşaması gerektiği mesajı verilmekte, asıl sorumluluğunun Hakk’a karşı olduğu bildirilmektedir. Bu noktada bilince ulaşan çocuk ham dünya hayatı hem de ahiret hayatı adına kendisine verilen sorumlulukların farkına varacaktır.

Yunus Emre insanlara karşı olan sorumluluklardan bahsederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Ne bir acını toyurdum ne bir gönülele giyürdüm
Ne bir gönüle girdüm yâ bana niçe itsün dimiş” (D, s. 330)

“ Dosta gidenün yolu gönül içinden geçer
Bir ‘amel eylemedüm gireyidüm gönüle” (D, s. 487)

Dosta giden yolun gönülden ve iyilik yapmaktan geçtiğini bilen Yunus, bu bilinç ve sorumlulukla aç doyurmayı, çıplak giydirmeyi, göle girmeyi kendine görev edinmiştir. Ebedi saadete giden yolda henüz eli ayağı tutarken bunları yerine getirmek en önemli sorumluluklarıdır. Çevremizdeki insanlara, yoksullara, ihtiyaç sahiplerine karşı sorumluluğumuzun olduğu uyarısını yapan Yunus, çocukta bu hassasiyeti oluşturmaya katkıda bulunmaktadır. Çocuk gördüğü yoksul ve fakir insanlara karşı bananeci, umursamaz bir tavır takınmayarak yardım etme, gönülleri hoşnut ederek gönle girme noktasında görev bilinci taşıyacaktır.

K.35.Hırslı Olmamak

Kişinin nefsi isteklerinin önüne geçemeyip, kayıtsız şartsız yerine getirme tutumunda bulunması olarak ifade edebileceğimiz hırs, “Bir şeyi mutlaka elde etmek düşüncesiyle, aşırı derecede çalışıp bedenen yorulma, bir şey hakkında hissedilen şiddetli arzu veya heves” (Seyyar, 2015: 251) şeklinde tanımlanmaktadır. Hırsın kişiye verdiği zararları şu şekilde sıralamak mümkündür:

“1.Elindekine kanaat etmemek 2.Mutsuzluk 3.Başarıyı yakalayamama ve elindekini kaybetme durumu veya endişesi 4.Takva ve ihlasın kaybolması 5.Şahsiyetin yara alması 6.Öfke, kin, haset ve kıskançlığın yaygınlaşması” (Seyyar, 2015: 252)

İnsanda yaradılıŖta bulunan bir duygu olan hırsın yerinde ve iyilik üzere kullanıldığında yararlı bir duygu olmaktadır. Yalnız nefsin tükenmez isteklerini ve dünyevi istekleri gerekleŖtirme amacıyla kullanıldığında istenmeyen bir hal almaktadır. Hırs kiŖiye maddi ve manevi açıdan birçok zarar getirmekte açgözlülüğe, cimriliğe, başarısızlığa, kanaatsizliğe, gaflete, bencilliğe, kibre, kıskançlığa sebep olmaktadır. Bu nedenle hırs kontrol altında tutulması gereken, dengenin sağlanması gereken bir davranıŖ olarak karŖımıza çıkmaktadır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2015).

Yunus Emre aŖk davasında hırsın olamayacağını söyleyerek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıŖtır:

“İŖk da’vîsin kılan kiŖi hîç anmaya hırs u heva
İŖk evine girenlere ayruk ne meyl ü ne vefâ” (D, s. 248)

“Buhl u tama ‘ sığmaz ana ‘ izzet de kaldı bir yana
Yol bulmaz hırs ü hevâ kimde ki bu devlet olur” (D, s. 278)

Gerçek âŖık, aŖk davasının içinde hırs ve arzudan söz etmez. Çünkü aŖk evine girenlerin dosttan baŖka bir Ŗeye meyli kalmamalıdır. Yunus’a göre kibir ve açgözlülüğün olduğu yerde aŖkın olması mümkün değildir. Ne zaman ki bunlardan geçilir, hırs ve istekler bertaraf edilir kiŖi o zaman saadete ulaŖır. Sonu gelmeyen istek ve heveslerden arınmak gerçek aŖık olmanın bir koŖuludur. Her zaman daha çoğunu isteme, hakkımız olsa da olmasa da sonucunu düşünmeden aŖırı istek duyma, elde etmeye alıŖma davranıŖı olarak hırs Yunus’a göre gönlünü sevgiyle doldurmuŖ kiŖilerde olmaması gereken bir huydur. Hırsın yıkıcı sonuçlarına dikkati çeken Yunus, istek ve hevesleri kontrol edebilmeyi, hırstan ziyade azim gösterebilmeyi öğütlemektedir. Bu noktada çocuğa gerek okul hayatındaki başarıya, gerek iŖ ve özel yaŖamdaki başarıya giden yolun hırstan geçmediğinin mesajı verilmektedir.

Hırsın kiŖiyi kendine dūŖman ettiğini söyleyerek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıŖtır:

“Aynı hırs olmuŖdur nefsine ol kalmıŖdur
Kendüye dūŖmân olmuŖ yavuz yoldaŖa benzer” (D, s. 293)

“Düşman benim nefsim durur tama’ıla hırsum durur
Tama’ıla hırsa uyan gönüllerde yir eylemez” (D, s. 323)

“Gel imdi hicâbun yık hırs evinden taşra çık
Hak bağışlaya tevfik kasdıla hüner gerek” (D, s. 340)

Nefsin özellikleri olan açgözlülük ve hırsın düşmanı olduğunu söyleyen Yunus, özünde hırs olan, nefsinin isteklerine uyan kişinin aslında kendine düşmanlık yapığını belirtir. Açgözlülük ve hırs ile gönüllere girmenin mümkün olmadığını ifade eden Yunus’a göre hırs evinden çıkmak onun esaretinden kurtulmak gerekir.

Günümüzde oyunu kaybettiğinde krize girip saldırganlık gösteren, en küçük hatalara bile tahammül gösteremeyen, hep birinci, en önde olmak isteyen, sınavlarda herkesten üstün olmayı kendisine dert edinen, ötekini geçmek düşüncesi içerisinde olan çocuklar ne var ki hırs odaklıdırlar. Hırsın yıkıcı gücüne karşın Yunus azimli olmayı, gönülden hırsı temizlemeyi, hoşgörülü olabilmeyi önermekte, hırs gibi kötü bir huyu yoldaş edinmemeleri gerektiği mesajını vermektedir.

K.36.Gönül Yapmak

Sözlükte “ Sevgi, istek, düşünüş, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı” (TDK) olarak tanımlanan gönül, kişinin manevi yönüne, iyi kötü birçok hissiyatın içinde bulunduğu, duyguların anlam kazandığı, yaşama dair değerlerin oluştuğu manevi güçtür (Gölpınarlı, 2004: 127). Tasavvufi manada ise gönül kişiyi Hakk’a ulaştıran, kişiliğini şekillendiren, ilahi aşkın tecelli ettiği yerdir.(Tatçı, 2017).

Gönül yapmak, gönle girmek kavramları Yûnus Emre’nin eserlerinde üzerinde durduğu önemli meziyetlerdendir. Gönüller yapmaya geldiğini söyleyen Yûnus, gönler girmenin öneminden ve güzelliklerinden bahsederek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Yunus Emre dir hoca gerekse var bin hacca
Hepsinden en yüce bir gönüle girmekdür”(D, s. 310)

“Gönülleri hep düzen ol dürlü nakışlar yazan ol
Can gevdeden ayrılıcak bu diller niçün söylemez” (D, s.323)

“Gönüllerde yer eylemek Muhammed’e gelmiş durur
Mustafa’ya ümmet olan Tamu’da karar eylemez” (D, s. 323)

Yunus’un eserlerinde gönül imgesi sık dile getirilen bir kavram olmakla birlikte gönüle girmek, gönül yapmak da önemle üzerinde durulan hususlardır. Yunus gönüle girmenin hacca gitmekten, kabeyi ziyaret etmekten daha değerli olduğunu söyler. Çünkü gönül ilahi sevginin bulunduğu yerdir, gönül Allah’la olan dostluğun merkezidir. Bu yüzden gönüle girmek gerektiğini, can bedenden ayrılmadan gönüller yapmak gerektiğini ifade eder. Gönle girmenin yüceliğinden bahseden Yunus, çocuklara da aynı hissiyatla gönüllere giren, sevgiyi çoğaltan, muhabbeti arttıran olun mesajını vermekte, gönüle Yüce Allah’ın mekanı olarak bakmalarını bu hassasiyetle gönül incitenlerden olmamalarını öğütlemektedir.

Gönüle girmek Yaradan’ın da bizlere buyurduğu bir kulluk görevidir. Zira gönülde sevginin olmadığı takdirde imanın kişiye yarar sağlamayacağı ifade edilen Yüce kitabımızda gönle öncelik verilmiş, peygamberlere ilk olarak gönülde yer etmeleri, kalplere girerek sevgi oluşturmaları emredilmiştir (Selvi, 2015). Bu anlamda Peygamberler her zaman gönül insanı olmuş, gönüle girmeyi gaye edinmişlerdir. Yunus Emre de Hz. Muhammed’in ümmetinden olan kişilerin gönüllerde yer eylemesi gerektiğini belirtir.

Gönle girmek gerektiğini söyleyen Yunus bu dizelerde iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Uçmak uçmak didüğün kullarun yiltedüğün
Uçmagun sermâyesi bir gönül itmek gerek” (D, s. 345)

“Gönüle gireni gönendi dirler
Gönüle sen de gir kim gönenesin” (D, s.445)

“Ben gelmedim da’vîyiçün benim işüm seviyiçün
Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmaga geldüm.”(D, s.371)

Kalbi kazanan insan en büyük zaferi elde etmiştir. Çünkü Yunus’a göre insanın dünyaya geliş gayesi sevmek ve gönüllere girmektir. Cenneti kazanmanın yolu, iki cihanda mutlu olmanın anahtarı gönüle girmektir. Gönle girenlerin refaha

mutluluğa ulaştığını söyleyen Yunus ebedi huzura giden yolu göstermektedir. Yunus bu dizeleriyle çocuklara dünyaya geliş amaçlarının insanların gönlünü yapmak, sevgiyi hakim kılmak olduğunu söyleyerek onlardan çevresindeki bütün insanlarla karşı sevgi ile muhabbet kurmalarını istemektedir. Gönle girme erdemine sahip olmak, iyiliksever olmayı, yardımlaşmayı, duyarlı olmayı, şefkatli ve merhametli olmayı beraberinde getirecek, çocukları hem konuşmalarında hem de davranışlarında insanları kırmamaya, gönüller kazanmaya sevk edecektir.

K.37.Kötülük Yapmamak

Seyyar (2015, 358) kötülük kavramını “ Hayır ve iyiliğin zıddı olan şer (kötülük), fesat, felaket, zulüm, musibet, bela, maddi ve manevi sıkıntı/ İnsanın eli, dili, gücü veya imkânı ile yaptığı olumsuz her iş” olarak ifade etmektedir.

Başkalarına karşı zarar verecek fiili eylem ya da söz olarak ifade edebileceğimiz kötülük iyiliğin zıddı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem sergileyeni hem de karşıdakini mutsuz eden, istenmeyen huyları içinde barındıran kötülük insanları mutsuzluğa sürükleyen bir davranıştır. Toplumda insanlar arasındaki sevgi ve birlikteliği bozan, kin ve nefretin doğmasına sebep olan bu davranışlar ahlâksız kişilerin sergileyebileceği tutumlardır (Kalyoncu, 2012).

Yunus Emre bu iletiyi kötülük yapılmaması konusunda uyarıda bulunarak doğrudan okuyucuya aktarmıştır:

“Yavuzluk eyleme sakın ecel sana senden yakın

Niçelerün aslın kökin yord eyleyüp boza durur” (D, s.297)

“Yavuzluk eylemegil la’net işitmeyesin

Senden sonra söylene key eylügün varışa” (D, s. 289)

“Birbirne yavuz sanur itdügin kala sanur

Yarın mahşer güninde işi beyân olısar” (D, s. 289)

Yunus’a göre kötülüğün ilk zararı onu yapana dokunmakta, kötü olarak, lanetlenerek anılmasına sebep olmaktadır. Kötülük, kötü anılmaya, insanın temiz yaratılışını bozmaya sebep olmaktadır. Kötü işler yapan kimse aslında kendisine kötülükle etmektedir. Ölümün olduğunu hatırlatan Yunus kötülük yapmamak

konusunda uyarıda bulunmaktadır. Mahşer gününde kişinin yaptığı kötülükler ortaya çıkacak, gözler önüne serilecektir. Kötü kişiler toplumda sevilmeyen, iyi anılmayan kişilerdir. Çocuğa da eğer kötülük yapar ve kötülerden olursa sevilmeyen, istenmeyen bir kişi olacağı, kimse tarafından güzel anılmayacağı mesajı verilmekte, kötülükten sakınması gerektiği öğütlenmektedir. Hiç kimse görmese bile Yüce Allah'ın kötülüklerden haberi olduğunu söyleyen Yunus, kimsenin kötülüğünün yanına kâr kalmadığını belirterek çocuğu iyilik yapmaya yönlendirmekte, iyilikle anılmak için çabalamasını istemektedir.

Başkası için kötülük niyetinde olanın kendisinin buna düştüğünü ifade ederek bu dizlerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır.

“Zinhâr gönül evinde tutma yavuz endişe
Biregüyçün kuyı kazan ‘akıbat kendü düşe” (D, s. 453)

Yunus kişinin gönül evinde kötü düşüncelere, kötü niyetlere yer vermemesini istemektedir. Çünkü her kötülük ve kötü düşünce kalbi kararmasına, kirlenmesine sebep olmaktadır. “Kötülük, gönü Allah sevgisinden mahrum eder; insan kalbine hayat ve tat veren ilâhî feyzin, nurun, ilmin, şuurun, desteğin yolunu tıkar.” (Selvi, 2015: 123) Yunus aynı zamanda karşısındaki kişi için kötülük düşünenin ve kuyu kazanın bu akıbeta kendisinin uğrayacağını belirtmektedir. Kazdığı kuyuya kendi düşeceği, planladığı kötülüğe kendisinin uğrayacağı konusunda uyarıda bulunmaktadır. Çocuk buradan çıkaracağı mesaj önemli bir yaşam düsturu olmaktadır.

K.38.İkiyüzlü Olmamak

Özü söz bir olmama durumu olan riyayı Seyyar (2015: 439) “ Fazilet ve ahlâk dışı bir davranış olan riya, iş söz ve davranışlarda, genelde insanların beğenisini ve takdirini kazanma veya dünyevî-maddi bir şeyler elde etmek maksadıyla yapılan sahtelik veya sunî(yapay) gösteriş” şeklinde ifade etmektedir. İkiyüzlülük insanlar arasındaki sevgiye zarar veren, sosyal birliği zedeleyen, samimiyetin ve güvenin azalmasına neden olan olumsuz bir davranıştır.

Riyakâr insanlar kendi çıkarları için kolayca yalan söyleyebilen, dürüstlük göstergesi altında insanları aldatma amacı güden, kendi çıkarlarına göre insanlara değer veren, verdikleri sözü yerine getirmeyen samimiyetsiz davranan kişilerdir.

Gerçek karakterlerini gizleyerek kendi çıkarlarına uygun hal ve tavır takınan, durumlara ve kişilere göre farklı davranış sergileyen kişiliği oturmamış kişilerdir.(Seyyar, 2015)

Yunus Emre ikiyüzlü olmamaya dair iletileri ikiyüzlü olmanın insanı değersizleştirdiğine dair davranışlara örnekler sunarak dolaylı olarak aktarmıştır:

“Riyâ çökük yirde durur key sakın oda buyurur
İhlâs gelüp cümlesin yur Yunus yolu yavlak sezer” (D, s. 304)

“Yûnus miskin mestânesin sen seni gör ko bunları
Dünyâda riyâlu dirlik kişiye eyü ad degül” (D, s. 354)

Yunus’a göre riyâ ile hareket etmek, riyakâr olmak bir alçaklık göstergesidir ve alçak yerde durur. Riyadan sakınılması gerektiğini ifade eden Yunus, kişinin hem düşüncelerinde hem de davranışlarında ihlaslı olarak riyadan kurtulması gerektiğini ifade eder. İhlâslı olmak gönülden riyayı temizleyerek kişiyi cehennem ateşinden kurtarmaktadır. Kendini miskin olarak adlandıran Yunus, riyakârlığın insan için iyi bir ad olmadığını söyler. Riyakâr olan kişiler iyi olarak anılmazlar. Yunus’un bu dizeleriyle çocuk ikiyüzlülüğün kötü bir nam getirdiğini kavrayarak insanlarla olan ilişkilerinde samimi bir hal takınarak, her türlü durum karşısında farklı farklı tavırlar sergilemenin yanlış olduğu bilincine varacaktır. Davranışlarında ve konuştuklarında her zaman tutarlı olması, kişiden kişiye, durumdan duruma değişen hal ve hareketlerin insanı istenmeyen, sevilmeyen biri yapacağı mesajı verilmektedir. İkiyüzlü davrananlara eleştiride bulunan Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Kılursın riyâ namâz yazugun çok hayrun az
Dinle neye varur söz Cehennem’de yatarsın

Halka fetvâ virürsin yâ sen niçün dutmazsın
‘İlmün var ‘amelün yok hâ günaha batarsın” (D, s. 424)

Yunus kişinin fikirlerinde ve davranışlarında riyâ ile hareket etmemesi gerektiğini örneklerle açıklayarak böyle kişilerin ikiyüzlü davrandığına dikkati

çekmiştir. Yunus burada gösteriş olsun diye namaz kılanları ikiyüzlü olarak değerlendirmekte ve ihlastan uzak bu davranışın kişiyi cehenneme götüreceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda halka fetva vererek yol gösteren kişilerin bunlara kendilerinin uymadığını belirterek samimiyetsiz ve riyakâr davrandıklarına dikkati çeker. Bu kişiler ilmi olmasına rağmen ameli olmayan kişilerdir. İnsanlara yaranmak, güzel görünmek adına ibadetlerinde, konuşmalarında, tavırlarında değişkenlik göstermek yani ikiyüzlü bir tutum sergilemek insana yakışmayan ahlâk dışı bir davranıştır. Bu anlamda Yûnus çocuklara önemli öğütler vermektedir.

İçindeki neyse kişinin dışının da öyle olması gerektiğini söyleyen Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Neyise zâhirün bâtının oldur
Neyise endişen ol yana yoldur” (D, s.625)

“Gönül yüksekde gezer dem-be-dem yoldan azar
Taş yüzine ol sızar içinde ne varısa” (D, s.459)

Yunus’a göre kişinin dışı ne ise içi de odur. İnsan düşüncesinden yana gider. Yunus bir anlamda özü sözü bir olmak gerektiğini ifade ederek insanın içindekinin dışına yansıdığını bildirmektedir. İçi dışı bir olmak, kişilerin sergilediği davranışlarla, içindekilerin, düşüncelerinin aynı olması demektir. Yunus’ göre insana yakışan da özün söze, sözün de öze uygun düşmesi, içinin dışının bir olmasıdır. Kalbin dil ile uyumlu olması gerektiğini, kişinin davranışları düşünceleri arasında uyum olması gerektiğini söyleyen Yunus kişinin içini temiz tutmasını söylemektedir. Çünkü davranışlara da yansiyacak olan içtekilere, taşın yüzüne sızacak olanlar içindekilerdir.

Yunus bu manada çocuğa içi dışı bir olması, dürüst, kendisiyle barışık, yapmacıklıktan uzak, kendinin farkına varan bir şahsiyet kazanması anlamında önemli mesajlar vermektedir. Daima içi dışı bir olarak dürüst yaşamayı, özü sözü bir olarak yalandan riyadan uzak durmayı öğütlemektedir.

K.39. Sevdini Söylemek

Sevgi, birlik, beraberlik ve kardeşlik için toplumsal açıdan da son derece önemli bir değerdir. Sevgi hem insanın ahlakını güzelleştiren hem de insanlar

arasında barışı, huzuru ve kardeşliği arttıran önemli bir olgudur. İçimizde taşıdığımız sevgiyi hem davranışlarımıza yansıtmak, hem de sözlerimizle dile getirmek kişiyi mutlu eden bir olgudur (Kara, 2016).

Sevgisini dile getirmek istediğini söyleyen Yunus bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Sözüm ay gün için degül sevenlere bir söz yiter
Sevdüğüm söylemez isem sevmek dersi beni boğar” (D, s.300)

“Sözüm ay ve güneşi anlatmak için değildir. Hakkı gerçek sevenlere bir söz / imâ, remiz / yeter. Gerçek şu ki sevdiğimi söylemezsem sevmek derdi beni boğar / öldürür.” (Tatçı, 2017: 664)

Hakk aşığı Yunus gönlünü sevgiyle doldurup taşımış bir gönül insanıdır. Dostuna duyduğu sevgisini dile getirmek, haykırmak istemekte tüm zerrelere kadar hissettiği sevgiyi tüm insanlığa cömertçe sunmak istemektedir. Sevgide cömert olmak, kâinatı içinde bulunan canlı cansız tüm varlıklarıyla Yaradan’dan ötürü sevebilmek Yunus’un felsefesinde kendini gösteren bir yaşam düsturudur. Sevgi paylaştıkça çoğalan, etkisini arttıran, kalpleri birbirine yakınlaştıran güçlü bir duygudur. Sevgiyi gönülde hapsedip, sevdiğine bildirmemek kişinin ruhunu darlığa sokan bir durumdur. Yunus kişi sevdiğine sevdiğini söylemeli diyerek sevgiyi dile getirmekten çekinilmemesi gerektiğini, sevgiyle taşınan gönüllerin bunu karşılardaki kişilere de yansıtmaları gerektiğini söylemektedir. Unutulmamalıdır ki sevgi insanlar arasındaki mesafeleri aşarak onları güvenle birbirine bağlayan etkili duygudur. Kin, nefret ve dedikodu sözleri yerine dillerden sevgi sözlerinin dökülmesi gerektiğini söyleyen Yunus, sevdiğinize sevdiğinizi söyleyin diyerek çocuklara sevgiyi çoğaltmaları, paylaşmaları adına nasihatler vermektedir. Bitmek tükenmek bilmeyen, kıymetli bir hazine olan sevgiyi dile getirmek kardeşlik, barış ve güven adına gösterilmesi gereken bir davranıştır.

K.40.Alay Etmemek

İnsanları küçümsemek manasına gelen alay etmek “Başkasının söz ve davranışlarını kusurlu bulmak ya da kötü göstermek amacıyla onu alaya alıp küçük düşürmek” (Kara, 2016: 129) olarak tanımlanmaktadır. İnsanlığa yakışmayan bir davranış olarak alay bilgisiz, merhametsiz, cahil kimselerin sergilediği kötü bir

davranıştır. Başkalarının başına gelen olaylarla dalga geçip, insanları zor duruma düşürmek dinimizce de tasvip edilmeyen davranışlardandır. Zira “Kaş-göz işareti ve diliyle alay ederek insanları ayıplayıp incitenlere yazıklar olsun!” (Hümeze, 104/1) ayeti insanlarla alay etmenin, onları küçümsemenin ve küçük düşürmenin istenmeyen bir tutum olduğunu ortaya koymaktadır.

Kimseyi küçümseyip hallerine gülmek gerektiğini söyleyen Yunus bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Gülme sakın sen ana eyü degildür sana
Kişi neyi gülerse başa geleğen olur” (D, s. 313)

Yunus göre başkasının haline, düştüğü duruma, hale gülmek alay etmek doğru bir davranış değildir. Güldüğü, alay ettiği şeyin kendi başına da gelebileceğini söyleyen Yunus kimseyi küçümsememek gereklidir. “Gülme komşuna gelir başına” misali başkasının uğradığı kötü hal, bir zaman sonra senin de başına gelebilir uyarısında bulunan Yunus’a göre kimseyi küçük düşürmemek gereklidir.

Alay etmek çocuklar arasında sık rastlanan güncel bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerek arkadaşlarının gerek çevresindeki insanların görüntüleri, konuşmaları, kusurları ile alay etmeyi bir eğlence aracı olarak günümüz nesli bunun ne denli büyük bir günah, insana yakışmayan nasıl bir ahlak dışı davranış olduğundan habersiz yetişmekte, Hakk’ın diyarı olan gönülleri kırmakta ve incitmektedir. İşte bu açıdan Yunus’un şiirleri aracılığıyla verdiği bu düstur büyük önem taşımaktadır. Alay eden kişinin de bir zaman sonra aynı duruma düştüğünü gören, bunun iyilik değil kötülük olduğunun ayırdına varan çocuklar kazandıkları farkındalıkla daha duyarlı davranacak gerek arkadaşları gerekse çevresindekilerle alay etmemeyi öğrenecektir.

K.41.Zalim Olmamak

Zalim davranmak kişiye hakkını vermemek, hak etmediğini zorla başkasından almaktır. Bu davranışı gerçekleştiren kişilere ise zulüm eden anlamına gelen zalim kişi denilmektedir. Acıma, merhamet duygusunu kaybetmiş bu kişiler her türlü kötülüğü, haksızlığı yapabilecek niteliktedirler (Yamakoğlu, 2015).

Zâlim, “Zayıf, güsüz ve âciz kişileri ezen, başkalarının haklarını gasp eden” (Seyyar, 2015: 589) kişidir. Haksızlık yapmak anlamını da içeren zalimlik tasvip

edilmeyen, atalarımızın “Zulm ile âbad olanın ahiri berbad olur.” sözünde belirttiği üzere sonu iyi olmayan kötü davranışlardır.

Yunus Emre “Asla zalim olma!” ifadesiyle bu iletiyi doğrudan okuyucuya aktarmıştır:

“Yûnus sözi ‘âlimden zinhar olman zâlimden
Korkma durun ölümden cümle toğan ölmüşdür.” (D, s.300)

“Bunda zalimlik eyleyen nefsi harâmla toylayan
Yüzleri kara kopısar öz cânları râhat degül” (D, s. 354)

Yunus sözlerinin âlimden olduğunu söylemekte ve katı yürekli, acımasız, zulmeden kişilerden olunmaması konusunda uyarıda bulunmaktadır. Ölümün olduğunu hatırlatan Yunus, insanları ezen, haklarını gasp eden, gaddarlık yapan, haram işlerle yaşamını süren kişilerin ahirette huzurlarının olmayacağını, yüzlerinin kara olacağını ifade etmektedir. Çocuğa da arkadaşlarına, çevresindeki insanlara karşı acımasız olmaması, güçsüzleri ezmemesi, başkalarının haklarını çiğneyip adaletsiz davranmaması gerektiği konusunda mesajlar verilmektedir.

K.42.Güvenilir Olmak

Seyyar (2015: 215) güvenilir olma halini “Kendisine can ve mal emanet edilebilir olma// Bir kişinin, kendisinden zarar gelmeyeceğine ve emanete hıyanet etmeyeceğine dair çevresinin güvenini kazanmış olması” şeklinde ifade etmektedir. Yaşamı süresince doğruluğu ve dürüstlüğü prensip olarak benimseyen, hem davranışlarında hem de konuşmalarında bunu yansıtan kişiler toplumda “güvenilir” olarak nitelendirilmektedir. Güvenilir olarak nitelendirilen kişilerin söylediği sözlere itimat edilir ve değer verilir (Ekinci, 2018: 132).

Güven duygusu çocuğun gelişimi açısından da bir değer taşımaktadır. Zira güven çocukta ilk kendini gösteren, pekiştirilmesi, ortaya çıkarılması gereken duygulardan biridir. Çocuğa güvenmeyi ve güvenilir olmayı öğretme noktasında verilecek olan iletiler büyük önem taşımaktadır. Çünkü güven duymayı bilmek ve güvenilir bir kişi olmak gerek birey gerek toplum hayatında olmazsa olmaz diyebileceğimiz duygulardandır (Fersahoğlu ve Demir, 2012).

Yunus güvenilir kişi olmanın gereklerinden bahsederek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Bu yol yavlak uzakdur dünyâ ana duzakdur
Bu duzaga uğrayan komaya kılavuzun

Ben emîn olsam diyen yâ eminlik isteyen
Geçsün bu kâl ü kilden topraga ursun yüzün” (D, s. 423)

Yunus dünyanın pek çok tuzak ve engellerle dolu bir yer olduğunu söyleyerek bunlarla karşılaştığında kılavuzundan rehberinden ayrılmamak gerektiğini bildirmektedir. Dünya’da kişiyi Rabbinden uzaklaştıracak birçok unsur varken Allah’a giden yolda kişi bu engellere takılıp Rabbinin güvenini kaybetmemeli, kılavuzundan ayrılmamalıdır. Yûnus’a göre güvenilir kişi olmak isteyen dedikoduyu bırakmalıdır. Çünkü dedikodu yapan, başkalarını arkasından çekiştiren kişilere güvenmek mümkün değildir. Güvenilir kişinin dedikodu yapmayacağını ifade eden Yunus aynı zamanda güvenilir olan kişilerin kimseyi yarı yolda bırakmayan, alçakgönüllü kişiler olduğunu da ifade etmektedir.

Çocuğa da güvenilir kişi olma noktasında kendisinden verilen görevleri yerine getirmesi, engellerle karşılaştığında arkadaşlarını yarı yolda bırakmaması gerektiği, kimsenin arkasından konuşup dedikodu yapmaması gerektiği mesajı verilmektedir. Güvenmek isteyen ya da güvenilir kişi olmak isteyen her zaman dürüst ve özünün eri olmalıdır.

K.43.Özgüven

Can (2014: 48) özgüveni “insanın kendisiyle barışık olması, kendini olduğu gibi kabul etmesi yani olumlu benlik algılaması” olarak tanımlamaktadır. Kendine güven duygusu her çocuğun gelişip büyümesinde etki gösteren temel bir gereksinimdir. “Çocuğa özgüven kazandırma onun öğrenme, sevme, girişimci olma, kendi başına sorunlarını çözmeye çalışma isteğini güçlendirmektir ” (Durmuş, 2008:103).

Çocuğun yapabileceklerinin farkında olması, sorunlarını kendi başına çözmeye gayreti içinde olması ve kendisine duyduğu güven yaşamının her alanını etkilemektedir. Durmuş’a (2008) göre özgüven çocuğun kendi şahsiyetine yönelik

olumlu duygular beslemesi, sahip olduğu özelliklere inanç duyarak kendini iyi hissetmesidir.

Yalçın (2014: 66) özgüven sahibi çocukların sergileyeceği davranışları şu şekilde sıralamıştır:

“Kendilerini rahatça ifade ederler. Kendilerinin ve başkalarının haklarını korurlar. Yapıcı eleştirileri kabullenir ve başkalarını da kırmadan eleştirebilirler. Tepkileri aşırı olmaz. Duygularını Kontrol edebilirler. Başarı ve becerileriyle saygı görmek isterler.”

Özgüven, çocuğun yaşamında mutlu olması, başarıyı yakalaması adına ihtiyacı olan önemli bir özelliktir. Özünü bilen ve özüne güvenen bir çocuk sorumluluk almaktan kaçınmaz, başarısıyla üstünlük taslamaz, başarısızlık yaşadığında ise ümitsizliğe kapılmaz. Başarısızlığı bir öğrenme aracı olarak görür (Çankırılı, 2015).

Yunus kendine güvenerek ve çalışarak engellerin aşılabacağını ifade ederek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Tag ne kadar yüksegise yol anun üstünden aşar
Yûnus Emrem yolsuzlara yol gösterür vü hoş eder” (D, s.302)

Yunus Emre dağın yüksekliğine zorluğuna karşın yolun üstünden aştığını belirterek kişinin kendine güvenir, ister ve çalışırsa bütün zorlukların üstesinden gelebileceğini ifade etmektedir. Yunus’a göre pes edip ümitsizliğe düşmek insana yakışmaz. Kişi özüne güvenerek sıkıntı ve zorlukları alt edebileceğine inanmalıdır. Zira özünde bu kudrete sahiptir.

Gelişim süreci içerisindeki çocuk gerek okul hayatında, gerek arkadaşlık ilişkilerinde gerekse aile içi iletişimde istediği uyumu yakalamada sıkıntı yaşayarak, psikolojik açıdan ümitsizliğe, içe kapanıklığa düşebilmektedir. Tüm bunların üstesinden gelmek için kendine güvenmesi, inanması ve gayret etmesi gerektiğine dair mesajı Yunus Emre çok güzel bir misalle vermiştir. Özüne güvenip, çalışır, gerçekten isterse aşamayacağı engel olmadığı iletileri verilerek ümitsizliğe düşmemesi gerektiği ifade edilmiştir.

K.44.Affetmek

Önemli bir erdem olan affetmek “İnsanların kusurlarını ve özellikle kendine haksızlık yapanı bağışlama, bir suçu bağışlama” (Seyyar, 2015: 27) olarak tanımlanmaktadır.

Bireyler birbirlerine karşı affedici davrandığında aralarındaki dostluk kuvvetlenir, kişi kendini manevi açıdan daha huzurlu ve mutlu hisseder. Bağışlayıcı olmak, hasara uğramış, yıpranmış kişisel ilişkileri düzeltmek maksadıyla intikam duygularından vazgeçip, anlayışla ve empatiyle muamele etme sürecidir. Affetme süreci gönüllü, koşulsuz ve aktif bir yapı içermektedir (Hökelekli, 2013:297).

Kusurları bağışlamak, haksızlığa uğrayan kişinin gücü olduğu oldu halde bundan vazgeçip kusurun kendinde oluşturduğu tesiri gönünden giderip intikam duygusuyla hareket etmemesidir. Affedebilmek, dinimizce de önemsenen takdire değer bir davranıştır. Zira Kutsal Kitabımızda Hz. Peygamberin şahsında tüm insanlara “ (Ey Nebi!) Af yolunu tut, iyiliği emret, cahillere aldırış etme” (A’raf 199) ayetiyle affedici olmak emredilmiştir. Bu açıdan haksızlıklar, hatalar karşısında bağışlamayı, hoş görebilmeyi, hırs ve intikam duygularıyla hareket etmemeyi çocuklara da öğretmek gereklidir. (Asımgil, 2009: 40).

Yunus Emre kendisinin kötülüğünü isteyen, ona tuzak kuran kişilere karşı gösterdiği hayır dua ile affetmek iletisini dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Sözüm degül yaz kış için geldi ma ‘şûka iş için
Oldı yine bağışlamak padişâhun kasdı yine” (D, s. 469)

“Önümce kuyı kazanı Hak tahtın agdursun anı
Ardumca taşlar atanı güller nisâr olsun ana”

Affedicilik, hataları bağışlama, kendisine yapılan kötülüğe intikam duygusuyla değil de hoşgörülle muamele etme sürecidir. Bunun en güzel örneğini sunan Yunus Emre, kendisinin kötülüğünü isteyen, onu incitmek için kuyu kazan kişiye kin ve intikam duygusu ile değil, affetme ve hayır dua ile karşılık vermiştir. Bu erdemın büyüklüğünü bilen Yunus Allah’ın bağışlayıcı olduğuna dikkati çekerek kullarının onca günahına hatasına karşın affetme lütfunu gösterdiğini belirtir.

Çocuğa sosyal yaşamında karşılaştığı eziyet, haksızlık ve kötülöklere karşı gücenme, kin duyma ve intikam alma hırsıyla hareket etmemeleri gerektiği mesajı

verilmektedir. Arkadaşının yanlışını gördüğünde hataları düzeltmek, küslükleri gidermek adına affedici olmayı seçmesi, böylelikle Allah'ın da sevgisini kazanacağı düşüncesi iletilmektedir.

K.45.Çalışkanlık

Bir işi hakkıyla emek vererek yerine getirmek, bir şeyler üretmek için çaba ve güç harcamak olarak ifade edebileceğimiz çalışkanlık erdemi kişinin yaşamına başarıyı, saygınlığı ve mutluluğu getirir. Bireyin kendi gücünün, yeteneğinin farkına vararak başarılı olmak, amaçlarına ulaşmak için istek duyarak gayretli olması çalışkanlığı göstergesidir. Kendine güvenin ve pes etmemenin, azimli olmanın gereği olan çalışkanlık kişiye hem maddi hem de manevi fayda sağlar (Hökelekli, 2013).

Çalışkanlık beraberinde başarıyı getiren bir meziyettir. Muhakkaktır ki çalışkan kişi hem kendisine hem de mensubu olduğu topluma katkı sağlar. Bir milletin, ülkenin gelişmesinde, kalkınmasında çalışkan insanların payı büyüktür. Bu açıdan önemli bir erdem olan çalışkanlığın çocuğa kazandırılması, kişiliğinin bir parçası haline getirilmesi anne-babanın olduğu kadar eğitimin de bir görevidir (Asımgil, 2009).

Yunus Emre bu iletiyi örnekler üzerinden dolaylı olarak aktarmıştır:

“Görmez misin sen arıyı her bir çiçekden bal ider

Sinegile pervânenün yuvasında bal olmaya” (D, s. 251)

Çalışkanlığın ve üretici olmanın sembolü olan arıyı Yunus sinek ve pervane ile karşılaştırmaktadır. Arı bir üretim gerçekleştirirken, sinek ve pervane bunu yapamamaktadır. Burada ifade ettiği üç hayvanda uçma özelliğine sahip, çiçeklere konan hayvanlardır. Arı konduğu çiçekten bal elde ederek faydalı bir iş gerçekleştirmekte sinek ve pervane ise faydalı bir iş yapmamaktadırlar. Yunus örnek olarak gösterdiği arının nezdinde çalışkan olmayı, faydalı işler yapmayı öğütlemektedir. Çocuğa da başarıyı yakalamada diğer insanlarla arasında fark olmasını istiyorsa arıyı örnek alması, çalışkanlık göstererek yararlı işler yapması gerektiği mesajı verilmektedir.

“Çün dost dosta kavuşdı yüz bin kelâm danışdı

Ümmetiyçün çalışdı oldur Resûl- ı Mutlak” (D, s. 339)

H. Muhammed (sav) gerek sözleri gerek hal ve hareketleri ile tüm insanlığa örnek olmuş bir Resul-ı Mutlak'tır. Bunu bilen Yunus Peygamberimizin ümmeti için çalıştığını söyleyerek O'nun çalışkanlık yönüne vurgu yapmaktadır. Çalışkanlık ve azim konusunda muhakkak ki O'nun yaşamında ibret alınacak, ders çıkarılacak pek çok örnek mevcuttur. Bu manada Yunus çocuklara Peygamberimizi örnek alarak O'nun gibi çalışkan olmayı nasihat etmektedir.

“İrmek dilersen maksûda çok hizmet eyle her işde

Sen senligünden usan nûr- ı dîdâr olan gelsün berü” (D, s. 450)

“Düriş kazan yi yidür bir gönül ele getir

Yüz Ka'be'den yigrekdür bir gönül ziyâreti” (D, s. 519)

İstediklerini elde etmek için hizmet etmek, çalışmak gerektiğini söyleyen Yunus senlik benlik davası gütmemeyi, Hakk'ın rızasını kazanmak, Hakk'a ulaşmak için faydalı işler yapmak gerektiğini vurgulamaktadır. Çalışıp, kazanmak ve kazandıklarını paylaşıp yedirmek, gönül yapmak Yunus için çok önemli erdemlerdir. Çalışkan olmak, hizmet etmek mesajlarının verildiği bu dizelerde çocuğa çalışkanlığının, hizmetlerinin Allah'ın katında değerli olduğu düşüncesi iletilmektedir. Zira dinimizde bize her zaman çalışmayı, üretmeyi, paylaşmayı öğütlemektedir.

K.46.Ders Almak

Herhangi bir olaydan, durumdan ders almak, çıkarımda bulunmak anlamına gelen ibret sözcüğü “Görünenden görünmeyene geçmek, nesnelere ve hadiselerin dış yüzüne bakıp onlardaki hikmeti kavramaya çalışmak, hadiselerle dikkat ve rikkatle bakıp mukayese ettikten sonra doğru neticeler çıkarmak ve buna göre davranışını belirlemek” (Seyyar, 2015, 272) olarak tanımlanmaktadır.

Akıl sahibi ve düşünceli bireylerin çevresinde gelişen hadislerden kendilerine fayda sağlayacak bir çıkarımda bulunmaları, davranışlarını şekillendirirken bunları göz ardı etmemeleri ders almak manasına gelmektedir. Nitekim insanın çevresinde ders çıkaracağı ibret alacağı nice hikmetler ve hadiseler söz konusudur. Olaylardan, durumlardan, hatalardan ders çıkarmak kişinin daha az hata yapmasını sağlamakla birlikte kalp gözünü açarak yaşananları idrak etme gücünü artırır. Yanlışlarından

ders almayı bilen kişi her daim gayret içinde olmalı aynı hatalara düşmemeye çalışarak maddi-manevi karşılaşılan, yaşanan her hatadan ders çıkarmayı deneyim ve kazanım olarak görmelidir (Bulut, 2018).

Yunus Emre tabiattaki unsurlara, yaşananlara ibret gözüyle bakılması gerektiğini ifade ederek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“İbrete kalmaz mısın yahûd anlamaz mısın
Dinle kuşlar ünini niçe dürlü sâz gelür

Kuş hod yumurtaydı yuva hod perdeyidi
Ûn hod kudret ünidür bilmeyene kaz gelür.

Dinle sözüm ma'nîsin anlayayum dirisen
'Arifün kulağına kudret üni tîz gelür

Bir bakgıl saga sola tağılma değme yola
Kudret bağından sana gör niçe âvâz gelür” (D, s.263-264)

Yunus'un şiirlerinde doğa unsurları, hayvanlar tasavvufi manada bir değer içermektedir. Eserlerinde hayvanlara ait davranışlar insana yansıtılarak tasvir eden Yunus, hayvanların biline özelliklerine tasavvufi değer yüklemiştir (Demir, 2010). Kuş sesinden ibret alınması gerektiğini söyleyen Yunus, kuş sesinin insan huzur veren bir yapısı olduğunu belirtir. Kudret sesi ise onu bilmeyen, anlamayan için kaz sesi gibidir. Çevresindeki varlıklara, olaylara ibret alıcı ders çıkarıcı bir gözle bakılmasını öğütleyen Yunus'a göre eğer kişi görmeyi, idrak etmeyi bilirse etrafında ders alacağı birçok şeyin olduğunu ifade eder.

Yunus'un bu dizeleriyle çocuğa verilen çok önemli mesajlar bulunmaktadır. Gelişim çağında olan çocuk hem kendini hem de yaşamı tanıma, anlamlandırma adına etkin bir edinim süreci içindedir. Yunus bu süreçte çocuğa, tabiata, hayvanlara, varlıklara bakarken görünenin ardına geçmeyi, onların ardındaki kudreti görmeyi nasihat etmektedir. Çevresinde gelişen olaylara duyarsız kalmaması, her şeyden dersler çıkararak tecrübeler edinmesini bağlamında uyarıcı niteliği taşıyan örnekler göstermektedir.

İlmin gayesinin ibret almak için olduğunu söyleyen Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“İlm okımak ma'nîsi 'ibret anlamagiçün

Çün 'ibretden degülsin görmedin taş atarsın” (D, s. 423)

Yunus'a göre okumak, ilim sahibi olmak; doğru ile yanlışın farkına varabilmeyi, hatalarından ders almayı, tekrar aynı yanlışla düşmemeyi, yaşananlardan ibret alabilmeyi öğretmelidir. Zira insan ilim sahibi olduktan, okuduktan sonra yine benzer yanlışları tekrarlıyor, hata yapmaya devam ediyorsa okuduğu kitapların ve gördüğü ilmin faydası yoktur, boşuna okumuştur. Yûnus ilim tahsil etmenin gayesini ibret almak olarak ifade ederek hatalardan ders çıkarmayı önemli bir erdem olarak görmüştür. Çocuğa edindiği bilgilerin yaşamına katkı sağlayacak, hayatı ve kendini tanımasına yardımcı olacak nitelikte olması gerektiği mesajıyla birlikte bilginin yaşamda pratiğe dökülerek ders almayı sağlaması gerektiği iletileri verilmektedir.

K.47.Merhametli Olmak

Tüm insanların iyiliğini isteme ve şefkatle yaklaşma tutumu olan merhamet duygusu “Başkasının güçsüzlük, sıkıntı ve derdine ilgi duyma, onun durumuna acıma ve şefkat gösterme, onunla birlikte ızdırap çekme” (Hökelekli, 2013: 187) olarak tanımlanmaktadır. Merhamet duygusu kişiyi tüm canlılara karşı anlayışla davranmaya, iyiliksever olmaya, yardım yapmaya yönelten bir duygudur.

Seyyar (2015:384) ise merhamet kavramını “Acıma, esirgeme, şefkatte bulunma, çaresizlerin hallerine kalben acıyarak yardım ve iyilik etmeyi isteme” olarak tanımlamakta güzel ahlâkın gereklerinden biri olduğunu ifade etmektedir. Merhamet duygusu insanı tüm varlıklara karşı iyilik yapmaya, yardımda bulunmaya götüren ahlaki bir duygudur.

Merhamet dinimizce de değer verilen bir erdemdir. Tüm kâinatı içine alan evrensel bir değer olan merhametin kaynağı Allah'tır. Hakk'ın bir tecellisi olarak, sahip olduğu sınırsız rahmet ve merhamet tüm varlıkların üzerinde bulunmaktadır. Rahmetiyle tüm evreni kuşatan Allah, merhametiyle kullarını yalnız, çaresiz bırakmadığını göstermektedir (Hökelekli, 2013).

Merhamet duygusu çocuğa yerleştirilmesi, geliştirilmesi gereken en önemli duygudur. Bu süreç içinde anne-baba başta olmak üzere çocuğun eğitiminden

sorumlu olan tüm bireylere düşen çocukların çevrelerinde gördükleri kimsesiz, ihtiyaç sahibi kişilere karşı duyarlı olmalarına, muhtaç olan kişiler için faydalı şeyler yapmalarına olanak sağlamaktır (Hökelekli,2013) .

Yunus Emre dolaylı olarak okuyucuya aktardığı bu iletisinde Allah'ın merhamet sahibi oluşundan bahsederek, merhametli olmak gerektiği mesajını vermiştir:

“Yûnus eksükliğini Allah’una ‘arz eyle
Anun keremi çokdur sen itdügün ol itmez” (D, s.327)

“Eger ‘âkil isen bir beni görgil
Varısa derdime dermânı virgil

Yönelüp sana geldüm hâlümü bil
Mededün varısa gözüm yaşın sil” (RN, s.584)

Yunus hatalarını Allah'a bildirerek onun merhametine, bağışlayıcılığına sığınmaktadır. Zira kul ne kadar günah işlese, yanlış yapsa da Kerem sahibi olan Yüce Yaradan merhametiyle muamele eder. Bu yüzden Yunus, halini Yaradan'a bildirmekte, derdine dermanı da Hakk'tan istemektedir. Bu manada merhameti bol olan Yüce Allah'ın kullarına düşen insanlara, hayvanlara tüm varlıklara karşı merhamet duygusu taşımak, dertlere derman olmayı, sıkıntı içindekilerin sıkıntısını gidererek gözyaşını silmeyi görev bilmektir.

Yoksulları hoş görmek gerektiğini ifade ederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Kazandugunu virüben yoksulları hoş görüben
Hak hazretine varuban oddan o kurtulmak gerek (D, s. 342)

Kazandığından yoksullara vererek onları hoş görmek, merhametle muamele etmek gerektiğini söyleyen Yunus bu davranışın kişiyi Hakk'a ulaştıracağını cehennem ateşinden kurtararak cennete girmeye vesile olacağını bildirmektedir.

Çocuğa çevresinde gördüğü aç, yoksul, yaşlı, kimsesiz ve çaresiz insanlara, hayvanlara karşı merhametli olması, küçük de olsa bir yardımda bulunarak sahip olduklarını paylaşması nasihat edilmektedir. Sınıfta ihtiyaç sahibi arkadaşlarına karşı

duyarsız kalmayarak gerektiğinde yiyeceğini, harçlığını, eşyalarını paylaşmasının büyük bir erdem olduğu mesajı verilmektedir.

K.48.Arkadaş Seçerken Dikkat Etmek

Aralarında sevgi, kardeşlik, samimiyet bulunan kişilerden her biri olarak tanımlayabileceğimiz arkadaş “Sırtımızı güvenerek dayadığımız sağlam kaya, güvenilir dost, yoldaş, yârendir.” (Yaman, 2017: 131). Bu açıdan arkadaş seçimi kişinin hayatında önemli bir yere sahiptir. Arkadaş seçiminde dikkat edilmesi gereken hususları Yaman (2017: 134) şu şekilde sıralamıştır: “1.Konuştugu zaman yalan söylememek 2. Verdiği sözü tutmak 3.Emanete hıyanet etmemek 4. Eline, diline sahip olmak” Bu hususların dostluk edeceğimiz kişide bulunması büyük önem taşımaktadır. Unutulmamalıdır ki kişi nasıl bir insanla arkadaşlık yapıyorsa “Körle yatan şaşı kalkar.” misali onun özelliklerinden etkilenecek, onun gibi davranmaya başlayacaktır.

Yunus Emre dolaylı olarak aktardığı bu iletiyi şu şekilde vermiştir:

“Ergiler egri ile togrular togru ile

Yalan yalanı sever gammâzlar gammâz ile (D, s. 485)

Eğrilerin eğrilerle, doğruların ise doğrularla olacağını söyleyen Yunus, gammazların yine kendi özelliğine sahip gammazlar ile birlikte olduğunu ifade ederek yalanın yalanı sevdiğini dile getirmiştir. Bu manada Yunus arkadaşlarımızı, beraber sohbet edip oturduğumuz kişileri seçerken dikkat etmemiz gerektiği mesajını vermektedir. “Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim” atasözünde olduğu gibi Yunus da kişinin yanındakilerle anıldığını, sevdiği kişinin ahlakıyla ahlaklandığını anlatmaktadır. Bu nedenler dürüst ve doğru olanların arkadaş edindikleri samimi oldukları kişiler de doğru kimseler olmalıdır. Doğrunun olduğu yerde eğrilik ve yalan olmaz.

Kişi kimi sever ve kiminle beraber olursa onun hali ile hâllenir diyen Yunus arkadaş, dost seçimine dikkat etmek gerektiği, güzel ahlâklı kişilerle samimiyet kurup, yalancı, fesat kişilerden uzak durulması gerektiği mesajını vermektedir.

K.49.Arabozuculuk Yapmamak

Karışıklık çıkarma, fesatlık yapma manalarına gelen arabozuculuk hem bireyler arasında hem de toplumda sevginin, güvenin, kardeşliğin azalmasına sebep

olan davranışlar bütünüdür. “Karışıklık, iyilikten uzak olma hali, kötülük, manevi sapma”(Seyyar, 2015: 187) olarak tanımlanan fesatlık ahlaki olmayan bir davranış çeşididir.

Doğru yoldan şaşırarak, inkâra düşürmek anlamlarına gelen fitnenin asıl amacı bozmak, yıkmak ve karıştırmaktır. İnsanın fitratını bozmaya, imanına zarar vermeye, huzurun yerinin kargaşa ve ayrımcılığın almasına neden olan fitne hem kişiler arasındaki ilişkilere zarar vermekte hem de toplumsal açıdan ayrışmaya ve kargaşaya neden olmaktadır (Selvi, 2015).

Seyyar (2015: 191) fitne kavramını “ İnsanlar arası sosyal münasebetin, gevşemesi, sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın bozulması ve bunun yerine toplumda ihtilaf, kargaşa, karışıklık, anarşizm, ve çekişmenin hakim olması sonucunda ortaya çıkan sosyal bozulma ve huzursuzluk” olarak tanımlamaktadır.

Yunus Emre gönlüne fesatlıktan uzak durma, arınma konusunda uyarılarda bulunarak bu iletiyi dolaylı yoldan okuyucuya aktarmıştır:

“Erenler nefesidür devletümüz
Anunçün fitneden olduk selâmet”

“Bizim devletimizin / mutluluğumuzun, bahtiyarlığımızın / sebebi erenlerin nefesidir. Biz kâmil insandaki bu kudsî nefesle – himmet ile- fitneden / âlemdeki çatışmaya sebep olan her türlü kargaşalıktan selâmet bulduk, kurtulduk” (Tatçı, 2017: 474).

Yunus mutluluğunun sebebini erenlerin varlığı olarak ifade etmektedir. “Eren Hakk’ın sırrına mazhar olmuş kişidir.” (Tatçı, 2017: 475). Erenlerin, erdemli, takvâ sahibi kişilerin varlığı kargaşa yaratan her şeyden, her türlü korku, tasa ve endişeden kurtulmayı sağlamaktadır. Yunus toplumda Hakk’a karşı acziyetini ve sorumluluklarını bilen kişiler arttıkça sosyal hayatın düzenini bozan kargaşılıkların, anlaşmazlıkların son bulacağını ifade eder. Çocuğun buradan çıkaracağı mesaj gerek özel hayatında gerek sosyal hayatında kargaşa çıkararak, bozgunculuk yapan, düzeni bozan, anlaşmazlıklara yol açan kişi olmayıp eren ehlinden olması, ayrıştırıcı değil birleştirici olması gerektiğidir.

“Gâfil olma aç gözünü hâlüne bak öleni gör
Küreklik itme dünyada yazukların dileni gör” (D, s.263)

“N’ola gelsen şimden girü fesâdı terk itsen gönül
Gâh aglasan günâhuna gâh kanâ’at itsen gönül

İşün gücün fesâdıla yakdı beni hırs odıla
İltsen yârı bir uğurdan yanar oda atsan gönül” (D, s. 359)

Fesadı, insanları birbirine düşürerek kargaşaya, bozgunculuğa sebep olan davranışları bırakmak gerektiğini söyleyen Yunus, günahlarını görmeyi, fesatlığı ve hırsı gönlünden sökmeyi öğütlemektedir. Bireyler arasında fesatlık yaparak ara bozmak, toplumsal düzende kargaşaya neden olarak birlik ve beraberliğin, güvenin zedelenmesine neden olmak güzel ahlâka uymayan davranışlardır. Fesatlık beraberinde kötülüğü hırsı getiren bir durum olmakla beraber iyilikleri ortadan kaldırmakta bozgunculuğun artmasına neden olmaktadır.

Yunus’un burada uyarıda bulunduğu hususları dikkate alan çocuk arkadaşlarının arasında arabozuculuk yapmanın, okul düzeninden toplumsal düzene kadar kargaşaya neden olacak hal ve hareketler sergilemenin huzuru bozduğunun farkına varacaktır.

K.50.İyiliği Çoğaltmak

Sevginin, merhametin dışı vurumu olan iyilik “ İnsanın eli, dili veya malı ile yaptığı olumlu her iş, hayır veya yardım, Allah’ın rızasını kazanmak ümidiyle yapılan güzel ameller” (Seyyar, 2015: 328) olarak tanımlanmaktadır. İyilik tüm varlıkları etkileyen, sirayet eden, bir tutumdur. Bu noktada iyilikte örnek olmak, iyilikleri çoğaltmak önemli bir insanlık vazifesidir.

Kötülüğü azaltmak hayrı çoğaltmak gerektiğini söyleyen Yunus Emre bu iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Şerri azaltmak gerekdür hayrı çok
Hayrı olmayanlar oldu anda yok” (D, s. 321)

“Yavuzluk kem bitdi yâ eylükden kim yitdi
Eylük Hakk’a yaraşur sende ikrâr varışa” (D, s. 460)

İyiliğin Hakk'a yaraşır bir davranış olduğunu söyleyen Yunus'a göre kötülüğü azaltmak, iyiliği çoğaltmak gereklidir. İyiliği olmayanlar yok olmaya mahkûmdurlar. Kötülük kötülüğü getirmekte iken iyilik her şeyi güzelleştirmektedir. Bu yüzden iyilikleri çoğaltmak kişiye düşen en önemli görevdir. İyilik yapmanın ve iyiliği çoğaltmanın gerektiğini ifade eden Yunus'a insanın dünyaya gönderilme gayelerinden biri de budur.

Çocuğun bu dizelerden çıkaracağı en önemli mesaj hem dünyayı hem de ahireti güzelleştirmek adına yapılması gereken en önemli şeyin iyilik yapmak, iyiliği çoğaltarak hayırlı işler peşinde koşmak olduğudur. İyiliğin yayılması noktasında duyarlılık kazanmasını sağlayacak bu dizeler çocuğa iyilik yapma gayreti aşılacaktır. En yakınından başlayarak anne- babasına, yakınlarına iyi davranarak, iyiliği yaşamaya ve yaşatmaya başlayacaktır.

K.51.Güzel Huylu Olmak

Toplum tarafından benimsenen, insanda olması istenen manevi değerler olan güzel huylara sahip olmak “ Dinin ve aklın beğendiği huylar, insanoğlunun davranışlarında görülen bir kısım yüksek hasletler, iyi ve güzel söz ve hareketlerin hayata geçirilmesi”(Seyyar, 2015: 217) şeklinde tanımlanmaktadır.

Güzel huylu olmak, güzel ahlâka sahip olmak dinimiz açısından da önemsenen değerlerden birisidir. İyi huylar edinmek, kötü huylardan kaçınmak emredilmekte güzel ahlaka sahip olmanın yolları gösterilmektedir. Zira Peygamberimiz (sav) güzel huyu bir asalet olarak nitelemiş güzel huylu olmanın insanı yücelten bir özellik olduğunu bildirmiştir. Güzel huylar olarak tabir edeceğimiz alçakgönüllülük, hoşgörü, saygı, sevgi, doğruluk, şefkat ve merhamet gibi erdemler ahlaklı bireyin sahip olduğu olumlu özelliklerdir (Kara, 2016).

Yunus Emre güzel huylu, tatlı dilli olmak gerektiğini söyleyerek bu iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Evvel bize vâcib budur hoş hulkıla ‘amel gerek
İslâm adı okunucak yoldaşumuz îmân gerek” (D, s. 343)

“Şirin hulklar eylegil tatlı sözler söylegil
Sohbetlerde Yûnus’ı hergiz unutmayanlar” (D,s. 287)

Yoldaşının iman olduğunu söyleyen Yunus güzel huy ile güzel amellere sahip olmak gerektiğini belirtmiştir. Sohbetlerde kendisini hatırlayanlardan iyi huylu olmalarını ve güzel sözler söylemelerini istemekte, insanları güzel ahlak sahibi olmaya yönlendirmektedir.

Geleceğin yapı taşı olan çocukların güzel ahlakla donatılması, iyi huylu bireyler olmaları toplumun birlik, beraberliği için arz etmektedir. Bu anlamda çocuğa iyi huylu olmaya, ahlaklı olmaya yönlendiren Yunus'un bu dizeleri büyük anlam taşımaktadır. Tevazu sahibi, cömert, güzler yüzlü, tatlı dilli, kanaat etmeyi bilen, yardımsever, şefkatli nesillerin yetiştirilmesi adına Yunus istifade edilmesi gereken bir değerdir.

K.52.Kimseyi Aldatmamak

İnsanları aldatmak amacı taşıyan hile; “sözle veya fiille bir insanı ya da grubu etkilemek, yanıltmak, aldatmak, kandırmak maksadıyla yapılan her türlü sahtekârlık ve düzenbazlık” (Seyyar, 2015: 257) olarak tanımlanmaktadır. İkili ilişkilerde, alışverişte, işte olmak üzere her konuda insanları kandırmak, aldatmak ahlaki olmayan bir davranıştır.

İnsanları yalan söyleyerek aldatmak, haklarını yiyerek kandırmak, dürüst olmamak olarak ifade edebileceğimiz bu tutum ve davranışlar, bireyler arasındaki ilişkileri bozmakla birlikte toplum hayatında da güvensizliklere yol açmaktadır. Yüce dinimiz de insanları aldatma amacı güden, ticarete hileye başvurma, eksik ölçüp biçerek haksız kazanç elde etme, zekat verirken sahtekarlık yoluna gitme gibi davranışları yasaklamış ve bunu yapanları da kınamıştır (Çamdibi, 2014).

Yunus Emre dervişlik sıfatı altında halkı kandırıp aldatanları eleştirerek bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“İy dervîş diyen bana nem durur dervîş benüm
Dervîşlik yaylasında hareketüm kış benüm

Yoldan haber sorarlar eydürem inanurlar
Kalbüm sâfî sanurlar vay ne düşvâr iş benüm

Sûretüm güler halka kanı ya kullık Hakk’a
Bu dirligüme bak a hep işüm yanlış benüm” (D, s. 408)

Yunus Emre kendini dervîş olarak addederek halkı kandıran, onları aldatan kişileri eleştirmiş, insanlara güler yüzlü görünerek, iyi insan olma imajı çizerek aldatanların aslında her işinin yanlış olduğunu ifade etmektedir. Bu kişiler görünürde bilgili, Hakk yolcusu görünseler bile aslında gönüllerinin menfaat, bencillik, açgözlülük gibi kötü huylarla dolu olduğunu belirtir. Çünkü gerçek dervîş olan kişiler sadece kendileri için değil tüm insanlık için çaba gösteren, doğru yol üzere istikamet alan kişilerdir. Yunus bu dizelerinde yaptığı eleştiriyiyle aslında olmadığını gibi davranmanın, insanlara farklı görünerek aldatmanın ahlâka uymayan bir tutum olduğunu ifade etmiştir.

Bu dizeleriyle çocuklara da gerek arkadaşlarını, gerek çevresindeki insanları mış gibi yaparak aldatmamaları mesajını vermekte, insanları söz ve davranışlarıyla yanıltmanın, kandırmanın insana yakışmayan bir davranış olduğunu söylemektedir. Bu düşünceyi benimseyen çocuk her zaman doğruyu söylemesi, olduğu gibi görünmesi, ne eğitim hayatında ne iş hayatında ne de kişisel ilişkilerinde hileye başvurmaması gerektiğine dair bir hayat prensibi edinecektir.

K.53.Hal Hatır Sormak

Görgü ve nezaket kurallarından biri olan hal hatır sorma davranışı insanlarla iyi ilişkiler kurmayı, toplumda saygınlık kazanmayı, kişiler arasında kaynaşmayı, selamlaşmayı sağlayan güzel bir davranıştır. Özellikle yaşlıların, hastaların, ihtiyaç sahiplerinin, kimsesizlerin ziyaret edilip hal hatır edilmesi, gönüllerinin yapılması kişiyi yücelten bir erdemdir (Hökelekli, 2013).

Yunus Emre halinden haber soranlara hayır dua ederek verdiği bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır.

“Ecel büke bilümüzi söyletmeye dilümüzi
Hasta iken halimizi soranlara selâm olsun” (D, s. 411)

“Bunda hep gelenler gider hergiz gelmez yola gider
Bizüm hâlümüzden haber soranlara selâm olsun” (D, s.412)

“ Ben garîbün hatrını sormaga geldi şol sanem
Düzdi gönül sınıgını hâtır ziyâret eyledi.” (D, s.527)

Yunus bu dizelerde halini hatrını soranlara hayır duada bulunarak cevap vermiş, hastaların, gariplerin, gönlü kırıkların hatrını sormak gerektiğine dikkati çekmiştir. Sevgilinin yani Allah'ın da hatrını sorduğunu gönlünü süslediğini söyleyen Yunus, hal hatır sorarak kişilerde hem dem olmanın Haktan gelen yüce bir erdem olduğunu ifade etmiştir.

Çocuk, Yunus'un bu dizeleriyle çevresindeki hastaları ziyaret ederek halini sorma davranışının, evine gelen misafirle sohbet etmenin, yaşlı insanların halini hatrını sorarak muhabbet bağı kurmanın kişiyi yücelten bir erdem olduğunu görme imkanı bulacak ve bu konuda duyarlılık kazanacaktır. Günümüzde çocukların misafirlerle muhabbet etmekten kaçınarak odalarına kapandıkları, büyüklerle yaşlılarla iletişimde sıkıntı yaşadıkları göz önüne alındığında Yunus'un verdiği iletilerin değeri daha da iyi anlaşılmaktadır.

K.54.Zamanın Kıymetini Bilmek

Yaşam, canlılara bahşedilen çok özel bir nimettir. Hayatı güzel yaşamak, zamanın kıymetini bilerek boşa geçirmemek insanın en önemli vazifesidir. İnsanlar zaman olarak addedilen sonsuzluk çizgisinde koştururlarken, bu akıntının içinde zamanın ne kadar kıymetli bir unsur olduğunu unutabilmektedirler. Bu açıdan insan zamanını değerlendirebilmeli, hayırlı ve güzel işler yaparak geçirmeli, keşke deyip pişman olmamak için yaşamını doğruluk üzere yaşamalıdır (Zaman, 2017).

Şu dünyada insana verilen en değerli sermaye olan vakit, kıymeti bilinmesi ve boşa geçirilmemesi gereken bir unsurdur. Yaşlanmadan önce gençliğin, hastalığa yakalanmadan önce sağlığın, yoksulluğa düşmeden önce zenginliğin, meşgul olmadan önce boş zamanların, ecel gelmeden önce ise yaşamın kıymetini bilmek gerektiğini söyleyen Peygamberimiz de zamanı doğru kullanma mefhumunun dinimizce de önemsenen bir durum olduğuna dikkati çekmiştir. Kişi bu bilinçle yaşamını idame ettirmeli, yapması gerekenleri ertelememelidir (Selvi, 2015: 42).

Yunus'un dizelerinde sık sık ifade ettiği ömrünü yele vermek, boşa geçirmek, ziyan etmek ifadeleri adeta bir uyarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaman insan için en kıymetli hazinedir, fani dünyada bize sunulan bu ömrün kıymetini bilerek, kulluk bilinciyle, iyi işler yapıp, hayır işleyerek geçirmek gerekir.

Bu iletiyi Yunus dolaylı olarak okuyuculara aktarmıştır:

“Giderimiş bunda gelen

Dünyâ işi cümle yalan
 Aglar ‘ömrün yavı kılan
 Ah n’ideyin ‘ömrüm seni (D, s. 522)

Yunus Emre’ye göre geçici olan bu dünyanın işlerinin tamamı da yalandır. İnsan eğer ömrünü yalan işler için harcamış, fani dünyanın peşinde koşmuş ise neticede kendisine düşen ağlamaktır. Zaman geçtikten, ecel geldikten sonra sitemin, ah-vah etmenin bir faydası bulunmamaktadır. Kişiyeye düşen hakiki dünyanın varlığı bilinciyle hareket etmek, dünyalık işler peşinden ömrünü geçirmemektir. Ecel gelmeden zamanın kıymetini bilmelidir.

Geçip giden her günün ömrümüzden bir parça olduğunu söyleyen Yunus’un bu dizeleriyle çocuğa ömrün bir dakikasını bile boşa geçirmedi, her anını iyiliklerle doldurarak, okuyarak, çaba ve gayretle, ibadetle geçirmesi gerektiği mesajı verilmektedir.

“Bu ‘ömrüm yok yire harç itmişem ben
 Cânımı gör ne oda atmışam ben

Kimesne kimseyi itmemiş ola
 Anı kim kendüme itmişem ben” (D, s. 429)

“Yüzyıllar hoşlugıla ‘ömrün olursa Yûnus
 Sonucı bir nefsedür geç andan da ötdün tut” (D, s. 260)

Ömrünü yok yere harcayanın, vaktini boşa geçirip zamanın kıymetini bilmeyenin aslında kendi kendine zarar verdiğine dikkati çeken Yûnus, zamanı değerlendirmeyi başaramamanın insan için çok büyük bir ziyan olduğunu ifade etmektedir. Hoşluklarla dolu, güzel bir ömrü olsun isteyen kişi nefsinden geçerek zamanın kıymetli olduğu bilinciyle iyi işler yapmaya kendini adanmalıdır.

Çocuk zamanın değerli olduğu bilinci aşıl原因 bu dizeler, işleri zamanında yapmaya, okul yaşamında başarı sağlamak adına düzenli ve planlı olmaya, vaktini gerek dünya hayatına gerek ahiret hayatına anlam katacak, güzelleştirecek işlere adamaya yönlendirmektedir.

K.55.Vicdanlı Olmak

Seyyar (2015: 572) vicdan kavramını “Ahlâkî veya bilinçlenmiş şuur, iyiyi kötüden; hayrı şerden ayırmaya yardımcı olan ve insana hayır (iyilik) işlediği zaman huzur ve sevinç veren, şer (kötülük) işlediği zaman pişmanlık, elem ve ıstırap veren ahlâkî -ruhî duygu” olarak tanımlamaktadır. Vicdan bir nevi kişinin iç denetim sistemi olarak görev yapmaktadır. Topçu (2005: 27) ise vicdan kavramını “iyi ile kötüyü ayırt etme yetisi” olarak ifade etmektedir.

Özünü duyguların oluşturduğu vicdan olgusu, ahlak kuralları ve toplumsal çevrenin etkisi altında oluşum göstermektedir. Vicdani duyguları gelişmiş bir birey davranışlarını kontrol altına almasını çoğu zaman başarır. Kendisine ve çevresine zarar vermeyen en uygun ve doğru kabul edilen davranışları sergiler.” (Durmuş, 2008:100) Vicdanlı olmak kendini tanımanın, topluma uyum sağlamanın da bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vicdan kavramının her çocukta doğuştan gelen bir yetenek olarak bulunduğunu ifade eden Zulliger (çev: Kamuran Şipal, 2013: 17)’ e göre çocuğun doğuştan sahip olduğu vicdan duygusunun harekete geçilerek geliştirilmesi eğitimin de sorumluluğuna giren bir unsurdur. Vicdan eğitiminde ilk basamak olarak ebeveynleri gören Zulliger, vicdanın temel kısmının erken çocukluk olarak adlandırılan dönemde ve aile mefhumunda geliştiğini ifade etmiştir.

Şeref’e (2012: 25) göre ise vicdan “hem akla hem de hisse/ duyguya bağlıdır.” Çocuk karar mekanizmasını kullanırken bu iki kavram onun süzgeci olmakta vicdani duyguları işe koşularak davranış geliştirmektedir.

Yunus Emre telafisi olmayan davranışlardan kaçınmak gerektiğini ifade ederek bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Aşık kişi miskin olur yol içinde teslim olur

Kim n’iderse boyun bura çâre yok gönül yıkmağa” (D, s.248)

“Aşık kişi miskin/yokluk ehlidir. Hak yolunda da teslimiyet içindedir. Kim ne derse desin boyun büker, eyvallah der; çünkü gönül yıktığında, kalp kırdığında çaresi yoktur.” (Tatçı, 2017, 127)

“Diken olma gül ol eren yolunda

Diken olurısan oda yanasın” (D, s.444)

Yunus yukarıda da açıkladığımız miskin olma, Allah karşısındaki acziyetinin bilincine varma olma mefhumunu bu dizede de dile getirerek gerçek Hakk yolcularının miskin olması, teslimiyet içinde olması gerektiğini ifade etmektedir. Zira bu kişiler vicdanıyla hareket eden, her durumda iç mekanizmalarını kullanarak gönül yıkmamayı, iyiliği tercih eden kişileridir. Çünkü gönülleri kırdığında bunun çaresi yoktur. Bu durum kişiye bir vicdan yükü oluşturur. Eren yolunda diken olma gül ol diyen Yunus yine vicdani duygularla hareket edilmesini pişman olacak davranışlardan kaçınılmasını öğütlemektedir.

Vicdan kişinin kendisini içten kontrol edebilmesini, benimsediği ahlaki kuralları, içselleştirdiği normları dikkate alarak davranmasını sağlamaktadır. Bu manada çocuğa her durumda vicdanına danışarak iş yapması, arkadaşlık ilişkilerinde bencilce davranmaması, gönül kırmamaya özen göstererek vicdani olgunluğa erişmesi mesajları verilmektedir. Yunus Emre şiirlerinin tamamına bu erdemi yerleştirerek davranışların buna göre şekillenmesi gerektiği nasihatini vermektedir. Olaylar, durumlar karşısında vicdanlı olabilmeyi başarmanın önemli bir değer olduğunu ifade etmektedir.

K.56.Dinlemeyi bilmek

Kişiler arasındaki iletişim sürecinin sağlıklı olabilmesinin koşullarından biri de dinlemeyi bilmektir. İletişim sürecinin unsurlarından biri olan dinleme etkinliği, konuşan kişiye değer verildiğini ifade eden bir etkinliktir. İyi bir dinleyici olmanın ilk şartı konuşan kişiye ilgi göstererek, dinlemeye istek duyduğunu göstermektir. Sağlıklı ve pozitif ilişkiler kurmada, bilgi alışverişi sağlamada, insanları tanımada ve anlamada en önemli unsur dinlemeyi bilmek ve etkili dinlemektir (Çankaya, 2011).

Etkin dinlemeyi gerçekleştirebilmek için öncelikle dikkatimizi konuşmacıya vermeli, ön yargılarımızdan kurtularak, konuşan kişinin bakış açısını anlamaya çalışmalıyız. Dinlemek sanılan aksine pasif değil aktif olmayı gerektiren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişiler arası ilişkileri olumlu yönde etkileyen etkili dinleme becerisi sorunların çözülmesinde, bilgi alışverişinin yapılabilmesinde büyük önem taşımaktadır (Hökelekli, 2013).

Yunus Emre can kulağıyla dinlemek, nasihatleri dinlemek ifadeleriyle bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“İsteyelüm iş ıssını bulı görelüm kandadur
Can kulagıla dinlerisen işbu sözüm turvandadur” (D, s. 277)

“Yûnus bu nasîhatı tutan yatlu olmaya
Bir niçe öğüt durur dinlesen başdan başa” (D, s. 454)

“İy yârânlar iy kardaşlar sorun bana kandayıdum
Dinlersnüz eydirivirem ezeli vatandayıdum” (D, s.363)

“Kanı bana sabr u karar senün sözünü dinleyem
Kanı bana akl u bilü tuydurmadın seni sevem (D, s. 397)

Yunus Emre bu dizelerde etkin ve doğru dinlemenin gerçekleşebilmesi için yerine getirilmesi, uyulması gereken bir takım kuralların olduğunu ifade etmiştir. Dinlemek için gönüllü olmak, dikkatini yoğunlaştırmak, sabır göstermek, anlamaya çalışmak gereklidir. İşitme eyleminden farklı olarak etkin dinleme için çaba harcanması gerektiği mesajı verilmekte, söylenenleri ön yargılardan kurtularak anlamaya çalışılması gerektiği mesajı verilmektedir. Yunus'ta dinlemek sadece işitme olmaktan ziyade aklın ve gönlün de işe koşularak duyumsama ve özümseme yapılmasıdır.

Çocuğa bu anlamda dinlemenin hem bilgi hem de gayret gerektiren bir eylem olduğu, anlaşmanın, doğru iletişim kurmanın ilk koşulu olduğu mesajı verilmekte arkadaşlarını, ailesini, çevresindeki insanları anlamak için söylenenleri özümsemesi gerektiği ifade edilmektedir.

K.57.Bugünün İşini Yarına Bırakmamak

Planlı olmak, işlerini zamanında yapmak, düzenli olmak kişinin yaşamını kolaylaştıran önemli alışkanlıklardandır. İşinde, yapacaklarında planlı ve düzenli olmak kişiye zaman tasarrufu sağlamanın yanında verimli, kaliteli bir sonuca ulaştırır. Bu sebeple kişinin düzenli olması, işlerini yapılması gereken zamanda gerekli nizama göre yapması gerekmektedir. “Bugünün işini yarına bırakma!” diyen atalarımız işlerini zamanında yapmanın gerekliliğine dikkati çekmişleridir (Bulut, 2018).

Yunus Emre misal vererek açıkladığı hesabını, işini yarına bırakmamak gerektiğine dair iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Hisâbı her kimün yarına kaldı
Tut eyle kim balığı taşa saldı

Sana n’idivire yarıngı haber
Burada kıldı cümle satı bâzâr (RN, s. 615)

Şu kim ahvâlini yarına kodı
Eliyle öz başına koydı odı (RN, s. 616)

“ Hak’ı tuyanlara bugün yarın yok
İşin bugün bitir uzatma ayruk” (RN, 615)

Yûnus Emre hesabını yarına bırakanların halini bin bir zorlukla tuttuğu balığı denize geri salması misaliyle anlatmıştır. Dünya amel etme yeridir. Ahiret günü gelmeden amel etmeli hesabını yarına bırakmadan bu dünya pazarında alışverişini yapmalıdır. Kim ki hayatını ölüm yokmuş gibi yaşayıp bu alışverişi yarına bırakırsa, kendi başına ateşe sokmuş olmaktadır. Yunus işini yarına bırakmamak gerektiğini ölüm gerçeğini hatırlatarak ifade etmiş, dünyada iken kişinin iyiliklerle, ibadetlerle heybesini doldurması gerektiğini belirtmiştir. Yarın yaparım, daha zaman var gibi düşünceler insanı aslında zor bir duruma düşürmektedir. Hakk’ı bilenler işitenler işini zamanında yapmalı, uzatmamalıdır.

Bugünün işini yarına bırakma diyen Yunus hayatta prensip edilmesi gereken bir düsturu vermektedir. Çünkü ölümün olduğu dünyada işlerin, yapılacakların, ibadetlerin ertelenmesi doğru bir davranış değildir. Çocuğa da yaşamının her alanında uygulaması gereken bir öğüt verilmektedir. Okul hayatında başarılı olmak adına planlı olup zamanında derslerine çalışması, sosyal yaşamında kendisine düşen sorumlulukları zamanında yerine getirmesi, ibadetlerinde devamlılık göstermesi, sevdiklerine zaman ayırması gibi mesajlar verilmektedir.

4.1.2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Toplumsal yaşamın huzur ve barış içinde sürdürülmesinde sadece kanunlara uymak yeterli olmamaktadır. Büyüklere saygı, gelenek-göreneklere uyma, misafirperverlik, adaleti gözetme, dayanışma ve yardımlaşma gibi erdemlerin birleştirici gücü her çağda aranan insancıl nitelikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin hayat felsefesini oluşturan normlardan biri de işte bu toplumsal değerlerdir (Yörükoğlu, 2006).

Geleceğin yapı taşı olan çocukların erdemli bireyler olarak toplumda yerini alması toplumdaki gelenek- görenek ve kültürel değerlerin yaşatılması açısından da büyük önem taşımaktadır. Çocukların içinde yaşadıkları toplumu tanımaları, inanç ve düşünce sistemini benimseyerek sağlıklı kişilik oluşturmaları açısından toplumsal düşünceye dair iletilerle desteklenmesi gerekmektedir. (Aktepe, 2014)

Önemli şahsiyetlerden biri olan “Yunus Emre de kendi dönemi içerisinde tasavvuf metodunu kullanarak toplumdaki mağduriyetleri, travmaları insanların hislerini harekete geçirerek, farkındalık oluşturarak çözüyor. Olumsuz duyguların yerine yeni değerler yüklüyor.” (Tarhan, 2013: 44). Yunus Emre’nin eserlerinde toplumsal gelişimi destekleyen şu iletiler tespit edilmiştir:

T.1.Birlik ve Beraberlik Sağlamak

Toplumları, milletleri oluşturan bireylerin, birbirlerine sevgi, saygı ve hoşgörü ile bağlanması, ortak duygu ve düşüncede buluşması olarak ifade edebileceğimiz “Birlik ve Beraberlik “ mefhumu toplum yaşamını daha huzurlu hale getiren bir sistemdir. Her türlü şartta ve zorlukta bir arada olmayı, bir olmayı başarabilmek, dayanışma ve yardımlaşma içinde yaşayarak üstüne düşen sorumlulukların bilinciyle hareket etmek günümüzde en çok ihtiyaç duyulan erdemlerdir (Çüçen, 2013).

Birlik ve beraberlik sağlama noktasında unutulmamalıdır ki “İnsanların bir arada bulunmalarının koşulu, sevgi ve saygıdır.” (Çüçen, 2013:144). İnsan sevgisi, birliğin, beraberliğin, kardeşliğin ve dostluğun temel dayanağıdır.

Yunus Emre her zaman birlikten, barıştan yana bir tavır takınmış, bizlere bir olmayı tavsiye etmiştir. Bir olmanın bizi diri ve güçlü kılacağını söylemiştir. İkililiğin doğurduğu olumsuzluklardan bahseden Yunus birlik olma, beraberlik içinde olma iletisini dolaylı olarak aktarmıştır:

“Yadlık yokdur bilene dirlik tuta gelene
Bilelik söyleyene vuslat yolu kavîdür” (D, s. 270)

“Bizi biz koyalum anlar biz olalum
Birliği tuyanlar ikilik koyalar” (D, s.270)

İkilikte kalmak sadece kişiye zarar vermekle kalmayarak toplumsal birliktelik açısından da sıkıntı yaratır. Kıskançlık, nefret, hırs, kin, öfke gibi olumsuz duygular insanlar arasındaki güven bağına ve toplumsal dayanışmaya zarar verir. Birliğin getirdiği enerjiyle güçlenmek, birlikte hareket etme mefhumunu göstermek isteyen toplumlar senlik- benlik duygularıyla hareket etmeyen, biz olma bilincine sahip, eğitilmiş kişiler yetiştirmek zorundadır. Yûnus bu toplumsal gerçeği senlik-benlik kavramının ikilik yarattığını söyleyerek anlatmaktadır.

Tanışmak, işi kolay tutmak gerektiğini söyleyen Yûnus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Yunus sen bir olgıl gönülde sır olgıl
Ki dervîş olanlar bu sırdan tuyalar” (D, s. 290)

“Gelün taşuk idelüm işi kolay turalum
Sevelüm sevelilüm dünya kimseye kalmaz” (D, s. 317)

“Birlikdedür varumuz biz bir olduk kamumuz
İkilik söylemeğe komaz lisânümüzü” (D, s. 544)

Bir olmak gerektiğini söyleyen Yunus, işi kolay tutmayı, zorlukları birlikte aşmayı öğütlemektedir. Sen-ben ikiliklerinin, iç çekişmelerin Yunus’un dünyasında yeri yoktur. Dosta giden yol bir olmaktan, sevgiyle birleşmekten geçer. Senlik benlik davası gütmenin, dil, din ve ırk ayrımlarına giderek anlaşmazlıklar çıkarmanın en önemli sebebi kişinin yaradılıştaki birliği kavrayamamasıdır. Hakk’ın bir olduğu hakikatini tam olarak idrak edemeyenler, gönlünü Hakk’a vermeyenler, mal-mülk, makam-mevki gibi dünyevi işler için bir telaş ve uğraş içindedir. Bu durum kişiye huzur getirmekten öte içini hırs ve tamah ile doldurmaktadır. Yunus birlik

düşüncesine sahip olmayanların ikiliğin getirdiği sıkıntılara katlanmak zorunda olduklarını ifade eder.

Bir iken ayrılmayalım, ikiliği elden bırakalım diyen Yunus bu dizelere iletiyi doğrudan aktarmıştır:

“Bu dünyaya kalmayalım
Fânîdür aldanmayalım
Bir iken ayrılmayalım
Gel dosta gidelüm gönül” (D, s.358)

“Birisen birliğe bak ikiyi elden bırak
Bütün ma ‘nî bulasın sıdk u îmân içinde” (D, s. 462)

Dünyanın gelip geçiciliğine dikkati çeken Yunus, dünyaya aldanıp birliği bozmamak gerektiğini söylemektedir. Dosta giden yolda bir olmak, beraberlik içinde hareket etmek gereklidir, doğruluğa ulaşmak isteyen, ikilikleri, ayrımcılıkları, senben kargaşasını, mal mülk kavgasını, bencillikleri elden bırakmalıdır.

Yûnus tüm insanları sevgi ile kucaklayan, birlik ve beraberlik ile barış içinde yaşamak gerektiğini söyleyen bir gönül insanı, Hakk aşığıdır. Bu manada çocuklara da buldukları ortamda ikilik, bencillik yaparak huzuru bozmamalarını öğütlemekte, zorluklar, sıkıntılar karşısında birlik olmanın gerekliliğini anlatmaktadır. Okulda karşılaştığı zorlukları arkadaşlarıyla birlik olarak, beraberlik duygusuyla aşabileceğinin mesajını vermektedir. Birlik ve beraberliğin ortaya koyduğu güç hem birey için hem de toplum için büyük katkı sağlamaktadır.

T.2.Adaletli Olmak

Adalet, Hökelekli ‘ye (2013: 49) göre “Bir şeyi yerli yerine koymak, her hakkı hak sahibine vermek, hüküm ve davranışlarda tarafsız ve ilkeli olmak, eşitliği gözetmektir” Adil olmak başkalarının hakkına saygı göstermeyi, menfaatten ve önyargıdan uzak davranmayı gerektirir.

Seyyar (2015: 23) adalet kavramı “Haklıya hakkını verme, haksızlıktan kaçınma, kanunların herhangi bir menfaat ve imtiyaz gözetmeksizin eşit uygulanması” şeklinde tanımlamalar yapmıştır. Adil davranmak ise bu tüm bunları yerine getirmek, haklıyla haksızı ayırt edebilmektir.

Yasal kurallara uygun davranmanın yanında doğruluğun gözetilmesi ve üstün tutulması olarak da ifade edebileceğimiz adalet kavramı dürüst olmayı, eşitlik prensibiyle hareket etmeyi, tutarlı ve ölçülü olmayı, her şeyi usulünce olması gerektiği gibi yapmayı gerektirmektedir (Ekinci, 2018).

Bireyler arasında sağlıklı ilişkiler kurulmasının, sevgi ve saygı içerisinde, yürütülmesinin toplumsal düzenin sağlanmasının temel koşulu sayabileceğimiz bu erdemın yaşamın her alanında olması gerekir. Toplumda birlikteliği, huzuru ve barışı sağlamak adına yasalarla belirlenen adalet nizamına uyulması, kişinin kendisiyle barışık, tutarlı olabilmesi için ise iç âleminde duygu dünyasında adaletli olması büyük önem taşır. Toplumsal nizam, birliktelik, saygı, eşitlik gibi ilkeler adalet kavramı ekseninde kendini gösterir. Adalet, bir toplumda huzur ve barışı sağlayan temel dayanaktır (Hökelekli, 2013).

Adil bir dünya için çocuklarımıza adalet duygusu kazandırmalı, kişilik oluşumunda bu duyguyu yapı taşı yapmalıyız. Adalet hayatın her aşamasında bulunması gereken önemli bir kavram olmakla birlikte çocuğa ilk kazandırılacağı yer başlangıçta aile bütünlüğü içindeki aile ocağı daha sonra da okullardır. Çocuk gerek aile hayatında, gerek iş hayatında gerekse ticaret hayatında adil davranması gerektiğini bilmeli, adaletli olabilmelidir (Doğan,2014).

Yunus Emre haksızlık yapanları, adaletsiz davrananları eleştirerek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Sen seni ne sanursan ayruga da anı san

Dört kitabun ma'nîsi budur eger varışa” (D, s. 459)

Toplumsal yaşamda düzen, adalet, hoşgörü gibi erdemlerin olması gerektiğini savunan Yunus'a göre kişi kendi için ne istiyorsa başkası için de onu istemeli, onu arzu etmelidir. İnsanlar arasında ayırım yapmanın adaletsizlik olduğuna inanan Yûnus başkalarına karşı da ayırım yapmadan adil olunması gerektiğini ifade eder. Sadece kendi çıkarını, iyiliğini düşünerek hareket etmek, bencillik yapmak işin sonunda kişiyi adaletsiz davranmaya götürecektir. Bunun bilincinde olan Yûnus, güzel ahlaka sahip bir insanın en önemli özelliğinin Hakk'a ve tüm yaratılanlara karşı âdil olmak, ayırım yapmadan herkese hakkını vermek olduğunu ifade etmiştir.

“Egriligi yaydan egri togrulugu okdan togru

Bu şehir içinde ugru hem kâdı hem sultân nedür” (D, s. 311)

“Peygamber yirine geçen hocalar
Bu halkun başına zahmetlü oldı

Dutulmaz oldu Peygamber hadîsî
Halâyık cümle Hak’dan utlu oldu” (D, s. 524)

“Begler azdı yolından bilmez yoksul hâlinden
Çıkdı rahmet gölinden nefis göline dalmıştır” (D, s.300)

Yunus Emre adalet konusunda hassas davranmış, adil davranmayan kişileri ister kadı ister sultan olsun eleştirmekten geri kalmamıştır. Yeri geldiğinde adaletten, insani değerlerden uzaklaşan hocaları da tenkit ederek uyarıda bulunmuş, haktan ayrılmamak gerektiğini ifade etmiştir. Toplumu yöneten, yönlendiren kişilerin âdil olması gerektiğini ifade eden Yûnus’a göre adaletsiz davranmak, toplumun birlikteliğine zarar vererek kin, nefret, düşmanlık, merhametsizlik gibi olumsuz davranışların çoğalmasına sebep olur. “Yönetici ile halk arasında var olan hak ve sorumlulukların en ideal şekilde yerine getirilmesini sağlayan şey adalettir.” (Kara, 2016: 45). Yûnus şiirlerinde bunu telkinlerde bulunarak ifade etmiş, her ne konumda olursa olsun kişinin adaletli davranması gerektiği mesajını vermiştir.

Adâlet olmadan insanlığın olmayacağını savunan Yunus’un bu dizelerinde geleceğin mimarı, yöneticisi, eğitimcisi, doktoru, hâkimi olacak olan çocuklara her zaman adaletli olmaları gerektiği mesajı verilmektedir. Sınıfta arkadaşları arasında adaletli davranarak ilkeli olması, eğitim hayatında haksızlıklar karşısında durarak haklıdan yana olması, iş hayatında adalet ilkesini prensip edinerek adil davranması verilen iletiler arasındadır.

T.3.Ayırım Yapmamak

Toplumsal olarak birlik beraberliğin, güvenin ve samimiyetin geliştirilmesi adına insanları ayırmadan, ötekileştirmeden sevmek ve saygı göstermek önemli bir davranıştır. “Genelde yaş, fizikî yetenekler, sınıf, etnik köken, cinsiyet, ırk, ya da din ayırımına dayalı haksız muamelelerin tümü için kullanılan bir terim” (Seyyar, 2015:

92) olan ayrımcılık insanlar arasındaki iletişimi olumsuz etkileyen, haksızlığa neden olan istenmeyen tutum ve davranışlardır.

Yunus Emre eserlerinde sık sık kullandığı “yetmiş iki millet” ifadesi ile bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Yitmiş iki millete birkigile bakmayan
Şer’ile evliyâsa hakikatde ‘âsîdür” (D, s. 267)

“Sen seni ne sanursan ayruga da anı san
Dört kitabun ma’nîsi budur eger varışa” (D, s. 459)

Tüm insanlığa birlik penceresinden bakan Yunus, gönlünde sevgi bulunan, Allah inancıyla dolu olan kişinin bütün insanlığı ve tüm varlıkları farklılıkları ile bir bütün olarak görmeyi, hepsini aynı değerde görebilmeyi öğütler. Çünkü insanlığa bu penceren bakmayan kişiler evliyâ bile olsalar Allah katında asi olarak bilinirler. Aynı zamanda kişi kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa başkalarına da aynı şekilde davranmalı, insanları dili, ırkı, dini gibi nitelikler bakımından ayırmadan bir olarak görmeli ve muamele etmelidir.

İnsanlar arasında ayrımcılık yaparak aşağılamanın, dışlamanın yanlış olduğunu belirten Yunus çocuğa da aynı mesajı vermektedir. Arkadaşlarını, çevresindeki insanları kılık kıyafetine, zengin yoksul oluşuna, çalışkanlık tembellik hususuna göre ayırmamalı, kimseyi dışlamamalıdır. Böyle bir ayrımcılığın dinimizde de hoş görülmediği, insana da yakışmayan, güzel ahlâka uymayan bir davranış olduğu düşüncesi aktarılmıştır.

“Erenler buna kalmadı vardı yolına turmadı
Hakk’ı girçek sevenlere cümle ‘âlem kardaş gelür” (D, s. 310)

“Kimi baydur kimi yoksul dime kim
Eger baydur eger yoksul ol eyler” (D, s. 312)

Yunus Emre’ye göre Allah’ı gerçek sevenler, ona gönülden bağlı olanlar kainâttaki bütün yaratılmışlara kardeş gözüyle bakmalıdır diyerek Hakk’a duyulan sevginin birleştirici yüce bir sevgi olduğunu söylemektedir. Hakk’ı gerçekten seven

kişi gönlünü kin, nefret, düşmanlık, haset gibi kötü duygulardan arındırmış, bütün insanları ayırım yapmadan sevgiyle kucaklamış kişidir. Zengin- yoksul demeden insanları dini, inançları, görüşleri, görünüşleri açısından sınıflandırmadan sevmek gerekir.

Bu anlamda çocuğa da çevresindeki insanlara karşı ön yargılarından sıyrılarak kimseyi dışlamadan, eşitlik prensibiyle hareket etmesi gerektiği mesajı verilmektedir. Günümüzde çocuklar arkadaşlarını kılık kıyafetleri, çalışkan tembel olma nitelikleri, aile durumları gibi açılardan sınıflandırmakta ve arkadaş seçiminde bunu baz almaktadır. Yunus ise çocuklara bunun doğru olmadığını anlatmakta, Allah'ı gerçekten seviyor ve onun sevgisini kazanmak istiyorlarsa bundan vazgeçmeleri gerektiğini ifade etmektedir.

T.4.Yardımsaver Olmak

Sosyal bir varlık olarak insan her daim çevresindeki bireylerle ilişki içerisindedir. Yardımlaşma ve paylaşma kişiler arasındaki ilişkilere olumlu katkı sağlayan unsurlardır. Yardımlaşma davranışı, ihtiyaç sahibi, yoksul, aciz kişilere ihtiyaç duyduğu maddi ve manevi unsurları sunarak yardım etmek, olanaklarını paylaşarak ihtiyacını gidermeye çalışmaktır (Ekinci, 2018).

Seyyar (2015: 580) yardımlaşma kavramını “ Kardeşliğin, dostluğun, geleneğin, örfün, dinin, vicdanın, insanlığın, milli ve manevi değerlerin bir gereği olarak başta yardıma muhtaç insanlara, özürülere, yaşlılara, yetimlere, hastalara, miskinlere, işsizlere olmak üzere sevdiğimiz- sevindirmek istediğimiz bütün insanlara maddî ve manevi destekte bulunma keyfiyeti” olarak tanımlamıştır.

Toplumu oluşturan bireylerin karşılıklı olarak paylaşma ve yardımlaşma içinde olması toplum bilincini güçlendirmekle birlikte, kişiler arasında sevgiyi çoğaltarak, toplumsal dayanışmanın gelişmesine katkıda bulunur.. Paylaşmak hem manevi açıdan kişiye bir haz vermekte hem de toplumsal açıdan kin, haset, kıskançlık, düşmanlık gibi olumsuz duyguların ortadan kalkarak huzurun hakim kılınmasına olanak sağlar (Yardımcı, 2012).

Yunus Emre şiirlerinde düşkünlere yardım etmeyi, kazandığını paylaşmayı, kimsesizlere sahip çıkmayı vurgular. İyiliğin yayılması adına bunlar önemli davranışlardır. Yunus'a göre hastaları, ihtiyaç sahiplerini ve yoksulları koruyup kollamak insanın en önemli vazifesidir.

Yunus Emre yardımseverliğe dair iletiyi dolaylı yoldan okuyucuya aktarmıştır:

“Ele getürdiğüni miskînlere harceyle
Niçe çok yaşarısın sonucu ölüm vardır”(D, s. 283)

“Bir hastaya vardun ise bir içim su verdün ise
Yarın anda karşı gele Hak şarâbın içmiş gibi”(D, s.525)

“Bir miskini gördünise bir eskice virdünise
Yarın anda sana gele Hak şarâbın içmiş gibi” (D, s.525)

Alın teriyle kazandığını, ortaya getirdiğini kimsesiz, yoksul kişilere harcaması gerektiğini söyleyen Yûnus, ölümün olduğunu hatırlatarak iyilik yapmanın, yardımlaşmanın kişinin asıl vazifelerinden olduğunu ifade etmektedir. Hastaları ziyaret etme, susayan kişilere su verme, ihtiyaç sahiplerine giyecek yardımı yapma gibi iyilikler ahiret yolculuğunda kişinin karşısında çıkacaktır. Çocuk küçük gibi görünen bu davranışların gerçek kıymetinin Allah katında olduğunun farkına vararak hiçbir yardımı küçümsememesi gerektiğinin bilincine varacaktır. Yunus iyiliğin ve yardımın küçüğü, büyüğü olmadığına dikkat çekerek her yardımın değerli olduğunu, samimi ve içten gelerek yapılan yardımların Hakk nazarında asıl anlamını kazandığını ifade ediyor.

“Kazandugunu virüben yoksulları hoş görüben
Hak hazretine varuban oddan o kurtulmak gerek” (D, s. 342)

“Yigil yidürgil bî- çâre eksilürse Tanrı’n vire
Bir gün tenün yire gire kalan nendür senün” (D, s. 349)

Yunus’a göre kazandığını yoksullarla paylaşmak, onları hoş görerek gönüllerini hoşnut etmek önemli bir erdemdir. Yapılan bu iyilikler kişiyi cehennem ateşinden kurtaracak, Hakk’ın sevgisini kazanmış bir kul haline getirecektir. Yûnus, dünyada insanlara sunulan sayısız nimetlerin asıl sahibinin Tanrı olduğunu ifade ederek insanın eksilir diye korkmadan paylaşmasını öğütlüyor. Zira Allah paylaştan kişiye cömertliğinden ötürü daha fazla verecektir. “İnsanlar, imkânları nispetinde

diğer insanlara karşı cömert olmak, ihtiyaç içerisindekilere mükâfatını sadece Yüce Allah'tan umarak yardım etmek, karşılıksız iyilikte bulunmak ve yapılan zerre miktarı iyiliğin Yüce Allah tarafından büyük ödüllere dönüştürüleceğini bilmek zorundadır.”(Kara, 2016: 60) Bu hakikatin bilincinde olan Yûnus, kişiyi ölüm gelmeden önce ardında iyilikler ve hayırlar bırakmaya davet etmekte, bunun karşılığının Allah katında büyük olduğunu bizlere müjdelemektedir.

Yunus'un yardımlaşma ve paylaşma konusunda verdiği telkinlerle çocuğa dünyada a ve ahirette Allah'ın mükâfatına nail olmanın yolunu göstermektedir. Sahip olduklarının paylaşılması için verilmiş birer emanet olduğu bilincine ulaşan çocuk, okulda arkadaşlarıyla, ihtiyaç sahibi olarak gördüğü akrabaları, eşi, dostu ve yoksul olarak nitelendirdiği tüm insanlarla paylaşmaktan haz duyacak, bunu bir alışkanlık haline dönüştürecektir. Yardımlaşmanın zevkini alan çocuk en yakınından başlayarak bütün insanlara karşı yardım sever olacak, bunun mutluluğunu yaşayarak yaşamı boyunca karşılık beklemeden iyilik yapmanın, candan, isteyerek vermenin huzurunu yaşayacaktır. Çevresinde bulunan düşkün, yoksul ve kimsesiz insanlara karşı duyarlı olması gerektiğinin farkına varacaktır.

T.5.Selamlaşma

Selâmlaşmak ve selâmı yaymak müminlerin temel görevlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Selâm, insanlar arasında tanışma ve kaynaşmanın en güzel yolu, değer vermenin en önemli göstergesidir. Selâm, kişinin diğer insanlar için Allah'ın rahmetini, merhametini ve sevgisini istemektir. Selâm, alçakgönüllülüğün, edebin ve inançlı olmanın bir gereğidir (Selvi, 2015).

Selam insanın içini güzelleştiren en güzel duadır.“Selâm olan ve sevgiyi yayan gönüller, Allah'ın sevgisi ve zikri ile selim hale gelmiş; kin, kibir, haset, düşmanlık, kötü zan gibi kalp hastalıklarından arınmıştır.”(Selvi, 2015: 301). Çünkü selam Allah'ın ismiyle karşımızdakine dua etmek, iyiliğini istemektir. Zira dinimiz de selâmın selamlaşmanın üzerinde durarak şiddetle tavsiye etmiştir.

Yunus Emre, bu iletiyi kalanlara selâm edip onlara hayır duası ederek dolaylı yoldan katarmıştır:

“Biz dünyadan gider olduk kalanlara selâm olsun
Bizüm için hayır du'a kılanlara selâm olsun

Ecel büke bilümüzi söyletmeye dilümüzi
Hasta iken hâlümüzü soranlara selâm olsun

Miskîn Yûnus söyler sözi kan yaşıla toldı gözi
Bilmeyen ne bilsin bizi bilenlere selâm olsun” (D, s.412)

Yunus’a göre selâm, sevginin, kardeşliğin, iyiliğin kapılarını açan bir anahtardır. Gönlündekileri kalanlara hayır dua ederek, onlara selâm göndererek dile getirmiştir. Çünkü selâm gönül dile, kişiden topluma, insanlığa yansıyan birleştirici bir barış dilidir. Yunus selâmı paylaşmanın, hal hatır sormanın, Allah’a sığınmanın, başkalarının hayrını istemenin, hayır dua etmenin bir vasıtası olarak görmüştür. Gönüller arasında köprü vazifesi kuran selâmlaşma, Yunus’un dizelerinde iyi insan olmanın, Allah’a layık bir kul olmanın gereği olarak yapılması öğütlenmiştir.

Selâmın güçlü ve derin etkisini dile getiren Yûnus, muhabbet ve kardeşliğin, iyiliğin temellerinin atılması adına yerine getirilmesi gereken bir davranış olduğunu ifade etmiştir. Çocuğa da gerek okulunda, gerek sokakta, otobüste, yolda karşılaştığı insana selâm vermesinin sevgiyi ve dostluğu arttıran bir davranış olduğunu, samimiyetle gönülden verilen bir selâmın kalbi yakınlık doğurduğu mesajları verilmekte, çocuk selâmlaşmaya yönlendirilmektedir.

T.6.Dayanışma

İnsanları birbirine bağlayan bir erdem olan dayanışma bireylerin elindeki olanakları; ihtiyacı olan kişilere imkânları dahilinde sunarak yardımda bulunması gerektiğinde yardımların kişiler arasında bölüşülerek gerçekleştirilmesi, dert, üzüntü, sevinç ve kederlerin de paylaşılarak ortak olunmasını ifade etmektedir.

Seyyar (2015: 142) ise “Bir toplum veya grup içinde yer alan fertlerin kendi aralarında veya grupların birbirleriyle olan sosyal münasebetlerinde, karşılıklı yardımlaşma, işbirliği, ortak tavır ve müşterek faaliyete bağlı olarak gelişen sosyal bağlılık duygusu” olarak ifade etmektedir. Paylaşma ve dayanışma toplumda bireyler arasındaki sevgiyi, merhameti ve samimiyeti arttıran, insanları birbirine yaklaştıran önemli bir unsurdur. Zira paylaşma ve dayanışmanın olduğu toplumlarda sevgi ve saygının ekseninde birlik olma, barış içinde yaşama söz konusudur.

Yunus Emre paylaşmak gerektiği düşüncesiyle birlikte verdiği bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Gelün hey dertlüler gelün bu derdümden siz de alun
Dertlü bilür dertlü hâlin ya dertsüzler bunda n’eyler” (D, s.299)

Ne bir acını toyurdum ne bir gönülek giyürdüm
Ne bir gönüle girdüm yâ bana niçe itsün dimiş” (D, s. 330)

“Ne virsen elünile şol varır senünile
Ben disem inanmazsın varıcağaz göresin” (D, s. 424)

Yûnus derdini paylaşma, aç doyurup, çıpak giydirme, elindeki paylaşma konusunda önemli mesajlar vererek bireysellikten öte birlik olma, zor durumda dayanışma düşüncesine dikkati çekmiştir. İnsanlar arasında dert paylaşmaktan başlayarak her konuda dayanışma olması gerektiğini savunan Yûnus, aç doyurup, yoksul giydirmeyi, gönül yapmayı, iyilikte bulunmayı bir insanlık vazifesi olarak görmüştür. Kişinin sergilediği bu tür davranışlar hem dünya hayatını hem de ahiret hayatını güzelleştirecektir.

Günümüzde giderek artış gösteren bireysellik ve bencillik toplumda paylaşma duygusunun azalmasına, insanların birbirlerine karşı duyarsız tavırlar sergilemesine neden olmaktadır. Bunun önüne geçilmesinin ilk basamağı birbirinin derdine, sıkıntısına duyarlı nesiller yetiştirmek, dayanışmayı benimsemelerini sağlamaktır. “Çocuklara mutlaka paylaşabilecekleri bir şeye sahip oldukları, en azından insanlara güler yüz ve sevgi gösterebilecekleri, bunun da azımsanmayacak derecede önemli olduğu, böyle güler yüzlü bir yapı, sevgi dolu bir kalp verdiği için Allah’a çokça şükretmeleri gerektiği öğretilmelidir.” (Peker, 2010:115). Yûnus’un dizleri bu anlamda elindeki imkanlarla da olsa dayanışmayı, durumu olmayan arkadaşı için, gördüğü yoksul ve kimsesiz insanlar için çabalamayı öğütlemektedir. Arkadaşının, çevresindeki insanların sıkıntılarına duyarsız kalmayan, gayret göstererek bir şeyler üretmeye çalışan nesiller toplumun huzur ve mutluluğu için de bir değer oluşturmaktadır.

T.7.Tabiat ve Çevreye Duyarlı Olmak

Tabiat kişinin ruhunu aydınlatan, hayatına, hayallerine olumlu duygular katan, çevresini yapıcı ve iyimser bir gözle algılamasını sağlayan güzelliklerdir. Tabiat insanlara emanet olarak sunulmakla birlikte onu koruyarak, çoğalmasını sağlayarak gelecek kuşaklara aktarmak bizlere düşünce en önemli vazifedir (Peker, 2010).

İnsan tabiatı içinde barındırdığı ilahi güzelliklerle görebilmeli, Allah'ın kendisine sunduğu bir lütuf, koruması gereken bir emanet olarak değerlendirmelidir. Çünkü "bu inanç onu karamsar ve kötü duygulardan uzaklaştırır, mutluluğa götürür, çevresi güzelleştiği gibi ruhu da güzelleşir, kalbine şükür ve kanaat duyguları yerleşir." (Peker, 2010:135). Tabiatın sahip olduğu bu güzellikler kişiyi bambaşka dünyalara sürükler.

Yunus'un şiirlerinde tabiata ait unsurlar sıkça karşımıza çıkmaktadır. Yaratılanı Yaratan'dan ötürü seven Yunus, doğaya da sevgi gözüyle bakar, baktığı her şeyde Allah'ın izini görür. "Yunus'a göre tabiat, Allah'ın isimlerinin bir tecelli yeridir. İlahi güzelliklerin aksettiği bir sanattır. Bu bakımdan değerlidir, güzeldir." (Vakkasoğlu, 2007: 127). Doğaya ait motifleri şiirlerinde aşkı anlamak, anlatmak, Allah'ın varlığına ve birliğine kanıt olarak göstermek düşüncesiyle ele almış, bunların maddi değerlerinden çok, özüne inerek ilahi yönüne dikkati çekmiştir.

Yunus'un şiirlerinde ifade ettiği, dağlar, denizler, kuşlar, çiçekler gibi tabiat unsurları Allah'ın yeryüzüne aksettirdiği sanatını, gücünü ve ilmini anlatmak için vardır. Yunus doğaya bu gözle bakmak gerektiğini ifade ederek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

"Gideridüm ben yol sıra yavlak uzamış bir ağaç

Böyle lâtif böyle şîrîn gönlüm eydür birkaç sır aç" (D,s.262)

"Ben şöyle yol sıra gidiyordum, pek uzamış bir ağaç gördüm. Gönlümden 'sen ne kadar latîf ve şîrîn bir ağaçsın, birkaç sır açıp konuşalım' diye geçti." (Tatçı, 2017: 206)

Yunus dizelerinde tabiatın güzelliklerini anlatarak ona karşı duyduğu sevgi ve hayranlığı dile getirmiştir. Yunus'un felsefesine göre tabiatın güzelliği onu yaratandan ötürü gelmektedir. Bu yüzden övgüyle ve hayranlıkla bahseder. Yunus

‘un şiirlerinde karşımıza çıkan tabiat unsuru insanda farkındalık yaratma, kalp gözünü açarak varlık âleminin ardındaki hakikati görebilme şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yunus’un dizeleriyle çocuk doğaya daha farklı bir gözle, ardındaki güzelliği anlamaya çalışarak bakmaya çalışacak, dağ, deniz, ova, dere, toprak, ağaç, bulut bunların hepsi onun için sadece bir tabiat unsuru olarak kalmayıp Yüce Yaradan’ın varlığının, birliğinin, kudretinin ve güzelliğinin yansıması olarak anlam kazanacaktır. Yaradan’ın tecellisi olarak gördüğü doğa âlemine zarar vermenin, yok etmenin doğru bir davranış olmadığını nedenleriyle birlikte kavramış olacaktır.

“Seni bulut götürür ‘âlemlere yitürür

Dürlü çiçek bitürür hoş üstâdun var senün

“Seni bulut sevkeder, âlemlere ulaştırır. Çeşit çeşit çiçekler yetiştirir. Ey su! Senin ne kadar güzel bir üstâdın var.” (Tatçı, 2017: 607)

Ağaçlara vararsın köklerinden girürsin

Dunı sıra Yürürsin uzun elün var senün

“Ağaçlara ulaşır, köklerinden girer, içinde yürürsün. Her yere ulaşıyorsun, ne kadar uzun bir elin / kudretin/ var.” (Tatçı, 2017: 608)

Akup deniz olursın tağılup toz olursın

Göllerde sâz olursın yapılan evler senün

“Akıp deniz olursun dağılıp toz olursun. Göllerde biten kamış ve o kamışlarla örtülen evler de sensin.” (Tatçı, 2017: 610)

Dünyada cânlu cânsız olımayalar sensüz

Câna cânsın gümânsuz hiç menendün yok senün” (D, s. 348-349)

“Dünyâdaki cânlı ve cânsız diye adlandırılan bütün varlıklar sensiz /susuz/ olamazlar. Hiç şüphesiz sen, câna cân yani hayât sahiplerine hayât veren şeysin. Bu varlık âleminde senin eşin ve benzerin yoktur.” (Tatçı, 2017: 611)

Yunus'a göre Hakk'ın eseri olan kâinat âlemi bir ahenk içinde yaratılmış eşsiz bir eserdir. Varlık âleminde her şeyin canlı olduğunu, can verenin de Allah olduğunu ifade eden Yûnus tabiatı yaradanın varlığına, birliğine ve kudretine işaret eden bir unsur olarak ele almaktadır. Kainâtın bütün güzellikleriyle İlahi güzellikten bir parça taşıdığına inanan Yunus için tabiât görmesini ve duymasını bilene birçok mana içermektedir.

T.8.Misafirperverlik

Barışın ve huzurun hâkim olduğu bir toplum yaşamının oluşturulmasında ahlâki ilke ve erdemlerin benimsenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan insana atfedilen, benimsemesi istenen önemli görevlerden biri de misafirperver olmak, ikramda bulunmayı kişiler arasında sevgi ve yakınlaşmayı sağlayan bir araç olarak görmektir. Peygamberlerin sahip olduğu güzel hasletlerden olan misafirperverlik dinimizde de önemsenmiştir (Kara, 2016).

Unutulmamalıdır ki misafire ikramda bulunup, sevgi ve güler yüzle muamele etmek, tatlı sözler söylemek dinimizde emredilen bir vazife olmanın yanında kulluk bilincinin, ahlâki güzelliğin, toplumsal yaşam kurallarında bir gereğidir. Misafirperverlik Allah rızasını gözeterek, dini, inancı, milleti ne olursa olsun hoşgörü ile davranarak ikramda bulunmayı gerektirir (Kara, 2016).

Yunus Emre eserlerinin birçok yerinde yemek ve yedirmek, ikramda bulunmak üzerinde durularak misafirperverlik iletisi dolaylı yoldan aktarılmıştır:

“Şol kahırla kazananlar güle güle yidürenler

Götürdüm perdelerini didâruma baksın dimiş” (D, s. 330)

Rızkını kazanmak için zorlu şartlar altında çalışan, alın teri dökerek emek vererek helâl kazanç için mücedele edenler, bu kazandıkları nimetleri ikramda buldukları, güle güle yedirdikleri takdirde Allah ile aralarındaki perde kalkacak, Hakk'ın didârını görme şerefine nail olacaklardır. Kişilerin binbir çaba ve kahırla elde ettiklerini isteyerek, canı gönülden vererek başka insanlara sunmaları Allah'ı görmeye vesile olacaktır. Yûnus burada ikram etmenin, yedirmenin, misafirperver olmanın kişiye kazandırdığı o büyük mükâfatı gözler önüne sererek, Hakk'ın rızasına giden yolu göstermiştir.

4.1.3 Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Yunus Emre şiirlerindeki duygu, düşünce ve iletilerle sadece yaşadığı dönemin insanlarına değil günümüzdeki insanların ihtiyaçlarına da cevap vermiştir. Yunus Emre eserleriyle sadece belli bir ulusa değil tüm dünya insanlarına hitap eder. İnsana verdiği değer, barışın birliğin taraftarı olması, bütünleştirici sevgi anlayışı onun eserlerinde öne çıkan önemli evrensel değerlerdir. Bu önemli iletilerin çocuklara kazandırılmasının en etkili yöntemi onları yaşamak ve uygulamaktır (Akçay, 2010: 420).

Yunus Emre'nin geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanların sorunlarını teşhis ederek çözüm yolları sunduğunu ifade eden Akçay(2010: 414) onun evrensel yönünü şu şekilde ifade etmektedir: “Yunus Emre her dem yeniden doğan, eskimeyen düşünce gönül dünyası ile bütün insanlığı kardeşliğe, merhamete ve şefkat davet etmekte, pek çok konuda evrensel mesajlar vererek sadece bizim değil, diğer toplumların da sesine kulak verilmesi gereken bir şahsiyet olmaya devam etmektedir.” Bu anlamda Yunus Emrenin eserlerinde evrensel düşüncenin gelişimini destekleyecek şu iletiler saptanmıştır:

E.1.Barış İçinde Yaşamak

Savaşmama, barışık olma durumu olarak ifade edilen barış kavramı, günümüzde en çok öne çıkan, ihtiyaç duyulan evrensel bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Barış içinde yaşamak, barıştan yana olmak dünyayı daha yaşanabilir, daha huzurlu kılmak adına olmazsa olmaz mefhumlar arasında yer almaktadır. Muhakkaktır ki barışın hakim kılındığı bir dünyada anlaşmazlıkların ve düşmanlıkların çözüm yolu sevgi, hoşgörü ve saygı ekseninde birleşmek, uzlaşma sağlamaktır (Çüçen, 2013).

Bu anlamda barışa değer veren, barış yanlısı bireylerin yetişmesi büyük önem taşımaktadır. Toplumlardaki ve dünyadaki düşmanlıklara, kargaşaya çözüm üretecek, savaşmayı değil barışmayı prensip edinecek uzlaşmacı kişilerin varlığı ile mümkün olan sulh durumu tüm insanlık tarafından arzu edilen bir haldir. Geleceğin belirleyicisi olan çocukların barış içinde yaşama düsturunu edinmesi bu anlamda üzerinde durulması gereken bir konudur.

Yunus Emre şiirleri aracılığıyla bize yansıttığı duygu ve düşünce dünyasında barış önemli bir yer tutmaktadır. Kavga yerine barışı, ikilik yerine birliği, nefret

yerine sevgiyi, ayrıştırma yerine kardeşliği savunur. Yunus'a göre gönül barış ve sevginin, huzurun yeridir.

Yunus Emre bu iletiyi tanışalım, sevelim, sevilelim diyerek dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Yitmiş iki millete birliğile bakmayan
Şer'ile evliyasa hakikatta asidür” (D, s. 267)

“Gelün taşuk idelüm işi kolay tutalum
Sevelüm sevilelüm dünya kimseye kalmaz” (D, s. 317)

Yunus birlik olma düşüncesini yetmiş iki millet ifadesiyle somutlaştırarak göstermek istemektedir. Bu yüzden yetmiş iki millete bir olma düşüncesi ile bakılması gerektiğini söyler. Birlik ile bakmaktan uzak olanları asi olarak nitelendirir. Birlik düşüncesinden uzak olanlar şeriat kurallarına uyan bir evliya bile olsa hakikatte yani Allah katında asidir, dik başlıdır. Yunus birlik düşüncesi içinde tüm insanların birbirini severek, barış içinde yaşaması gerektiği fikrine dikkati çeker. Dünyanın geçici olduğunu ifade eden Yunus, yetmiş iki milletin birbirini severek, tanışıp kaynaşarak yaşaması gerektiğini söyler. “Yetmiş iki millet” ifadesi onun dilinde özel bir mana ve değer kazanmaktadır. Yunus'un bu ifade ile kastedtiği bugünkü millet anlayışından çok farklı inanç ve düşüncelere sahip olanlar anlamındadır (Tatçı, 2015: 99). Yunus değişik inanç ve düşüncede olan kişilere karşı da hoşgörü ve sevgiyle bakılması gerektiğine dikkati çekmektedir. Dili, dini farklı da olsa bunun öneminin olmadığı söyleyerek birlik olarak barış içinde yaşamak gerektiği mesajını verir. Yunus'un bu dizleriyle çocuk farklı inanç ve düşüncedeki arkadaşlarına da saygıyla ve sevgiyle davranması gerektiğinin, onlar arasında dil, din, ırk gibi ayrımlara gitmeden Yaratan'dan ötürü sevmesi gerektiğinin farkına varacaktır.

“Erenler buna kalmadı vardı yoluna turmadı
Hakk'ı girçek sevenlere cümle 'âlem kardaş gelür” (D, s. 310)

“Yitmiş iki millete kurbân ol 'âşıkısan
Tâ 'âşıklar safında tamâm olasin sâdık (D, s. 336)

“Degülem kâl u kâlde yâ yetmiş iki dilde
Yad yok ban bu ilde anda bilişüp geldüm” (D, s.372)

“Beri gel barışalum yadısan bilişelüm” (D, s. 453)

Yunus’a göre Hakk’a gerçekten bağlı olanlar, gönülden sevenler için bütün yaratılmışlar birdir. Allah’a duyulan sevgi kişiyi bütün insanları kardeş olarak görme düşüncesine götürür. Yetmiş iki millete kurban olmak gerektiğini, alçakgönüllülükle muamele etmek gerektiğini söyleyen Yunus’a göre gerçek aşık ve hakiki Müslüman olmanın yolu budur. Gerçek aşıklar safında sadık olarak bulunmak isteyen kişi tüm insanlara birlik düşüncesi ile bakmalı, onların iyiliğini istemeli, barışı hakim kılmalıdır.

Yunus burada çocuklara evrensel bir fikri, değeri ifade etmekte, dünyada barış içinde yaşamanın, Allah katında sevilen bir insan, sadık bir kul olmanın yolunu göstermektedir. Gerek arkadaşları gerek çevresindeki insanlarla küslük tutmaması, dargınlıklardan vazgeçerek barışıp kardeş olması öğütlenmiştir. Tüm insanlara karşı sevgiyle muamele ederek, kendisi için istediğini tüm insanlar için de isteyerek, kişiler arasında ayırım yapmadan kardeş düşüncesi bakarak hem dünyada hem de ahirette huzuru yakalayacağını ifade etmiştir.

E.2.İnsana Değer Vermek

Herhangi bir şeyin önemini kıtmetini anlatmak için kullanılan değer kavramı “ Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha, yüksek ve yararlı nitelik, üstün ve yararlı nitelikleri olan kimse, bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı” (Aydın ve Gürler, 2014: 1) olarak tanımlanmaktadır. Değer kavramı aynı zamanda bir şeyin istenilebilir ya da istenilemez olduğunu gösteren bir ölçüttür.

Yaşama ve kişinin davranışlarına yön veren değerler, toplumda kabul gören, benimsenen amaç ve idealler olmakla birlikte toplumsal huzura katkı sağlayan, olumlu davranışa yönlendiren ahlâki unsurlardır. Bu unsurlar en önemlisi ise insana değer vermektir. Bu anlamda insan değer vermek onun kıymetli olduğunu bilerek, davranışlarına özen göstermek, değerli olduğunu ona hissettirmek kültürüdür (Aydın ve Gürler, 2014).

Çocuklara da bu bilincin kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Bu bilincin kazanılmasında başta anne babalar olmak üzere tüm eğitimcilere bazı sorumluluklar düşmektedir. “Çocuğun zihni ve kalbi kıskançlık, kin ve nefret duygularıyla değil, sevgi ile donatılırsa, aile içi ilişkilerden başlayarak sevgi ve saygıya dayalı bir ortamda büyütülür, kendine değer verilirse, o da insanların değerli olduğunu kavrar, diğer insanlara değer verir.” (Peker, 2010: 37). Çocuk kendine verilen değeri hissederek insana değer vermesi gerektiği bilincine ulaşacaktır.

Gönül insanı olan Yunus Emre, hayatın iyi- kötü bütün yanlarını değerlendirebilmiş, insana değer vererek onun yüceliğini ön plana çıkararak evrensel bir insan sevgisi ortaya koymuştur. “Yunus’un evrenselliği, ırk, din, ülke gibi kavramları bir yere bırakarak bütün insanlığı kucaklayan sevgiden kaynaklanmaktadır.” (Aksan, 2005: 48). Onun felsefesine göre insan yaratılmışların en yücesi olması bakımından değerlidir.

İnsanın bütün yaratılmışlara sultan olduğunu, Hakk’la dolu olduğunu söyleyen Yunus bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Elif okuduk ötüri bâzâr eyledik götüri
Yaratılmışı severiz Yaradandan ötüri.” (D, s.274)

Yunus için insan değerlidir, onun bu değeri yaratandan ileri gelmektedir. İnsanı yücelten Yunus’a göre onun özü Hakk’tır, onun gönlü Hakk’ın diyarıdır. Yunus insanlar arasında ayırım yapmadan cümle yaratılmışlara sevgiyle yaklaşır ve sevgiyle muamele eder. Tüm insanları sevgi ile kucaklamak, kimseyi küçük görüp kınamamak, ayırım yapmamak onun şiirlerinde dile getirdiği önemli düşüncelerdir. Bizlere de bunu nasihat eder. Çocuğa da insanın değerli olduğu takdir edilmesi gereken bir varlık olduğu duygusu aşılmalıdır. Unutulmamalıdır ki geleceğin teminatı olarak görülen çocuklara kazandırılması gereken en önemli erdem insana değer vermesini, dili, dini, ırkı ne olursa olsun sevgiyle kucaklaması gerektiğini öğretmektir. Bunun bilincinde olan Yunus insanlığa önemli mesajlar vermektedir.

“İnsân sıfatı kendü Hak insandadır Hak togrı bak
Bu insanun sıfatına cümle ‘âlem hayranımış

Her kim ol insanı bile hayvânısa insân ola

Cümle yaradılmış kula insân tolu sultânımış ” (D, s.322)

“Hak nazar kılduğı câna bir göz ile bakmak gerek

Ana ki Hak nazar kıldı ben anı niçe yireyin” (D, s. 435)

İnsanı yaradılış bakımından değerli gören Yûnus’a göre insan varlığa karşı sorumluluğu olan, can emanetinin taşıyıcısı ve Allah’ın yeryüzündeki parçasıdır. İnsan yaratılış bakımından güzel ve üstün sıfatlara sahiptir. Hakikati içinde barındıran insanın özü ve aslı Hakk’tır. Bu yüzden ona doğru bakmak gerekir. İnsan tüm yaratılmışlara sultan kılınmış, cümle âlemin hayran olduğu bir varlıktır. Bu yüzden değerlidir. Hakk’ın değer verdiğini yermek, incitmek doğru bir davranış değildir.

Birbirlerini eleştirmede, yermeye, dalga geçmede acımasız olan günümüz çocukları için Yûnus çok önemli mesajlar vermektedir. Arkadaşını kırıp dökmeden önce bir kez daha düşünmesini, eleştirisini yaparken sınırını bilmesini, dalga geçip alay etmeden önce Allah’ın üstün sıfatlarla donattığı bir varlık olduğunu hatırlamasını istemektedir. Allah’ın değer verip cümle yaratılmışsa sultan kıldığı insanı kırmadan, üzmeden, yermeyen önce onun değerli olduğunun farkına varması konusunda uyarıda bulunmaktadır.

E.3.Fikir ve İnançlara Saygılı Olmak

İnsanların sahip olduğu duygu ve düşüncelere ön yargısız, saygı çerçevesinde davranmak büyük bir erdemdir. İnsanlar başkalarının görüşleri hoşuna gitmese bile saygı duyabilmeli, farklı düşüncelere açık olmalıdır. Topçu (2005: 38) ’ya göre saygı “İnsanın büyüklüğüne inanan kalbin hareketi”dir. Saygı insanı yücelten, değerini arttıran en önemli duygudur.

Saygı kavramı “Genel ahlak kurallarına aykırı olmamak kaydıyla, insanların düşüncelerine, inançlarına, ibadetlerine, adetlerine, gelenek ve göreneklerine, yaşam tarzlarına değer verip anlayışla karşılamak, dikkatli, özenli ve ölçülü davranmak” (Ekinci, 2018: 116) olarak tanımlanmakta, ölçülü olmaya dikkat çekilmektedir.

Saygı, çocuklukta kazanılması gereken önemli bir erdemdir. Çocuk bu erdemi kazanarak toplumdaki farklı inanç, düşünce ve fikirlerin bir zenginlik olduğunun

farkına varır. Farklı düşüncelere, inançlara saygı duymak toplumsal barışa katkı sağlamakla birlikte, bireyler arasındaki iletişimi güçlendirir.(Ekinci, 2018).

Her birey istediğini düşünme özgürlüğüne sahiptir. “Hiç kimsenin başkalarının da kendisi gibi düşünmelerini istemeye hakkı yoktur.” (Topçu, 2005: 39) Bunun bilincine sahip nesiller yetiştirmenin yolu çocuğa saygı duymaktan, ona bu erdemi benimsetmekten geçmektedir.

Yunus Emre fikir ve inançlara saygılı olmak iletisini kimsenin dinine, inancına karışmadığını ifade ederek doğrudan aktarmıştır:

“Kimsene dînine hilâf dimezüz
Dîn tamam olıcak togar mahabbet”(s.261)

Kimsenin dinine, inancına, görüşüne karışılmaması gerektiğini ifade Yunus’a göre dinin tamam olması, gereklerinin yerine getirilmesiyle birlikte gönülde muhabbet doğacağını bildirir. Her şeyin sevgiye dayandığını işaret eden Yunus, olaylara sevgi çerçevesinden bakarak insanların fikirlerine saygı ile yaklaşmayı öğütlemektedir. Çocuklara insanlar arasında dini, inancı üzererinden ayırım yapmanın doğru olmadığını ifade eden Yunus, herkesin gerek dini inancına gerekse fikirlerine saygılı davranılması gerektiği mesajını vermektedir.

E.4.Büyükleri Örnek Almak

Gelişim süreci içerisindeki çocuklar bu süreçte çevresindeki bireylerin söz, tutum ve davranışlarından etkilenmekte ve modelle yaparak kendi yaşamı içine dâhil etmektedirler. Bu model alma davranışının istenilen nitelikte olabilmesi için çocuklara örnek alabilecekleri olumlu özellikleriyle bilinen güzel örnekleri sunmak gereklidir. Bu süreç bireyin yaşamı boyunca devam eder. Zira birey kendince büyük ve değerli gördüğü, benimdesidiği biri veya birilerini modelleyerek örnek alır, bu kişiler gibi olmaya gayret eder (Eren, 2010).

Yunus Emre şiirlerinde sunduğu ideal, büyük şahsiyetlere ilişkin tanımlamalar ve övgülerle bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Togrı yola gitdünise er etegin tutdunısa
Bir hayır da itdünise birine bindür az degül (D, s. 362)

Erenlerden etek tutan menzil alup Hakk’a yiten

Muhammed nûrına batan ol dünyaya kalmayandır (314)

“Dervişlerin yolına sıdkıla gelen gelsün

Hak’da özge nesneyi gönünden süren gelsin” (D, s.417)

“Eyyûb’layın sabr eyle Yâ’kub’layın çok agla

Yûsuf- sıfat sen dahı Ken’ân’a irişince” (D, s.467)

Yûnus Emre eserlerinde Hakk’a olan bağlılığı, ideal kişiliği ve ahlaki donanımıyla örnek olarak gösterdiği önemli şahsiyetler olan “Eren, Derviş, Miskin” gibi Hakk yolcusu kişilerin sözlerinin tutulmasını, rehber olarak alınmasını istemektedir. Doğru yola gitmede, iyilik üzere yaşamada, doğruluğu prensip edinmede Allah karşısındaki acizliğini bilen bu kişilerin örnek alınması gerektiğini ifade eder. Yûnus’un şiirlerinde öne çıkardığı bu kişiler nefsin isteklerini yenmeyi başarmış, kendini gerçekleştirmiş, kin, nefret, haset, menfaat gibi kötü huylardan kalplerini arındırmış, tüm varlık âlemini sevgi, hoşgörü ve tevâzu ile kucaklayan şahsiyetlerdir. Ayrıca Yûnus Emre eserlerinde peygamberler kıssalarına da yer vererek onların örnek alınmasını, yaşamından faydalanılmasını öğütlemiştir. Çocuklara, sabırlı olmada Hz. Eyyûb’u, zorluklara katlanmada Hz. Yusuf’u, her türlü güzel davranışta Hz. Muhammed’i örnek göstererek model almalarına zemin hazırlamıştır.

Bu anlamda çocuklara da çevresinde olan güzel ahlâklı, erdem ve ilim sahibi, doğruluktan yana olan kişilerin, büyüklerin örnek alınmasını tavsiye eder. Bu anlamla onların olumlu özelliklerini benimseyerek kendini bilmede, Rabb’ini tanımada, huzurlu bir yaşam sürmede örnek almak gerektiği mesajını verir.

4.1.4 Dini Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler

Yûnus Emre, şiirlerinde inandığı ve savunduğu İslâmı anlatmayı kendine görev bilmiş, İslâmın prensiplerini belli başlı özelliklerini ve güzelliklerini şiirlerinin içine yerleştirerek insanlara aktarmaya çalışmıştır. Her şeyin üstünde tuttuğu Allah sevgisini gönüllere kazandırmaya çalışır. Şiirlerinde Allah sevgisinin yanında, peygamberler sevgisi, güzel ahlak, ahiret inancı, cennet- cehennem inancı, ölüm, namaz, oruç, gibi temel ibadetler yer alır(Karakoç,2016). Çalışmamızda çocuklara

yönelik iletilerin tespiti amaçlandığından bu yönde bir değerlendirme yapılarak şu iletiler tespit edilmiştir:

D.1.Allah Sevgisi

Allah sevgisini onun uğrunda bütün değerleri fedâ edip, rızasını kazanmak, sevgisine mashar olmak adına O'nun istemediği, hoşlanmadığı şeylerden uzak durup, O'na yakıştıracak davranışları benimsemek olarak tanımlamak mümkündür. Allah'a duyulan sevgi kul olarak yerine getirilmesi gereken ibadetleri bir görev, yük olmaktan çıkararak içten gelerek samimiyetle yapılmasını sağlar. Sevgi temelli bir iman muhakkak ki devmlilik arz eden, bağlılık ve sadakat içeren bir yapı arz eder (Hökelekli, 2013).

Çocuğun sahip olduğu manevi duygulardan biri olan “Allah sevgisi” dini duyguların geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. “Allah sevgisi gerek psikolojik olarak gerekse din bakımından önemli bir kavramdır” (Fersahoğlu ve Demir, 2011: 77).Çocuğun maneviyatını oluşturan, yaşama bakışını şekillendiren bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Allah sevgisini gönlüne yerleştirmiş bir birey Allah'a duyduğu sevgiden ötürü tüm insanlığa da sevgi duyacak, sevgiyle muamele edecektir. “Sevgilerin en önemlisi Allah sevgisidir”(Ekinci, 2018: 114). Allah sevgisi kişiyi iyiye, güzele, hayırlı olana yönlendiren manevi bir güç, yaşama gayesini, varlık sebebini hatırlatan bir değerdir.

Çocuğun dini gelişiminde Allah sevgisinin önemli bir yer tuttuğunu ifade eden Şavlı'ya (2018: 11) göre “Çocuklarımıza her şeyden önce, Allah (c.c) sevgisini aşlamalıyız. Yüce, Allah'ın bizi en güzel şekilde yarattığını, sürekli gözettiğini, yeryüzünde ve göklerde yarattığı her şeyi emrimize verdiğini, çok çeşitli nimetlerle bizi rızıklandırdığını ve bize verdiği nimetlerin sayısız olduğunu izah etmeliyiz.” Çocuk bu bilinçle yaşamını sürdürmeli, içinde yeşerttiği sevgiyle doğru adımlar atmalıdır.

Yunus'un şiirlerinin temelinde Allah'a duyulan sevgi yer almaktadır. Yunus'a göre Allah insanların gönüllerine korku veren, cezalandıran bir yaratıcı olmaktan çok şefkatle muamele eden, yol gösteren, merhamet sunan bir sevgilidir. Bu yüzden şiirlerinde “Maşuk, Dost, Çalap, Rab, Sultan” gibi isim ve sıfatlarla onu anlatmayı seçer (Bal, 2009: 107).

Yunus Emre eserlerinde Allah'a duyduğu sevgiyi dile getirerek, sevmeye en çok layık olanın Allah olduğuna dair iletileri doğrudan aktarmıştır:

“Yûnus seni seveliden beşaret oldu cânına

Her dem yeni dirlikdedür hergiz ‘ömrin eskitmeye” (D, s.250)

“Sensin bu gözümde gören sensin dilümde söyleyen

Sensin beni var eyleyen sensin hemin öndin sona” (D, s. 257).

Allah sevgisiyle dolu olanların, O'na sevgiyle bağlı olanların ömrünün eskimeyeceğini, boşa geçmeyeceğini ifade eden Yunus kendisinin de bu sevgiyle dolup taşığını ifade etmektedir. Gören gözü, söyleyen dili onu yoktan var eyleyen Hakk'ın sevginden başka bir şey söylememektedir. Allah'a duyulan sevgi insanın ve tüm varlıkların temel şahsiyetini oluşturur. Bu açıdan Yunus da benliğini Allah sevgisiyle doldurmuş bir Hakk aşığıdır. Dünyada sevgiye en çok layık olanın Allah olduğunu söyleyen Yunus onu sevenlerin ebedi var olduğunu dikkat çekerek bu sınırsız sevgi dünyasına adeta davetiye sunmaktadır. Bu anlamda çocuklara da önemli mesajlar verilmektedir. Allah'ı seven, O'nun rızası için kendi isteklerinden vazgeçen, teslimiyet ve bağlılıkla gönlünü ilahi aşkla dolduran, iki cihanda da mutluluğa erecektir.

“Söylerisem dilümdesin ger tek tursam gönlümdesin

Gönlüm gözüm seni sever ayruk nigârüm yok durur” (D, s.283)

“Yûnus'un gönli gözi toludur Hak sevgüsü

Sohbet ihtiyâr iden yâd u bilişden geçer” (D, s.296)

Dilinde, gönlünde her daim Allah'a duyduğu sevgiyle olduğunu ifade eden Yunus Allah'tan başka nigârı olmadığını söyler. Çünkü Allah sevgisiyle dolu gönüller için dünya nimetleri ve bunlara duyulan sevgiler hiçbir anlam ifade etmemektedir. Allah'ı seven kişi onun sevgisini en üste koyarak nefsin isteklerini yok etmeyi başarmıştır. Yunus gözü gönlü Hak sevgisiyle dolu iken başka hiçbir şeyi gözü görmemekte, bildiği ne varsa unutmaktadır. O sonsuz güç ve kudret sahibi olan Allah'a kendini teslim etmiş, dünyevi işlere karşı kendini kapamıştır. Çocuğa da

gönlünü Allah sevgisi ile doldurması, mal, mülk, makam, ün için türlü sıkıntılar çekip ömrünü eskitmemesi öğütlenmektedir.

Neyi seversen imanın odur diyerek bu dizelede iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Neyi severisen îmânun oldur
Niçe sevmeyesin sultânun oldur

Sevündür bil seni senden ileden
Ne severisen ol yanaya yiden” (RN, s.585)

“Yüz bin eger cevır ü cefâ ugrarısa sûretüme
Hiç eksilmez şadılgum cümle diler seni sevmek” (D, s. 347)

Yunus’a göre sevgi, kişiyi iyiye veya kötüye yönlendiren manevi bir kuvvettir. Kişi neyi sever ise ona inanır ve iman ettiği o olur. İmân, Allah’a duyulan sevginin belirtisi ve en yüksek derecesidir. Yunus yüz bin türlü sıkıntı ve cefâ ile karşılaşsa da sevgisinin azalmadığını dile getirir. O Hakk’tan gelen her şeye razıdır. Kişinin Hakk’a kulluğunda aslanan şey sevgidir. Dolayısıyla insan en çok neyi seviyorsa onu kendine mâbudu da iman da o olmuş olur.(Hökelekli, 2013) Yûnus sultânı olarak gördüğü Hakk’a iman edip sevmenin gerekliliğini ifade ederek, sevginin kaynağı olan Hakk’a yönelmeyi öğütlemektedir. Dini hayatın esası, ibadetlerin özü olan Allah sevgisi Yûnus’un şiirlerinde yüceltilmiş bir duygu olarak karşımıza çıkmaktadır. Allah’a duyduyu sevgi, bağlılık samimiyet çerçevesinde sık sık dile getirilir. Allah sevgisi onun için dünya nimetlerinden, mal, mülk ve şöhretten daha değerlidir. Allah sevgisi ile gönlünü dolduran Yunus başka hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını aşağıdaki şiirinde en güzel şekilde doğrudan aktararak ifade etmektedir:

“N’eylerler fâni dünyâyı
Allah sevgüsü var iken
Yâd ahı kanda giderler
Ol dost sevgüsü var iken

Allah ile olan kişi
İhsân olur anun işi

N'eylerler gayrı teşvişi
Allah sevgüsü var iken

Görün billâhi şu halkı
İstemezler güzel Hakk'ı
Yâ n'eylerler mâlı mülki
Allah sevgüsü var iken

Dinlen 'âşıklar bu sözi
Behremend eyleye sizi
Yâ n'eylersin oğlı kızı
Allah sevgüsü var iken

Yûnus sen kendüni görme
'İbâdet kıl mâhrum kalma
Gayrısına gönül verme
Allah sevgüsü var iken" (D, s. 417)

D.2.Şükür Etmek

Seyyar (2015: 509) şükür sözcüğünü “İyiliğe ve lütfeye karşı minnettarlık gösterilmesi, yaratanın insanlığa sunduğu nimetlere (Örn. Varlık, tabii çevre, sağlık, mal mülk, ebeveyn, evlat, akıl vb.) karşı kalp, söz veya tefekkür ile memnunluk gösterme” olarak tanımlamaktadır. Şükretmeyi bilmek güzel ahlâkın en belirgin özelliklerindedir. Şükretmek hem kendisine yapılan iyiliklere hem de Hakk'ın sunduğu nimetlere değer verdiğini göstermektedir.

Kara (2016: 49) şükür kavramını “Allah'ın kullarına verdiği sayısız nimetin etkisinin onların dilinde övgü, kalbinde sevgi ve organlarında da itaat olarak ortaya çıkması, görülen iyiliğe karşı gösterilen memnunluk, minnettarlık” olarak tarif etmektedir. Şükür kendisine sunulara nankörlük etmeyip teşekkür etmeyi bilmektir. Şükürsüzlük ahlâki olarak hoş karşılanmayan bir tutumdur.

Çamdibi (2014: 77) ise şükürü “kalb ile herkese iyilik dilemek, hased etmemektir.” şeklinde tanımlamaktadır. Çocuk doğduğu andan itibaren şükretmeyi,

teşekkür etmeyi öğrenmelidir. Çocuk anne- babasına teşekkür etmekle bu davranışı öğrenmeye başlamalıdır. “Ana-babasına teşekkürü öğrenmeyen bir çocuk ileriki yıllarda Allah’a şükretmeyen, insanlarda gördüğü iyiliklere teşekkür etmeyen bundan dolayı da insan ilişkileri bozuk bir insan olabilir.” (Çamdibi, 2014: 77).Bu açıdan şükür çocuğun kişiliğinin önemli bir parçasını oluşturur.

Şükür etmenin Allah’a teşekkür etmek manasına geldiğini ifade eden Ekinci (2018:158) ’ye göre “Allah’ın vermiş olduğu nimetlerin kıymetini bilmek, alçak gönüllülük gösterip, güzel işler yaparak, güzel davranışlarda bulunarak, vermiş olduğu nimetlerden dolayı nimetleri veren Allah’a teşekkür etmek” şükürün yerine getirilmesini ifade eder. Şükür nimeti çoğaltan, bereketi arttıran bir davranıştır.

Yunus Emre eserlerinde birçok kez dile getirdiği şükür iletisi doğrudan okuyucuya aktarılmıştır:

“Her dem yüzüm yire uram Allah’uma şükür kılam
Ben benliğüm dosta virem ne da’vi ne destan ola”(D, s. 250)

“Şükr eylegil Halik’a ol durur Hayyü’l- Beka
Ana varursun mutlaka bari şükrlle varı dur” (D, s. 270)

“Şükür anun birliğine yog iken uş var eyledi
Çünkü asıldan biz yoğuz mülk ü hânümân neyimiş” (D, s.328)

Yunus’a göre şükür alçakgönüllü olmanın, sahip olunan her şeyin Allah’tan olduğunu bilmenin bir gereğidir. Kişi yaşamı boyunca her daim şükretmeli, benliğini dosta yani Allah’a teslim ederek dünyevi hırs ve arzulardan kurtulmalıdır. Hakk’ın rızasını kazanmış iyi insan olmaya giden yol benliğini teslim edip, şükretmeyi bilmekten geçmektedir. İnsanın fâni olduğunu ifade eden Yûnus, Allah’tan geldiğimiz gibi yine ona varacağımızı söyleyerek ezeli ve ebedî olanın sadece Yüce Allah olduğunu ifade etmektedir. Her şeyin sahibi olan Yüce Allah yoktan var ettiği insana rızasını vererek çeşit çeşit nimetlern sunmaktadır. Tüm bunlar karşısında kullara düşen görev şükretmek ve O’nun karşısına şükürle varmaktır. Bu manada Yunus çocuklara şükretmeyi, sahip olduklarının farkına vararak değerini bilmeyi, nefsin olumsuz isteklerinden kendini kurtarmayı öğütlemektedir. “Çocuk, yeme,

içme, giyme ve diğer zaruri ihtiyaçlarının tümünü, dolaylı yollardan sağlayan Yüce Allah olduğunu bilmelidir. Önce nimet verenin Yüce Allah olduğunu düşünmeli, ardından şükretmelidir.” (Asımgil, 2009: 39). Yunus’un verdiği mesajlar bu anlamda büyük önem taşımaktadır.

Şükür etmenin gerekliliğinden bahsederek bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Kandayım fikr iderdüm göge bakup şükr iderdüm
İsteridüm hasretile dost yanumda pinhanımış” (D, s.332)

“Gelip ‘aklun öninde tapu kıldı
Hak’a şükreyledi çün anı buldı” (RN, s. 584)

“Dün ü gün iderdim zikir
Kılurıdum Hakk’a şükür” (D, s. 543)

Yunus nerede olduğunu, kim olduğunu düşündüğü zamanlarda hep şükür içinde olduğunu ifade etmektedir. Yunus’a göre şükretmek erdemlerin en güzeldir, şükretmek kişiye hayatındaki iyilik ve güzellikleri fark etme imkânı sunar. Şükreden insan Allah’ı yanında hisseder çünkü şükür Allah’a güvenin ve teslimiyetin bir göstergesidir. Yunus’a göre şükür sahip olunan her şeyin Hakk’ın ikramı olduğunu bilmektir. Peygamberimizin (Sav) “Allah, kulunun bir şey yiyip içtikten sonra şükretmesinden hoşnut olur.”(Müslim, 1992: 24) hadisinde ifade ettiği üzere Yüce Yaradan kullarının şükretmesini istemekte bundan memnuniyet duymaktadır. Bu yüzden Yunus’a göre şükreden kişi Hakk’ı bulur. Zira “Şükürün Allah’la olumlu iletişim kurmada rolü çok büyüktür. Bu yönüyle şükür, insana Yüce Allah’ın rızık verenlerin en hayırlısı olduğu gerçeğini hatırlatmaktadır.”(Kara, 2016: 50). Yunus Emre de sık sık şükrettiğini dile getirerek bu hakikati bizlere aktarmakta, şükretmeyi öğütlemektedir.

“Hak’dan gelen şerbeti içdük el-hamdülillâh
Şol kudret denizini geçdük el- hamdülillâh

Şol karşığı tagları mîşeleri bâğları

Sağlık safâlık ile aşduk el- hamdülillâh

Kurıydık yaş olduk ayagıduk baş olduk

Kanatlanduk kuş olduk uçduk el- hamdülillâh” (D, s. 453)

Şükür, çocuğa Yaradan’ı sevdiren, kendisine, çevresindekilere, canlı cansız tüm varlıklara sevgi ile muamele ettiren, hayata karşı olumlu bir bakış açısı oluşturan bir erdemdir. Yunus bu dizelerinde insanı insan yapan, güzel ahlaklı ve erdemli bir kişiliğe sahip olmanın en belirgin özelliğinin şükür etmeyi bilmek olduğunu ifade ederek her daim şükretmeye davet ediyor. Şükürün gerekliliğinin ve getirdiği güzelliklerin farkına varan çocuk, sahip olduklarına şükretmeyi öğrenecek ve kendisine yapılan iyiliklere teşekkür etmeyi, iyilikle karşılık vermeyi benimseyecektir. “Şükreden kişilik, bencil, hırslı kişilik değil, erdemli bir kişiliktir. Gönülleri karartan değil, ferahlatan kişiliktir.” (Peker, 2010: 17). Yunus’un verdiği nasihatler çocuğa şükreden, kadirşinas bir kişilik yapısı kazandırma adına samimi iletilerdir.

D.3. Helal- Haram Bilmek

Dini kurallara göre uygulanması ya da yenilip içilmesi yasaklanmayan, alın teri meşru yollar ile elde edilen yiyecek, giyecek, içecek, kısacası insanın sahip olduğu mal ve mülk helal olarak nitelendirilmekte, ilahi kurallara aykırı, haksız olarak elde edilen kazanç ise haram olarak ifade edilmektedir. Dinimiz helal kazanç konusunda titiz davranılması, haramdan ise uzak durulmasını önemle belirtmiştir (Peker, 2010).

Çocuğun helal- haram bilincine sahip olarak yetiştirilmesi anne- baba başta olmak üzere çocukla münasebet içinde bulunan kişilere düşen önemli bir görevdir. “Çocuğu yetiştirirken ona kazancının helal olmasına dikkat etmesini önermeli, yaptığı işi, görevini en güzel şekilde yapması, işinde dürüst olması, başkalarını aldatarak kazanılan paradan hayır gelmeyeceği, böyle insanları Allah’ın sevmediği, ahiret hayatını mutlaka düşünmesi gerektiği anlatılmalı ve yetişkinler söylediklerini önce kendileri uygulayarak çocuğa güzel örnek olmalıdır.” (Peker, 2010,101). Çocuğun bu ahlaki bilinçle yetişmesi toplumun huzur ve refahına katkı sağlayacaktır.

Yunus Emre haramdan uzak durmak gerektiğini söyleyeren bu iletiyi doğrudan katarmıştır:

“Çekgil haramdan elün kesgil gaybetden dilün
Azra’il el’irmedin bu dükkânı dür gider.” (D, s. 271)

Haramdan elini kes, gıybet ve dedikodudan dilini uzak tut diyen Yunus, Azrail gelip canı almadan önce kendini derlemek, gönlü bunlardan arındırmak gerektiğini söylüyor. İslam dininin temel prensiplerinden olan helal kazanç ve harama yaklaşmama mefhumu Yunus’un dizelerinde de üzerinde durulan konulardır. Yûnus harama el uzatılmaması konusunda uyarıda bulunmakta kişiyi helal lokma yemeye, helal kazanç sağlamaya yönlendirmektedir.

Helal-haram bilinmemesini eleştiren Yunus bu dizelerde iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Aceb mahluk irişdi göz yumuban dürişdi
Helâl harâm karışdı assı- ziyân olısar” (D, s. 289)

“Ben dervîşem diyenler harâmı yimeyenler
Harâmun yinmedügi ele girinceyimiş “ (D, s.331)

Yunus haram ve helalin birbirine karışması durumunda faydalı ne varsa hepsinin ziyan olduğunu ifade etmektedir. Haram yemenin kişinin maneviyatına zarar verdiğinin bilincinde olan Yunus, hem yediklerinde hem de kazandıklarında helal olmasına dikkat etmek gerektiği, harama ne olursa olsun göz yummamak gerektiği konusunda önemli mesajlar vermektedir. Yunus’a göre derviş olmanın, Hakk’ın karşısında acziyetine bilen, Hakk’ın rızasını kazanmış olmanın yolu haram yememekten geçmektedir. Bu noktada çocuklara eğer erdemli, ahlaklı bir kişi olmak istiyorlarsa ilk uzak duracakları şeyin haram olduğu nasihati verilmektedir. Çevresi haramla donatılmış olsa bile güzel ahlâklı kişi buna meyletmeyecektir. Geleceğin annesi, babası, öğretmeni, doktoru, işçisi olacak olan çocuklara helal kazancın yolunu gösteren Yunus, dizeleriyle bu konuda bir farkındalık oluşturmaktadır.

D.4.Dua Etmek

Dua, bir Müslüman'ın en büyük gücüdür. "Dua; inanma, dayanma ve isteme ihtiyacı içerisinde bulunan insanı; rahmeti sınırsız, mutlak kudret sahibi olan Allah'a bağlayan, manevi bir bağıdır." (Asımgil, 2009: 45) Dua etmek bir anlamda kişinin yaratıcısıyla iletişim kurmasını, yakınlık duymasını sağlayan bir araçtır.

Çocukluk döneminden itibaren çocuğa dua etmenin güzelliği anlatılmalıdır. "Çocuklar için dua alışkanlığı çok önemlidir. Çocuklar Yüce Yaratıcı ile ilk sevgi iletişimini dua vasıtasıyla kurarlar." (Vakkasoğlu, 2017: 202).Çocuklara hem kendileri için hem de anne, baba başta olmak üzere çevresindeki insanlar için dua etmenin kalbine iyilik ve güzellik duygularıyla dolduracağı öğretilmelidir.

Bireyi ümitsizlikten, karamsar olmaktan ve yalnızlık duygusuna kapılmaktan kurtaran manevi bir güç olarak dua kişiye sabır ve zorluklara dayanma gücü verir. Edilen dualara Hakk'ın değer verdiği, dua etmeyi bir ibadet olarak değerlendirdiğini bilmek, kişinin duygu ve düşünce dünyasında olumlu etkiler uayndırmakta, kişiyi manevi açıdan huzura erdirmektedir (Yardımcı, 2012: 119).

Yunus Emre Allah'a ulaşma, ona layık kul olma isteğini her daim dile getirerek dua ederek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

"Yûnus çağururlar adum
Gün geçtikçe artar odum
İki cihanda maksûdum
Bana seni gerek seni"

Yunus'un iki cihanda ulaşmak istediği emeli, Allah'tır, O'nun sevgisini kazanmaktır. Bu anlamda sık sık dua ederek bu istediğini dile getirir. Dua'nın muhatabı olan Hakk'a sesini duyurmaya, gönlündekini aksettirmeye çalışır. Dilinden bu dualar, istekler hiç bitmez. Bu anlamda Yunus duanın gücüne inanan bir şahsiyettir. Çocukları da bu anlamda duanın gücüne inanmaya, dua etmeye çağırır.

"Biz dünyadan gider olduk kalanlara selâm olsun
Bizüm için hayır du'â kılanlara selam olsun"(D, s.411)

"Her kim bizi yererise Hak dilegin virsün ana

Urmaklığa kasd idenün düşem öpem ayagını

Kim bize taş atarisa güller niksâr olsun ana

Çırâguma kasd idenün Hak yandursun çırâgunı (D, s. 516)

Hak aşığı olan Yunus, duayı hayatın bir parçası olarak görmekte her daim şükür ve hayır dua ile Allah'a olan bağlılığını dile getirmektedir. Yunus kendisine her türlü eziyeti ve sıkıntıyı layık görenlere bile hoşgörü ile karşılık vererek dua etmekte, onların iyiliğini istemektedir. O her daim iyilik ve güzellik adına dua etmeyi öğütleyen olumsuzluklar karşısında isyan etmeyi değil dua etmeyi işaret eden bir gönül insanıdır.

Çocuğu dua ile tanıştırma ve kaynaştırma noktasında Yunus, insanların istelerine cevap verecek, sıkıntılarını giderecek, kalplerine ferahlık verecek yegâne güç ve kudret sahibinin Yüce Yaradan olduğu mesajını vermektedir. Çocuğa ettiği dualar noktasında da hep iyilikten yana olması, her ne olursa olsun, ona zarar veren arkadaşı da olsa, onu üzen akrabası, anne, babası da olsa herkesin iyiliği için dua etmesi gerektiği öğütlenmektedir. Çocuk bu bilinçle dua etmeye yönlendirilmektedir.

D.5.Peygamber Sevgisi

Peygamber sevgisi dinimizin temel prensipleri arasında yer almaktadır. Peygamberimizi sevmek, Yüce Allah'ı sevmenin bir işareti olarak kabul edilir. Peygamber sevgisi Allah'ın rızasını kazanmanın, dünya ve ahiret saadetine ulaşmanın en güzel yoludur. Peygambere duyulan sevgi sadece sözlerle gerçekleştirilebilecek bir eylem değildir. Muhakkak ki kişinin ibadetine, hayatına yansıyan yansıyan yönleri de olmalıdır (Çamdibi, 2011).

Çocuklara Peygamber sevgisi kazandırarak adına önce O'nu tanıtmalı, O'nu örnek almalı ve O'nun gibi yaşamaya gayret göstermeliyiz. O'nun, doğru yolu gösteren bir rehber, uyarıcı olduğu, Allah'a davet etmekle görevli, insanlara güzelliği, iyiliği müjdeleyen Kur'an ahlakıyla donatılmış yüce bir şahsiyet olduğu hakikatiyle çocuğa Peygamber sevgisi kazandırmak anne babalar olmak üzere tüm insanlara düşen önemli bir görevdir (Hökelekli, 2013).

Muhakkak ki Allah'ın sevgilisi olan peygamberimiz Hz. Muhammed insanlığa örnek teşkil edebilecek en yüce şahsiyettir. Peygamberimiz, sahip olduğu

engin hoşgörü ve tevazu ile insanları hata ve kusurlarıyla olduğu gibi kabul eder, kendisine karşı yapılan olumsuzlukları bağışlayarak affedici davranır, kimseye kin tutmaz, insanları arkasından çekiştirmez, onlara şefkat ve anlayışla muamele eder, kimsenin hata ve noksanlarını yüzüne vurmaz, her zaman güzellikle davranırdı (Ekinci,2018). Bunun içindir ki O'nun ahlakıyla yetişmiş bireylerin varlığı çok önemlidir. Yüreği Peygamber sevgisiyle dolu yetişen nesiller O'nu örnek alarak doğruluk ve iyilik üzerine bir yaşam sürmeye gayret edeceklerdir.

Yunus Emre Hz. Muhammed'e duyduğu sevgiyi sık sık dile getirerek ondan övgüyle bahsetmiş O'nun sevgiye layık önemli bir rehber olduğunu söyleyerek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Yaradıldı Mustafa yüzi nur gönli safa
Ol kıldı Hakk'a vefa andandur ihsan bana” (D, s. 256)

“Ol alem fahri Muhammed nebiler serveridür
Vir salavat ‘ışkıla ol günahlar eridür” (D, s. 302)

“Yaradıldı yir ile gök Muhammed dostlığına
Levlâk ana delil durur ansuz yir ü gök olmadı” (D, s. 524)

Yunus'a göre Yüce Allah, Peygamberler serveri olan Hz. Muhammed'e duyduğu sevgiden dünyayı yaratmıştır. Peygambere sevgisini dile getiren Yunus, ona selam ve salat getirenlerin günahlarından kurtulacağını söyler. Hz. Muhammed söyledikleriyle ve sergiledikleriyle insanlara örnek bir rehber olmuştur. O'nun dilinden dökülen bütün sözler, sergilediği davranışlar değerlidir.

Yunus'un eserlerinde Hz. Peygamber'e sevgisini dile getirdiği çok sayıda şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerde müminleri çok seven, onların dünya ve ahiret hayatında mutlu olmasını isteyen, şefkat abidesi, şefaat sahibi, “Adı güzel kendi güzel Muhammed” tabiriyle ifade ettiği peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa'ya duyulan sevgi samimi şekilde dile gelmektedir.

“Şol seni seven kişi komış yolına başı
İki cihân güneşi sensin yâ Resûla'llâh

Şol seni sevenlere kıl şefâ'at anlara
Mü'min olan tenlere cânsun yâ Resûla'llâh

Şol seni sevdi Sübhân oldun kamuya sultân
Cânım yolına kurbân olsun yâ Resûla'llâh

‘Âşıkam şol dîdâra bülbülem şol gül-zâra
Seni sevmeyen nâra yansun yâ Resûla'llâh” (D, s. 491)

Yunus Emre, Kur'an ahlâkıyla donatılmış olan Peygamberin, dünya ve ahiretini hayatını aydınlatan bir güneş olduğunu söylemekte, O'nu sevip yoluna baş koyanların şefaatine nail olacağını ifade etmektedir. Allah'ın sevgisine, lütfuna kavuşan olan kutlu Peygamber, herkes için en sevilen kişi olmaktadır. O'nu sevenleri O'nun gibi olmaya çağırın Yûnus, Peygamber ahlâkıyla donanmış nesiller oluşturmak adına önemli mesajlar vermektedir. Peygamberimizin sahip olduğu özellikleri anlatan Yunus bu manada önce çocuklara O'nu tanıtmakta sonra da O'na giden yolu, O'nun şefaatinin kazanmaya giden yolu tarif ederek gönüllerde Hz. Muhammed (sav) aşkını yeşertmektedir.

D.6.Hayır Yapmak

Tüm insanların iyiliği ve güzelliği için çaba sarfetmek olarak ifade edebileceğimiz hayır, “Bir insanın, bir başka insandan yana ve onun maddî-manevî menfaatine-faydasına sosyo-ekonomik bakımdan müspet bir faaliyete girişmesi ve başkaları için (muhtaçlara, fakirlere; miskinlere vb.) fedakârlıkta bulunması” (Seyyar, 2015: 237) olarak tanımlanmaktadır.

Hâyır yapma erdemi çocuğa kazandırılması gereken ahlâki bir davranıştır. “İyi işler yaparak kötü işlerden vazgeçmek ve iyi işleri ve ibadetleri sabırla yapma azim ve kararlılığı, çocuğun ruhunda ahlâkın ilkelerinin ve Allah'a imanın yerleşmesine ve böylece iradesinin güçlenmesine sebep olur.” (Çamdibi, 2014: 79). Bu anlamda çocuğa örnek olmak, ona öncülük etmek büyük önem taşımaktadır.

Yunus Emre hayır yapmak gerektiğini söyleyerek bu iletiyi doğrudan okuyucuya aktarmıştır:

“Kulların köpri yaparlar hayr için
Hayrı oldur kim geçerler seyr için” (D, s.546)

“Şerri azatmak gerekdür hayrı çok
Hayrı olmayanlar oldu anda yok” (D, s. 321)

“Yûnus anlayuvur hâlün şuna ugrayısar yolun
Bunda elün ireriken hayr işlere düşdi gönül” (D, s.353)

“Gözün görürken yi yidir eylemegil bunca ‘özür
Bu dünyada hâsıl nedür hayreyle bâzârı vir al” (D, s. 353)

Hayrı, iyilikleri çoğaltarak, kötülükleri azaltmak gerektiğini söyleyen Yunus, ecel gelmeden yapabilecek durumdayken her zaman hayır yapmak gerektiğini ifade etmektedir. Yunus’a göre hayır yapmak, Allah yolunda O’nun rızasını kazanmak için harcamaktır. Muhakkak ki Yüce Allah yapılan hayırların ve iyiliklerin karşılığını verecek, mükâfatlandıracaktır. Hayrı olmayanların Yunus’un gözünde bir değeri yoktur. Yaptığı iyilikler kişiye değer kazandırmakta, manevi anlamda üste çıkarmaktadır.

İyilik yapmanın vurgulandığı Yunus’un bu dizeleri çocuğa da önemli mesajlar vermektedir. Hiçbir iyiliği küçümsemeden elindekilerle yapabileceği hayırların olduğu mesajı verilerek, insanlara iyilik yapmanın Allah’ın sevgisini kazanmaya vesile olduğu ifade edilmiştir. Arkadaşlarına, çevresindeki insanlara iyiliği tavsiye ederek onları kötülüklerden sakındırmasında yapabileceği bir hayır olarak sunulmuştur.

D.7.Sadaka vermek

Hakk’ın rızası gözetilerek, karşılık beklemeden ihtiyaç sahiplerine, yoksullara, kimsesizlere verilen her türlü şey, iyilik sadaka anlamına gelmektedir. Sadaka vermek, Allah yolunda sahip olduklarını paylaşmak, gönül kazanmak anlamına gelmektedir. İnsanlara yapılacak her türlü iyilik sadaka olmakla beraber sadaka vermeyi bir alışkanlık haline getirmek önemli bir erdemdir (Eriş, 2008).

Yunus Emre sadakasız malın hayır getirmediğini ifade ederek bu iletiyi dolaylı olarak okuyucuya aktarmıştır:

“Zekâtsuz hayvanât sadakasuz mâl
Ne berhûrdâr ola bunun gibi hâl” (RN, s.607)

Zekat ve sadaka konusunda uyarın Yunus, zekatsız ve sadakasız mâlın, hayvanın kişiye bir hayır getirmeyeceğini söylemektedir. Çünkü Yûnus’a göre sadaka eşyaya, mala ve mülke değer katan, bereketlendiren, kıymet bilindiğini gösteren bir unsurdur. Bu anlamda Allah’ın sevgisini gözeterek gönülden paylaşmanın, iyilikte bulunmanın insanı insan yapan en önemli erdem olduğu mesajını vermektedir. Çocuğa da arkadaşlarına, çevresindeki insanlara maddi veya manevi olarak yardımda bulunmayı, Allah için paylaşmayı öğütlemektedir.

D.8.İbadet Etmek

Seyyar (2015:272) ibadet kavramını “Yaratanın emirlerini gönülden yerine getirme, yapılmasında sevap olup, ihlasla yapılan herhangi bir amel, kâinatın dolayısıyla insanların yaratılışındaki hikmet ve gâye” olarak tanımlamaktadır.

Peker’e (2010: 157) göre ibadet “İnanan insanın Allah’a karşı kulluk ve bağlılığını ifade eden sözleri ve yaptığı hareketleridir.” İnsan inancının gereği olarak yerine getirmesi sorumluluklara sahiptir. İbadet kişinin Allah’a olan sevgisini, bağlılığını, samimiyetini ve şükürünü gösterme amacı taşıyan tutum ve davranışlarıdır. Dolayısıyla namaz, zekay, oruç, hac, kurban, zikir gibi ameller iabadetlerin başında gelir.

İbadet, insanın Allah ile olan ilişkilerinin, Allah bilincinin canlı tutmanın bir aracıdır. İbadet kişinin Allah’a olan samimiyetinin ve kulluğunun bir göstergesidir. Allah ile iletişimin aracı olan Namaz, oruç, hac, zekat gibi ibadetler çocuğa sevgiyle zorlamadan benimsetilmeli, çocuğa ibadet bilinci kazandırılmalıdır.(Peker, 2010).

Yunus Emre eserlerinde namaz, oruç, zekat, hac gibi ibadetlere yer vererek Hakk’ın sevgisini kazanma adına ibadet etmek iletisini doğrudan aktarmıştır:

“Tamarlarına cümle saykal urgıl
Ki her birine bir kulluk buyurgıl” (R.N.,618)

“Makâmını yıkarsan ta’atıla

Murâduna iresin devletile” (R.N. 626)

Yunus’a göre ibadet insanı Allah’a ulaştıran bir yoldur. Kişinin damarlarına kadar tüm bedeniyle Hakk’a teslimiyet içinde ibadet etmesi gerektiğini söyleyen Yunus kişi eğer ibadet eder, gönlünü ibadetle temizlerse mutluluk bulacak, muradına erecek yani Hakk’a ulaşacaktır. Allah’ın rızasını kazanmanın, huzur bulmanın yolunu ibadet etmek olarak gösteren Yunus, huzura giden yolda çocuğa rehberlik etmektedir.

“Benden öğüt isterisen eydivirem bildigümden
Budur Çalab’ın buyruğı tutun oruç kılun namâz

Namaz kılan âdemiler tehi kalası degüldür
Ol pâdişâh dergâhında kimseyi mahrum eylemez” (D, s.321)

Yunus kendinden öğüt isteyenlere Hakk’ın emirlerine riayet etmesini söyleyerek Yüce Yaradanın dergâhına ulaşmak gerektiğini ifade etmektedir. Yunus’a göre kişinin ibadet etmesinin, kulluk yapmasının asıl gayesi Hakk’ı tanımak, sevmek, şükretmek ve yüceltmektir. Kalp, dil ve bedenle yapılan bu ibadetler kişiye aslında aciz bir kul olduğunu hatırlatmakta, nefsini ve benliğini yok etmesi gerektiğini göstermektedir. Yunus şiirlerinde ifade ettiği ibadetlerle elde edilecek en önemli, en güzel sonucun güzel ahlâk ve Allah’ın rızasını kazanmak olduğunu ifade eder. Ahirette ise cennete girerek bunun karşılığını görecektir.

Yunus Emre’nin ibadet etmek anlamında verdiği mesajlar çocukların yaşamlarına yön vermeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Vakkasoğlu (2017: 41)’na göre yokluktan ve yoksulluktan habersiz büyüyen çocuklar yaşamın bir bölümünden de haberdar olmamaktadırlar. “Bu durum çocukta bir eksikliğe neden olmaktadır. Çocuk yaşamın içinde açlık ve susuzluk olduğu gerçeğini de bilmeli, dünyada bu durumda yaşamak zorunda olan insanların varlığından haberdar olmalıdır. Oruç da bu durumu en etkili şekilde anlatan, aç ve susuzlara karşı halinden anlamamızı sağlayan anlamlı bir ibadettir.” Namaz, zekat gibi ibadetler de çocuğun haberdar olması, dini hayatı açısından bilgi edinmesi gereken ibadetlerdir. Bu

ibadetlerin Allah'a layık bir kul olmanın gereği olduğunun farkına vararak yaşamının bir parçası haline getirmelidir.

D.9.Hakkına Razi olmak

Varlık ve yokluğun, yoksulluk ve zenginliğin dünya hayatının birer imtihanı olduğunu bilen kişi nasibe inanan, hakkına razı olmayı bilen kişidir. Bunu gerçekleştirebilmek adına birey öncelikle rızkını kazanmak, elde etmek amacıyla gerekli çabayı göstermeli, üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmelidir. Bundan sonrasını Hakk'a bırakmak, elde edemedikleri için isyan etmeyip, sahip oldukları için şükretmeyi bilmek önemli bir erdemdir (Bulut, 2018).

Herkesin nasibine bakması gerektiğini söyleyen Yunus Emre, razı olmak iletisini dolaylı olarak aktarmıştır:

“Nasîbüne senün sen nazar eyle
Ana göre yarak kıl hazer eyle” (RN; s.607)

“Ayruk bize yas eylemez gönlümüzi pâs eylemez
Hak'dan gelen görklü âvâz andan gelen ündür bana” (D, s.252)

Yunus'a göre kişi nasibine razı olmalı, ibadet ederek, fazlasına göz dikmekten aç gözlülük etmekten çekinmelidir. Çünkü o Yaradan'ın gönlünü üzüntü ve sıkıntıyla yas eylemeyeceğini bilmekte, ondan gelen her şeyin onun için güzel ve mübarek bir ün olduğuna inanmaktadır. Bu anlamda Hakk'tan gelene razı olmak gerektiğini söyleyerek, teslimiyet içinde olmayı öğütlemektedir.

Günümüzde sahip olduklarının hep daha fazlasını isteyen, elindeki en iyisi en güzeli de olsa buna razı olmak konusunda sıkıntı yaşayan çocukların varlığı ne yazık ki aşikârdır. Bu manada Yunus'un dizelerinden çıkarılacak mesajlar çocuğa bir uyarıcı vazifesi görecektir. Hakkına razı olmayı, sahip olduklarının kıymetini bilmeyi, başkalarının neyi olduğundan ziyade kendisine verilene odaklanması gerektiği konusunda önemli iletiler çıkarılmaktadır.

D.10.Kul Hakkı

İnsanların yaşamlarında dikkat etmeleri, duyarlı olmaları gereken konulardan biri olan kul hakkı, insan ilişkilerinde önemli bir unsurdur. Başkalarının kişisel hak ve hukuka gösterilen her türlü olumsuz söz, tutum ve davranışlar, şahsi mülküne

zarar verme, çalma, gasp etme gibi hareketler sonucunda ortaya çıkan hak, “kul hakkı” olarak nitelendirilmektedir. Kul hakkı kavramı başkalarının haklarına bir saldırı ve ihlal niteliğindedir (Ekinci, 2018).

Yunus Emre kimsenin hakkına girmemek gerektiğine dair bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Eger konşu hak’ı boynundayısa
Cehennem’de yarın bâkî kalasın” (D, s. 444)

Yunus Emre hak yiyenlerin, kul hakkına girenlerin, komşu hakkını gözetmeyenlerin cehennemde baki kalacağını söylemektedir. Kul hakkıyla Allah’ın huzuruna çıkmamak konusunda uyarıda bulunmakta, kul hakkına girmenin kişi için kötü sonuçlar doğuracağına dikkati çekmektedir.

Çocuğa da gerek sosyal yaşamda gerek okulda gerekse aile birliği içinde kimsenin hakkına göz koymaması gerektiğine dair öğütler verilmekte, yenilen hakların kişinin boynunda bir yük olduğu ifade edilmektedir. Bu iletiler çocuğun oyun oynarken de olsa arkadaşının hakkını yememesi, hangi sınav olursa olsun başarılı olmak adına soru çalarak başkalarının haklarına girmemesi, kul hakkını gözetmesi konusunda bir hassasiyet oluşturacaktır.

3.1.5. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

U.1.Dil Bilinci

Toplumun bir parçası olan insan duğu ve düşüncelerini ifade etmek, iletişim kurabilmek için bir vasıta olan dili kullanır. Dil, “Bir milletin duğu ve düşünce hazinesi, bir başka ifadeyle bir milletin kültürünün temel unsuru olan lisan, insanlık tarihî ve sosyal hayattan ayrılmaz sesli görüşme ve anlaşma vasıtasıdır.” (Seyyar, 2015,149). Anlaşma ve iletişim aracı olan dilin doğru olarak kullanılması, sahip çıkılması, geliştirilmesi ve olumsuz etkilerden korunması noktasında dil bilincinin kazanılması büyük önem taşımaktadır.

Yûnus Emre hem sahip olduğu üstün şairâne güç hem de şiirlerine sindirilmiş derin mânalar itibariyle her daim diri ve yeni kalmayı başarmış, geçmişin olduğu kadar bugünün de şairi olmuştur. Sahip olduğu dil bilinci, dili kullanma yetkinliği dönemine olduğu kadar günümüze de örnek olacak niteliktedir.

Yûnus sözün önemine yer vererek bu iletiyi dolaylı olarak aktarmıştır:

“Sûret söz kanda buldı kanda sözi iş oldı
Sûrete kendü geldi dil hikmetün yolıdur” (D,s.264)

“Söz ola kese savaşı söz ola bitüre başı
Söz ola agulu aşı balıla yag ide bir söz” (D, s. 316)

“Çok söz hayvân yükidür az söz erün görkidür
Bilene bir söz yite cânda gevher varısa” (D, s.460)

Dili hikmetin yolu olarak gören Yunus, sahip olduğu dil bilinciyle tüm insanlığa örnek teşkil etmiş bir şahsiyettir. Gerçekleri anlatmada dilinin gücünün farkında olan Yunus, bir sözün savaşı bitirdiği gibi canından da edebileğinin farkındadır. Bu yüzden çok sözden ziyade az söyle derdini anlatmayı, az öz konuşmayı nasihat eder.

Çocuğa da dilinin inceliklerini, sözün tesirini bilmesi gerektiği mesajını vererek etklili konuşmayı, bir ifade aracı olan dile hâkim olmayı öğütlemektedir. Dilini bilinçli kullanan, kendini ifade etmeyi başaran, sözün gücünün farkında olan bir çocuk gerek konuşmasıyla gerek hitabet yeteneğiyle örnek gösterilecek bir konuma ulaşır.

4.2. Yûnus Emre'nin Eserlerinde Bulunan İletilerin Değerlendirilmesi

Okura verilmek istenen mesaj olan ileti bir edebi metnin yazılma gayesini oluşturmaktadır. Yunus Emre'nin üzerinde çalışılan Divan ve Risaletü'n Nushiyye adlı eserlerinde çocuğun kişisel, toplumsal, evrensel, dini ve ulusal düşüncenin gelişimini destekler nitelikte eğitsel iletilerin olduğu tespit edilmiştir. Sunuluş biçimlerine göre iletilerin çoğu dolaylı yoldan aktarılırken az bir kısmı da dolaylı olarak okuyucuya aktarılmıştır. Yunus Emre'de tespit edilen eğitsel iletilerin Divan ve Risaletü'n Nushiyye'ye dağılımı şöyle gösterilebilir:

Tablo 6 Yunus Emre’de Tespit Edilen Eğitsel İletilerin Eserlere Göre Dağılımı

No	Eserin Adı	KGDİ	TGDİ	EDGDİ	DGDİ	UDGDİ
1	D	K1-K2-K3-K4-K5- K6-K7-K8-K9-K10- K12-K13-K14-K15- K16-K17-K18-K19- K20-K21-K22-K23- K24-K25-K26-K27- K28-K29-32-K33- K34-K35-K36-K37- K38-K39-K40-K41- K42-K43-K44-K45- K46-K47-K48-K49- K50-K51-K52-K53- K54-K55-K56	T1-T2-T3- T4-T5-T6- T7-T8	E1-E2-E3- E4	D1-D2-D3- D4-D5-D6- D8-D9-D10	U1
2	RN	K2-K3-K4-K7-K8- K11-K13-K14-K15- K17-K19-K23-K27- K28-K29-K30-K31- K47-K57	T1	-	D1-D2-D7- D8-D9	-

Yunus Emre’nin eserlerinde tespit edilen iletilerin Divan ve Risaletü’n Nushiyye’ye dağılımı tabloda görülmektedir. En çok kullanılan eğitsel ileti kategorisi her iki eserde de kişisel gelişi destekleyen iletiler olmakla beraber en az kullanılan ise ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler kategorisidir.

Tablo 7 Yunus Emre’nin Eserlerindeki İletilerin Kullanım Sıklığı

İleti		İleti			
Kodu	İleti Adı	Toplam	Kodu	İleti Adı	Toplam
K1	Sevgiye Değer Vermek	16	K41	Zalim Olmamak	2
K2	Doğruluk	16	K42	Güvenilir Olmak	2
K3	Alçak Gönüllü Olmak	12	K43	Özgüven sahibi Olmak	1
K4	Kanaat Etmek	8	K44	Affetmek	2
K5	Gönül Kırmamak	8	K45	Çalışkanlık	3
K6	Güzel Söz Söylemek	9	K46	Ders Almak	5
K7	Kin Tutmamak	7	K47	Merhametli Olmak	4
K8	Kibirli Olmamak	25	K48	Arkadaş seçerken Dikkat	1

				Etmek	
K9	Yalan Söylememek	4	K49	Arabozuculuk Yapmamak	4
K10	Bencil Olmamak	2	K50	İyiliği Çoğaltmak	2
K11	Cömert Olmak	9	K51	Güzel huylu Olmak	2
K12	Edepli Olmak	2	K52	Kimseyi Aldatmamak	3
K13	Kusur Aramamak	5	K53	Hal hatır Sormak	3
K14	Kendini Bilmek	6	K54	Zamanın Kıymetini Bilmek	4
K15	Sabırlı Olmak	19	K55	Vicdanlı Olmak	2
K16	İlim Öğrenmek	6	K56	Dinlemeyi Bilmek	4
K17	Hoşgörülü Olmak	5	K57	Bugünün İşini Yarına Bırakmamak	4
K18	Çaba Göstermek	4	T1	Birlik ve Beraberlik Sağlamak	8
K19	Akılla Hareket Etmek	7	T2	Adaletli Olmak	5
K20	Vefalı Olmak	4	T3	Ayrım Yapmamak	4
K21	Saygılı Olmak	4	T4	Yardımsaver Olmak	5
K22	Utanmak	4	T5	Selamlaşmak	3
K23	Öfkeyi Kontrol Etmek	6	T6	Dayanışma	3
K24	Kusur Örtmek	2	T7	Tabiat ve Çevreye Duyarlı Olmak	6
K25	Şefkatli Olmak	2	T8	Misafirperverlik	1
K26	Söz Taşımamak	4	E1	Barış İçinde Yaşamak	6
K27	Öz Eleştiri Yapmak	4	E2	İnsana Değer Vermek	4
K28	Dedikodu Yapmamak	8	E3	Fikir ve İnançlara Saygılı Olmak	1
K29	Kalbi temiz Tutmak	3	E4	Büyükleri Örnek Almak	4
K30	Kıskançlık Yapmamak	4	D1	Allah Sevgisi	15
K31	İftira Atmamak	4	D2	Şükür Etmek	9
K32	Kötülüğe Karşı İyilik Yapmak	4	D3	Helal – Haram Bilmek	3
K33	Ümitli Olmak	2	D4	Dua Etmek	3
K34	Sorumluluk sahibi Olmak	6	D5	Peygamber Sevgisi	10
K35	Hırslı Olmamak	5	D6	Hayır Yapmak	4
K36	Gönül yapmak	6	D7	Sadaka vermek	1
K37	Kötülük Yapmamak	4	D8	İbadet Etmek	4
K38	İki Yüzlü Olmamak	6	D9	Hakkına Razı Olmak	2
K39	Sevdiğini Söylemek	1	D10	Kul Hakkı	1
K40	Alay etmemek	1	U1	Dil Bilinci	3

Yunus Emre'nin eserlerindeki eğitsel iletilerin kullanım sıklığı tablosuna göre toplam 407 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu eğitsel iletilerin en çoğu 302 eğitsel ileti ile kişisel gelişimi desteklemeye yönelik iletilerdir. Kişisel gelişimi destekleyen iletilerden en çok kullanılanlar “Kibirli Olmamak”, “Sabırlı Olmak”, “Sevgiye Değer Vermek” ve “Doğruluk” iletileridir.

İncelen eserlerde toplam 35 toplumsal gelişimi destekleyen ileti kullanılmış olup. Bu iletilerden en çok kullanılanlar ise “Birlik ve Beraberlik Sağlamak”, “Adaletli Olmak” iletileridir.

Yunus Emrenin eserlerinde toplam 15 evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen ileti tespit edilmiş olup, bu iletilerden en çok kullanılanları “Barış İçinde Yaşamak”, “İnsana Değer Vermek” iletileridir.

Yunus Emre'nin eserlerinde dini gelişime yönelik toplam 52 eğitsel ileti tespit edilmiş olup bu iletilerden en çok kullanılanları “Allah Sevgisi”, “Peygamber Sevgisi” ve “Şükür Etmek” iletileridir.

Yunus Emre'nin eserlerinde ulusal düşüncenin gelişimine yönelik “ dil bilinci” başlığı altında 3 eğitel ileti tespit edilmiştir

Tablo 8 Yunus Emre'nin Eserlerindeki İletilerin Sunuluş Biçimlerine Göre Sayıları

Doğrudan Aktarılan İletiler	85
Dolaylı Olarak Aktarılan İletiler	322

Yunus Emre'nin Divan ve Risaletü'n Nushiyye adlı eserlerinde 85 eğitsel ileti doğrudan aktarılırken 322 eğitsel ileti dolaylı yoldan aktarılmıştır:

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmadan elde edilen sonuçlar ifade edilerek bu alanda yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırma yapılmış ve araştırmanın farkı ortaya koyularak önerilerde bulunulmuştur.

5.1.Sonuç ve Tartışma

Yunus Emre yaşadığı dönemin dışında tüm devirlere, insanlığa seslenebilen, günümüz sorunlarına çözüm olacak önerileri sunabilen eskimeyen, evrensel bir şahsiyettir. Onun bu yönlerinden istifade ederek gelecek nesillere tanıtmak, onun felsefesini yaşatmak bizlere düşen önemli bir vazifedir. Yunus’u anlamak, bir değer olarak onu çocuklara anlatmak hem kendi toplumumuz hem de insanlık adına gösterilmesi gereken bir gayrettir. Çünkü Yunus eserleriyle sadece kendi fikirlerini yansıtmamış, hem bireyleri, hem toplumu çoğu zaman da tüm insanlığı kucaklayan önemli mesajlar iletmiştir.

Yunus anlamasını, görmesine bilene büyük bir cevherdir. Onu anlayan, seven, onun dünya görüşüne sahip olarak yetişen nesiller hem kendi huzuru hem de toplumun huzuru için büyük önem taşımaktadır. Yunus insanları iyiliğe çağıran, toplumu sevgi ile birleştiren bir yapıya sahiptir. Günümüz dünyasında artış gösteren sevgisizlik, bencillik, tahammülsüzlük, nefret gibi olumsuzlukların karşısında özellikle çocuklarımızı daha donanımlı, ahlaklı yetiştirerek karşı durabiliriz. Bu nesillerin yeşermesi ve gelişmesi için de Yunus’un sesine kulak vermeli, bizlere gösterdiği yolu takip etmeliyiz. Unutulmamalıdır ki Yunus’un eserlerinde üzerinde durduğu sorunlar günümüzde de karşımıza çıkmakta olan toplumsal problemlerdir, vurguladığı insani erdemler ise bugün de değerini koruyan evrensel değerlerdir.

Hem kullandığı sade dil, hem de hitabıyla duygularımızı etkilemeyi başarmış bir gönül insanı olan Yunus Emre, eserlerinde olumsuz duygulardan arınmanın, onların yerine sağlıklı ve olumlu duygular koyabilmenin yollarını bizlere göstermekte bu anlamda çocuklara da rehber olmaktadır. Sadece yetişkinlerin değil çocukların da istifade edebileceği eserler olduğu, içinde barındırdığı eğitsel iletilerin tespitiyle daha anlaşılır hale gelmiştir. Eserlerinde çocuğu mutluluğa, toplumu huzura ulaştıracak eğitsel iletiler bulunmaktadır. Adalet, doğruluk, sevgi, hoşgörü,

cömertlik, saygı, birlik olma, yardımlaşma, şükür, kendini bilme, iyilik, özeleştirme, sabır gibi erdemler yüceltilmiş, kibrin, yalanın, iftiranın, cimriliğin, kin tutmanın, kusur aramanın, ayrımcılığın ve bunun gibi olumsuz tutumların önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Bu araştırma Yunus Emre'nin Divan ve Risaletü'n Nushiyye adlı eserlerinin eğitsel iletiler bakımından incelenip çocuğa verdiği mesajlar bakımından ele alınması amacını taşımaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçlar maddeler halinde şu şekildedir:

1. Yunus Emre'nin eserleri incelenerek söz konusu eserlerde belirlenmiş 5 farklı eğitsel ileti kategorisinde toplam 407 eğitsel ileti saptanmıştır. Bu durum Yunus Emre'nin dizelerinde yetişkinlere olduğu kadar çocukların da dünyasına hitap eden mesajların yer aldığı, çocuğun gelişimine katkı sağlayan, olumlu etki bırakan mana ikliminin bulunduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Eğitsel iletilerin 422 tanesi okuyucuya doğrudan aktarılırken 35 tanesi ise doğrudan açık şekilde verilmiştir. Bu da Yunus'un verdiği mesajların çoğunun dizelerin içinde gizlenerek yer aldığı, öğretme, dikte etme amacı gütmekten çok düşündürmeye, hissettirmeye yönlendirdiğini göstermektedir. Böylelikle çocuk bu eserleri okuduğunda fark etmeden de olsa birçok eğitsel mesajı benliğine katmış olmaktadır.

2. Yunus Emre'nin eserlerinde en çok bulguya rastlanan eğitsel ileti türü kişisel gelişimi destekleyen iletilerdir. 57 farklı ileti türünün tespit edildiği bu kategoride toplam 322 eğitsel ileti bulgusuna rastlanmıştır. Bu durum söz konusu eserlerin henüz kişiliğini tamamlamamış, gelişim süreci içinde olan çocuklara, kişisel gelişimleri açısından fayda sağlayacağı, eksikliklerini gidererek destek olacağı kanısını güçlendirmektedir. Zira Yunus'un bu anlamda en çok yer verdiği kibirden uzak durma, sabırlı olma, sevgiye değer verme, doğruluk gibi erdemler güzel ahlaka sahip, karakterli kuşakların oluşturulması adına büyük önem taşımaktadır. Yunus Emre, çocuklara kendilerini tanımaları, çok yönlü olarak gelişmeleri, sağlıklı bir kişilik oluşturmaları bakımından olumlu katkılar sağlayacak mesajlar vermektedir.

3. Yunus Emre'nin eserlerinde "Dini Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler" kullanım sıklığı bakımında ikinci sırada gelmektedir. 10 farklı eğitsel ileti türünün belirlendiği bu kategoride çocuklara hitap eden toplam 52 eğitsel ileti saptanmıştır. Hakk aşığı, Hakk yolunun yolcusu olan Yunus Emre en çok iletiyi "Allah Sevgisi", "Peygamber Sevgisi", "Şükür Etmek" kapsamında vermiştir. Bu manada çocuklara Allah sevgini

kazandırmada, peygamberini tanımada ve şükürün gerekliliğini kavramda yol göstereceği, kılavuzluk edeceği sonucuna ulaşmak mümkündür. Yunus'un dizelerinde dini gelişim açısından kritik bir süreç içerisinde olan çocuğun duygu gelişimini harekete geçirecek, düşünmesini, duyarlılık kazanmasını sağlayacak önemli mesajlar yer almaktadır. Çocukların gönüllerine hitap ederek onlara Yaradan'ı tanıma, sevme, O'nun karşısındaki konumunu idrak ederek her zaman şükür etme hassasiyeti oluşturacaktır. Çocuklara, Allah'ın sevdiği bir kul olmanın yolunun ibadetin yanında gönül kırmamaya dikkat etmekten, haram yememekten, kul hakkını gözetmekten ve dua etmekten geçtiği nasihatini veren Yunus, ibadetlerin sözde değil özde yaşandığı nesillerin oluşturulması adına önemli iletiler sunmaktadır.

3. Söz konusu eserlerde "Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler" kullanım sıklığı bakımından üçüncü sıradadır. Eserlerde yer alan "Birlik Beraberlik Sağlamak, Adaletli Olmak, Yardımseverlik, Dayanışma," gibi iletiler çocuğun yaşadığı topluma uyum sağlamasını kolaylaştırmakla birlikte toplumsal değerleri benimsemesine, toplum kültürü oluşturmaya aracılık etmektedir. Yunus bu anlamda çocuklara birey-toplum-dünya üçgeninde sağlıklı ilişkilerin nasıl olması gerektiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Birlik olma duygusunu sık sık vurgulayarak öne çıkaran Yunus, bencilliğin, hırsın, merhametsizliğin giderek yaygınlaştığı günümüzde toplumsal barışı ve huzuru sağlamanın, kötülüğe karşı iyiliği çoğaltmanın yolunu göstermektedir. Çocuğun toplumsallaşma sürecine olumlu katkılar sağlamakla birlikte, çocuk-aile-çevre çatışmalarına da bir anlamda çözüm sunmaktadır.

5. Verdiği mesajlarla tüm insanlığa seslenen Yunus Emre'nin söz konusu eserlerinde "Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen" birçok iletiler tespit edilmiştir. Kullanım sıklığı bakımından "Barış İçinde Yaşamak", "İnsana değer Vermek" iletileri öne çıkmakla beraber fikir ve görüşlere saygılı olma, büyükleri örnek alma anlamında da önemli mesajlar verilmektedir. İnsanlar arasında din, dil, ırk ayrımı yapmayan Yunus Emre bu felsefesini eserlerine de yansıtmış tüm insanlığı sevgiyle kucaklamayı başarmış örnek bir kişiliktir. Günümüz, savaşların, kargaşanın, anlaşmazlıkların, çıkar ilişkilerinin her şeyin üstünde olduğu bir zamandır ki bu anlamda geleceğe yapılacak en büyük yatırım evrensel bir anlayışa sahip, barış yanlısı, insanı tüm menfaatlerin üstünde tutan nesiller yetiştirmektir. Yunus Emre işte bu noktada çocuğa bu felsefeyi aşılacak en güzel yapıtları sunmuştur. Onun

dizeleriyle buluşturulan çocuk insanlar arasında ayırım yapmadan, ötekileştirmeden, olduğu gibi kabul edebilmeyi, değer verebilmeyi, saygı duyabilmeyi öğrenecek ve içselleştirecektir.

6.Yunus Emre'nin eserlerinde en az bulguya rastlanan kategori “Ulusal Düşüncenin Gelişinin Destekleyen Eğitsel İletiler”dir. Yunus Emre, “Dil Bilinci” oluşturma anlamında, dili etkili ve güzel kullanmaya, sözün gücünü fark etmeye dair önemli mesajlar vermektedir. Bir dil ustası olan Yunus Emre, çocuklara da dilin inceliklerini sezdirecek iletiler sunmaktadır. Günümüzde teknolojinin getirdiği iletişim araçları, sosyal medya unsurları çocuğun hayatında da büyük bir yer kaplamaktadır. Sağlıklı iletişim kurmada güçlüklerin yaşandığı devrimizde Yunus sözün sahip olduğu etkiye dikkati çekerek bilinçli kullanmaya dair uyarılarda bulunmaktadır.

7.Çalışmamızda tespit edilen eğitsel iletiler söz konusu eserlerin çocuklara da hitap eden, onların kişisel, toplumsal, evrensel, dini ve ulusal yönden gelişimlerini destekleyen bir yapı içerdiğini göstermektedir. Bu anlamda Divan ve Risaletü'n Nushiyye adlı eserler çocuklarla buluşturulması gereken önemli yapıtlardır. Zengin bir eğitsel içeriğe sahip bu eserlerden çocuğun eğitimin noktasında mutlaka faydalanılması gerekmektedir.

8. Yunus Emre ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında Açikel (2018), Yunus Emre'nin eserlerini sahip olduğu değerler eğitimi unsurları bakımından ele alarak tespit edilen 13 değer üzerinden beyit ve dörtlükler açıklanmaya çalışmıştır. Sert (2018) yaptığı araştırmada Ahmet Yesevi'nin Hikmetleri ile Yunus Emre'nin Divan adlı eserini doğum, hayat ve ölüm noktası açısından karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Beyribey (2018) ise Yunus Emre felsefesi üzerinden kişilik psikolojisi üzerinde durarak, modern insan kişiliğine bir eleştiri getirmiştir. Dağ (2018) yaptığı çalışmasında Yunus Emre felsefesinin öğretmenlerin özdenetimine katkısını ele almıştır. Karadağ (2016) araştırmasında Yunus Emre'nin şahsiyetinde anlam kazanan din ve toplum anlayışına değinerek şairin sahip olduğu dünya görüşünü ortaya koymaya çalışmıştır. Cesur (2010) yaptığı araştırmasında Divan adlı eserdeki deyimleri tespit ederek yapı ve anlam özellikleri üzerinde durmuştur. Dursun (2009) ise çalışmasında din felsefesi açısından Yunus'ta yer alan Tanrı ve insan kavramlarını ele almıştır. Yunus Emre ile ilgili bahsedilen araştırmalar ile bu çalışma karşılaştırıldığında değerlendirme şu şekildedir:

- Yapılan araştırmalara bakıldığında çoğunlukla tek bir yönden ele alınarak incelendiği daha çok yetişkinlere yönelik değerlendirilmelerin yapıldığı görölmektedir. Bu çalışmada ise söz konusu eserlerin çocuğun kişisel, toplumsal, evrensel, dini ve ulusal gelişimine sağladığı katkılar tespit edilerek eğitsel iletiler üzerinden ele alınmıştır. Beyit ve dörtlüklerin yorumlanmasında çocuğa verdiği mesajlar ve gelişimine sağladığı katkılar üzerinde durulmuştur.
- Bahsedilen çalışmalarda çocuklara verdiği mesajlar bakımından ele alınmadığı, çocuk eğitime olan katkıları yönünden bir incelemeye tabi tutulmadığı görölmekle beraber içerdiği değerler bakımından ise sadece bir çalışma yapılarak belirlenen 13 değer üzerinden ele alınmıştır. Beyit ve dörtlükler çocuğa yönelik olmaktan ziyade bireylere, yetişkinlere yönelik olarak açıklanmıştır.
- Yunus Emre'nin eserlerinin şekil açısından incelendiği çalışmaların varlığının da azımsanmayacak kadar çok olduğu yalnız bunların da yine çocuk eğitimi ile bağlantısının olmadığı görölmüştür.

5.2.Öneriler

Araştırma sonucunda ortaya koyulan verilerden hareketle Yunus Emre'nin eserlerinin çocuğa hitap eden, onlara da seslenen bir yönünün olduğu görölmüştür. Söz konusu eserlerin içinde barındırdığı eğitsel iletilerin sayı ve çeşitlilik bakımından zenginliği de göz önüne alınarak gerek aile büyükleri, gerek ebeveynler gerekse eğitimciler tarafından çocuk eğitiminde yararlanılması önerilmektedir.

Çocuğun Yunus Emre'nin eserleriyle buluşturulması noktasında ders kitaplarında daha çok şiirlerine yer verilmesinin, Yunus felsefesinin çocuklara tanıtılmasının ve benimsetilmesinin, ahlaklı, erdemli bir neslin oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünölmektedir. Ayrıca çocuklara okuma alışkanlığı kazandırma, dilin inceliklerini ve güzelliklerini hissettirme noktasında da faydalanılması gereken bir başyapıt olarak görölmektedir.

Bu araştırma Yunus Emre ile ilgili yapılacak olan yeni çalışmalara kaynaklık etmekle birlikte eserlerinin sadece yetişkinler için değil çocuklar için de bir değer olduğu noktasında hassasiyet ve duyarlılık oluşmasına zemin hazırlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Açikel, F. (2018). “*Yunus Emre'nin Eserlerinde Değerler Eğitimi Unsurları*” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Akçay, H. (2010). “Yunuşça Söylemin Günümüz Çocuklarına Verecekleri”, *I. Ulusal Yunus Emre Sempozyumu*, Karaman. Karaman Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü Kültür Yayınları, s. 413-434
- Akçay, S. (2015). “*Samed Behrengi'nin hikayelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma*” Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akkaya, A. (2008). *Mustafa Kutlu'nun hikâyelerindeki iletiler ve bu iletilerin çocuğa görelik ilkesi açısından incelenmesi*.Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Aksan, D. (2005). *Yunus Emre Şiirinin Gücü*. Ankara :Bilgi Yayınevi.
- Albayrak, N. (2014). *Gönül Çalab'ın Tahtı Açıklamalı Yunus Emre Sözlüğü*. İstanbul : Dergah Yayınları
- Arıcı, A. (2016). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü*. (1. Basım). Ankara : Pegem Akademi Yayıncılık.
- Asımgil, S. (2009). *Çocuklarımızı Nasıl Yetiştirmeliyiz*. İstanbul : Çelilyayınevi.
- Ay, M. E. (2003). *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım*. İstanbul : Timaş Yayınları.
- Aydın, M. ve Gürler, Ş. (2014). *Okulda Değerler Eğitimi*.(4. Basım). Ankara : Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bal, H. (2009).*Yunus Emre ve Hümanizm* (2.Basım). Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Barış, G. (2011). *Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarındaki eğitsel iletiler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.
- Bayhan, P. ve Artan, İ. (2009). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul : Morpa Kültür Yayınları
- Beyreli, H., Çetindağ, Z., Celepoğlu, A. (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Beyribey, F. A. (2018). *Yunus Emre perspektifinden modern insan kişiliğinin eleştirisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Berberoğlu, M. (2018). *Yunus Emre*. Ankara: Bilaba Yayınları.
- Bilgin, B. (1990). *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Gün Yayıncılık.
- Buhâri, E. A. M. (1992). *El-Câmi'u's – Sahih*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Bulut, A. (2018). *İslam Medeniyetinden rneklerle Kişiliği İnşa Etme Sanatı* (3.Basım). İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Cebecioğlu, E. (2009). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.
- Cesur, E. (2015). *Mavisel Yener'in çocuklara yönelik hikayelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Can, Tüfekçi, D. (2014). *ocuk Edebiyatı Giriş*. Ankara: Eğitim Yayınevi.
- Cirhinlioğlu, F. (2001). *ocuk Ruh Sağlığı ve Gelişimi*. Ankara; Nobel Yayıncılık.
- Çamdibi, M. (2014). *Güzel Ahlâk ve İnsan İlişkileri*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Çamdibi, M. (2011). *şahsiyet Terbiyesi ve Din Eğitimi*. (4.Basım). İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- ankaya, Z. (2011). *Kişiler Arası İletişimde Etkin Dinleme Becerisi*. (2. Basım). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- ınar, M. (2014). *Nr-i Muhammedî İnancının Ortaya ıkışı ve Kaynakları*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- en, A. K. (2013). *İnsan Hakları*. (2.Basım). Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Demir, İ.(2010). Yûnus Emre'nin Eserlerinde Hayvan Adları. <https://docplayer.biz.tr/37115104-X-uluslararası-yunus-emre-sevgi.html> adresinden 13 Nisan 2018'de alınmıştır.
- Demirel, ř., Uludağ, M. E., Tozlu, N., Sever, S. Ve een, M. A. (2011). *Edebi Metinlerle ocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2005). *Kur'an-ı Kerim Meâli* .(3.Basım). Ankara :Diyanet İşleri Bşkanlığı Yayınları.
- Doğan, s. (2014). *Mesnevi'den Pedagojik Telkinler*. İstanbul: Selis Yayınları.
- Durmuş, A. (2008). *ocukta zgven Gelişimi ve Karakter Eğitimi*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Ekinci, H. (2018). *Okulda ve Ailede Değerler Eğitimi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Erbay, A. (2014). *Vefalı Olmak*. İstanbul: İştirak Yayınları.

- Erdem, H. (2002). *Ahlak Felsefesi*. Konya: Hü-Er Yayınları.
- Erdi, A. (2008). *Türkiye'de 1980-1985 ve 2000-2005 yılları arasındaki çocuk kitaplarında eğitsel iletiler (Karşılaştırmalı bir çalışma)*. Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eren, Ş. (2010). *Çocuk ve Aile*. İstanbul: Selsebil Yayınları.
- Eriş, C. (2008). *İslam'da Mutluluğun Sırları*. (1.Basım). İstanbul: Gülhane Yayınları.
- Fersahoğlu, Y. ve Demir, M. A. (2012). *Din Eğitim ve Öğretiminde Duygu Eğitimi*. İstanbul : Çamlıca Yayınları.
- Genç, M. F. (2013). *Öğretmenler Gözüyle İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi*. Samsun: Etüt Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2004). *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2010). *Yunus Emre Divân ve Risâletü'n-Nushiyye*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Gönen, M. (2013). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eğiten Kitap
- Gönenç, Ö. (2014). *İletişim Dünyası*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Gülgönül, N. (2014). *Bilgin Adalı'nın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Günay, U. ve Horata, A. (1994). *Yunus Emre Risâletü'n-Nushiyye*. Ankara: Tüekiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gündüz, M. (2010). *Ahlak Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hökelekli, H.(2013). *Ailede Okulda Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. (2. Basım).İstanbul: Timaş Yayınları
- Hökelekli, H. (1993). *Din Psikolojisi*. Ankara :Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hökelekli, H.(2013). *Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsani Değerler*. İstanbul : Dem Yayınları.
- Işık, M.(2017). *Karakter eğitimi açısından Mevlâna İdris Zengin'in hikâye ve masallarında eğitsel iletiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Karakoç, S.(2016). *Yunus Emre* (19.Basım). İstanbul: Diriliş Yayınları

- Kaplan, K. (2013). *Hidayet Karakuş'un roman ve hikâyelerinde yer alan eğitsel iletiler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kara, M. (2016). *Kur'ân ve Güzel Âhlak*. İstanbul : Üniversite Yayınları.
- Karahanoglu, E. (2017). *Sevinç Kuşoğlu'nun çocuk kitaplarında yer alan eğitsel iletiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü , Bursa.
- Kavcar, C. (2017). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Kıbrıs, H.(2010). *Çocuk Edebiyatı*.(4.Basım) Ankara : Kök Yayıncılık
- Koç, H. ve Öztoprak, M. (2014).*Yazışma Teknikleri*. Ankara : Seçkin Yayıncılık.
- Köse, S. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Anneannemin Akıl Almaz Maceraları serisindeki eğitsel iletiler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Erzurum
- Nas, R. (2002). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Katabevi Yayınları.
- Oğuzkan, F. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara : Anı Yayıncılık
- Oflaz, A.(2017). *Zebercet Coşkun'un derleme ve yazma masallarının eğitsel iletiler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Önal, M.(2001). *Edebiyat ve İletişim*. Ankara : Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Özaslan, P. (2012). *Muzaffer İzgü'nün çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Özdemir, G.(2008). *Sevim Ak'ın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletiler*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Özdemir, E. (2018). *Eleştirel okuma*. (11. Basım).Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E.(1999). *Yazınsal Türler*. Ankara :Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E. ve Binyazar, A.(2018).*Yazmak Sanatı*.(2. Basım). İstanbul:
- Özkan, M. (2010). *İnsan İletişim ve Dil*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Peker, H. (2010). *İdare Edemem Anne Ailede Şükür ve Kanaat Eğitimi*. İstanbul : Timaş Yayınları.
- Selvi, D. (2015). *Edep Bir Tâc İmiş* (6.Basım). İstanbul: Semerkend Yayınları.

- Seyyar, A. (2015). *Ahlaki Terimler Sözlüğü* (2.Basım). İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Sever, S.(2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir : Tudem Yayınevi.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sinanoğlu, O.(2002). *Hedef Türkiye*. İstanbul : Otopsi Yayınları.
- Sönmez, V. (2012). *Sevgi Eğitimi*. Ankara : Anı Yayıncılık.
- Şeref, A. (2012). *Ahlak İlmi*. Ankara : Elis Yayınları.
- Şavlı, M., R.(2018). *İslâm'da Çocuk Terbiyesi*. İstanbul : Ensar Neşriyat.
- Tarhan, N.(2013).*Yunus Terapi*. (4. Baskı).İstanbul :Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. (2015). *Duyguların Psikolojisi*. İstanbul : Timaş Yayınları.
- Taşkıran, E.(2015). *Mustafa Ruhi Şirin'in masallarında ve öykülerinde eğitsel iletiler*.
Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Tatçı, M. (2014). *Divan-ı İlâhiyât*. (3.Basım). İstanbul : H Yayınları.
- Tatçı, M.(2015).*Yûnus Emre Yorumları İştin Ey Yarenler*. (2.Basım).İstanbul: H Yayınları.
- Tatçı, M.(2017). *Yûnus Emre Yorumları İştin Ey Yarenler*. (5.Basım).İstanbul: H Yayınları.
- Tezcan, M. (1996). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara : Feryal Matbaacılık.
- Tural, S. (2004). *Edebiyat Bilimine Katkılar* .Ankara : Yeni Avrasya Yayınları.
- Turan, R. ve Ulusoy, K. (Editörler).(2014). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Ankara :
Pegem Akademi Yayınları.
- Topçu, N. (2005). *Ahlak*. İstanbul : Dergah Yayınları.
- Ulusoy, K. Ve Dilmaç, B. (2014). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Vakkasoğlu, V. (2007). *Yunus Emre*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Vakkasoğlu, V. (2017). *Sevgi Merkezli Çocuk Eğitimi*. İstanbul :Nesil Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı*.(8.Baskı).Ankara : Akçağ Yayınları.
- Yalçın, S. (2014). *Çocuk Eğitiminde Sevgi ve Disiplin*. İstanbul : İnkılâb Yayınları.
- Yamakoğlu, C. (2015). *İnsan İlişkileri*. (15. Basım).İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Yardımcı, A. (2012). *Değerler Eğitimiyle Erdemli Yolculuk*. İstanbul: Cihan Yayınları.
- Yavuz, H. M. (1997). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, İstanbul: Cumhuriyet Kitabevi.
- Yavuzer, H.(2003). *Çocuk Psikolojisi*.(26.Basım). İstanbul ; Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. (1998). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul : Remzi Kitabevi

- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2015). *Yaşam Becerileri*. (1.Basım). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2007). *Muzaffer İzgü'nün çocuk romanlarının tema,eğitsel iletiler ve dil yönünden 10-12 yaş grubu çocuklarına uygunluğu*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2006).*Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul Özgür Yayınları
- Zengin, A. ve Zengin, N. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul : Truva Yayınları
- Zulliger, Hans, *Çocuk Vicdan ve Biz* (Çev. Kamuran Şipal). Cem Yayınevi , İstanbul, Eylül 2013.
- Millî Eğitim Temel Kanunu http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html adresinden 20 Nisan 2019'da alınmıştır.

EK 1 - SÖZLÜK

-A-

Adâvet : Düşmanlık

Adl : Doğruluk, adalet.

Agu : Zehir.

Alçak : Mütevazî, alçak gönüllü.

Asil-zâde : Asil bir kişinin oğlu, soyu temiz ve şerefli bir aileye munsup.

Assı : Fayda, menfaat, kazanç.

Aşaklık : Tevâzu, alçaklık.

Âvâz : Sadâ, yüksek ses, şöhret.

Ayruk : Ayrı, başka, gayrı.

-B-

Bahîl : Cimri, hasis, tamahkâr, malına kıyamayan.

Bahîllik : Tamahkârlık, cimrilik.

Bâtın : İç yüz, öz.

Beşâret : Müjde, iyi haber, muştı.

Buhl : Cimrilik, pintilik, hasislik, el sıklığı.

Buşmak : Kızmak, öfkelenmek.

Buşu : Öfke, kırgınlık.

Bühtân : İftira, birisine yalan isnat etme.

-Ç-

Çalap : Tanrı, Hak.

Çâpûk : Çabuk, tez, çevik.

-D-

Dânişman : Medrese mezunu kişi, bilgin, müderris

Dervîş : Fakîr. Nefsinin yokluğunu anlayıp kendini Hakk'a vermiş, Hakk'a ulaşmak isteyen kimse. Allah yoluna girmiş kimse.

Devlet : Saadet, mutluluk.

Devşirmek : Dermek, toplamak, bir araya getirmek.

Dikçi : Asi, dik karşılıklar veren kişi.

Dirlik : Yaşayış, geçim, hayat, sağlık.

Diyüben : Diyerek

Duş : Görmek, karşısına çıkmak, rastlamak
 Düşvârlık : Zorluk, yapılması geçinilmesi zor olan şey.
 Dürüşmek : Çalışmak, ispat etmek, gayret etmek.

-E-

Ehil : Yabancı olmayan, âşina, mahir, usta, becerikli
 Eksükklik : Kusurlu olma, hatalı, âciz.
 Emek yimek : Gayret sarf etmek, emek çekmek.
 Eskice : Eski elbise, yıpranmış giyişi.
 Eyi : İyi
 Eyiymek : Söylemek, anlatmak

-F-

Farîza : Allah'ın emri, yapılması gerekli olan amel, ibadet, farz.
 Fâsid : Kötü, fena, yanlış, bozuk, fesad çıkarıcı, kavgacı, bozucu.
 Fesâd : Bozuk, fenalık, karışıklık.
 Fidâ : Bağışlama, fedâ, uğruna verme.
 Fitne : Karışıklık, ortalığı karıştırmak.
 Fuzûl : Lüzûmsuz, fazla şey veya söz.

-G-

Gammâz : Münafık, fitneci, birini birine çekiştiren.
 Gaybet : Gıybet, dedikodu.
 Genc : Hazine, define.
 Görklü : Güzel, mübarek.
 Gussa : Tasa, üzüntü, sıkıntı.
 Güftar : Söz, konuşma.
 Güher : Mücevher, kıymetli taş.
 Gümrâh : Yolunu kaybetmiş.
 Güzâf : Boş, lüzumsuz, asılsız söz.
 Güzîn : Seçkin, seçilmiş, seçen.

-H-

Hakâyık : Hakikatler.
 Halâyık : Yaratıklar, yaratılmışlar, varlıklar, insanlar.
 Hâlik : Yaratan, Allah.

Hâris : Kıskançlık, çekememezlik

Hased : Kıskançlık

Hayf : Amansızlık, haksızlık, zülüm.

Hem-dem : Yoldaş, yol arkadaşı.

Hergiz : Asla.

Hevâ : Heves, istek, arzu, nefse ait şeylere istek.

Hıkd : Kin tutma, öç almak için fırsat gözetmek.

Hıncır : Domuz.

Hilâf : Zıt düşünceli, karşı fikirli, aleyhtar.

Hodbîn : Bencil, kendisini neğenen.

Hulk : Huy, tabiat.

-İ-

İssı : Sahip.

İşk : Aşk, candan sevme, sevgi.

İyân : Ayan, açık, belli.

-İ-

İbret : Ders, insanı gafletten uyaran hadise.

İnâyet : Yardım, lütuf, medet.

İsnâd : Bir söz ya da haberi birine nisbet etmek, birine dayandırmak, iftira etmek.

İzzet : Değer, kıymet, yücelik.

-K-

Kâdim : Zaman itibariyle eski olan, öncesi olmayan.

Kâ'im : Ayakta, devamlı, sabit, sağlam.

Kakımak : Kızmak, öfkelenmek, hiddetlenmek.

Kâl u kıyl : Dedikodu.

Kâl : Söz.

Kalmaç : Geveze, hilekâr.

Kandalığın : Nerede olduğunu.

Kavl : Söz

Keleci : Söz, manalı söz.

Kıyl ü kâl : Dedikodu, kuru laf.

Kîl ü kâl : Dedikodu.

Kolmaş : İşsiz, avare, alçak, hilekâr, aldatıcı.

Kovucu : Söz götürüp getiren, insanların ayıbını gözleyip söyleyen.

Künc : Köşe, bucak.

-L-

Latif : Cisimsiz, güzel, yumuşak.

Leşker : Asker.

-M-

Mağbûn : Aldanmış, şaşkın.

Mahfil : Toplantı yeri, oturulan, görüşülen yer.

Makhûr : Kahredilmiş, mahvedilmiş, yok olmuş.

Marifet yoksulu : Hakk'ı bilmeyen, cahil.

Mâsivâ : Hak'tan gayri şeyler, eşya.

Melâmet : Kınama, ayıplama, azarlama.

Miskîn : Hiçbir şeye malik olamayan, yoksul, hareketsiz.

Murdâr : Kirli, pis, leş.

Muştucu : Müjdecî, haber veren.

Müdâm : Devamlı, sürekli.

Müfsid : Bozan, nifâk çıkaran.

Müşahede : Görme, görüşme, şahit olma.

Müşâtâk : Hasret çeken, birbirini arzulayan.

-N-

Nâdân : Bilmeyen, cahil, kaba, anlayışsız.

Nâgâh : Ansızın.

Nigâr : Sevgili, güzel.

Nikâb : Yüz örtüsü, peçe.

Nisâr : Döküp, saçma.

-O-

Ol dem : O zaman, o an.

Olagan : Olan

Oluban : Olarak

-Ö-

Ög : Akıl, hatır, zihin.

Öküş : Çok fazla, ziyade.

-P-

Pâs olmak : Paslanmak, kederli, üzüntülü olmak.

Pâyânsız : Sonsuz.

Peşiman : Pişman.

Pür nur : Nur dolu, nurla kaplanmış.

-R-

Râzdâr : Sır tutan

Recâ : Umma, ümit etme, dileme.

Renc : Zahmet eziyet.

Rencûr : Sıkıntılı, incinmiş.

Riyâ : İkiyüzlülük.

Rüchân : Üstün olma, üstün gelme.

-S-

Sagınç : istek, arzu, maksat, düşünce.

Sagış : Düşünce.

Sahâvet : Cömertlik.

Sa'y : Çalışma, gayret.

Saykal : Cila , parlaticı, mecazen ibadetler.

Sebak : Ders.

Sebük sâl : Önemsiz ve değersiz.

Serencâm : Başa gelen, vak'a, bir işin sonu.

Siyâset : Ceza vermek, asmak.

-Ş-

Şadılık : Mumnunluk, sevinç içinde olma.

Şar : Şehir

Şekavet : Şüpheler.

Şeşirgil : Gider, yok et, temizle.

-T-

Ta'n : Kötülemek, birisinin ayıp ve kusurlarını beyan etmek.

Tak kılmak : Özürlü, kusurlu bulmak.

Takrîr : İyi ifade etme, karşılaştırmak.

Tehî : Boş.

Tezvîr : Söze yalan karıştırmak.

Tuş eylemek : Rast getirmek, karşı karşıya gelmek.

-U-

Uçmak : Cennet.

Ud/ Ut : Utanma, haya, şeref.

Uyanık : Ağâh, arif.

-Ü-

Üşenmek : Çekinmek, tedirgin olmak.

Üşürmek : Katmak, derleyip toplamak.

-V-

Vâsıl : Ulaşan, erişen, kavuşan.

Virgil : Ver

Visâl : kavuşma, ulaşma.

-Y-

Yadlık : Yabancılık.

Yagı : Düşman.

Yârân : Dostlar, sevgililer.

Yarı kılmak : Yardım etmek.

Yatlu : Kötü, fena.

Yatlug : Kötülük, fenalık.

Yavı kılmak : Kaybetmek.

Yavuz : Kötü, fena.

Yazık : Günah, suç.

Yile vermek : Heder etmek, heba etmek.

-Z-

Zarılık : Ağlayış, inleyiş.

Zecr : Engel olma, men etme.

Zerk : Aldatmak, hile.

Zevâl : Sona erme.

Zûr : Kuvvet, güç

ÖZGEÇMİŞ

Ebru ÖZTÜRK, 1986 yılında Sakarya’da doğdu. İlköğretimini Doğankent Orta Okulu’nda, Ortaöğretimini Beşikdüzü İMKB Anadolu Öğretmen Lisesi’nde tamamladı. 2008 yılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü’nden mezun oldu. 2009 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Türkçe öğretmeni olarak göreve başlayan Ebru ÖZTÜRK, 2013 yılından beri Giresun ilinde Türkçe öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk annesidir.

